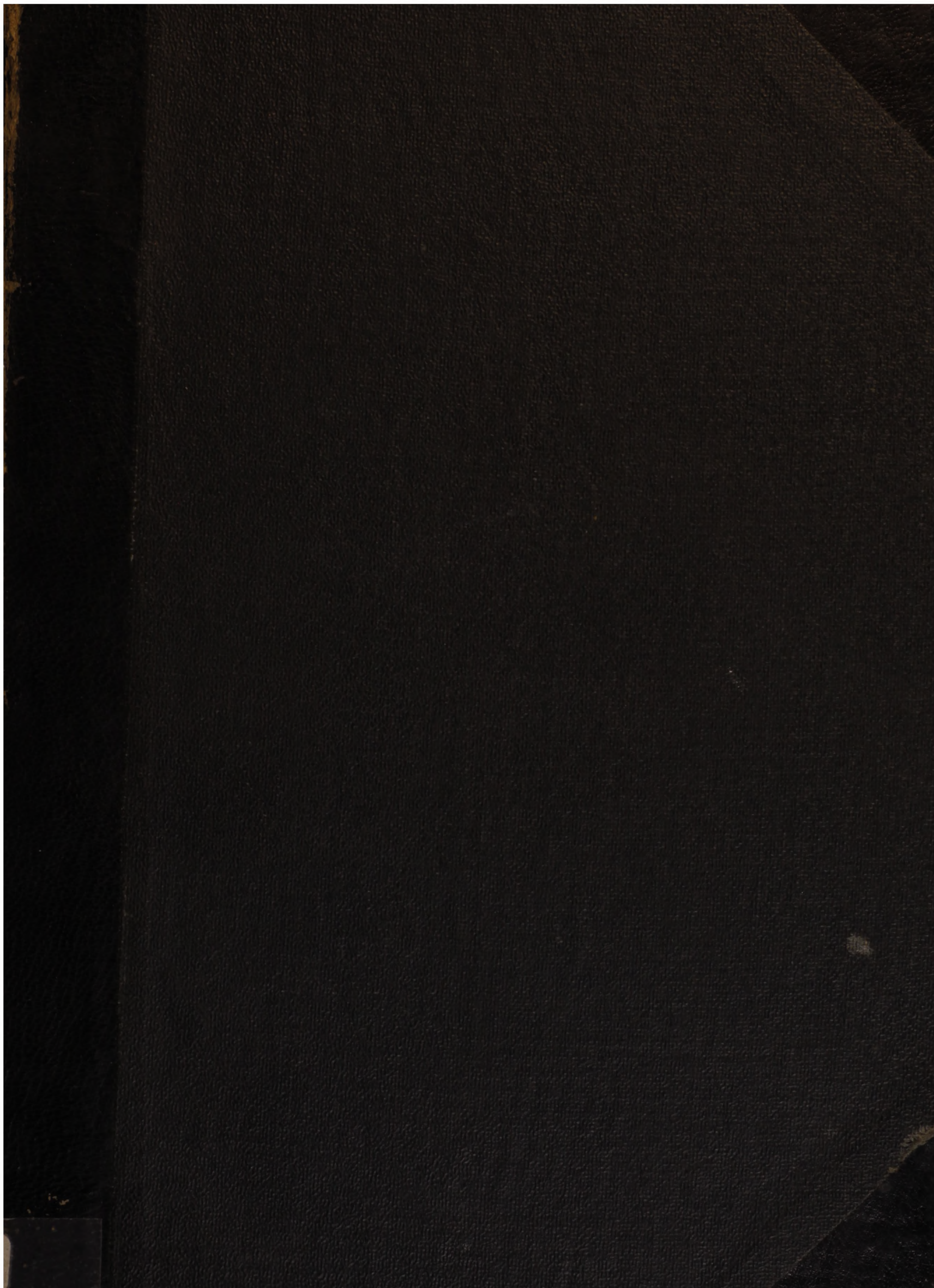
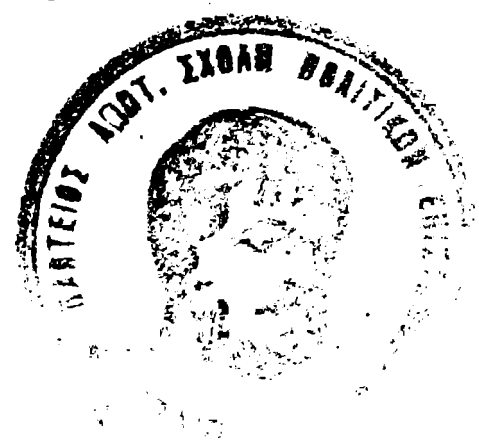

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΑ

ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΓΓΕΝΙΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Σ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ

ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΛΟΓΟΥ

ΙΔΡΥΤΟΥ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΡΩΗΝ ΒΟΥΛΕΥΤΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΛΠ.

ΜΕ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑΝ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΟΚΥΜΑΙΑ ΤΗΣ ΛΕΜΕΣΟΥ ΓΕΝΕΤΕΙΡΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

158

ΑΘΗΝΑΙ

ΤΥΠΟΙΣ Ν. ΑΠΑΤΣΙΔΗ ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4

1939

ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΜΝΗΜΗΝ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΠΡΟΓΟΝΩΝ ΜΟΥ

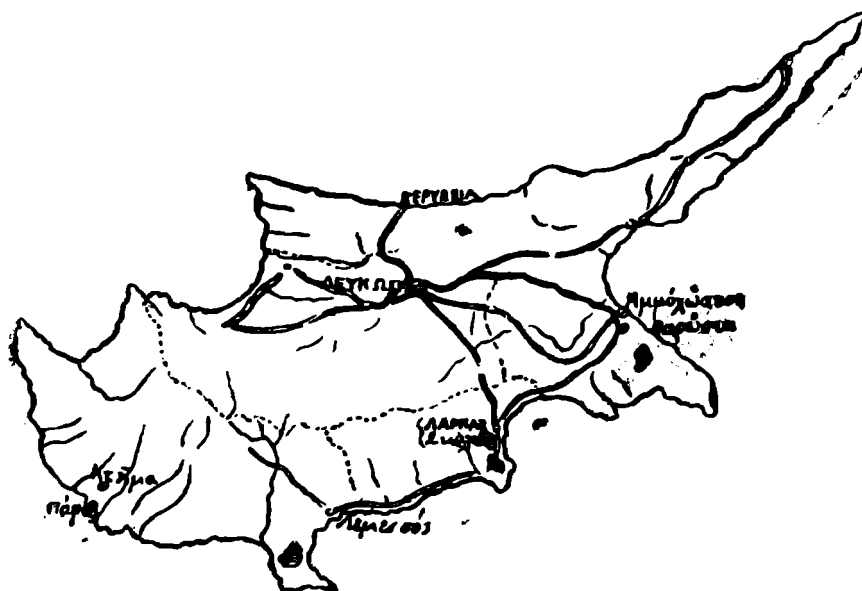
ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΤΗΝ ΜΟΥ ΚΥΠΡΟΝ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ

ΕΠΙ ΤΗ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΙ

ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ, ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΜΟΥ ΒΙΟΥ

Γ. Σ. Φ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ Κύπρος, μία τῶν μεγάλων νήσων τῆς Μεσογείου, ἴση περίπου κατὰ τὸ ἔμβαδόν μὲ τὴν Κρήτην, ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν Ἑλληνική. Ἡ θέσις τῆς μεταξὺ Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, εἶναι σπουδαιοτάτη. Ὑπῆρξεν ὁ κύριος σταθμὸς διαβάσεως τῶν κατακτητῶν τῶν τριῶν Ἡπειρῶν, ὅπου ὁ πολιτισμὸς διέβη ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπέρασεν ἀπὸ Ἡπείρου εἰς Ἡπειρον. Κατακτηταὶ τοῦ κόσμου τὴν ἐλεηλάτησαν, τὴν κατέστρεψαν καὶ πολλάκις τὴν ὑπεδούλωσαν. Ἡ ὠραιότης τῆς νήσου καὶ ὁ πλοῦτος τῶν δασῶν καὶ τῶν μεταλλείων τῆς τὴν κατέστησαν περιώνυμον. Πολλάκις εὐημέρησεν, ἀλλὰ σπανίως ἔμεινεν ἐντελῶς ἐλευθέρα. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἀπετελεῖτο ἀπὸ 10 βασιλεία, ἡκμασε δὲ ἐκεῖ τὸ διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία καὶ ἡ ναυτιλία. Αἰγύπτιοι, Φοίνικες, Ἀσσύριοι, ἐκυρίευσαν ἀλληλοδιαδόχως τὴν νῆσον. Οἱ Πέρσαι ἐκυριαρχήσαν ἐπὶ δύο αἰῶνας, καθ' οὓς οἱ κάτοικοι πολλάκις ἐστασίασαν, μετέσχον δὲ τῶν ἀγώνων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Μεγάλου Βασιλέως. Ὁ Κίμων ἡγούμενος τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου ἔπρσεν εἰς Κίτιον. Ὁ μέγας τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμῖνος Βασιλεὺς Εὐαγόρας, καταλύσας τὰ διάφορα βασιλεία, ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῆς νήσου καὶ ἀνέλαβε τὸν κατὰ τῶν Περσῶν ἀγῶνα, ἀλλ' ἐν τέλει ὑπέκυψεν εἰς τὴν περσικὴν ἐπικυριαρχίαν. Ἐπὶ Μ. Ἀλεξάνδρου οἱ Κύπριοι ἐστασίασαν καὶ πάλιν κατὰ τῶν Περσῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μακεδόνος ἡρώος ἡ Κύπρος περιῆλθεν εἰς τοὺς Πτολεμαίους καὶ κατόπιν εἰς τοὺς Ρωμαίους, ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρήκμασεν.

Οἱ Κύπριοι ἐδέχθησαν τὸν Χριστιανισμόν, κατηχηθέντες ἐνωρὶς ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων Βαρνάβα καὶ Παύλου. Μὲ τὴν διαίρεσιν τῆς αὐτοκρατορίας ἡ νῆσος, περιελθοῦσα εἰς τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν Κράτος, συνέδραμε τὰς τύχας τῆς μὲ τοὺς Ἑλλήνας τοῦ Βυζαντίου. Μετὰ πάροδον ἡσυχίας καὶ εὐημερίας ὑπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς, ὑπέστη τὰς ἐπιδρομὰς νέων βαρβάρων τῆς Ἀσίας ἀφ' ἐνός, τῶν μουσουλμανικῶν ὀρδῶν, αἵτινες ἐπῆλθον κατὰ τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν Φράγκων, οἵτινες ἐκστρατεύσαντες διὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τοὺς ἀπίστους τοὺς Ἀγίους Τόπους, κατέστρεψαν τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἑλλην. Ἀνατολῆς. Ἡ Κύπρος ὑπεδουλώθη ἐν τέλει εἰς τοὺς Φράγκους καὶ ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας ὑπέστη τὰ μαρτύρια ἀνηκούστου τυραννίας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ Ὁρθοδοξία ὀλίγου δεῖν νὰ ἐξαφανισθῶν. Ἐπὶ τῶν Γάλλων βασιλέων Λουζινιανῶν ἐν τούτοις ἡ νῆσος ἔσχε περίοδον εὐημερίας καὶ ἐν τέλει ὁ Ἑλληνισμὸς ἤρχισεν ν' ἀνακύπτῃ. Περὶ τὰ τέλη τῆς κυριαρχίας τῶν Λου-

ζινιανῶν ἡ φραγκοκρατία ἤρχισε νὰ ἐξελληνίζεται. Τὸ 1489 οἱ Ἑνετοί, οἱ χειρότεροι ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατέλαβον τὴν νῆσον, ἣτις ἐν τέλει μετὰ 80 ἔτη ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἡ ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν ἐξηντλημένη ἤδη Κύπρος περιῆλθεν ὑπὸ τοὺς Τούρκους εἰς τὴν ἐσχάτην ἀθλιότητα. Ἡ νῆσος, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους καὶ ἐπὶ τῶν Λουζινιανῶν ἔφθασε νὰ ἔχῃ περὶ τὸ ἐν ἑκατομμύριον κατοίκους, κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα μόλις εἶχεν 100.000. Ἐσχάτη πενία, τρομερὸν σκότος, σφαγαί, ἐξισλαμισμοί. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ τυρραννία, ἀποδιώξασα τοὺς Φράγκους ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν καὶ ἀναγνωρίσασα ὡς νομίμους κατοίκους τοὺς ραγιαδες, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἔνωσιν ὅλων τῶν ὑποδοῦλων τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ. Ἡ Κύπρος ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἑλλ. Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἠσθάνθη ἰσχυρότερον τὸν ἐλληνικὸν παλμόν. Ἐὰν δὲ δὲν μετέσχεν ἐπισήμως τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως, ἐμμέσως ὅμως μετέσχε τοῦ Ἀγῶνος. Κύπριοι εἶχον μνηθῆ εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἡ μετέβησαν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, ὅπου ἐπολέμησαν καὶ ἀνεδείχθησαν. Καθ' ἣν δὲ περίοδον παρσκευάζετο ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι ἡ Ἐπανάστασις, ἡ Κύπρος συνεκινεῖτο ἐπίσης ἀπὸ τοὺς πρώτους παλμοὺς τῆς ἀναγεννήσεως. Πρὸ τοῦ 1821 συνιστῶντο τὰ πρῶτα Ἑλλην. σχολεῖα. Ἡ τουρκοκρατία ἤρχισε νὰ ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀναγεννημένου Ἑλληνισμοῦ, ὅπως ποτὲ ἡ Ρωμαιοκρατία καὶ ἡ Φραγκοκρατία. Καὶ ἐν Κύπρῳ, ὅπως καὶ ἄλλοῦ τῆς αὐτοκρατορίας, ἡ ἐξουσία εἶχε περιέλθει εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τὸν Μέγαν Διερμηνέα τῆς Διοικήσεως, Κύπριον Ἕλληνα. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ὁ Δραγομάνος ἦσαν οἱ ἀληθινοὶ Κυβερνήται. Ἡ Ἐπανάστασις ἀνέτρεψε τὸ ἔργον τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς Τουρκίας. Τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ἐπηκολούθησαν καὶ ἐν Κύπρῳ ἔκτροπα, κατὰ τὰ ὁποῖα ὑπέστη τὰ πάνδενα. Ἀποκατασταθέντων τῶν πραγμάτων καὶ δοθείσης ἀμνηστίας, ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Τουρκίας ἤρχισε ν' ἀναθαρρύνῃ καὶ νὰ ἀναβλαστάνῃ. Ἐπηκολούθησεν ἡ μεγάλη περίοδος τῆς ἀναστάσεως τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ μὲ τὴν μικρὰν ἐλευθέραν γωνίαν ὡς βᾶσιν τοῦ μεγάλου οἰκοδομήματος. Ἔτσι καὶ ἡ Κύπρος ἀναπτύσσεται γοργὰ μέχρι τοῦ 1878, ὁπότε περιελθούσα εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατέστη ὑπὸ τὴν φιλελευθέραν βρετανικὴν Διοίκησιν μέγα ἔθν. Κέντρον. Σήμερον ἡ Κύπρος ἔχει περὶ τὰς 350 χιλ. κατοίκους ὧν 275 χιλ. Ἕλληνες, 60 χιλ. Τοῦρκοι καὶ 15 χιλ. διάφοροι.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αἱ μονογραφίαι, αἱ ἀφορῶσαι τὴν ἱστορίαν τῶν μεγάλων τοῦ Ἑθνους μας οἰκογενειῶν, δὲν ἀποτελοῦν μόνον συμβολὴν εἰς τὴν καθόλου ἱστορίαν τοῦ Γένους, ἀλλὰ καὶ φόρον τιμῆς εἰς τοὺς προγόνους καὶ διδακτικὸν ἀνάγνωσμα διὰ τε τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας καὶ δι' ὅλην τὴν κοινωνίαν.

Ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι παλαιαὶ δυνάμεναι νὰ ἐπιδείξουν μακρὸν γενεαλογικὸν δένδρον ὑπάρχουν πολλαί. Καὶ ναὶ μὲν αἱ ἐκ Βυζαντίου καυχώμεναι, ὅτι κατάγονται, δὲν δύνανται νὰ πιστοποιήσουν τὴν καταγωγὴν των ἢ ἄμυδρῶς πως, ἀλλ' αἱ φαναριωτικαὶ οἰκογένειαι, αἱ ἐξ ἐνετικῆς καταγωγῆς ἐξελληνισθεῖσαι ἐπτανησιακαί, αἱ ἀρχοντικαὶ τῆς Τουρκοκρατούμενης Ἑλλάδος καὶ κατόπιν αἱ τῶν ἀγωνιστῶν, τῶν λογίων κ.λ.π. ὑπῆρξαν πολλαί, δυνάμεναι νὰ ἐπιδείξουν μακρὸν γενεαλογικὸν δένδρον.

Παρ' ὅλα ταῦτα τὸ νεώτερον Ἑθνος δὲν κατώρθωσε νὰ ἰδρύσῃ ἀριστοκρατίαν καὶ σοβαρὰν ἰθύνουσαν τάξιν διὰ λόγους, οἵτινες δὲν εἶναι τοῦ παρόντος, εἶχεν ἐπικρατήσει δὲ εἰς τὸν βίον τοῦ Ἑθνους τὸ ὀχλοκρατικὸν στοιχεῖον, ἐξ' οὗ ἡ γενικὴ μας ἀναρχία.

Ἐν Κύπρῳ ὅμως οὐδεμία παλαιὰ οἰκογένεια ἐπέζησε τῆς τρομερᾶς Ἑνετικῆς καὶ Τουρκικῆς κατακτήσεως, ὑπὸ τὰς ὁποίας μάλιστα ὀλίγον ἔλειψε νὰ καταποντισθῇ ἡ νῆσος. Κάποια ἀναβίωσις ἐπῆλθε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος περίξ τῶν ἀρχιερέων, μερικῶν διδασκάλων ποὺ ἦλθον ἀπ' ἔξω καὶ τῶν Προξένων, οἱ πλείστοι τῶν ὁποίων ἦσαν Κύπριοι. Ὀλίγον δὲ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχον ἔλθει ἐξ Ἐπτανήσου καὶ Τεργέστης μερικοὶ Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι ἵδρυσαν τὰς ἀριστοκρατικὰς οἰκογενείας τῶν προξένων, ἱατρῶν, ἐμπόρων καὶ λοιπῶν, παρὰ τὰς οἰκογενείας τῶν ἰθαγενῶν προκρίτων, οἵτινες ἤρχισαν συγχρόνως νὰ ἀναπτύσσωνται.

Ἐνας τῶν Ἑλλήνων τούτων ἦτο καὶ ὁ Δημήτριος Φραγκοῦδης, ὅστις πρὸ δύο καὶ πλέον αἰώνων ἦλθεν ἐκ Τεργέστης καὶ ἀποκατασταθεὶς ἐν Λεμεσῷ ὡς ἱατρός καὶ πρόξενος, ἔγινεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς μεγαλυτέρας συγχρόνου Κυπριακῆς οἰκογενείας, μεγαλυτέρας ὅχι μόνον λόγῳ τῶν πολλῶν αὐτῆς διακλαδώσεων, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς συνεχοῦς πατριωτικῆς καὶ μεγάλης δράσεως τῶν μελῶν αὐτῆς ἐπὶ δύο ἤδη αἰῶνας. Δύναμαι μάλιστα νὰ εἶπω, ὅτι ὑπὸ τὴν ἔποψιν αὐτὴν ἡ οἰκογένεια Φραγκοῦδης

κούδη εἶναι μία τῶν μεγαλυτέρων συγχρόνων Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν. Βεβαίως εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς νήσου ἡ πλεονέξουσα φυσιογνωμία ὑπῆρξεν ὁ Χατζηγεωργάκης Κορνέσιος, ὁ Δραγομάνος, ὅστις κατῴρθωσε νὰ ὑποσκελίσῃ ἐν τῇ διοικήσει τὸν Τοῦρκον Πασσᾶν, πληρώσας ἐν τέλει διὰ τῆς κεφαλῆς του τὴν δόξαν, τὰ πλούτη, καὶ τὴν δύναμιν του, ὅπως συνέβαινε συχνὰ μὲ τοὺς Ἑλληνας ἀξιωματούχους τῆς Τουρκίας, καρατομηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1808. Ἀλλ' ἡ δρᾶσις τῆς οἰκογενείας Δραγομάνου εἶχε περιορισθῇ εἰς δύο μόνον πρόσωπα, πατέρα καὶ υἱόν, ἐνῶ ἡ τῆς οἰκογενείας Φραγκοῦδη ὑπῆρξε μακρά, διαρκής, καὶ πολυσχιδῆς καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Ἐν Κύπρῳ ὑπῆρξεν οἰκογένεια Προξένων, μεγαλεμπόρων, προκρίτων. Τὸ Προξενικὸν ἦτο μέγα ἀξίωμα διὰ τὴν ἐποχὴν· τοὺς ἐπροστάτευε κατὰ τῶν αὐθαιρεσιῶν τῶν Τούρκων καὶ τοὺς ἐπέτρεπεν ἀσυδοσίαν καὶ ἐλευθερίαν εἰς τὸ κινεῖσθαι καὶ ἐμπορεύεσθαι.

Τὰ Προξενεῖα ἦσαν ἐγκατεστημένα ἐν Λάρνακι, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ὁ κύριος λιμὴν τῆς νήσου, ἂν καὶ ἀλίμενος. Ὅλοι δὲ οἱ ἐκεῖ Πρόξενοι ἐκτὸς τοῦ τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἦσαν Ἕλληνες Κύπριοι ἢ Ἑπτανήσιοι ἐγκατασταθέντες ἐν Κύπρῳ καὶ γνωρίζοντες ξένας γλώσσας. Οὐχ ἦττον Πρόξενοι τῆς Ἀγγλίας διετέλεσαν καὶ Ἕλληνες Κύπριοι Ἑπτανησιακῆς καταγωγῆς, ὡς ὁ Ἀντώνιος Βονιτσιάνος, ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη διευθύνας τὸ Ἀγγλικὸν Προξενεῖον κατὰ τοὺς κρισιμωτέρους τῆς Κύπρου χρόνους, παρασχὼν μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς διωκομένους Χριστιανούς.

Ὡς εἶπαμεν ἤδη, ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐγκατεστάθησαν εἰς Λάρνακα διάφοροι Ἑπτανήσιοι Ἕλληνες, ἔτι δὲ καὶ Λεβαντῖνοι ὡς ἔμποροι καὶ ἱατροί, δημιουργήσαντες εἰς τὸν κυριώτερον Κυπριακὸν λιμένα ζωηρὰν κοινωνικὴν κίνησιν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τ' ἄλλα μέρη τῆς πολυπαθοῦς καὶ ἀπονεκρωμένης νήσου. Ἐν Σκάλα ὑπῆρξε καὶ Ἕλλην ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰονίου Πολιτείας, ὁ Σιὸρ Παναγῆς Ἀγγελᾶτος.

Μετὰ τὴν Λάρνακα καὶ τὴν πρωτεύουσαν Λευκωσίαν πόλεις μόλις ἠδύνατο νὰ ὀνομασθῇ μόνον ἡ Λεμεσός, τῆς ὁποίας ὁ ἐπίσης ἀπροστάτευτος ὅρμος ἦτο ὁ δεύτερος τῆς νήσου λιμὴν. Ἡ Λάρναξ ἦτο κτισμένη ἐν χιλιόμετρον μακρὰν τῆς θαλάσσης διὰ τὸν φόβον τῶν πειρατῶν. Τὰ κατόπιν ἔτη νέα πόλις ἤρχισε νὰ δημιουργηταί εἰς τὴν παραλίαν, ἡ Σκάλα, ἡ ὁποία κατέστη σήμερον ἡ κυρία πόλις, ἐνωθεῖσα μὲ τὴν παλαιὰν Λάρνακα.

Ἐν Λεμεσῷ ὑπῆρχον Προξενικοὶ Πράκτορες ἢ Ὑποπρόξενοι, ὀνομαζόμενοι καὶ οὗτοι Κόνσολοι καὶ ἐπὶ τὸ κυπριακώτερον Κούσουλοι.

Ἡ ἔκρηξις τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως ἐπροξένησε καὶ εἰς τὴν Κύπρον τρομερὰ δεινὰ. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ ἑκατοντάδων προκρίτων ἐθανατώθησαν. Πολλῶν Χριστιανῶν τὴν ζωὴν ἔσωσαν οἱ Πρόξενοι, οἱ ὅποιοι καὶ ἐβοήθησαν πολλοὺς νὰ φύγουν. Ἡ οἰκογένεια Φραγκοῦδη ἔπαθεν ἴσως τὰ ὀλιγώτερα ὡς οἰκογένεια Προξένων καὶ ἔσωσε πλείστους Χριστιανούς. Οἱ φυγάδες Κύπριοι ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, εἰς τὴν Τεργέστην καὶ ἀλλαχοῦ. Μέλη τῆς οἰκογενείας Φραγκοῦδη ἔφυγαν εἰς Τεργέστην, ἥ διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν Ἀγῶνα καὶ ὑπῆρξεν αὕτη ἡ πρώτη ἀναχώρησις τῶν Φραγκοῦδηδων ἀπὸ τὴν Κύπρον καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ διασκορπισμοῦ των. Ὑπάρχει δὲ πιθανότης, ὅτι καὶ ἡ οἰκογένεια αὕτη θὰ ἐκλείψῃ συντόμως, ἐὰν οἱ τέσσαρες ὑπολειπόμενοι νεαροὶ Φραγκοῦδηδες ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἑλλάδι δὲν φροντίσουν διὰ τὴν διαιώνισιν τοῦ γένους των !

Ὁ ἐκφυλισμὸς εἶναι ἡ μοῖρα τῶν παλαιῶν οἰκογενειῶν. Δυστυχῶς δὲ εἰς ἡμᾶς τεὺς Ἕλληνας ὁ ἐκφυλισμὸς οὗτος κατὰ κανόνα ἐπέρχεται ταχύτερον σήμερον ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως οἰκογενειακῆς ἀνατροφῆς καὶ τοῦ πνεύματος τῆς παραδόσεως. Συγχρόνως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὰς παλαιὰς οἰκογενείας ὑπονομεύει ἡ ἀγαμία καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῆς τεκνοποιΐας. Αἱ οἰκογένειαι τῶν 5 - 10 παιδιῶν δὲν ὑπάρχουν πλέον. Οὕτως ὀλόκληροι παλαιαὶ οἰκογένειαι τῆς Κύπρου ἐξηφανίσθησαν ἢ πλησιάζουν νὰ σβύσουν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πρὸ τῆς παρακμῆς των ὠνόμαζον τὴν ἀγαμίαν «ἱεροσυλίαν». Ὁ Φωκυλίδης ἔλεγε «μὴ μένε ἄγαμος διὰ νὰ μὴ χαθῇ τὸ ὄνομά σου· δῶσε καὶ σὺ εἰς τὴν φύσιν ὅ,τι ἐπῆρες ἀπ' αὐτὴν· κάμε παιδιά, ὅπως ἔγινες καὶ σὺ». Ὁ Ξενοφῶν ἔλεγε «ἓνα σπίτι δίχως μητέρα εἶναι μεγάλη δυστυχία». Ἡ πολιτεία περιεφρόνει τοὺς ἀγάμους καὶ τοὺς ἄπαιδας. Ὁ ἄγαμος ἐθεωρεῖτο ἄπατρις, ἐγωῖστής, σιχαμένος. Ἐπὶ τοῦ τάφου τῶν ἀγάμων ἐτοποθέτουν δοχεῖα ἀκάθαρτα εἰς ἔνδειξιν περιφρονήσεως. Ἡ ἔκδοσις μονογραφιῶν ὡς ἡ μελέτη αὐτῇ συντελεῖ εἰς τὴν σύσφιγξιν τῶν οἰκογενειακῶν δεσμῶν καὶ τὴν στερέωσιν τῶν οἰκογενειακῶν παραδόσεων.

Τὴν συγγραφὴν τῆς μονογραφίας ταύτης εἶχα πρὸ πολλοῦ σκοπὸν νὰ κάμω καὶ διὰ τοῦτο εἶχα κρατήσῃ διαφόρους σημειώσεις ἀπὸ διηγήσεις τοῦ μακαρίτου πατρός μου καὶ

ἄλλων παλαιῶν προσώπων. Τελευταίως δὲ ἀναδιφῶν τὴν ἐν τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ τὴν Λεμεσοῦ ἀλληλογραφίαν τοῦ πατρός μου, εὗρηκα διάφορα ἔγγραφα, ἀναφερόμενα εἰς τὸν Δημήτριον Νικολάου Φραγκοῦδη πάππον τοῦ πατρός μου, ἀκμάσαντα κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα μοῦ ἐπέτρεψαν ν' ἀνεύρω ἀκριβῶς τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας καὶ κατόπιν ἐρευνῶν, μελετῶν καὶ ἀφηγήσεων τῶν ζώντων συγγενῶν νὰ διαγράψω ὁλόκληρον τὸ ἐξ ἀρρενογονίας καὶ θηλυγονίας οἰκογενειακὸν δένδρον, μὲ ὀλίγα ἐλπίζω κενὰ καὶ λάθη. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα, ὡς καὶ ὅσα ἄλλα ἀναφέρονται ἐν τῷ βιβλίῳ ὡς εὗρισκόμενα παρ' ἐμοὶ καὶ τὰς ἐνδιαφερούσας οἰκογενειακὰς σημειώσεις καὶ τὰ σχετικὰ γράμματα θέλω καταθέσει μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἐθνολογικὴν ἐταιρείαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀρχεῖον Κυπριακῆς οἰκογενείας Φραγκοῦδη».

Πρὶν κλείσω τὴν εἰσαγωγὴν ταύτην κάμνω τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις. Ὅσων παλαιῶν προσώπων ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω τὴν ἡμερομηνίαν γεννήσεως καὶ θανάτου τὰς ἀναγράφω. Διὰ τοὺς συγχρόνους, ἐφ' ὅσον δὲν ἀναφέρω τὸν θάνατόν των, ὑποτίθεται, ὅτι ζοῦν, ἐὰν δὲν κάμνω λάθος. Ἐλπίζω εἰς ἐλαχίστας περιπτώσεις νὰ ἔσφαλα, διότι κάθε πληροφορίαν ὑπέβαλα εἰς ἐπισταμένην βάσανον. Εὐχαρίστως δὲ θὰ δεχθῶ πᾶσαν ἔγκυρον ἐπανόρθωσιν, ὅπως δημοσιεύσω αὐτὴν εἰς εἰδικὸν παράρτημα, τὸ ὁποῖον θὰ χρειασθῇ νὰ ἐκδοθῇ κατόπιν πρὸς συμπλήρωσιν καὶ διόρθωσιν τῶν τυχόν ἡμαρτημένων. Κενὰ βεβαίως ὑπάρχουν, διότι ὑπάρχουν πρόσωπα, τὰ ὁποῖα παρέλειψα μὴ κατορθώσας νὰ πληροφορηθῶ περὶ αὐτῶν. Θὰ ἠδύνατό τις ἐπίσης νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχεν ἀνάγκη ν' ἀναφέρω ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πλεόν ἄσημα, τὰ βρέφη καὶ τ' ἀποθανόντα εἰς μικρὰν ἡλικίαν, ἢ καὶ πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἴσως νὰ μὴν ἔχαιρον τὴν δέουσαν ὑπόληψιν. Καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ περιορισθῶ εἰς τὰ ἐπιφανῆ μέλη, ἢ τουλάχιστον εἰς τὰ διακριθέντα διὰ κάποιαν δρᾶσιν. Εἰς τὴν ἐν μέρει ὀρθὴν ταύτην παρατήρησιν ἀπαντῶ, ὅτι τὰ πρόσωπα ταῦτα δὲν καταλαμβάνουν ἐν τῇ μονογραφίᾳ ἢ ἐλάχιστον χῶρον, ἢ δὲ ἀναγραφὴ ὅλων τῶν μελῶν τῶν διαφόρων οἰκογενειῶν συντελεῖ εἰς τὴν πλήρη ἀπεικόνισιν τῆς οἰκογενείας, ἀναγκαίαν διὰ πολλοὺς λόγους, ὡς εἶναι λ. χ. ἡ σύγκρισις τῶν πολυμελῶν οἰκογενειῶν τοῦ παρελθόντος πρὸς τὰς ὀλιγομελεῖς σημερινάς, ὁ καταρτισμὸς πλήρους οἰκογενειακοῦ δένδρου, ἡ ὀνοματολογία τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς κλπ.

Ἐν γένει θεωρῶ ἐνδιαφέρουσιν καὶ ὑπὸ ἐθνικὴν καὶ κοινωνιολογικὴν ἄποψιν τὴν πλήρη ἐξιστόρησιν τῆς ἐξελίξεως μιᾶς Ἑλληνικῆς οἰκογενείας 200 χρόνων εἰς περίοδον μάλιστα τόσον ἐνδιαφέρουσιν διὰ τὸ "Ἔθνος. Ἀφ' ἐτέρου ὑπάρχουν ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ διακεκριμμένα πρόσωπα, περὶ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ γράψω περισσότερα. Ἀλλὰ πρόκειται μᾶλλον περὶ συγχρόνων προσώπων, διὰ τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νὰ γραφοῦν καὶ ἀργότερον εἰδικαὶ μονογραφίαι. Οὕτω περὶ τῆς δράσεως τῶν διαφόρων διδασκάλων, σχολικῶν Ἐφόρων κλπ. ἰκονὰ γράφουν οἱ ἐν τῷ εἰδικῷ μέρει ἐκάστοτε μνημονευόμενοι συγγραφεῖς. Περὶ τοῦ διδασκάλου Ἀνδρ. Θεμιστοκλέους ἔγραψε περισσότερα ὁ Καθηγητὴς κ. Κλεόβουλος Μυριανθόπουλος (Λεμεσὸς 1938). Τὰ ἀπομνημονεύματα Ν. Ι. Σαριπόλου εἶναι ἀρκετὰ διαφωτιστικὰ διὰ τὸν βιογράφον τοῦ νομοδιδασκάλου τούτου. Διὰ τὸν Ἰωάν. Οἰκονομίδην εἰδικῶς ἔγραψεν ὁ Θερεϊανός. Διὰ τὰ παλαιότερα πρόσωπα ἐξαντλῶ τὸ θέμα, ἐφ' ὅσον μοῦ εἶναι δυνατόν.

Ἐκτὸς τῶν διαφόρων κλάδων τῆς οἰκογενείας Φραγκοῦδῃ ἐθεώρησα καλὸν νὰ διαλάβω καὶ περὶ τῶν ἄλλων στενῶς συνδεομένων μὲ αὐτὴν οἰκογενειῶν, ὡς ἡ τῶν Πιερίδῃ, Καρύδῃ, Πηλαβάκῃ, Βοντισιάνων κλπ. ὧν ἡ δρᾶσις συμπληρῶνει τὸ ἱστορικὸν τοῦ ἔργου.

Ἐν τέλει προσθέτω σύντομον αὐτοβιογραφικὸν σημεῖωμα, ὁδηγὸν εἰς τὸν θέλοντα ν' ἀσχοληθῇ ἐν τῷ μέλλοντι περισσότερον μὲ τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ἔργον μου, ἐὰν νομίσουν οἱ μεταγαιέστεροι πῶς ἀξίζει τὸν κόπον.

Γράφων τὴν μικρὰν ταύτην μελέτην, ἡσθάνθην μεγάλην χαρὰν καὶ συγκίνησιν, τῆς ὁποίας δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι θὰ μεθέξουν καὶ ὅλοι οἱ ζῶντες συγγενεῖς, ὅσοι θὰ τὴν διαβάσουν καὶ ὅτι θὰ τὴν παραδώσουν εἰς τὰ παιδιὰ των ὡς ἱεράν κληρονομίαν διὰ νὰ τὴν συνεχίσουν. Ἀνασκαλεύων τὴν οἰκογενειακὴν ἱστορίαν διακοσίων χρόνων, ἡ ὁποία εἶναι αὕτη ἡ ἱστορία τῆς ἀγαπητῆς μας πατρίδος τῶν δύο τελευταίων αἰώνων, πόσων ὠραίων πράξεων ἀρετῆς, αὐταπαρνήσεως καὶ πατριωτισμοῦ τῶν παλαιῶν Ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν δὲν ἡσθάνθην τὸν παλμόν! Πόσων προσφιλῶν προσώπων, ποὺ φεύγουν κάθε μέρα, δὲν θρηνῶ τὸν θάνατον! Πόσον ἤθελα διὰ τὸν καθένα ἀπ' αὐτοῦς νὰ γράψω δύο λόγια ἀγάπης καὶ πένθους!

Εἰς τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας Φραγκοῦδῃ, τοὺς μακρυνοὺς καὶ κοντινοὺς συγγενεῖς, στέλλω διὰ τῶν σελίδων τούτων ἑγὼ κάρδιον χαιρετισμόν.

Π Η Γ Α Ι

Αἱ πηγαί, ἐξ ὧν ἤντλησα διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς μονογραφίας, εἶναι κυρίως αἱ ἑξῆς: Σημειώσεις παλαιαί, ἐκ διαφόρων διηγήσεων, τοῦ πατρός μου ἰδία. — Διηγήσεις ἐπιζώντων προσώπων. Ἐὰν ἡ ἔρευνα αὕτη ἐγίνετο πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν, δὲν θὰ ὑπῆρχον ἴσως κενὰ εἰς τὴν ἱστορίαν μας. — Ἐρευνα ἐπισταμένη καὶ ἐπὶ τόπου ἢ κατόπιν ἀλληλογραφίας, ἐν σχέσει μὲ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῶν μελῶν τῶν διαφόρων συγγενικῶν κλάδων — Χειρόγραφοι σημειώσεις τοῦ ἀειμνήστου ἐξαδέλφου Σίμου Μενάρδου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, εὐρεθεῖσαι μετὰ θάνατόν του καὶ προερχόμεναι ἐκ διηγήσεων τῶν γονέων του.

Διάφορα συγγράμματα. — Ὁ Β'. τόμος τῶν περιηγήσεων τοῦ Ἀλῆ-Μπέη Ἑλ. Ἀμπασί, δημοσιευθεῖσων ἐν Παρίσις τὸ 1814 γαλλιστί. — Τὸ βιβλίον τοῦ Ἀγγλου περιηγητοῦ Ἀλεξάνδρου Οὐίλιαμ Kinglake ὑπὸ τὸν τίτλον «Eothen» (1844). — Τὰ ἀπομνημονεύματα Γεωργίου Κηπιάδη, ἐκδοθέντα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ 1888 καὶ περιλαμβάνοντα ἐκ διηγήσεων καὶ μελέτης ἀρχείων πολυτίμους πληροφορίας περὶ τῶν καταδιωχθέντων κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν Κυπρίων. — Τὰ ἀπομνημονεύματα Ν. Ι. Σαριπόλου, ἐκδοθέντα ὑπὸ τῆς χήρας αὐτοῦ Ἀριάδνης ἐν Ἀθήναις τὸ 1889. — Τὰ «Κυπριακά» τοῦ Ἀθανασίου Σακελλαρίου, ὅστις διατελέσας σχολάρχης ἐν Κύπρῳ, ἔγραψε δίτομον περὶ τῆς νήσου ἔργον, ἐκδοθὲν πλήρες ἐν Ἀθήναις τὸ 1890 καὶ περιλαμβάνον ἐν τῷ α'. τόμῳ τινὰ περὶ τῶν συγχρόνων Κυπρίων. — Οἱ λόγοι τοῦ Δασκάλου Δημητρ. Νικολαΐδου, ἐπικήδριοι καὶ πανηγυρικοί, ἐκδοθέντες ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ν. Δ. Λανίτη ἐν Λάρνακι τὸ 1892 — Τὸ ἱστορικὸν ἀρχεῖον Ρώμα τὸ ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Δ. Καμπούρογλου (1901 καὶ 1905). — Τὸ ὀγκῶδες βιβλίον τοῦ ποτὲ Διοικητοῦ Λάρνακος Κλαυδίου Ντελαβάλ Cobham «Excerpta Cypria», ἐκδοθὲν τὸ 1908 ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ περιλαμβάνον ἀγγλιστὶ ὅσα ἐγράφησαν εἰς διαφόρους γλώσσας περὶ Κύπρου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος. — Τὸ βιβλίον τοῦ πρώην Διοικητοῦ Ἀμμοχώστου (Κύπρου) Λουκ δημοσιευθὲν ἐν Λονδίνῳ τὸ 1921 «Ἡ Κύπρος ὑπὸ τοὺς Τούρκους». Harry Charles Luke. Cyprus under the Turks. — Τὰ Σπετσιώτικα Τόμος Γ'. 1926. — Τὸ Πανηγυρικὸν Λεύκωμα τὸ ἐκδοθὲν ἐν Λευκοσίᾳ τὸ 1929 ἐπὶ τοῖς ἐν τῷ Προαστείῳ Λευκοσίας Στροβόλου ἀποκαλυπτηρίοις τῆς προτομῆς τοῦ Ἐθνομάρτυρος Ἀρ-

χιεπισκόπου Κυπριανοῦ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου κ. Κ. Χριστοφίδη.— Ἡ μελέτη τοῦ κ. Ἀρ. Πηλαβάκη Διευθυντοῦ τῶν Σχολείων Λεμεσοῦ περὶ τῶν Σχολείων τούτων (Λεμεσός 1929).— Αἱ δύο μονογραφίαι «περὶ τῶν Ἑλλήν. Γραμμάτων ἐν Κύπρῳ», δημοσιευθεῖσαι ἐν Λευκοσίᾳ τὸ 1930-31, ὧν ἡ μία ὑπὸ τοῦ ἐν Πάφῳ δικηγόρου κ. Λοῖζου Φιλίππου, ἡ δὲ ἑτέρα ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἱερωνύμου Περιστιάνη.— Ἡ περὶ τῆς οἰκογενείας Δραγομάνου μελέτη τοῦ καθηγητοῦ κ. Κ. Μυριανθοπούλου (Λευκοσία 1936).

Κυπριακὰ χρονικὰ καὶ ἀρχεῖα.

Πολυτίμους πληροφορίας ἤντλησα ἀπὸ τὸ περιοδικὸν «Κυπριακὰ Χρονικὰ», τὸ ὁποῖον ἤρχισε νὰ ἐκδίδεται τὸ 1923 ἐν Λάρνακι ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἀποτελεσθείσης ἐκ τοῦ Μητροπολίτου Κιτίου Νικοδήμου, τοῦ πολιτευτοῦ καὶ λογίου Λουκῆ Πιερίδη, τοῦ τότε ἐν Κύπρῳ νεαροῦ ἐκ Σμύρνης Κοθηγητοῦ Ἰωάννου Συκουτρῆ, καὶ τοῦ ἱατροῦ κ. Ν. Κυριαζῆ, ὅστις ὑπῆρξεν καὶ ὁ διευθύνων ἐκδότης. Τὸ περιοδικὸν ἐξεδίδετο κατ' ἀρχὰς ἅπαξ τοῦ μηνὸς καὶ κατόπιν ἀνὰ τριμηνίαν μὲ μικρὰν διακοπὴν τὸ 1928 καὶ 1932. Δυστυχῶς τὴν Διοικοῦσαν Ἐπιτροπὴν ἐβάσκανε κακὸς δαίμων. Τὸ 1931 κατόπιν τῶν ἐν Κύπρῳ ταραχῶν ἐξωρίζετο ὁ πρόεδρος αὐτῆς Μητροπολίτης Νικόδημος, ὅστις ἀπέθανε τὸ θέρος τοῦ 1937 ἐν τῇ ἐξορίᾳ, νέος καὶ πολὺκλαυστος. Ὁ πολῦτιμος βιβλιόφιλος Λουκῆς Πιερίδης ἀπέθανεν ὀλίγα μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ περιοδικοῦ ἔτη. Ὁ Ἰωάννης Συκουτρῆς ἐγκαταλείψας τὴν νῆσον καὶ ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἀθήναις, ἀπέθανε τὸ 1937 μόλις 36 ἐτῶν, εἰς τὴν ἀρχὴν λαμπροῦ σταδίου. Τέλος ὁ κ. Κυριαζῆς, ὅστις ἐξηκολούθησε μόνος τὸ περιοδικόν, τὸ διέκοψε ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1937. Οἱ 13 ἐκδοθέντες τόμοι ἐκτὸς πολλῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων περιεῖχον καὶ πολλὴν ἄλλην ἀνέκδοτον λαογραφικὴν ὕλην. Δυστυχῶς οἱ ἐκδοθέντες τόμοι διὰ τῆς δημοσιεύσεως κατὰ φυλλάδια, τὰ ὁποῖα διεσκορπίζοντο, θ' ἀποβοῦν σὺν τῷ χρόνῳ δυσεύρετοι. Εἰς δύο μόνον βιβλιοθήκας τῆς νήσου εὗρήκα ἀρτίαν τὴν σειράν. Τὸ διακοπὲν περιοδικόν ὑπόσχεται ν' ἀναπληρώσῃ νέον περιοδικόν «Αἱ Κυπριακαὶ Σπουδαί» ἐκδιδόμενον ἀπὸ τοῦ 1937 ἅπαξ τοῦ ἔτους.

Τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου ἠρεύνησεν ὁ κ. Λούκ, δημοσιεύσας πολλὰ ἐνδιαφέροντα ἔγγραφα εἰς τὸ βιβλίον του περὶ τῆς Τουρκοκρατουμένης Κύπρου.

Ὁ ἀείμνηστος Ἰωάννης Χ. Φραγκοῦδης Συνταγματάρχης τοῦ

Ἑλλ. Στρατοῦ εἶχε σχηματίσει ἀρχεῖον σχετικὸν μὲ τὴν οἰκογένειάν του. Ὁ πάππος του Δημήτριος ἔφυγεν ἐκ Κύπρου τὸ 1821 καὶ κατέφυγε μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Τεργέστην, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη. Εἶναι λοιπὸν πιθανόν, ὅτι ἐκεῖ θὰ προσεπάθησε νὰ ἐπανεύρῃ συγγενεῖς τῆς οἰκογενείας Φραγκοῦδη, μέλος τῆς ὁποίας πρὸ 100 περίπου τότε χρόνων μετέβη εἰς Κύπρον, γενόμενος ἀρχηγὸς τῆς ἐν τῇ νήσῳ οἰκογενείας. Τὸ ἀρχεῖον Δημητρίου συμπληρωθὲν πιθανῶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Χαραλάμπους περιῆλθεν εἰς τὸν υἱὸν τοῦ τελευταίου Ἰωάννην, ὅστις πολλάκις μοῦ ὠμίλησεν, ὅτι ἦτο κάτοχος ἐνδιαφερόντων τὴν οἰκογένειάν μας ἐγγράφων. Δυστυχῶς αἱ περιστάσεις δὲν μοῦ ἐπέτρεψαν νὰ ἐπιληφθῶ ἐνωρίτερον τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον σήμερον ἐπιχειρῶ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου (1916) τὸ ἀρχεῖον περιῆλθεν εἰς τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Ἀνδρέαν Συντ)ρχην ἐν ἀποστρατείᾳ ἤδη, ὅστις προφασιζόμενος, ὅτι φιλοδοξεῖ νὰ τὸ δημοσιεύσῃ ὁ ἴδιος, ἡρνήθη νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ τὸ μελετήσω. Τὸ ἀρχεῖον τοῦτο ἔχει περιορισμένην ἀξίαν διότι ἀφορᾷ ἕνα μόνον κλάδον τῆς οἰκογενείας, περὶ τοῦ ὁποίου γνωρίζω ἄλλοθεν τὰ κυριώτερα. Τὸ μόνον ἐνδιαφέρον σημεῖον θὰ ἦτο, ἐὰν τυχὸν περιελάμβανεν ἔγγραφα σχετικὰ μὲ τὴν καταγωγὴν τῆς οἰκογενείας πρὶν τῆς καθόδου τοῦ ἀρχηγοῦ εἰς Κύπρον.

Ἐν γένει τὰ ἀρχεῖα τῆς Κύπρου εἶναι πτωχά, καὶ πολλὰ ἔγγραφα ἐξηφανίσθησαν. Εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν, τὰς Μητροπόλεις καὶ τοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς δὲν διετηρήθησαν οὔτε τὰ παλαιὰ βιβλία τῶν ληξιαρχικῶν πράξεων. Μόλις ἀνεῦρον ἐκεῖ καὶ ἐδῶ καὶ κατὰ διαλείμματα ληξιαρχικὰς πράξεις τῶν τελευταίων 80 ἐτῶν, ἄνευ ἐπομένως ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος. Εἰς τὰς Μητροπόλεις καὶ τὰς Μονὰς δὲν ὑπάρχουν ἐνδιαφέροντα παλαιὰ ἀρχεῖα. Εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν παλαιοὶ τινες κώδικες, οἵτινες δὲν ἡρευνήθησαν δεόντως. Μόνον τὰ ἀρχεῖα τῆς Τουρκικῆς Διοικήσεως, τὰ ὁποῖα σώζονται ἐν Λευκωσίᾳ, θὰ παρουσιάζουν μέγα ἐνδιαφέρον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Τουρκοκρατουμένης Κύπρου καὶ τῶν κατ' αὐτὴν δρασάντων προσώπων. Δυστυχῶς οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἐπελήφθη τῆς μελέτης αὐτῶν. Τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑνετίας σχετικὰ μὲ τὴν Ἑνετοκρατίαν ἐν Κύπρῳ περιμένουν ἀκόμη τὸν ἐρευνητὴν.

Τὰ ἀρχεῖα τῶν ἐν Λάρνακι Προξενείων Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἔνεκα τῆς δράσεως τῶν Προξένων κατὰ τοὺς τουρκικοὺς διωγμοὺς παρσυοίαν μέγα ἐνδιαφέρον. Μετὰ τὴν Ἀγγλικὴν κατοχὴν τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου μετεφέρθη εἰς

Ἀγγλίαν ὡς καὶ τὸ ἀρχεῖον τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου εἰς Γαλλίαν μετὰ τὸν μέγαν πόλεμον. Περὶ τῶν ἀρχείων τῶν διαφόρων Προξενείων ἔγραψεν ἑκτενῶς εἰς τὰ Κυπριακὰ Χρονικὰ ὁ Λουκῆς Πιερίδης, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ μόνος ἐν Κύπρῳ βιβλιόφιλος, καταρτίσας ἐν τῇ οἰκίᾳ του τὴν τελειοτέραν βιβλιοθήκην Κυπριακῶν βιβλίων μετ' ἀρχείου, συλλέκτης παλαιῶν κειμένων καὶ ἀντικειμένων, (Τόμος Α σελ. 14 1923). Ὁ κ. Κυριαζῆς ἀνεδημοσίευσεν εἰς τὰ Κυπρ. Χρονικὰ πολλὰ ἐνδιαφέροντα ἔγγραφα ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου, τοῦ ἀρχείου Λ. Πιερίδη, ὡς καὶ τινὰ ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ καὶ Ἑλληνικοῦ Προξενείου.

Ἐξ ἄλλων ἀρχείων ἠρεύνησα τὰ ἐν τῇ Ἑθνολογικῇ Ἑταιρείᾳ Ἀθηνῶν χειρόγραφα τοῦ Ἰωάννου Ν. Φραγκοῦδη κατατεθέντα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἐπαμεινώνδα καὶ τὴν ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ ἔκθεσιν τῆς χήρας τοῦ Ἰωάννου τούτου. Τὰ ληξιαρχικὰ βιβλία τοῦ ἐν Λεμεσῷ ναοῦ Ἀγίας Νάπας καὶ τῶν ἐκκλησιῶν Λάρνακος - Σκάλας. Τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐν Ἀθήναις οἰκογενείας Οἰκονομίδη ὡς καὶ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ. ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ

Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ Φραγκούδη ἐκράτει παράδοσις, ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ἦλθεν ἐκ Τεργέστης, ὅτι ἦτο ἰατρός, ἀποκατασταθεὶς ἐν Λεμεσῷ, νυμφευθεὶς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα Κυπρίαν καὶ ὅτι ἐλέγετο Σκαραβαῖος, Ἰταλιστὶ Scarabeo, καὶ ὅτι τὰ παιδιά του ὠνομάσθησαν Φραγκούδηδες, εἴτε διότι ὁ πατὴρ των ἦτο Φράγκος, ἢ διότι ἐλέγετο Φράγκος ἀπὸ τὰ φράγκικα ροῦχα, τὰ ὅποια ἐφόρει. Ἀπὸ σημειώσεις μου ἐκ διηγήσεων τοῦ πατρός μου γνωρίζω, ὅτι οἱ παλαιοὶ Φραγκούδηδες ἐφόρεσαν ἐπὶ τινα μόνον καιρὸν τὸ καλπάκι τῶν ραγιάδων ἀπὸ τὸν φόβον τῶν Τούρκων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ προπάππος μου Δημήτριος ἐφόρει φράγκικα.

Συγχρόνως εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα Κηπιάδη μανθάνομεν, ὅτι Σκαραβαῖος ἐλέγετο ὁ Γ. Σταυρινός, πατὴρ τοῦ μεγάλου διδασκάλου Δημητρίου Θεμιστοκλέους, ὅστις Σταυρινός εἶχε νυμφευθῇ τὴν Βασιλικὴν ἀδελφὴν τοῦ Δημητρίου Ν. Φραγκούδη προπάππου μου καὶ ἐγγόνου τοῦ πρώτου ἐκ Τεργέστης ἐλθόντος ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας. Πῶς συμβαίνει νὰ ὀνομάζωνται Σκαραβαῖοι, ὄνομα προφανῶς Ἑνετοῖταλικόν, δύο πρόσωπα ξένα πρὸς ἄλληλα καὶ συγγενεύσαντα διὰ τοῦ γάμου τῆς Βασιλικῆς. Κατωτέρω δημοσιεύω ἔγγραφα ἐπίσημα, τὰ ὅποια οὐδὲν ἀναφέρουν περὶ Σκαραβαίων, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων προκύπτει, ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ὠνομάζετο ἐξ ἀρχῆς Δημήτριος Φραγκούδης καὶ ἦλθεν εἰς Κύπρον πρὸ δύο περίπου αἰώνων. Τὰ ἔγγραφα ἦσαν δύο Ἑλληνικά, τρία Γαλλικά καὶ διάφορα Τουρκικά, ὧν τὰ σπουδαιότερα δημοσιεύω ἐν μεταφράσει (Ἰλάμια ἦτοι πιστοποιητικὰ τῶν Καδῆδων Λεμεσοῦ καὶ φερμάνια τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ τοῦ Β΄.) Τὸ σπουδαιότερον διὰ τὴν γενεαλογίαν ἔγγραφον εἶναι τὸ Ἰλάμι τοῦ Καδῆ Λεμεσοῦ Χατζῆ Μεχμέτ Ἐμὴν τοῦ 1806, πιστοποιοῦν, ὅτι ὁ πάππος τοῦ αἰτοῦντος ἐλέγετο ἐπίσης Δημήτριος Φραγκούδης, ὅτι ἦλθε καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Λεμεσῷ ἀπὸ τὴν Τεργέστην ὡς πρόξενος τῆς Γαλλίας θυνάμει αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου, ὅτι οἱ πρόγονοί του ἦσαν Φράγκοι καὶ ὄχι ραγιάδες καὶ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ πρώτου τούτου Φραγκούδη ἐλέγετο Νικόλαος καὶ ἦτο πατὴρ τοῦ αἰτοῦντος Δημητρίου Φραγκούδη. Εἰς προηγούμενον Ἰλάμι τοῦ Καδῆ Λεμεσοῦ Ἐσεγίδ τοῦ 1799 ἐκτὸς τῶν ἄνω ὑποδηλοῦται ἐπὶ πλέον

ὅτι ὁ πρῶτος Δημήτριος Φραγκοῦδης ἦλθεν ἀπὸ τὴν Τεργέστην πρὸ 40 ἢ 50 ἐτῶν, δηλ. κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος (¹). Ὁ ἔγγονος τούτου Δημήτριος Ν. Φραγκοῦδης μὴ θέλων νὰ πληρώσῃ φόρους, ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς Καδῆδες τὰ πιστοποιητικὰ αὐτά, τὰ ὁποῖα δὲν ἀναφέρουν, ὅτι ἐλέγετο Σκαραβαῖος, οὔτε ὅτι ἦτο ἰατρός, ἀλλ' ἀπλῶς, ὅτι ἦλθεν ὡς Πρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Κύπρῳ καὶ ἐλέγετο Δημήτριος. Ἐὰν τῶρα ἐλέγετο Σκαραβαῖος καὶ τὸ ὄνομα Φραγκοῦδης τὸ ἐπῆρεν ὁ υἱὸς του ὡς υἱὸς Φράγκου ἢ ὡς φορῶν φράγκικα καὶ ἐὰν ὁ Σταυρινὸς ἐπῆρε τὸ ὄνομα Σκαραβαῖος ἀπὸ τὸν συγγενῇ του, δὲν δύναμαι νὰ μαντεύσω. Ἐν μόνον εἶναι φανερόν, ὅτι ἐλέγετο Δημήτριος, ὄνομα ἐπαναλαμβανόμενον μέχρι σήμερον εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς οἰκογενείας καὶ ὅτι ἀναμφιβόλως ἦτο Ὁρθόδοξος καὶ ἐπομένως Ἑλλήν. Οἱ Καθολικοὶ δὲν ἀλλάσσουν εὐκόλῃ θρησκείαν. Ὁ υἱὸς τοῦ Δημητρίου τούτου Νικόλαος κατὰ τὰς σημειώσεις Μενάρδου ἐλέγετο Χατζηνικολάκης, τὸ ὁποῖον σημαίνει, ὅτι οὗτος μετέβη εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον, ὡς συνειθίζουν παλαιόθεν οἱ Κύπριοι καὶ ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν υἱὸς φανατικοῦ Φράγκου νὰ ἦτο εὐσεβὴς ὀρθόδοξος. Εἰς τὰς ἄνω σημειώσεις Μενάρδου ἀναφέρεται ἐπίσης, ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ἦλθεν εἰς Κύπρον τὸ 1770 καὶ ὅτι ἦτο ἰατρὸς λεγόμενος Φράγκος (Φραγκῖσκος). Αἱ παρατηρήσεις αὗται δὲν φαίνονται ὀρθαί, διότι ὡς βλέπομεν εἰς τὰ ἱλάμια ἦλθεν οὗτος εἰς Κύπρον προηγουμένως καὶ κατὰ τὰ πιστοποιητικὰ ὠνομάζετο Δημήτριος καὶ ἐθεωρεῖτο Φράγκος μόνον ὡς ξένος ὑπήκοος. Προφανῶς ἦτο ἐξ ἐκείνων τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἦλθον τότε ἐκ Τεργέστης καὶ Ἑπτανήσου καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν Κύπρῳ, ἰδρύσαντες τὰς γνωστὰς οἰκογενείας Φραγκοῦδη, Περισιάνη, Βοντιτσιάνου κλπ, Ἐὰν τῶρα τὰ πιστοποιητικὰ ὁμιλοῦν περὶ τοῦ Φραγκοῦδης ὡς Φράγκου εἶναι πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοὺς Ραγιάδες, διότι Φράγκοι ἐλέγοντο ὅλοι οἱ Εὐρωπαῖοι, οἱ δὲ ἐντόπιοι Χριστιανοὶ ἐλέγοντο Ραγιάδες. Ἐλέχθη, ὅτι ὁ Φραγκοῦδης τῆς Τεργέστης κατήγετο ἀπὸ τοὺς Λουζινιανούς τῆς Κύπρου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κᾶποιος μετὴνάστευσεν εἰς Τεργέστην, ὁπόθεν ἀπόγονός του ἐπέστρεψεν μετὰ πολλὰ χρόνια εἰς τὴν γενέτειραν. Πρᾶγμα μυθῶδες. Τὸ πιθανὸν φαίνεται, ὅτι ὁ Φραγκοῦδης τῆς Τεργέστης κατήγετο ἐκ Κεφαλληνίας καὶ ἦτο μετὰ τῶν Ἑπτανησίων, οἵτινες συνε-

(¹) Διότι λέγει, ὅτι ὁ πρόγονός του ἐκ Τεργέστης ὑπῆρξε πρόξενος πρὸ 40—50 ἐτῶν, ἀφότου ἔφθασε δηλ. εἰς Κύπρον.

κρότησαν τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα τῆς Τεργέστης. Εἰς τὰ Κυπρ. Χρον. (σελ. 62 - 64 τόμος Α' 1936) ἡ ἐγκατάστασις διακεκριμένων τινῶν Ἑπτανησίων ἐν Κύπρῳ σημειοῦται μεταξύ 1772—78. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν φαίνεται ἀκριβές. Διότι οἱ Ἑπτανήσιοι οὗτοι, οἱ κυριώτεροι τοῦλάχιστον ἐξ αὐτῶν, ὡς οἱ Περιστιάνηδες καὶ οἱ Βοντιτσιάνοι, κατῆλθον πολὺ προτῆτερα, ὡς θὰ ἴδωμεν, κατ' ἐποχὴν συμπίπτουσαν περίπου μὲ τὴν κάθοδον τοῦ πρώτου Φραγκοῦδῃ ἐκ Τεργέστης. Κατὰ τὴν Χρυσὴν Βίβλον τῆς Κεφαλληνίας ὁ ἱατρὸς Κωνστ. Βαλσσμάκης τῆς ἐπιφανοῦς οἰκογενείας τῆς Κεφαλληνίας ἐγκατεστάθῃ ἐν Λάρνακι μόλις τὸ 1821, δηλ. ὀλίγον πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως (¹). Μαζὺ μὲ τοὺς Ἕλληνας ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν νῆσον καὶ μερικοὶ Λεβαντινοί, ἔμποροι καὶ ἱατροί, οἱ ὅποιοι ὡς γνωρίζοντες ξένας γλώσσας διωρίσθησαν Πρόξενοι ἐν Λάρνακι.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ πρῶτος Φραγκοῦδῃς ἦλθε πολὺ προτῆτερα. Ὁ Λοῦκ (σ.λ. 277), παραθέτων κατάλογον τῶν προξένων καὶ ὑποπροξένων τῆς Ἀγγλίας ἐν Κύπρῳ, καταρτίσας αὐτὸν ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου Λάρνακος, ἀναφέρει «ὡς ὑποπρόξενον ἐν Λεμεσῷ τὸ 1738 καὶ τὸ 1799 τὸν Δημήτριον Φραγκοῦδην (Demetrius Francoudes). Τὸ 18...—1845 τὸν Νικόλαον Φραγκοῦδην». Ἐκ τούτου συνάγεται, ὅτι ὁ γενάρχης ἦτο ἤδη ἐν Λεμεσῷ τὸ 1738 καὶ ὠνομάζετο ἤδη Φραγκοῦδῃς, ὅνομα τὸ ὅποιον οὕτω δὲν φαίνεται ἀποκτήσας ἐν Κύπρῳ. Ἐπειδὴ δὲ ἦλθε ὡς πρόξενος τῆς Γαλλίας, κατῴρθωσε φαίνεται νὰ λάβῃ καὶ τὸ ἀγγλικὸν ὑποπροξενεῖον. Ἐπομένως ὁ ἔγγονός του Δημήτριος, ὅταν τὸ 1799 ἔκαμνε τὴν πρὸς τὸν Καδὴν δῆλωσιν, ὅτι ὁ πάππος του ἦλθεν ἐκ Τεργέστης καὶ ἦτο πρόξενος πρὸ 40-50 ἐτῶν, ἔκαμνε λάθος, ἀφοῦ τὸ 1738 ἦτο ἤδη ἐν Λεμεσῷ ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας. Ἐννοεῖται, ὅτι ὁ ἐν τῷ καταλόγῳ Λοῦκ ἀναφερόμενος Δημήτριος δὲν ἦτο ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸ 1738-1799. Ὁ τοῦ 1738 ἦτο ὁ πρῶτος ἐν Κύπρῳ Φραγκοῦδῃς καὶ ὁ τοῦ 1799 ὁ ὁμώνυμός του ἔγγονος ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὰ ἱλάμια Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ δύο ἐλέγοντο Δημήτριοι, ὁ Λοῦκ παρέθεσε τὰ ὀνόματά των δίχως νὰ κάμῃ τὴν ἀναγκαίαν διάκρισιν. Μεταξὺ τῶν δύο Δημητρίων ὑπῆρξεν ὁ α' Νικόλαος, ὁ Χατζηνικολάκης, ὅστις δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ

(¹) Περὶ τῶν προξένων ἐν Κύπρῳ ἔγραψε καὶ ὁ κ. Ἀ. Αἰμιλιανίδης εἰς τὴν μονογραφίαν περὶ Διομολογήσεων ἐν Κύπρῳ σελ. 37—43 (Λευκωσία 1937). Κατ' αὐτὸν ἡ ἱδρυσις τοῦ πρώτου Προξενείου ἐγένετο μεταξύ 1595—1605.

Λούκ, διότι τὰ προξενικά ἀρχεῖα ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ δημοσιευομένου ἀποσπάσματος δὲν ἦσαν πλήρη, ὅταν ἠρευνήθησαν· ὁ Ρισὰρ Ποκὸκ (Κόπσμ σελ. 252) ἀναφέρει, ὅτι ὅταν τὸ 1738 προσήγγισεν εἰς Λεμεσὸν «ἐφιλοξενήθη εἰς τὸ σπίτι τοῦ ᾿Αγγλου ὑποπροξένου, ὅστις ἦτο ᾿Ελλην...» Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Δημήτριον Φραγκοῦδην, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ᾿Αγγλος ὑποπρόξενος ἐν Λεμεσῷ, τὸ τοιοῦτον ἀποτελεῖ μίαν ἀκόμη μαρτυρίαν, ὅτι ὁ Δημήτριος Φραγκοῦδης εἶχεν ἔλθει εἰς Κύπρον πρὸ τοῦ 1738. Ὑποπρόξενον τὸν ὀνομάζει καὶ ὁ Michel de Vezin, ᾿Αγγλος πρόξενος ἐν Λάρνακι, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1792, γράψας περὶ Κύπρου καὶ ἀναφέρων, ὅτι ἐν Λεμεσῷ ἦτο ᾿Ελλην ὁ ὑποπρόξενος τῆς ᾿Αγγλίας (Κόπσμ σελ. 371). Ἄς λάβωμεν ὑπ' ὄψει μας καὶ τὴν ἄλλην ἐκδοχὴν, ὅτι ὁ α' Δημήτριος εἶχεν ἄλλο ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον ἔχασε μόλις ἔφθασεν εἰς Κύπρον καὶ ὅτι ἐκεῖ ἐπῆρε τὸ ἐπίθετον Φραγκοῦδης. Ὅταν δηλαδὴ ἀπεβιβάσθη εἰς Λεμεσόν, ἐπειδὴ ἦτο ὁ μόνος ποῦ φοροῦσε φράγκικα καὶ ὁ κόσμος ἠγνόει τότε τὰ ἐπίθετα, προσηγορεύθη μὲ τὸ τοπικόν, «ὁ Σιὸρ Δημητράκης» ἢ «ὁ Σιὸρ Κούσουλος». Τὰ παιδιὰ τοῦ ὀνομάσθησαν τὰ «Φραγκοῦδια». Ἡ κατάληξις «οὔδι» εἶναι ὑποκοριστική. Τὸ «ἀγγελοῦδι», τὸ «κοριτσοῦδι» τὸ «φραγκοῦδι» (παιδί τοῦ Φράγκου). Ἐκ τοῦ ὑποκοριστικοῦ ἔγινεν ἡ κατάληξις τῶν Κυπριακῶν ὀνομάτων «ούδης». Ἀγγελοῦδης (υἱὸς τοῦ Ἀγγέλου) Ταβελούδης (υἱὸς τοῦ Ταβέλη), Φραγκοῦδης (υἱὸς τοῦ Φράγκου). Ἡ κατάληξις «ούδης» ἐπιχωριάζει ἐν Κύπρῳ, ὡς ἡ «ούλης» εἰς Κάσον, Χίον καὶ ἄλλα νησιά, ὅπου ὑπάρχουν πολλοὶ Φραγκοῦληδες.

Εἰς τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα, ὡς τὸ ἱλάμι τοῦ 1799, ὁ τότε Δημήτριος, ἔγγονος τοῦ γενάρχου, ἀναφέρεται μόνον Δημητράκης Πρόξενος... Εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου 1814 ἀναφέρεται Σιὸρ Δημήτριος Κόνσολος Λεμεσοῦ. Εἰς πωλητήριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὑπογράφεται Δημήτριος Νικολάου Φραγκοῦδιοῦ. Ἄλλ' εἰς τὰ ἄλλα ἔγγραφα Γαλλικὰ καὶ Τουρκικά, τὸ ὄνομα Φραγκοῦδης ἀναφέρεται ὡς ἐπίθετον. Ἐν τούτοις μέχρι τοῦ β' Νικολάου ἀποθανόντος τὸ 1850 τὸ ὄνομα «τοῦ Φραγκοῦδιοῦ» ὑπάρχει ἀκόμη. Οὕτως εἰς τοὺς καταλόγους τῶν ἰδρυτῶν καὶ ἐπιτρόπων τῶν σχολείων Λεμεσοῦ (1820) ἀναφέρεται ὁ Νικόλαος «τοῦ Φραγκοῦδιοῦ» (Πηλαβάκης σ. 67—68). Τὸ 1814 ὁ ἔγγονος τοῦ Χατζη-Νικολάκη, Νικολάκης γράφων εἰς τὸν ἐν Σμύρνῃ ἀδελφόν του Ἰωάννην ὀνομάζει αὐτόν, ὡς θὰ

ἴδωμεν, «κύριον Γιάγκον τοῦ Σιόρ Δημητρίου Κονσόλου Φραγκουδιοῦ» (¹).

Ἐξ ὧν τούτων θὰ ἡδυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας ἦτο ἄλλο, ὅτι τὰ παιδιά του ἐλέγοντο Φραγκοῦδια καὶ ὅτι ὁ β' Δημήτριος ἐπῆρε τὸ ἐπίθετον Φραγκοῦδης ἐπικρατῆσαν ἐν τέλει. Μόνον ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην εἶναι ὁ Λούκ, ὅστις ἀναφέρει ἤδη τὸν πρῶτον Φραγκοῦδην ἀπὸ τοῦ 1737 μὲ αὐτὸ τὸ ἐπίθετον. Ὁ Λούκ λοιπὸν μᾶς δίδει τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας καὶ ὁρίζει περίπου τὸν χρόνον τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ εἰς Κύπρον (²).

Καὶ τώρα φανταζόμεθα τὸν γενάρχην μας, φθάνοντα πρὸ 200 περίπου ἐτῶν εἰς τὸν ἄξενον ὄρμον τῆς Λεμεσοῦ ἐπὶ ἐνὸς τῶν ἱστιοφόρων ποὺ ἐταξίδευσαν μεταξὺ Κύπρου καὶ Τεργέστης καὶ ἔφεραν ἐμπορεύματα καὶ τοὺς τυχὸν ὑπάρχοντας ἐπιβάτας. Ἰατροὶ τότε δὲν ὑπῆρχον καὶ θὰ ἦτο ὁ πρῶτος ἐν Λεμεσῷ ἰατρός. Ἡ Λεμεσὸς ἦτο ἀσήμαντος κωμόπολις, ἀλλὰ μετὰ τὴν

(¹) Ἡ λέξις Σιόρ, ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸν Σινιόρ=Κύριος, ὑπάρχει μέχρι σήμερον ἐν χρήσει ἐν Κύπρῳ εἰς διαφόρους ἐκφράσεις π. χ. ἔλα Σιόρ! ἔλα καϋμένε! Ὁ σιόρ ὅμως ἀντὶ τοῦ κύριος εἶναι πλέον παλαιόν. Εἰς μερικὰ ἔγγραφα τὸ Σιόρ κατήντησε τίτλος καὶ ἀναφέρεται ὁ Σιόρ κύριος.

(²) Ἐπειδὴ τὸ ὄνομα Φραγκοῦδης προῆλθε πάντως ἀπὸ τὸ Φράγκος, Φράγκοι δὲ ὠνομάζοντο ἐν τῇ νήσῳ ὅσοι πρὸ τῆς Ἀγγλικῆς Κατοχῆς ἐνεφανίζοντο μὲ φράγκικα, ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι Κύπριοι φέροντες τὸ ὄνομα Φραγκοῦδης. Οὐδεμία ὅμως ἄλλη οἰκογένεια μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι σήμερον γνωστὴ ἐν Κύπρῳ. Ἐν Λεμεσῷ ὑπῆρξε καὶ δευτέρα οἰκογένεια Φραγκοῦδη, ἥτις ἐξέλιπε τὰ τελευταῖα ἔτη, οἱ ἀδελφοὶ Κωνσταντῖνος καὶ Νισήφορος Φραγκοῦδης, τῶν ὁποίων ὅμως ὁ πατὴρ ἔλαβε τὸ ὄνομα, ὡς γνωρίζω ἐκ τοῦ πατρός μου, ἀπὸ τὸν προπάππον μου, παρὰ τῷ ὁποίῳ εἶχε μικρὸς ὑπηρετήσῃ. Ἀπέθανον ἀμφοτέρω τὸν παρελθόντα αἰῶνα.

Ὁ Κωνσταντῖνος διατελέσας προξενικὸς πράκτωρ τῆς Αὐστρίας καὶ ἄλλων Δυνάμεων, ἀπέθανεν ἄτεκνος δολοφονηθεὶς ὑπὸ τινος ὑπηρέτου τοῦ πρὸς ληστεῖαν εἰς τὸν ἐν Λεμεσῷ κῆπον του, τὸν γνωστὸν μέχρι σήμερον «Λοῦκκον τοῦ Κωνσταντίνου», ἐνθα σώζεται τὸ σπιτάκι του καὶ ὁ κῆπος εὕρισκόμενος ἐντὸς λάκκου, διότι τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐχρησίμευσεν κατὰ παλαιὰ χρόνια πρὸς κατασκευὴν ἐκ τοῦ χώματος πλίνθων, διὰ τῶν ὁποίων ἐκτίσθη, ὡς λέγουν, ὅλη ἡ τότε Λεμεσός. Ὁ ἀδελφός του Νισήφορος ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πλουσίων καὶ φιλογενῶν προκρίτων τῆς πόλεως. Υἱὸς τούτου ὁ Ἀγαθοκλῆς Φραγκοῦδης, πρακτικὸς δικηγόρος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἀγγλικῆς Κατοχῆς. Τούτου οἱ δύο υἱοὶ ἀπέθανον νέοι, ἡ δὲ ἐπιζῶσα θυγάτηρ Ἀδα χήρα Ἀρ. Λοῖζου εἶναι ἄτεκνος.

Λάρνακα ὁ δεύτερος εἰσαγωγικός λιμήν. Μεταξὺ τῶν πόλεων, ποῦ ἡδύνατο οὗτος νὰ ἐγκατασταθῇ, ἡ πρωτεύουσα ἦτο Ἀθλία τουρκόπολις καὶ εἰς τὴν Λάρνακα δὲν μποροῦσε νὰ μείνῃ, ἐὰν ᾔθελε νὰ πάρῃ καὶ προξενικὸν ἀξίωμα, διότι ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἔμμισθον Γαλλικὸν Προξενεῖον, αὐτὸς δὲ ἦρχετο μὲ σύστασιν πρὸς τὸν Γάλλον Πρόξενον, ὅπως ἀναγνωρισθῇ ὡς προξενικός πράκτωρ ἢ ὑποπρόξενος ἐν Λεμεσῷ. Τὸ ἀξίωμα τοῦ προξένου ἦτο τότε μέγα, Πρόξενοι δέ, Ὑποπρόξενοι καὶ Προξενικοὶ πράκτορες ὠνομάζοντο ἀδιακρίτως Κόνσολοι ἢ Κούσουλοι. Ἡ Λεμεσὸς ἐγράφετο ἄλλοτε Λεμησσός, ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐπεκράτησεν καὶ ἐν τῇ γραφομένῃ τὸ ὄνομα Λεμεσὸς ὡς ὀρθότερον, κατόπιν σχετικῆς δημοσιεύσεως τοῦ Σ. Μενάρδου.

Ἄλλο τι περὶ τοῦ α' Φραγκούδη δὲν γνωρίζομεν, οὔτε ποῖοι ἦσαν οἱ γονεῖς του, οὔτε ἐὰν ἦλθε νυμφευμένος, οὔτε ποίας οἰκογενείας κόρην ἐνυμφεύθη ἐν Κύπρῳ. Τὸ μόνον ποῦ γνωρίζομεν εἶναι, ὅτι ὡς ἱατρὸς καὶ Πρόξενος κατέστη ἀμέσως τὸ σημαντικώτερον πρόσωπον τῆς πόλεως καὶ ὅτι εἶχε δύο ἢ τρεῖς υἱούς, τὸν Νικόλαον, τὸν Χαράλαμπον καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ τρίτον, ὀνόματι Γεωργάκην.

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΝΔΡΟΝ

Τὸ γενεαλογικὸν δένδρον τῆς οἰκογενείας Φραγκούδη διαιροῦμεν εἰς κλάδους ἐξ ἀρρενογονίας καὶ κλάδους ἐκ θηλυγονίας καὶ τούτους ὑποδιαιροῦμεν εἰς οἰκογενείας. Ἐπὶ κεφαλῆς ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὅλης οἰκογενείας Δημήτριος. Μετ' αὐτὸν ἔρχεται ὁ υἱὸς του Χατλῆ-Νικολάκης καὶ ὁ δεύτερος υἱὸς Χαράλαμπος. Τὸν 3ον υἱὸν Γιωργάκην τοποθετοῦμεν εἰς τὸ μέσον τῶν ἐξ ἀρρενογονίας καὶ θηλυγονίας κλάδων, διότι δὲν ἀφῆκεν οὗτος ἄρρενας ἀπογόνους. Θυγατέρας δὲν γνωρίζομεν, ἐὰν εἶχεν ὁ ἀρχηγὸς Δημήτριος. Ὁ Χατζηνικολάκης εἶχεν υἱούς τὸν Δημήτριον (Β') ἐξ οὗ ὁ κεντρικὸς κλάδος τῆς οἰκογενείας μὲ τοὺς υἱούς αὐτοῦ Νικολάκην (Β') καὶ τὸν Ἰωάννην. Ὁ Χαράλαμπος εἶχεν υἱὸν ἐπίσης Δημήτριον, ἀποδημήσαντα, γενόμενον ἀρχηγὸν τῶν ἐκτὸς τῆς Κύπρου Φραγκούδηδων.

Ὁ Κηπιάδης ἀναφέρει μεταξὺ τῶν δραπετευσάντων τὸ 1821 καὶ τὸν Χριστόδουλον Φραγκούδην, ἄγνωστον ἐν τῇ οἰκογενείᾳ. Προφανῶς πρόκειται περὶ τοῦ Χαραλάμπους Φραγκούδη, ὅστις ἔφυγε τότε βρέφος μὲ τὸν πατέρα του Δημήτριον. Παραδόξως ὁ Κηπιάδης, ὁ ὁποῖος ἔπρεπε νὰ μὴ λησμονήσῃ ἓνα ἐκ τῶν κυ-

ριωτέρων φυγάδων, δὲν ἐφρόντισε νὰ ἐρευνήσῃ τὸ ἀκριβὲς ὄνομα καὶ νὰ γράψῃ περισσότερα περὶ τῶν Φραγκοῦδηδων τούτων. Ἀκούσας ἀορίστως περὶ ἐνὸς Φραγκοῦδη δραπετεύσαντος καὶ γνωρίζων ἐξ ἀκοῆς τὸν Χαράλαμπον, σύγχρονόν του ὅταν ἔγραφε, τὸν ἐβάπτισε κατὰ λάθος Χριστόδουλον ἀπὸ Χαράλαμπον.

Ἐκ τοῦ Νικολάκη (Β΄.) ἔχομεν τὰς οἰκογενεῖας Δημητράκη, Σωκράτους, Μενάρδου, Καρύδη καὶ τὸν Εὐρυβιάδην. Ἐκ τοῦ Ἰωάννου τὰς οἰκογενεῖας Παύλου Πιερίδη ἐν Λάρνακι καὶ Ἐπαμεινώνδα Φραγκοῦδη ἐν Ρουμανίᾳ. Ἐκ τοῦ Γιωργάκη Φραγκοῦδη ἔχομεν τὰς οἰκογενεῖας τῶν ἐν Ἑλλάδι Οἰκονομιδῶν μὲ τὰς διακλαδώσεις Φουντουκλῆ, Οἰκονομίδη Ὀπλαρχηγοῦ, Γονατᾶ, Γκίκα κλπ.

Ἐκ θηλυγονίας ἀπὸ θυγατέρα τοῦ (Α΄) Χαλαλάμπους Τσιγκινοῦν ἔχομεν τὴν οἰκογένειαν Ἀντωνοπούλου ἐν Κύπρῳ καὶ ἀπὸ τὴν Βαρβάραν κόρην Δημητρίου υἱοῦ τοῦ (Α΄) Χαλαλάμπους τὴν ἐν Ἑλλάδι οἰκογένειαν Ἀνδρέου Δαυῖδ. Ἀπὸ θυγατέρα Χατζῆ Νικολάκη ἔχομεν τὸν κλάδον Πελενδρίδη μὲ τὰς οἰκογενεῖας Πατρόνα καὶ Περισιτιάνη ἐν Κύπρῳ καὶ Σαριπόλου ἐν Ἑλλάδι. Ἀπὸ θυγατέρας τοῦ (Β΄.) Δημητρίου Ματρόναν καὶ Θεοδώραν, ἔχομεν τὰς ἐν Κύπρῳ οἰκογενεῖας Λανίτη καὶ Ρωσσίδη. Καὶ ἀπὸ δευτέραν κόρην τοῦ Χατζηνικολάκη, τὴν Βασιλικήν, τὰς οἰκογενεῖας Θεμιστοκλέους, Κηπιάδη καὶ Δανιήλ Χατζῆ. Ἰωάννου ἐν Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ.

Τὰς οἰκογενεῖας τῶν ἐξ ἀγχιστείας συγγενῶν μνημονεύομεν δίχως νὰ τὰς περιλαμβάνωμεν εἰς τὸ γενεαλογικὸν δένδρον Φραγκοῦδη καὶ νὰ ἀναφέρωμεν τὰ σύγχρονα πρόσωπα. Αὐστηρῶς εἶπειν τὸ γενεαλογικὸν δένδρον Φραγκοῦδη, ἐὰν ἐδημοσιεύετο, θὰ περιεῖχε μόνον τοὺς ἐξ ἀρρενογονίας φέροντας τὸ ὄνομα Φραγκοῦδη.

Ο ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΚΗΣ ΤΟΥ ΦΡΑΓΚΟΥΔΙΟΥ

Γνωρίζομεν ἀπὸ τὰ κάτωθι δημοσιευόμενα ἔγγραφα, ὅτι ὁ πρῶτος Δημητράκης εἶχεν υἱὸν ὀνόματι Νικόλαον, ἢ Χατζη-Νικολάκην (Νικολάτσην τοῦ Φραγκουδικοῦ). Εἰς τὰς σημειώσεις Μενάρδου ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Χατζη-Νικολάκης ἀπέθανεν ἐκ πανώλους τὸ 1808. Ἡ ἡμερομηνία ὅμως αὕτη δὲν φαίνεται ὀρθή, διότι τὰ ἔγγραφα ὁμιλοῦν περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Χατζη-Νικολάκη Δημητρίου ὡς Προξένου ἤδη ἀπὸ τοῦ 1785. Μόνον τὸ γαλλικὸν πιστοποιητικὸν τοῦ 1801 ἀναφέρει τὸν Νικόλαον ὡς πρόξενον τότε τῆς Γαλλίας. Τὸ δὲ τουρκικὸν 1806 ἀναφέρει περὶ τοῦ Νικολάου ὡς ἤδη ἀποθανόντος, ἐξ οὗ συνάγεται, ὅτι ὁ Νικολά-

κης εἶχεν ἀποθάνει πρὸ τοῦ 1806 Πῶς ἀναφέρεται ταυτοχρόνως Πρόξενος τῆς Γαλλίας καὶ ὁ Χατζη-Νικολάκης καὶ ὁ υἱὸς του Δημητράκης δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω. Ὁ Δημήτριος ἀναφέρεται ὡς Προξενικὸς πράκτωρ τῆς Γαλλίας καὶ εἰς τὸ γαλλικὸν ἔγγραφον τοῦ 1789, ἐνῶ εἰς τὸ τοῦ 1801 ἀναφέρεται ὡς τοιοῦτος ὁ πατήρ του Νικολάκης. Φαίνεται, ὅτι ὁ Χατζη Νικολάκης ζῶν ἔτι εἶχε μεταβιβάσει τὰ Προξενεῖα εἰς τὸν υἱόν του Δημητράκην, διότι πατήρ καὶ υἱὸς συνειργάζοντο καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπῆλθεν ἡ σύγχυσις.

ΔΗΜΗΤΡΑΚΗΣ Ο ΚΟΥΣΟΥΛΟΣ

Ὁ Χατζη-Νικολάκης εἶχεν υἱόν, τὸν Δημητράκην (Δημητράτσην), ἀπὸ τοῦ ὁποίου εἴμεθα μᾶλλον ἐνήμεροι εἰς τὴν γενεαλογίαν τῆς οἰκογενείας. Ὑπῆρξεν οὗτος τὸ σπουδαιότερον πρόσωπον τῆς οἰκογενείας, ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, ὁ κυριώτερος Ἕλλην τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν Λεμεσῶ, πλούσιος ἔμπορος καὶ ἰσχυρὸς Πρόξενος τῶν Μεγάλων Δυνάμεων.

Ἡ Λεμεσός, ἡ ὁποία ἔχει σήμερον 17.000 κατοίκους καὶ εἶναι ἡ δευτέρα πόλις τῆς νήσου, ἦτο τότε ἄθλιον χωρίον ἀποτελούμενον ἀπὸ 150 σπίτια, 100 Χριστιανικὰ καὶ 50 Τουρκικὰ, εἰς τοὺς δρόμους δὲν ἐπετρέποντο παράθυρα παρὰ μόνον φεγγῖται. Τὰ σπίτια ἦσαν πλίνθινα καὶ δὲν ὑπῆρχον ἀνώγεια. Ὁλίγα σπίτια διεκρίνοντο διὰ τὴν ἐσωτερικὴν των ἄνεσιν ἀνῆκοντα εἰς τοὺς προκρίτους, ὅπως ἦσαν οἱ Φραγκοῦδηδες.

Πρὶν ἢ προχωρήσωμεν εἰς τὰ τῆς οἰκογενείας Δημητράκη, δημοσιεύομεν ἐνταῦθα τὰ παρ' ἡμῖν ἔγγραφα τὰ ὁποῖα ἀνεφέρομεν ἤδη πολλάκις καὶ τὰ ὁποῖα ἀφορῶσι γενικῶς τὴν οἰκογένειαν καὶ εἰδικῶς τὸν Δημητράκην Φραγκοῦδην (¹).

(1) Τὰ ἔγγραφα ταῦτα, ἰδίᾳ τὰ φερμάνια, εἶναι γραμμένα σὲ χονδρὸν περγαμνηνοειδὲς χαρτί. Καὶ αὐτὰ τὰ παλαιὰ ἔγγραφα καὶ γράμματα διακρίνονται διὰ τὸ χονδρὸν χαρτί. Ποῦ τὰ σημερινὰ κουρελόχαρτα!

Ἀνέκδοτα ἔγγραφα.

1

Διάταγμα τοῦ Διοικητοῦ τῆς Κύπρου Ἀλῆ ὑπὸ ἡμερ. 13 Ρεμπιούλ Ἔβελ 1200 (1785) πρὸς τὸν Καδῆ, τὸν φρούραρχον καὶ τοὺς προύχοντας τῆς Λεμεσοῦ, ὅπως ἀναγνώρισουν τὸν Δημήτριον Νικολάου ὡς Προξενικὸν πράκτορα τῆς Ρωσσίας.

2

Φρεγάτα Ἰφιγένεια

Ἡμεῖς, ὑποπλοίαρχος, ἐπιφορτισμένος μὲ τὰ καθέκαστα ἐπὶ τῆς

Ἐκ τῶν ὧδε δημοσιευομένων ἐγγράφων προκύπτουν καὶ τὰ ἑξῆς, ὅτι ὁ Δημήτριος Ν. Φραγούδης ἦτο ταῦτοχρόνως Πρόξενος τῆς Γαλλίας, τῆς Ρωσσίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Νεαπόλεως (τῶν δύο Σικελιῶν) καὶ τοῦ Τσιγκαπόρ, τὸ ὅποιον εἶναι παραφθορὰ τοῦ Τσίγκουε Πόρτι Cinqe Porti)=Πέντε Λιμένες, ὡς ἐλέγοντο τότε εἰς τὴν Ἀνατολὴν οἱ πέντε ἀπέναντι τῆς Γαλλίας λιμένες τῆς Ἀγγλίας, οἵτινες ἀπήλαυον εἰδικῶν προ-

Φρεγάδας τοῦ Βασιλέως «Ἰφιγένεια» πιστοποιοῦμεν, ὅτι ἐμείναμεν πολὺ ἱκανοποιημένοι ἐκ τῶν ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας μᾶς παρέσχεν ὁ κύριος Δημήτριος Νικολάου Φραγκοῦδης, Ἕλλην, ἐγκατεστημένος ἐν Λεμεσῷ, ὅπου ἐκτελεῖ καθήκοντα πράκτορος διὰ τὸ Γαλλικὸν Ἔθνος, καὶ ὁ ὁποῖος ἀποδείξας ἡμῖν τὰς ἐπιπόνους ὑπηρεσίας τῆς ιδιότητός του, μᾶς παρεκάλεσε νὰ τὸν ἐφοδιάσωμεν δι' ἐνὸς ἐγγράφου δυναμένου νὰ πιστοποιῇ τὸν ἀληθῆ ζῆλον, μὲ τὸν ὅποιον ἐξυπηρέτησε τὰ ἔθνικὰ πλοῖα. Ἐπομένως τοῦ ἐνεχειρίσαμεν τὸ πιστοποιητικὸν τοῦτο, ἵνα δυνηθῇ νὰ τὸ θέσῃ ὑπ' ὄψιν τῶν ἀνωτέρων του καὶ ἀποδείξῃ τὰ δικαιώματα, ἅτινα δύναται νὰ ἀξιώσῃ παρ' αὐτῶν.

Ἐπὶ τοῦ πλοίου ἐν τῷ ὄρμῳ τῆς Λεμεσοῦ τῇ 2α Αὐγούστου 1780

(ὑπ.) **D. Ardivilliers**

Ἐθεωρήθη καὶ ἐνεκρίθη ὑφ' ἡμῶν τοῦ πλοιάρχου καὶ Διοικητοῦ τῆς ρηθείσης φρεγάδας.

(ὑπ.) **Launey Troindier**

3

Πιστοποιητικὸν Γάλλου Μεράρχου.

Ὁ ὑποφαινόμενος δηλῶ εἰς πάντα ἐνδιαφερόμενον, ὅτι ὁ Κύριος Δημήτριος Νικολάου Φραγκοῦδης Πρόξενος τῶν δύο Σικελιῶν ἐν Λεμεσῷ Κύπρου παρέσχε παντὸς εἶδους περιποιήσεις εἰς ἓν τάγμα τῆς 22ας ἡμιμεραρχίας τοῦ ἐλαφροῦ πεζικοῦ, τὸ ὅποιον εἶχε προσορμισθῇ πλησίον τῆς νήσου ταύτης, ὅτι ἐπροθυμοποιήθη νὰ παράσχη εἰς τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ σώματος τούτου πᾶν ὅ,τι τοῦ ἦτο δυνατόν, ὅτι ἐδέχθη πολλοὺς εἰς τὴν οἰκίαν του μετὰ πολλῆς εὐγενείας, καὶ τέλος, ὅτι ἡ συμπεριφορὰ του πρὸς αὐτοὺς ἀποδεικνύει ἄνθρωπον λίαν ἀφοσιωμένον εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς φιλοξενίας, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ μετὰ πολλοῦ ζήλου.

Δι' ὃ τοῦ παρέχω τὸ πιστοποιητικὸν ὡς δείγμα εὐγνωμοσύνης, ἵνα πρὸς τιμὴν τῆς ἀληθείας δυνηθῇ νὰ τὸ χρησιμοποięσῃ χρεῖας τυχούσης.

Ἐν τῷ ὄρμῳ τῆς Λεμεσοῦ τὴν 5ην συμπληρωματικὴν ἡμέραν τοῦ 9ου ἔτους τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας (1798).

Ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Μεραρχίας (ὑπ. δυσανάγνωστος)

Υ. Γ. Πιστοποιῶ ἐπὶ πλέον, ὅτι ὁ κύριος Πρόξενος ἔχει πολὺ καὶ λῶς ἐξυπηρετήσῃ τοὺς Γάλλους εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας καὶ ὅτι

νομίων καὶ εἶχον ἰδίους προξενικοὺς πράκτορας διὰ τὸ ἐμπορίον των. Τὸ σπίτι του, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀνοικτὸν εἰς ὅλους τοὺς ξένους, οἵτινες ἐφιλοξενοῦντο ἐκεῖ, ἐσώζετο μέχρι πρὸ ἑξ ἐτῶν ἀποτελούμενον ἀπὸ αὐλὴν κατὰ τὸ σύστημα τῶν Κυπριακῶν σπιτιῶν μὲ περιστύλιον καὶ δωμάτια τριγύρω. Ὑπῆρχε καὶ ἄνω πάτωμα μὲ ὑπνοδωμάτια, τὰ ὅποια θὰ ἐκτίσθησαν κατόπιν. Ἔκειτο εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως παρὰ τὴν Ἀγίαν Νάπαν

ἀξίζει νὰ χρησιμοποιηται ὑφ' ὅλων ὅσοι ἔχουν ἐμπορικὰς ὑποθέσεις ἐν Κύπρῳ.

4

Πρῶτον πιστοποιητικὸν τοῦ Καδῆ Λεμεσοῦ.

Ἰ λ ἄ μ

Ἐπειδὴ ὁ Δημητράκης Πρόξενος τοῦ Τσιγγαπόρ, τῆς Ἀγγλίας καὶ Νεαπόλεως εἰς τὴν Λεμεσὸν τῆς Κύπρου ἐδήλωσε πρὸ τοῦ δικαστηρίου τῆς Λεμεσοῦ, ὅτι καίτοι οἱ πρόγονοί του ἀρχικῶς ἀπὸ τὴν Τεργέστην ὑπῆρξαν πρόξενοι διὰ τὰς ἄνω χώρας πρὸ 40 ἢ 50 ἐτῶν καὶ ὅτι καίτοι ὁ ἴδιος ἐπίσης ὑπῆρξε πρόξενος διὰ τὰς ἰδίας χώρας ἀπὸ μακροῦ χρόνου, κατέχων Διατάγματα ἀπὸ τοὺς Διοικητὰς τῆς νήσου καὶ ἐκτελῶν πιστῶς καὶ ἐντίμως τὰ καθήκοντα τὰ προσιδιάζοντα εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ προξένου συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς Αὐτοκρατορικῆς συμβάσεως, ἐν τούτοις ἀπὸ τινων ἐτῶν ἐθεωρήθη ὡς ραγιᾶς καὶ ἐκλήθη νὰ πληρώσῃ φόρους, ὅπως οἱ ἄλλοι ραγιάδες, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἄνω Δημητράκης ἐζήτησεν ὅπως ἐκδοθῇ Αὐτοκρατορικὴ διαταγή, ἵνα μὴ θεωρηθῇ ραγιᾶς καὶ ἐπειδὴ τὰ ἄνω γεγονότα ἐπεβεβαιώθησαν δι' ἐγγράφων εὐρισκομένων εἰς τὰς χεῖράς του καὶ ὑπὸ τῶν μουσουλμάνων κατοίκων τῆς ἄνω πόλεως, οἱ ὅποιοι ἐδήλωσαν, ὅτι ἦσαν εὐχαριστημένοι καὶ ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὸν ἄνω Δημητράκην. Διὰ ταῦτα, διὰ τοῦ παρόντος τὸ ζήτημα ὑπαβάλλεται καὶ συνιστᾶται εἰς τὴν Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴν Μεγαλειότητα τὸν Σουλτάνον.

27 Σάφερ 1214 (1799).

Ὑπεγράφη καὶ ἐσφραγίσθη ὑπὸ Ἑσσεγίδ Μεχμέτ Καδῆ Λεμεσοῦ.

5

Πιστοποιητικὸν τοῦ Γάλλου Προξένου Λάρνακας

Πιστοποιητικὸν διὰ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Κυρίου Νικολάου Φραγκοῦδη τῆς πόλεως Λεμεσοῦ.

Ἐπειδὴ πρόσωπά τινα διακεκριμένα, ὑπάλληλοι τῆς Κυβερνήσεως τῆς νήσου ταύτης, μοὶ ἐζήτησαν νὰ τοῖς παράσχῳ ἐπίσημον πιστοποιητικόν, ἔάν εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ κ. Νικόλαος Φραγκοῦδης τῆς Λεμεσοῦ ἦτο ἐπιφορτισμένος παρ' ἐμοῦ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μὲ τὸ Πρακτορεῖον τοῦ Προξενείου τῆς Γαλλίας, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγὼ διωρίσθην τὸ 1755 δυνάμει προξενικῶν διαταγμάτων, τὰ ὅποια μοὶ παρεχωρήθησαν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Αὐτοκράτορος Λουδοβίκου δεκάτου πέμπτου τοῦ ἐνδόξου μνήμης, καὶ τὰ ὅποια ἦσαν ὑπογεγραμμένα παρ' αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐκείνων, τὰ ὅποια μοὶ παρεχωρήθησαν ἐπίσης καὶ ἦσαν ὡσαύτως ὑπογε-

καὶ εἶχε περιέλθει εἰς τὴν κυριότητα τοῦ κ. Ν. Κλ. Λανίτη ἀπὸ τὴν μητέρα του Δόμναν, εἰς τὴν ὁποίαν περιήλθε φαίνεται λόγῳ προικοῦ ἀπὸ τὴν μητέρα τῆς Θεοδώραν κόρην τοῦ Φραγκοῦδη τούτου. Εἰς τὴν θέσιν τοῦ κατεδαφισθέντος ἀνηγέρθη ξενοδοχεῖον. Εἰς αὐτὸ τὸ σπίτι ἐφιλοξενήθη ὁ περίφημος σοφὸς περιηγητὴς Ἀλῆ Μπέη Ἑλ Ἀμπασῆ (Ali Bey El Abassi), ἀπόγονος, ὡς γράφει ὁ ἴδιος, τοῦ Μωάμεθ καὶ υἱὸς τοῦ πρίγκιπος τῶν

γραμμένα ἀπὸ τὸν ἀγαθὸν καὶ Ἁγίον Λουδοβίκον δέκατον ἕκτον, τὸν διάδοχόν του. Καὶ ἐπειδὴ θεωρῶ πάντοτε καθῆκον ἐπιβεβλημένον νὰ μὴ ἄρνούμαι τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀληθείας, ὅσας μοῦ ζητῆται καὶ τὴν γνωρίζω, δηλῶ εἰς ὅσους ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ γνωρίζουν, ὅτι κατὰ τὴν ἄφικίν μου εἰς Κύπρον καὶ ἀφοῦ ἐβεβαιώθην διὰ τῆς προσαγωγῆς αὐθεντικῶν ἐπιστολῶν τῶν δύο προκατόχων μου Προξένων (Κυρίων Lemaire καὶ Gardane), ὅτι ὁ ρηθεὶς Νικόλαος Φραγκοῦδης ἐχρημάτισεν ἐν τῷ αὐτῷ Πρακτορείῳ, ἐθεώρησα εὐχάριστον καθῆκον νὰ τὸν διατηρήσω ἐν αὐτῷ. Πληροφορηθεὶς προσέτι, ὅτι ὁ κ. Δημήτριος Φραγκοῦδης, ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας του, εἶχεν ὑπηρετήσῃ πρὸ αὐτοῦ καὶ ὅπως αὐτὸς εἰς αὐτὴν τὴν ὑπηρεσίαν μετὰ ζήλου καὶ πίστεως εἰς τὴν θέλησιν τοῦ ἔθνους καὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν ἐμπορικῶν σκαφῶν, ἐθεώρησα δίκαιον καὶ ἀρμόζον νὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, διὰ νὰ ἐνισχύσω περισσότερο τὸν Πράκτορα τοῦτον, τὴν χάριν, ἣτις μοὶ παρεχωρήθη, νὰ τοῦ ἀναγράψω εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ Κράτους μισθὸν ἐτήσιον ἑκατὸν σκούδων.

Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τούτων καὶ παντὸς περιεχομένου εἰς τὸ πιστοποιητικὸν τοῦτο, τὸ συνέταξα καὶ τὸ ἔγραψα καὶ τὸ ὑπέγραψα διὰ τῆς χειρὸς μου σήμερον τὴν 6ην τοῦ μηνὸς Μαρτίου τοῦ ἔτους 1801.

(ὕπ) André Benoit Astier

Διὰ τοῦ γραμματέως του

Χριστοδούλου Καρύδη (¹)

6

Πιστοποιητικὸν τοῦ Καδῆ Λεμεσῶ διὰ τὴν καταγωγὴν.

Ἰ λ ἁ μ

Ἐπειδὴ ὁ Δημητράκης Νικολάου Φραγκοῦδης, πρόξενος τῆς Νεαπόλεως διαμένων εἰς τὴν Λεμεσὸν τῆς Κύπρου, παρεπονέθη πρὸ τοῦ Δικαστηρίου, ὅτι καίτοι ὁ πάππος του Δημήτριος Φραγκοῦδης ἦλθεν εἰς τὴν Λεμεσὸν ἀπὸ τὴν Τεργέστην ὡς πρόξενος τῆς Γαλλίας δυνάμει αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου καί, καίτοι αὐτὸς καὶ οἱ πρόγονοί του

(¹) Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἀναφέρει ὡς πρόξενον τὸν Νικόλαον ἀντὶ τοῦ Δημητρίου ὡς ἐξηγήσαμεν ἥδη.

Τὸ ἔγγραφον δὲν φέρει τόπον ἐκδόσεως, ἀλλὰ προφανῶς πρόκειται περὶ τῆς Λάρνακος, ὅπου διέμεναν οἱ Πρόξενοι. Ὁ Γραμματεὺς τοῦ Προξενίου Καρύδης ὑπῆρξε πάππος τοῦ Χριστοδούλου Καρύδη, ὅστις ἐνυμφεύθη τὴν θείαν μου Μαρίαν Φραγκοῦδη.

Ἀμπασιδῶν, σπουδάσας ἐν Εὐρώπῃ καὶ περιηγηθεὶς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀσίαν 1803 1807. Τὰ ταξείδιά του ἐδημοσιεύθησαν ἰταλιστὶ καὶ γαλλιστὶ ἐν Παρισίοις τὸ 1814 καὶ ἀγγλιστὶ ἐν Λονδίνῳ τὸ 1816 εἰς τρεῖς τόμους μὲ παράρτημα γεμάτων εἰκόνων. Ὁ Ἀλῆ-Μπέη, ὅστις ἐγνώριζε τὴν Ἀρσβικὴν ὡς Ἕλληνα καὶ διὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ ταξιδίου του μετημφιέσθη εἰς ἀπόγονον τοῦ Μωάμεθ λέγεται, ὅτι πράγματι ἦτο Ἕλληνας, ἀλλ' ὁ

ἦσαν Φράγκοι καὶ τὸ τοιοῦτον ἦτο πολὺ γνωστὸν εἰς τὸν λαὸν τῆς Λεμεσοῦ, ἐν τούτοις ἐκαλεῖτο Κύπριος καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰμάμης καὶ δύο ἄλλοι Μουσουλμάνοι τῆς Λεμεσοῦ ἐμαρτύρησαν, ὅτι ὁ πάππος τοῦ παραπονουμένου ἦτο Φράγκος ἀπὸ τὴν Τεργέστην, ἦλθεν εἰς τὴν Λεμεσοῦ ὡς πρόξενος τῆς Γαλλίας, ὅτι διεδέχθη τοῦτον μετὰ θάνατον ὁ υἱὸς του Νικολάος Φραγκοῦδης, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς του Δημήτριος Φραγκοῦδης διωρίσθη πρόξενος τῆς Νεαπόλεως δυνάμει Αὐτοκρατορικοῦ Βερατίου.

Διὰ ταῦτα ἐπειδὴ τὸ γεγονός ἐστὶν ὅτι ὁ παραπονούμενος καὶ οἱ πρόγονοί του ἦσαν Φράγκοι ἀπὸ τὴν Τεργέστην, ἔχει βεβαιωθῇ, τὸ ζήτημα ὑποβάλλεται εἰς τὴν Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴν Μεγαλειότητα τὸν Σουλτάνον.

3 Ζεμαζιέλ Ἔβελ 1221 (1806).

Ὑπεγράφη καὶ ἐσφραγίσθη ὑπὸ τοῦ Μεχμέτ Ἐμὶν Καδὴ τῆς Λεμεσοῦ.

7

Τουρκικὸν διέταγμα (ἐν περιλήψει)

Διάταγμα ἀπὸ τὸν Διοικητὴν τῆς Κύπρου Χατζὴ Χουσεῖν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 27 Ζεμαζιέλ Ἔβελ 1221 (1806) ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν Καδὴν, τὸν φρούραρχον καὶ τοὺς προύχοντας τῆς Λεμεσοῦ, ὅπως ἀναγνωρίσουν τὸν Δημητράκη Νικολάου Φραγκοῦδην ὡς Φράγκον καὶ πρόξενον, ὡς ἐμαρτυρήθη ὑπὸ τῶν μουσουλμάνων καὶ τῶν κοτζαπάσηδων τῶν ραγιάδων.

8

Τουρκικὸν πιστοποιητικὸν τοῦ Καδὴ Λεμεσοῦ.

Ἰ λ ἄ μ

Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός, ὅτι ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς Ραγιάδες νὰ διορίζωνται πρόξενοι ξένων χωρῶν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως βεβαιωθῇ ἡ καταγωγὴ τοῦ Δημητράκη Νικολάου Φραγκοῦδης ἐρευνᾶται ἐγένετο καὶ ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ ρηθεὶς Δημητράκης Νικολάου Φραγκοῦδης ὑπῆρξεν ἀρχῆθεν Φράγκος.

25 Ζεμαζιέλ Ἔβελ 1221 (1806).

Ὑπεγράφη καὶ ἐσφραγίσθη ὑπὸ τοῦ Ἐσσεγίδ Χαζὶφ Ἰμπραχὶμ Καδὴ τῆς Λεμεσοῦ.

9

Πιστοποιητικὸν τοῦ Καδὴ Λεμεσοῦ περὶ στάσεως τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐν Λεμεσῷ.

Ἰ λ ἄ μ

Ἐπειδὴ ὁ Δημητράκης Νικολάου Φραγκοῦδης πρόξενος ἐν Λε-

Λούκ (σελ. 82) λέγει, ὅτι ἦτο ὁ «περίφημος» Ἴσπανὸς Don Domingo Badia y Leyblich.

Ὁ Ἀλῆ-Μπέης, προερχόμενος ἐκ Πελοποννήσου διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐναυάγησε περὶ τὴν Κύπρον, τὸ δὲ πλοῖον, τοῦ ὁποίου ἐπέβαινε ν, ἐξώκειλεν εἰς Λεμεσό. Κατὰ τὴν τρικυμίαν ἐπληγώθησαν ναῦται τοῦ πληρώματος καὶ μέλη τῆς ἀκολουθίας τοῦ Μπέη, ὅστις ἔφθασεν ἐκεῖ εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, τὴν 7ην Μαρτίου 1806, διαμείνας ἐν Κύπρῳ μέχρι τῆς 10ης Μαΐου, ἐπισκεφθεὶς πολλὰ μέρη μέχρι τῆς Λευκωσίας, Λάναρκος καὶ Πάφου. Γράφων τὰς ἐντυπώσεις του περὶ Κύπρου (σελ. 75—157 τοῦ Β' τό-

μεσῶ παρεπονέθη πρὸ τοῦ Δικαστηρίου, ὅτι ὁ μπουλούκμπασης (λοχαγός), Ἀμποῦ καὶ οἱ στρατιῶται τοῦ φρουρίου τῆς Λεμεσοῦ, οἱ ὅποιοι ἐστασίασαν ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως, κατέλαβον τὸ ἄνω φρούριον καὶ διήρπασαν τὰς περιουσίας τῶν μουσουλμάνων καὶ ραγιάδων τῆς πόλεως, ἔβαλαν φωτιὰ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ τὰς ἀποθήκας τοῦ ἐν Λεμεσῶ καὶ ἤρπασαν πᾶσαν αὐτοῦ ἰδιοκτησίαν καὶ ἐπειδὴ ἡ καταγγελία εἶναι γεγονός, τὸ ζήτημα ὑποβάλλεται εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν Μεγαλειότητα τὸν Σουλτάνον.

11 Σιαπὴν 1229 (1814).

Ὑπεγράφη καὶ ἐσφραγίσθη ὑπὸ Μεχμέτ Σαῖδ Καδῆ τῆς Λεμεσοῦ.

10

Κυπριανὸς ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος πάσης Κύπρου.

Ἡ μετριότης ἡμῶν ἀποφαινομένη διὰ τοῦ παρόντος εἰδοποιεῖ, ὅτι κατὰ τὸ 1807 ἔτος τῆς εἰδήσεως τοῦ διακηρυχθέντος πολέμου μεταξύ τῆς Ὄθωμανικῆς πόρτας καὶ τῶν ρωσσοάγγλων ἐνταῦθα διαφημισθείσης, οἱ τοιοῦτοι ἐν τῷ τότε δουλεύοντες εἰς τὰς πόρτας τῶν εὐρωπαϊῶν βασιλειῶν, ἐπειδὴ ἔδοκίμασαν ὑπὸ τοῦ Ὄθωμανικοῦ γένους οὐκ ὀλίγα δεινὰ, ἐν οἷς οὖν καὶ ὁ τὸ παρὸν ἡμέτερον ἐπιφέρων Σιὸρ Δημήτριος Κόνσολος Λεμεσοῦ, τῆς κατὰ τὴν περίφημον νῆσον Κύπρον, τούτου χάριν μαρτυροῦμεν πεπαρρησιασμένως, καὶ βεβαιοῦμεν, ὅτι καὶ ἡ εὐγενεία του ἐξ αἰτίας τῶν εἰρημένων τοῦ χρόνου περιστατικῶν, ἔδοκίμασε διαφόρους καταδρομάς, ζημίας καὶ ἀρπαγὰς καὶ τιμωρίας οὐ φορητάς, μάρτυς δὲ ἀξιόχρεως ὁ τοῦ βαρβαρικοῦ ἔθνους ἔμφυτος ἰδιωτισμός, ὁπότεν αὐτοὶ μικρὰς λάβωνται τῆς λαβῆς (¹).

Οὕτω τοίνυν τῶν πραγμάτων ἐχόντων, δι' αἷς καὶ ἡ εὐγενεία του ἔδοκίμασε ζημίας καὶ καταδρομάς οὐ τὰς τυχούσας ἢ ἡμετέρα μετριότης ἐπιγράψασα καὶ ἐπικυρώσασα τὸ παρὸν ἐνδεικτικὸν τῇ ἰδίᾳ ἐπιγραφῇ, ἐπιδέδωκε τῷ διαληφθέντι Σιὸρ Δημητρίῳ Κονσόλῳ αἰτήσαντι, ἵνα ἔχῃ εἰς ἔνδειξιν.

Ἐν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου 1814, Ἰουλίου 26.

(Ὑπογρ.) † Ὁ Κύπρου βεβαιοῖ.

(¹) Ἡ στάσις αὕτη ὥς μικρὰς φαίνεται σημασίας δὲν εἶναι γνωστὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κύπρου. Περίεργος ἡ γλῶσσα τοῦ ἐγγράφου.

μου) ὁμιλεῖ μετὰ πολλῆς συμπαθείας διὰ τοὺς Ἕλληνας τῆς Κύπρου, περιγράφων τὴν ἀθλίαν τότε ὑπὸ τοὺς Τούρκους κατὰστασιν τῆς νήσου. Οἱ Τοῦρκοι τὸν ὑπεδέχθησαν μετὰ μεγάλων τιμῶν ὡς Μουσουλμάνον πρίγκιπα κατευθυνόμενον εἰς Μέκκαν, καθὼς καὶ οἱ Χριστιανοί. Μόλις ἀπεβιβάσθη εἰς Λεμεσόν, ὁ Καῖμακάμης τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸ σπίτι τοῦ Δημητρίου Φραγκοῦδη, ὅπου ἐφιλοξενήθη καὶ διὰ τὸν ὁποῖον γράφει. «Ὁ Δημήτριος Φραγκοῦδης ἦτο ὁ κυριώτερος τῶν Ἑλλήνων, ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ρωσσίας καὶ Πρόξενος τὴν Νεαπόλεως, ἄνθρωπος πολὺ πλούσιος, ὁμιλῶν καλῶς τὴν Ἰταλικὴν καὶ σεβαστὸς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων. Παρὰ τῷ κυρίῳ τούτῳ Φραγκοῦδῃ ἐφιλοξενεῖτο καὶ κάποιος Ἄγγλος Rich, ὁ ὁποῖος, ὡς ἔλεγε, ἐπήγαινε εἰς τὸ Κάϊρον νὰ διευθύνῃ τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑταιρίας τῶν Ἰνδιῶν. Ἐκεῖ ἐπίσης ἐφιλοξενεῖτο καὶ ἓνας μαῦρος εὐνοῦχος τοῦ Σουλτάνου, ὀνομαζόμενος Λαλά, ὅστις ἀπήρχετο εἰς Μεδίναν ὡς φύλαξ τοῦ τάφου τοῦ Προφήτου, ἀλλ' ἀπέθανεν ἐνταῦθα συνεπείᾳ πληγῆς, τὴν ὁποίαν ἐδέχθη εἰς σύρραξιν τῶν ὑπηρετῶν τοῦ μετὰ στρατιωτικῶν». Ἀπὸ τὴν Λεμεσὸν ὁ Ἀλῆ Μπέης μετέβη εἰς Λευκωσίαν, τὴν ὁποίαν περιγράφει ὡς ἀθλίαν πόλιν περιλαμβάνουσαν 1000 οἰκογενείας Ἑλλήνων καὶ 1000 Τούρκων. Εἰς Λευκωσίαν ἐφιλοξενήθη εἰς τὸ μέγαρον Δραγομάνου, τὸ ὁποῖον περιγράφει ὡς τὸ ὠραιότερον κτίριον τῆς Κύπρου. Ὁ Δραγομάνος ἔλειπε τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν, συνεπείᾳ τῶν ταραχῶν τοῦ 1804 ἐναντίον του. Ὁ Ἀλῆ Μπέης περιγράφει ἐπίσης διὰ μακρῶν τὴν μεγάλην ὑποδοχὴν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔκαμεν ὁ Πασᾶς τῆς Κύπρου, διερμηνεύοντος τοῦ Δ. Φραγκοῦδη, ὅστις τὸν συνώδευσε, τοῦ Πασᾶ μὴ γνωρίζοντος ἢ μόνον τουρκικὰ καὶ τοῦ Ἀλῆ μόνον Ἀραβικὰ καὶ Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας.

Εἰς τὸ σπίτι τοῦτο, ὡς πιστοποιεῖ καὶ ὁ Κηπιάδης εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, ἐσώθησαν καταφυγόντες τῷ 1821 οἱ καταδιωκόμενοι πρόκριτοι χριστιανοί, διότι ὁ Δ. Φραγκοῦδης εἶχεν εἰς τὴν θύραν τοῦ τοῦς θυρεοὺς πέντε Δυνάμεων.

Ὁ Δημήτριος Ν. Φραγκοῦδης ἔδρασεν ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν. Διεκρίθη πρὸ παντὸς ὡς ἔμπορος εἰσαγαγεὺς ἰδίως ἐκ Τεργέστης, ἢ ὁποία ὑπῆρξε τὸ κύριον ἐμπορεῖον μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀνατολῆς καὶ ὅπου ὑπῆρχεν ἀκμαία Ἑλληνικὴ κοινότης.

Δημοσιεύομεν κατωτέρω Αὐτοκρατορικὸν φερμάνι, ἐκ τοῦ ὁποίου φαίνεται, ὅτι ὁ Δημήτριος Φραγκοῦδης κατὰ τὸ 1815

περιήρχετο τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν χάριν ἐμπορίας.

«Αὐτοκρατορικὸν φερμάνι ὑπογραφέν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ τοῦ Β' ὑπὸ ἡμερομ. 1ης Σιλχίζε, 1230 (1816) ἀναφέρον, ὅτι δυνάμει ἐμπορικῆς συνθήκης μεταξὺ Τουρκίας καὶ Αὐστρίας δὲν πρέπει νὰ εἰσπράττωνται τελωνειακοὶ δασμοὶ ἐπὶ τῶν Αὐστριακῶν ἐμπορευμάτων περισσότερον τῶν 3 ο)ο, ὅτι ὁ Δημήτριος Φραγκοῦδης, αὐστριακὸς ὑπῆκοος, προτίθεται νὰ ταξιδεύσῃ ἀπὸ τὴν Κων)πολιν, εἰς τὴν Προύσσαν, Σμύρνην, Δαμασκόν, Χαλέπιον, Μπαλικεσρί, Κύπρον καὶ Ἀλεξάνδρειαν, συνοδευόμενος ὑπὸ δύο συνοδῶν, ὅτι πρέπει νὰ τοῦ γίνουν εὐκολίαι καὶ νὰ μὴ τοῦ πάρουν δασμοὺς περισσότερον τῶν 3 ο)ο».

Εἰς τὸ φερμάνι ὁ Δημήτριος Φραγκοῦδης ὀνομάζεται Αὐστριακὸς ὑπῆκοος, διότι καταγόμενος ἐκ Τεργέστης διετήρησε τὴν Αὐστριακὴν ὑπηκοότητα. Αὐστριακοὶ δὲ προστατευόμενοι ὑπῆρξαν μέχρις ἐμοῦ οἱ Φραγκοῦδηδες τῆς κεντρικῆς οἰκογενείας. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ἥλλαξαν ὑπηκοότητα, ἐγὼ δὲ πῆρα τὴν Ἑλληνικὴν ὑπηκοότητα ἐν Ἀθήναις.

Μεταξὺ τῶν διαφόρων ἰδιωτικῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα εὗρήκα εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ πατρός μου, εἶναι καὶ ἐξόφλησις τοῦ 1818 τῶν κληρονόμων τοῦ Δραγομάνου, γραμμένη τουρκιστὶ καὶ φέρουσα τὰς ὑπογραφὰς καὶ τὰς σφραγίδας τῆς χήρας καὶ τῶν τέκνων τοῦ Χατζηγιωργάκη, διὰ τῆς ὁποίας δηλοῦται, ὅτι ὁ Δημήτριος Φραγκοῦδης, πρόξενος τῆς Ἀγγλίας, ἐξώφλησε πρὸς τοὺς κληρονόμους τὸ χρέος του. Ὡς ἀναγράφεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Κ Μυριανθοπούλου ὁ Δραγομάνος εἶχε δανείσει εἰς πλεῖστα πρόσωπα ἐν Κύπρῳ, ἀρχιερεῖς, Προξένους, προκρίτους, διάφορα ποσὰ εἴτε λόγῳ ἀναγκῶν αὐτῶν εἴτε πρὸς τοποθέτησιν. Ὁ Δραγομάνος εἶχε τόσα χρήματα, ὥστε ἐθεωρεῖτο ὁ τραπεζίτης τῆς Κύπρου. Μετὰ τὸν ἀποκεφαλισμόν του, 1808, ἡ οἰκογένεια ἐπανελθοῦσα εἰς Κύπρον μετὰ πολλὰς περιπετείας εἰσέπραξεν ἀπὸ ὅσους ἠδυνήθη τὰ ὀφειλόμενα ἢ μέρος αὐτῶν. Προσέτι ὑπάρχει παρ' ἐμοὶ πιστοποιητικὸν (1802) τοῦ Καδῆ Λεμεσοῦ, βεβαιούντος, ὅτι ὁ πρόξενος Δ. Ν. Φραγκοῦδης ἐναυάγησε, πηγαίνων ἀπὸ Λεμεσοῦ εἰς Λάρνακα καὶ ὅτι οἱ ναῦται ἔρριψαν ἓνα κιβώτιον μὲ ἐγγράφα καὶ χρήματα εἰς τὴν θάλασσαν ὅχι ἐκ κακοβουλίας, ἀλλὰ συνεπείᾳ τοῦ ἀτυχήματος. Καὶ μία ἄδεια τοῦ Πασᾶ τῆς Κύπρου ἐξαγωγῆς Χαρουπιῶν (1827) διὰ Ν. Φραγκοῦδην. Τὰ χαρούπια ἦσαν ἕως τότε ἀχρησιμοποίητα πρὸς ἐξαγωγήν, ὁ δὲ Νικόλαος Φραγκοῦδης ὑπῆρξεν εἰς ἐκ τῶν πρώτων αὐτῶν ἐξαγωγέων.

Ὁ Δημήτριος ἀπέθανε τῷ 1828. Εἶχε πάρει δύο συζύγους, τὴν Μαριὸν καὶ τὴν ἐκ Σμύρνης Μαρίαν Χασάπογλου, ἥτις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δημητρίου ἐπῆρε τὸν Νισήφορον Φραγκοῦδην, περὶ οὗ σελ. 20.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ

Ὁ Β' Δημήτριος ἀφῆκε δύο υἱούς, οὓς ἀπέκτησεν ἐκ τῆς πρώτης συζύγου, τὸν Νικόλαον (Νικολάτσην) καὶ τὸν Ἰωάννην (Γιάγκον), οἱ ὅποιοι ἐσπούδασαν εἰς τὴν Κύπρον τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ξένας γλώσσας ἀπὸ ἰδιωτικῶν διδασκάλων. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀπεστάλη πρὸς ἀνωτέρας σπουδὰς εἰς Σμύρνην, ὅπου τοῦ ἀπηύθυνεν ὁ ἀδελφός του Νικολάκης καὶ τὴν κάτω ἐπιστολὴν, τὴν ὁποῖαν μοῦ ἔδωκεν ἡ ἐγγονὴ τοῦ Ἰωάννου Κορίννα Σούντια γραφεῖσαν, ὅταν ὁ πατήρ των εὕρισκετο δι' ἐμπόριον εἰς Κων)πολιν καὶ δημοσιεύω διὰ τὴν ἀφέλειαν, μὲ τὴν ὁποῖαν εἶναι γραμμένη, καὶ ὡς χαρακτηριστικὴν τῆς ἐποχῆς, μὲ τὰ γλωσσικά της λάθη· ὁ Νικολάκης ἦτο τότε πολὺ νέος καὶ δὲν εἶχε τελειώσει τὰς σπουδὰς του, τακτικὰ δὲ σχολεῖα δὲν ὑπῆρχον. Οἱ Φραγκοῦδηδες διεκρίθησαν, αὐτοδίδακτοι τὸ πλεῖστον, διὰ τὴν γνῶσιν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῶν ξένων γλωσσῶν.

Τῷ ἐντιμωτάτῳ Κυρίῳ Κυρίῳ Γιάγκῳ τοῦ Σιὸρ Δημητρίου
Κονσόλου Φραγκουδιοῦ

Εἰς Σμύρνην

Σμύρνη: Πρὸς τὸν ὑμέτερον αὐτάδελφον κύριον Γιάγκον
ἐκ βάθου ψυχῆς καὶ καρδίας ἀσπάζομε.

Λεμεσό Κύπρους τῇ 14 Μαΐου 1815

Ἡστάς 8 τοῦ τρέχοντος ἔλαβα τὸ γράμμα σας καὶ ἐξαυτοῦ πληροφορηθῆς τὰ τῆς ἰγίας σας ἀμέτρως ἐχάριν, τὴν ὁποῖαν ἤθε ὁ Κύριος νὰ σᾶς τὴν χαρίζῃ ἡσέτι πλεῖστα χρόνια ἡξιόνοντάς μας ὁ ἐκ νεκρῶν ἀναστάς Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ σᾶς ἀνταμόσομεν ὡς ποθοῦμεν. Περὶ καλόσε με πρότον καῖκην, ὅπου εἶναι διὰ ἐδῶ νὰ με φανερόσετε εἰς πλάτος ποὺ σπουδάζετε καὶ ἡσετὶ σπίτι κατοικῆτε καὶ ἐὰν σᾶς ᾤφισεν καὶ ὁ πατέρας μας ἔξοδα διὰ νὰ κάμετε ὅστις ὡς ἔμαθον ἐκίνησεν ἀπὸ τὴν βασιλεύουσαν καὶ ἤθε ὁ κύριος νὰ τὸν καλοκατεβόδοσι, καὶ ἐὰν σᾶς ἔδοσεν ὑπόσχεσιν διὰ νὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν Σμύρνην ἢ ὅχη. Ὅμοίος ἔλαβον καὶ τὰ ροῦχα καὶ καπέλλον καὶ σᾶς εὐχαριστῶ. Ἡ μητριὰ μας, ἡ στετὲ Γιαγιά μας καὶ θεῖος μας σὺν τοῖς συμβίαις του καὶ τέκνων του ἐκ βάθου ψυχῆς καὶ καρδίας σᾶς ἀσπάζοντε. Ἰδὲ Ματρόνη καὶ Θεοδώρα σᾶς προσκινοῦν καὶ δὲν ἔληψα νὰ ποιήσω ὡς μὲ ἐγράφετε πρὸς τὴν Θεοδορίτζαν. Τώρα θέλετε λάβῃ ἐκ τοῦ παρόντος Ἀλεξανδρῇ Ραϊτζί Χιοτάκη καὶ ἕναν βαρελλάκην μὲ χαλλούμια, τὸ ὁποῖον ἔχει μέσα χαλλούμια 120 καὶ μεταχειρίζουτο μεϊγίαν καὶ μὲ δεύτερον καῖκην θέλω σᾶς ἡστήλῃ καὶ τὰ ἕξ ἄλλα μοῦ ἔγραφεν ὁ

πατέρας μα ἔσχοντας καὶ τόρα ἐβιάζετον τὸ καῖκην διὰ νὰ φύγῃ. Ταῦτα καὶ τὰ ἔτη σας ἴησαν Μαθουσάλια. Νὰ μὴ λύπης πάντοτε μὲ κάθε καῖκην ὅπου εἶναι διὰ ἐδῶ νὰ μοῦ γράφης διὰ τὴν Ἰγίαν σου νὰ εὐφραίνωμαι.

Ὁ αὐτάδελφός σου Νικόλαος (εἰς τὸ περιθώριον) τὸν Σιὸρ Δημήτριον ρίγαν δι' αὐτῆς προσκηνῶ καὶ πέστετον ὅτι διὰ τὰ παπλόματα ὁποῦ μὲ γράφῃ ὁ πατέρας μου νὰ τοῦ κάμω πρὸς 17 γρόσια δὲν εἶναι τρόπος, διότι τὰ πλέον φτηνὰ κουστήζουσιν ἕως 22 γρόσια τὸ ἓναν καὶ ἂν ἀγαπᾷ εἰς αὐτὴν τὴν τιμὴν ἃς μὲ γράψῃ μὲ πρότον.

Ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Ἰωάννης ἀπῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, ὅπως λάβῃ μέρος εἰς τὸν Ἀγῶνα, ὁ δὲ Νικόλαος ἐξηκολούθησε τὸ ἐμπόριον μετὰ τοῦ πατρός του, τὸν ὁποῖον ἀποθανόντα διεδέχθη καὶ εἰς ὅλα τὰ ἀξιώματα.

Κλάδος ΝΙΚΟΛΑΟΥ Δ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Β' τούτου Νικολάου, ὁ ὁποῖα ἔζησεν ἐν Κύπρῳ μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων, ἀποτελεῖ τὸν κεντρικὸν τρόπον τινὰ κλάδον τῆς οἰκογενείας. Ὁ Νικολάκης αὐτὸς ὑπῆρξεν, ὅπως ὁ πατήρ του, τὸ σημαντικώτερον τότε πρόσωπον τῆς Λεμεσοῦ, κληρονομήσας ἀπὸ τὸν πατέρα του μεγάλην περιουσίαν, ὀνόμαστον ἐμπορικὸν οἶκον καὶ τὰ διάφορα προξενεῖα. Τὸ σπίτι του ἐξηκολούθει νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς πόλεως, οἶκος φιλοξενίας καὶ ἐλεημοσύνης, ὡς ἐμπρέπει εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἀρχόντων. Ὄταν δὲ τῷ 1839 ἰδρύθησαν τὰ πρῶτα ἐν Λεμεσῷ τακτικά σχολεῖα, ὁ Νικολάκης ὑπῆρξεν ἐκ τῶν τριῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς. Ἐλαβε σύζυγον κόρην μεγάλης ἐπίσης οἰκογενείας, τοῦ ἐν Λάρνακι Προξένου τῆς Ἀγγλίας Ἀντωνίου Βονιτσιάνου τοῦ Κεφαλλῆνος, τὴν Κατίναν δέσποιναν φιλελεήμονα σεβαστὴν καὶ ἀξιαγάπητον. Εἰς τὸ σπίτι τῶν ἐφιλοξενήθησαν διάφοροι περιηγηταί, οἱ ὁποῖοι εἰς τὰ ταξείδια τῶν εὐφήμως ἀναφέρουν τὴν οἰκογένειαν. Μεταξὺ τῶν περιηγητῶν τούτων εἶναι καὶ ὁ Ἀγγλος Ἀλέξανδρος Κινλεϊκ (Alexander William Kinglake), ὅστις κατὰ τὸ ταξεῖδι του ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν ἐπεσκέφθη καὶ τὴν Κύπρον πρὸ ἐνὸς σχεδὸν αἰῶνος καὶ ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐωθεν» (Eothen) τὰς ἐντυπώσεις του ἐν Λονδίνῳ τῷ 1844 εἰς εὐτράπελον ὕψος (Aldine House-London). Εἰς Σμύρνην εἶχε ναυλώσει Ἑλληνικὸν βρίκιον διὰ τὴν Συρίαν, ἀλλ' ἐκ μεγάλης τρικυμίας ἠναγκάσθη, ὅπως ὁ Ἀλῆ Μπέη πρὸ ἐτῶν, νὰ ἀράξῃ εἰς Λεμεσό, ἔνθα τὸν ὑπεδέχθη ὁ Ἀγγλος Ὑποπρόξενος, ὑψώσας τὴν Ἀγγλικὴν σημαίαν καὶ ἐπιμείνας νὰ τὸν

φιλοξενήση Ὁ ὑποπρόξενος οὗτος ἦτο ὁ πάππος μου Νικόλαος Φραγκοῦδης, ὅστις τοῦ προσέφερε τὸ γεῦμα. «Ἡ σύζυγος, λέγει, τοῦ ὑποπροξένου ἐντροπαλὴ ὡς ἀνατολίτισσα δὲν ἤθελε νὰ καθήσῃ στὸ τραπέζι μὲ ἓνα ξένον», ἀλλ' ὁ εὖθυμος Ἕλληνας ἄγγλος ἐπέμενε νὰ καθήσῃ καὶ ἡ οἰκοδέσποινα μὲ τὰ πέντε παιδιὰ. Ὅποια χαρὰ διὰ τὸν περιηγητὴν νὰ εὐρεθῇ εἰς ἓνα τόσον Ἕλληνικὸν περιβάλλον καὶ νὰ ἀκούῃ τὴν σεβαστὴν οἰκοδέσποιναν Κατίναν νὰ ἐπιπλήττῃ τὰ παιδιὰ μὲ ἀρχαῖκὰ ὀνόματα. «Μὴ μαλῶνης, ἀγάπη μου, Θεμιστοκλῆ!» «Κάθησε ἡσυχά, Ἀλκιβιάδῃ!» «Σωκράτη, ἄφισε τὸ ποτήρι!» «Ἀσπασία μὴν εἶσαι κακὴ!» Μὲ μόνην τὴν διαφοράν, ὅτι ἐκτὸς τοῦ Σωκράτη ὅπως ὠνομάζετο ὁ πατήρ μου, Θεμιστοκλῆς ἦτο ὁ θεῖός μου Εὐρυβιάδης, σχεδὸν τὸ ἴδιο πρᾶγμα! Ἀλκιβιάδης δὲν ὑπῆρχε, διότι ὁ τρίτος υἱὸς ἐλέγετο Δημήτριος, ἐκ δὲ τῶν δύο θυγατέρων ἡ μία ὠνομάζετο Μαρία καὶ ἡ ἄλλη Αὐγούστα, καμμία δὲ ἐξ αὐτῶν δὲν προωρίζετο δι' Ἀσπασίαν! Αἰσθάνομαι ὅμως εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν φιλέλληνα περιηγητὴν, ὅστις μᾶς ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ παραστῶμεν νοερῶς εἰς μίαν οἰκογενειακὴν σκηνὴν τῶν προγόνων μας.

Μετὰ τὸ γεῦμα ὁ πάππος μου παρέσυρε τὸν ἀγαθὸν Βρετανὸν εἰς τὸ «δῶμα» διὰ νὰ συζητήσῃ περὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ Συντάγματος! Κρίμα πού δὲν γνωρίζω τὸν ἔγγονον τοῦλάχιστον τοῦ ἀειμνήστου Κινλέϊκ διὰ νὰ συζητήσω μαζί του περὶ τοῦ Συντάγματος τῆς Κύπρου καὶ τὸν εὐχαριστήσω, ὅτι ὁ πάππος του δὲν ἠμφισβήτησε τὴν Ἑλληνικότητα τῆς νήσου καὶ ἐξεφράσθη κολακευτικῶς διὰ τὴν χάριν τῶν γυναικῶν τῆς Λεμεσοῦ. Τὸ σπίτι τῆς οἰκογενείας δὲν ἦτο πλέον τὸ παλαιόν, ἔνθα ἐφιλοξενήθη ὁ Ἀλῆ Μπέης καὶ τὸ ὅποῖον ἐδόθη ὡς προῖξ εἰς τὴν κόρην τοῦ Δημητρίου Θεοδώραν. Ἡ οἰκογένεια εἶχε κτίσει νέον σπίτι ὀλίγον παρὰ πέρα, τὸ ὅποῖον ὅμως καὶ αὐτὸ κατηδαφίσθη πρὸ εἴκοσι καὶ πλέον ἐτῶν, περιελθὸν ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Νικολάου Εὐρυβιάδην εἰς τὴν οἰκογένειαν Μ. Σχίζα, ἡ ὁποία ἀνήγειρεν ἐπ' αὐτοῦ νεώτερον μέγαρον. Τὸ δεύτερον τοῦτο οἰκογενειακὸν σπίτι ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸ ἰσόγειον, ὅπου τὰ μαγειρεῖα, μία μεγάλη αἴθουσα χρυσοκοσμημένη πράσινη, χρησιμεύουσα ὡς ἐπίσημος αἴθουσα καὶ τραπεζαρία καὶ δύο ὑπνοδωμάτια διὰ ξενῶνα. Τὰ ἰσόγεια σπῖτια δὲν εἶχαν παράθυρα παρὰ μόνον φεγγίτας, παράθυρα δὲ ἠνοίχθησαν μετὰ τὴν Ἀγγλικὴν κατοχήν. Περὶ τὰ δωμάτια ὑπῆρχε περιστύλιον μὲ μίαν μεγάλην αὐλὴν (ἡλιακὸν) καὶ ἡ σκάλα πρὸς τὸ ἐπάνω πάτωμα, ὅπου ἡ

κυρία κατοικία, ἔνθα ἐγεννήθησαν ὁ πατήρ μου καὶ τ' ἀδελφία του.

Ὁ Νικολάκης ἐγεννήθη περὶ τὸ 1796, ὡς φαίνεται ἀπὸ παλαιὸν κώδικα τῆς Μονῆς Τροοδιτίσσης, ἔνθα ἀναγράφεται, ὅτι τὴν 25ην Μαρτίου 1796 ἔγινεν ἡ βάπτισις τοῦ Νικολάου μὲ ἀνάδοχόν τὸν δημογέροντα Λεμεσοῦ Κλεόβουλον Κραμβῆν. Ὁ Νικολάκης, ὡς εἶπαμεν, διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του ὡς Πρόξενος τῶν διαφόρων Δυνάμεων, ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Λούκ ὡς ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Λεμεσῷ τῷ 18. — 1845, ὡς ἀνεφέραμεν ἤδη. Ἐκ τῆς σημειώσεως ἐξάγεται, ὅτι ὁ Λούκ εὗρηκεν εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ προξενείου δις μνημονευόμενον τὸν Νικόλαον ὡς Ὑποπρόξενον τῆς Ἀγγλίας, τῷ 18... (τὸ ἔτος δὲν ἐφαίνετο εὐκρινῶς) καὶ τὸ 1845. Εἶναι ὁμῶς βέβαιον ὅτι ὁ Νικόλαος διετέλεσεν ὑποπρόξενος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του (1828 μέχρι τοῦ ἰδίου θανάτου 1850). Ὅταν ἀπέθανεν, οἱ υἱοὶ τοῦ ἦσαν πολὺ μικροὶ (18—24 ἐτῶν), ὥστε νὰ τὸν διαδεχθοῦν εἰς τὰ προξενικὰ ἀξιώματα. Φαίνεται ἐπίσης, ὅτι ὁ πατήρ του ζῶν ἔτι παρεχώρησεν τὸ Ἀγγλικὸν Προξενεῖον εἰς τὸν Νικολάκην, διότι παρὰ τῇ ἐν Λεμεσῷ συγγενικῇ οἰκογενεῖα Δ. Ποταμίτη ἀνευρέθη ἐπιστολὴ τοῦ 1824 ἀπευθυνομένη ἀπὸ τὸν ἐπίσης συγγενῇ Ἰωάννην Πελενδρίδην εἰς τὸν «Κύριον Σιὸρ Νικολάκην Φραγκοῦδην, Ἐπίτροπον τῶν Ἀγγλῶν εἰς Λεμεσόν». Τῷ 1869 ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Λεμεσῷ διωρίσθη ὁ Πέτρος Λοῖζος, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τῆς Ἀγγλικῆς κατοχῆς (1878). Τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ Λούκ, ὅστις κατὰ λάθος βέβαια εἰς σελ. 191 μνημονεύει τὸν Λοῖζον πρόξενον τῷ 1847, ἐνῶ τοιοῦτος ἦτο ὁ Φραγκοῦδης. Ποῖος ἀντεπροσώπευε τὴν Ἀγγλίαν ἐν Λεμεσῷ ἀπὸ τοῦ 1850 μέχρι τοῦ 1869 ἀγνοῶ. Ἴσως ὑπὸ τύπον προσωρινότητος ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Νικολάκη γ' Δημητράκης. Παρὰ τῇ οἰκογενεῖα τοῦ τελευταίου ἐν Λεμεσῷ ἐφυλάσσετο ὡς οἰκογενειακὸν κειμήλιον ὁ παλαιὸς θυρεὸς τοῦ Ἀγγλικοῦ προξενείου κατὰ τι δ ἄφορος τοῦ σημερινοῦ.

Παρατηρῶ ἐπίσης, ὅτι ὁ εἰς τὰ Κ. Χρ. (σελ. 200 Ἀρ. Αὐγ. 1930) δημοσιευόμενος κατάλογος τῶν ἐν Κύπρῳ Γάλλων προξένων δὲν ἀναφέρει ὑπάρχοντα ὑποπρόξενον τῆς Γαλλίας ἐν Λεμεσῷ πρὸ τοῦ 1830, ἐνῶ εἶναι ἤδη γνωστὸν ἀπὸ τὰ δημοσιευθέντα ἔγγραφα, ὅτι οἱ Φραγκοῦδηδες ὑπῆρξαν ἐν Λεμεσῷ ἀντιπρόσωποι τῆς Γαλλίας ἐπὶ ἓνα τοῦλάχιστον αἰῶνα.

Ὁ Νικόλαος ἀπέθανεν αἰφνιδίως τῷ 1850 καὶ ἐτάφη εἰς τὸν περίβολον τῆς Ἀγίας Νάπας, ἔνθα ἐθάπτοντο οἱ πρόκριτοι καὶ ἔνθα ἦσαν θαμμένοι καὶ οἱ πρόγονοί του, ἡ δὲ σύζυγός του

Κατίνα ἀπέθανεν ἐξηκοντοῦτις τῷ 1870, ταφεῖσα εἰς τὸ νέον ἐκτὸς τῆς πόλεως νεκροταφεῖον τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἔνθα διατηρεῖτο μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων ὁ τάφος τῆς. Μετὰ τὴν κατεδάφισιν τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ νέου ναοῦ τὰ ὅσα τῶν ἐν τῷ περιβόλῳ κεκοιμημένων μετεφέρθησαν εἰς τὸ νέον νεκροταφεῖον. Ἐφρόντισα, ὅπως ἡ ἐπιτύμβιος πλάξ τοῦ Νικολάου διατηρηθῇ εἰς τὸν τοῖχον τοῦ νέου περιβόλου τῆς ἐκκλησίας, ἐπὶ τοῦ μεσοτοίχου μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τῆς πατρικῆς μου οἰκίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Νικολάκη ἡ Λεμεσὸς ἤρχισε νὰ ἀναπτύσσεται εἰς μικρὰν πολίχνην μὲ καλλίτερα σπίτια καὶ ἀνώγεια, εἶχε δὲ περὶ τὰς 3 χιλ. κατοίκους, ὧν 1000 Τοῦρκοι εἰς ἰδιαιτέραν συνοικίαν. Ὁ Νικολάκης ἀφῆκε μεγάλην περιουσίαν διανεμηθεῖσαν μεταξὺ τῶν τριῶν υἱῶν καὶ τῶν δύο θυγατέρων. Οἱ υἱοὶ του δὲν κατάρθωσαν νὰ συνεχίσουν τὸν παλαιὸν ἐμπορικὸν οἶκον, οὔτε νὰ κρατήσουν τὰ προξενεῖα διὰ τὸ νεαρὸν ἴσως τῆς ἡλικίας. Οὐχ ἦττον διεκρίθησαν συνεχίζοντες τὰς οἰκογενειακὰς παραδόσεις. Περὶ τῆς δράσεως τοῦ Νικολάου ὡς ἰδρυτοῦ καὶ ἐπιτρόπου τῶν σχολείων ὡς καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Εὐρυβιάδου καὶ Σωκράτους ὅρα Περιστιάνην σελ. 60, 94, 246, 247, 250—5, 253—254 καὶ 259) (Εἰς τὰ Κ. Χρ. (σελ. 208 ἀρ. Αὐγ. 1930) ἀναγράφονται τὰ ἐξῆς περὶ τῶν ἀδελφῶν Δημητρίου καὶ Εὐρυβιάδου. «Οὔτοι ὑπῆρξαν αὐστριακοὶ ὑπῆκοοι, δεχθέντες δὲ ὁ μὲν Δημήτριος καθήκοντα Καγκελαρίου, ὁ δὲ Εὐρυβιάδης ὑποπροξένου Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, κληθέντες νὰ ὑποβληθῶν εἰς τὴν Αὐστριακὴν δικαιοδοσίαν καὶ μὴ ἀποδεχθέντες, ἀπεστερήθησαν τὴν Αὐστριακὴν τῶν ὑπηκοότητα, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐγγράφων ὑπ' ἀριθ. 563, 3 Νοεμβρίου 1860 τοῦ ἐν Σμύρνῃ προξένου τῆς Αὐστρίας».

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ν. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ

Πρῶτος υἱὸς τοῦ Νικολάκη ἦτο ὁ Δημητράκης (γ'), ὁ ὁποῖος ἠσχολήθη εἰς τὸ ἐμπόριον, ὑπῆρξεν ἴσως ἐπὶ τινα καιρὸν πρόξενος, καὶ μετὰ τὴν Ἀγγλικὴν Κατοχὴν διωρίσθη δικαστής. Ἀπέθανε τῷ 1888 εἰς ἡλικίαν 62 ἐτῶν. Ἐκ τοῦ πρώτου του γάμου (1855) μετὰ τῆς Χρισταλλένης Βονιτσιάνου τῆς ἐν Λάρνακι οἰκογενείας ἀπέκτησε (1859) τὴν Θέκλαν θανοῦσαν μικράν, τὸν Νικόλαον διακριθέντα διὰ τὴν ἰδιορρυθμίαν τοῦ βίου του καὶ τὴν ποιητικὴν του φύσιν, ἀποθανόντα τῷ 1913 ἄγαμον ἐν Λάρνακι. Καὶ τὴν Μαρίτσαν, νυμφευθεῖσαν τὸν Ἰωάννην Ἀβανίαν

Κύπριον μεγαλοκτηματίαν ἐν Ταροῦ, ἀποθανόντα ὀλίγον μετὰ τὸν γάμον του (1880). Τέκνον τούτων ἡ Χρισταλλένη, ὑπανδρευθεῖσα τὸν Γεώργιον Μπίστην τῆς ἐξ Ἄνδρου γνωστῆς οἰκογενείας, κάτοικον ἐπίσης Ταροῦ Ἀδάνων. Τούτων τέκνον ἡ Ἑλλη. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Μ. Ἀσίας ἡ οἰκογένεια

Ρένος Μ. Φραγκούδης

Ἀβανία καὶ Μπίστη, ἐκ τῶν πλουσιωτέρων τῶν μερῶν ἐκείνων, κατέφυγον πρόσφυγες εἰς Ἀθήνας.

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Χρισταλλένης ὁ Δημητράκης ἐνυμφεύθη τὴν ἐκ Ζακύνθου τὸ γένος Κ. Ρωσολύμου Ἀγγελικὴν, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τὰ ἐξῆς τέκνα: 1) τὸν Ἀγησίλαον ἐμπορευόμενον ἐν Ἀμμοχώστῳ Κύπρου καὶ νυμφευθέντα τὴν Ἑλένην Ζ. Πιερίδου ἐκ Λάρνακος, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τὴν Αὐγούστην ὑπανδρευθεῖσαν τὸν ἐν Ἀμμοχώστῳ Στέφανον Στεφάνου, ναυτιλιακὸν πράκτορα καὶ τὴν Ἀγγελικὴν (Γκίκαν) ὑπανδρευθεῖσαν τὸν ἐν Λευκω-

σία Διευθυντὴν τοῦ ἀγγλικοῦ Τηλεγραφείου Ἰταλο Κύπριον Ἰούλιον Σάντην. Ὁ Ἀγησίλαος, ὁ τελευταῖος ἐν Κύπρῳ Φραγκούδης, τύπος ἀγαθότητος καὶ ἀρετῆς ἀπέθανε τὸν Μάρτιον τοῦ 1937 εἰς ἡλικίαν 72 ἐτῶν. 2) Τὸν Μενέλαον, λόγιον, Διευθυντὴν τῆς ἐν Λεμεσῷ ἐφημερίδος «Ἀληθείας» ἀποθανόντα τῷ 1931 εἰς ἡλικίαν 60 ἐτῶν. Ὁ Μενέλαος ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Περσεφόνης, ἀδελφῆς τοῦ ἡρωϊκῶς πεσόντος κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 12 εἰς Μπιζανί Χριστοδοῦλου Σώζου, Δημάρχου καὶ βουλευτοῦ Λεμεσοῦ, ἀπέκτησε δύο υἱοὺς τὸν Δημήτρην (Τάκην), τέταρτον ἐν τῇ οἰκογενείᾳ Δημήτριον, νυμφευθέντα τὴν Ὀλυμπίαν θυγατέρα τοῦ Ν. Κλ. Λανίτη καὶ Ρένον τὸν γνωστὸν πρωταθλητὴν Ἡ οἰκογένεια τοῦ Μενελάου μετὰ τὸν θάνατόν του ἀποκατεστάθη ἐν Ἀθήναις).

Εὐρυβιάδης Φραγκούδης. Δεύτερος υἱὸς τοῦ Νικολάκη

ἦτο ὁ Εὐρυβιάδης (Ἐβρής), ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν λόγιος τῆς μέχρι αὐτοῦ οἰκογενείας. Ἦτο εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ ὁ ἐκλεκτὸς νέος τῆς Λεμεσοῦ, γνωρίζων ἄριστα τὴν Ἑλληνικὴν, Ἰταλικὴν καὶ Γαλλικὴν. Ἀπὸ τὸν πατέρα τοῦ ἐκληρονόμησε μεγάλην περιουσίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Πολὺ νέος διωρίσθη τὸ 1853 προξενικὸς πράκτωρ ἐν Λεμεσῷ τῆς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας. Τῷ 1866, καταργηθέντος τοῦ ἐν Λάρνακι Ὑποπροξενείου, ὁ Εὐρυβιάδης διωρίσθη ὑποπρόξενος μὲ ἔδραν τὴν Λεμεσόν, ἣτις διὰ πρώτην φορὰν ἐγένετο ἔδρα προξενείου ἀντὶ τῆς Λάρνακος, ἔνεκα τῆς προσωπικότητος τοῦ Εὐρυβιάδου (ἴδε τὰ σχετικὰ ἔγγραφα εἰς Κυπρ. Χρ. σελ. 40—45 ἀρ. 1 1931). Ὑπῆρξε συγχρόνως ἀνταποκριτὴς τῆς «Ἡμέρας» τῆς Τεργέστης, αἱ δὲ ἀνταποκρίσεις τοῦ ἀφῆκαν ἐποχὴν. Τῷ 1885 ἔγραψεν ἐγχειρίδιον διτομον ἱστορίας καὶ χωρογραφίας τῆς Κύπρου. Ἀτυχήσας εἰς τὸ ἐμπόριον μετέβη εἰς Βενετίαν ὡς ἔμπορος Κυπριακῶν οἴνων.

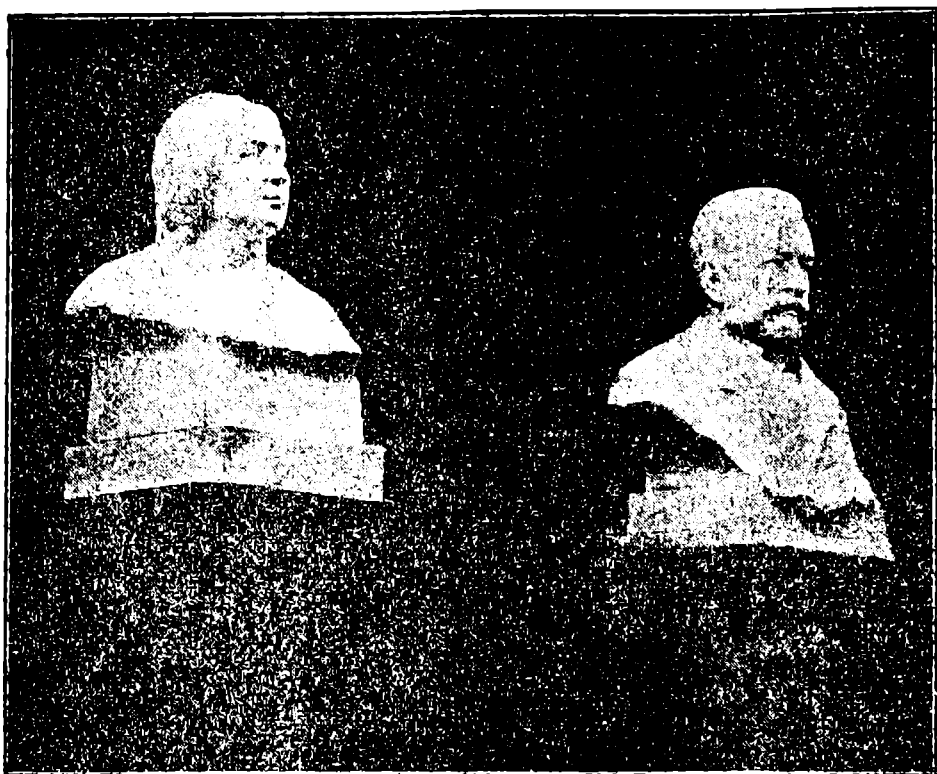
Εὐρυβιάδης Ν. Φραγκοῦδης

Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν ἠτύχησε, καταλήξας εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν τῆς ἐφημερίδος «Ὁμονοίας», ἐκεῖ δὲ ἀπέθανεν ἐξ εὐλογίας τῷ 1887 εἰς ἡλικίαν 57 ἐτῶν καθ' ἣν στιγμὴν ἐσχεδίαζε νὰ μεταβῇ εἰς Ἰνδίας πρὸς εὐρεσιν τύχης.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ

Τρίτος υἱὸς τοῦ Νικολάκη ἦτο ὁ πατήρ μου Σωκράτης γεννηθεὶς τῷ 1832 καὶ ἀποθανὼν τὸ 1911. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν περι-

βλέπτων μελῶν τῆς κοινωνίας, προξενικός πράκτωρ τῆς Ἰταλίας, ὁ τελευταῖος πρόξενος Φραγκούδης, τιμηθεὶς δι' Ἰταλικοῦ παρασήμου, ἔμπορος καὶ ἐξαγωγεὺς οἴνων. Ζημιωθεὶς ἀπὸ πτωχεύσαντα χρεοφειλέτην, ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ θέσιν ταμίου τῆς Ὀθωμανικῆς Τραπεζῆς, ἣ ὁποία συνεστήθη ἐν Λεμεσῷ μετὰ τὴν Ἀγγλικὴν Κατοχήν. Ἰδρυθέντος ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας Νομοθετικοῦ Σώματος, ὁ πατήρ μου διετέλεσε ἐπὶ 25 περίπου ἔτη βουλευτῆς Λεμεσοῦ — Πάφου, διακριθεὶς διὰ τὴν σθεναρὰν καὶ πα-

Προτομαὶ Σωκράτους καὶ Ζωῆς Φραγκούδη

τριωτικὴν τοῦ πολιτεῖαν. Ἦτο ἐγγράμματος, ὁμιλῶν καὶ γράφων τὴν Ἑλληνικὴν, Γαλλικὴν καὶ Ἰταλικὴν, καταγινόμενος μέχρι τῶν τελευταίων τοῦ ἡμερῶν εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς Ἀγγλικῆς καὶ Λατινικῆς. Ὑπῆρξεν ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας, ἔφορος τῶν σχολείων. Ἀπέθανεν 79 ἐτῶν.

Ὁ πατήρ μου ἐνυμφεύθη τὴν κόρην τοῦ Κοτζάμπαση Γεωργίου Πηλαβάκη Ζωήν, διακρινομένην διὰ τὰς πολλὰς αὐτῆς χάριτας καὶ ἀρετάς. Περὶ τῶν γονέων μου θὰ γράψω ἰδιαιτέρως εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου. Στοργικὸς καὶ εὐγνώμων υἱὸς ἔστησα εἰς τὸν ἐν Λεμεσῷ περίβολον τῆς πατρικῆς μας οἰκίας τὰς προτομάς των. Τὸ σπίτι μας κτισθὲν ὑπὸ τοῦ πατρός μου πλησίον εἰς τὰ ἄλλα δύο πατρογονικά του σπίτια κολλητὰ εἰς τὸν περίβολον τῆς Ἀγίας Νάσης πρὸ 75 ἐτῶν, ἐξηγοράσθη.

ὕπ' ἐμοῦ ἀπὸ τοὺς δανειστάς καὶ κληρονόμους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός μου.

Τέκνα Σωκράτους Φραγκοῦδη. 1) Αἰκατερίνη (Κατινοῦ) συζευχθεῖσα τὸν Ἀριστοτέλην Παλαιολόγον, καταγόμενον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, διδάσκαλον τῆς Ἑλληνικῆς ἐν τῷ σχολαρχεῖῳ Λεμεσοῦ καὶ ἰδρυτὴν τῆς πρώτης ἐν Κύπρῳ ἐφημερίδος «Ἀληθείας». Διορισθεὶς οὗτος κατόπιν δικαστῆς, ἐξεχώρησε τὴν ἐφημερίδα εἰς τὸν ἐξάδελφόν μου Μενέλαον Φραγκοῦδην. Ὁ Παλαιολόγος, ὅστις ὑπῆρξεν ἐπὶ τινα περίοδον καὶ βουλευτῆς τῆς ἐπαρχίας, καὶ ὡς δικαστῆς ἔγραψε τὴν Κλεῖδα τῆς Κυπριακῆς Νομοθεσίας, ἀπέθανε τῷ 1915 εἰς ἡλικίαν 63 ἐτῶν, ἀφήσας μνήμην ἐξαιρετικοῦ διὰ τὸν χαρακτήρα του ἀνδρός. Ἡ δὲ ἀξία αὐτοῦ σύζυγος ἀπέθανε τῷ 1929 εἰς ἡλικίαν 69 ἐτῶν. Τέκνα Παλαιολόγου καὶ Κατινοῦς. 1) Κώστας Τραπεζιτικὸς ὑπάλληλος ἀποθανὼν νέος, 2) Ἀθηνᾶ ἀποθανοῦσα μικρά, 3) Ζωὴ ὑπανδρευθεῖσα τὸν δεῦτερον ἐξάδελφον τῆς μητρός της Δημήτριον Ποταμίτην ἔμπορον οἴνων καὶ ἤδη ὑπάλληλον τῆς ΚΕΟ, σχόντα τρία τέκνα τὸν Σωκράτην καὶ Ἰωάννην (ὑπαλλήλους) καὶ τὴν Μαρούλαν μαθήτριαν, 4) Λευκοῦ ὑπανδρευθεῖσα τὸν ἔμπορον Νικόλαον Μυριάνθην Τέκνα: Νίνα καὶ Ρίκα=Αἰκατερίνη καὶ Μαρίκα μαθήτριαι, 5) Σωκράτης ὑποδιευθυντῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν ἐν Λευκωσίᾳ, ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Δώρας Λουκᾶ Γεωργιάδου ἐκ Λεμεσοῦ ἀποκτήσας τὴν Ἑλπινίκην καὶ Αἰκατερίνην μαθητρίας, 5—6) Αὐγούστα καὶ Ἀμαρυλλίς καὶ 7) Μαρία ὑπανδρευθεῖσα ἐν Ἀθήναις τὸν μηχανικὸν Δημήτριον Ἀγγελόπουλον, ἐξ οὗ ἡ μικρὰ Κάκια.

Δεύτερον τέκνον τοῦ πατρός μου ἦτο ὁ Νικόλαος, ὅστις εἰσελθὼν ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Τράπεζαν προήχθη κατόπιν εἰς Διευθυντὴν τῶν Ὑποκαταστημάτων αὐτῆς ἐν Ἀδάνοις καὶ Βηρυτῷ. Μετὰ τὴν ἵδρυσιν ἐν Ἑλλάδι τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἀνατολῆς προσελήφθη ὑπ' αὐτῆς, διοργανώσας τὰ ὑποκαταστήματα Σμύρνης καὶ Ἀλεξανδρείας, ὅπου καὶ ἀποκατεστάθη ὀριστικῶς, ἀποσυρθεὶς τῆς Τραπεζῆς καὶ ἀποθανὼν τῷ 1930 εἰς ἡλικίαν 69 ἐτῶν, διακριθεὶς διὰ τὴν τραπεζιτικὴν του ἱκανότητα καὶ τὸ ἦθος του. Νυμφευθεὶς τὴν ἐκ Λεμεσοῦ Ἀγγελικὴν κόρην Τρύφωνος Ἡλιάδη, τρίτην ἐξαδέλφην του, ἔσχε τὰ ἐξῆς τέκνα. — Σωκράτην καὶ Μαρίαν ἀποθάνοντας εἰς νεαρὰν ἡλικίαν. — Τὴν Κοραλίαν νυμφευθεῖσαν τὸν ἱατρὸν Φίλιππον Παντελίδην ἀπὸ τὴν Κῶ ἀποθάνοντα ἐν Ἀλεξανδεῖα νέον καὶ ἄτεκνον. Τὸν Τρύφωνα δικηγόρον ἐν Χαρ-

τούμ, νυμφευθέντα τὴν Μαργαρίταν χήραν Σπύρου Σαούλη, κόρην Κ. Ψαχαροπούλου ἐμπόρου ἐν Αἰγύπτῳ ἐκ Σίφνου. Τὴν Ζωὴν, διευθύντριαν ἤδη ὀρφανοτροφείου πολέμου Καλλιθέας Ἀθηνῶν (διεζευγμένην), τὴν Ἰωάνναν καὶ Νεφέλην, ἔτι δὲ τὸν Εὐρυβιάδην δικηγόρον καὶ Σωκράτην ἰατρὸν, νυμφευθέντα τὴν Φώτῳ Μ. Φακίρη κτηματίου, ἀμφοτέρους ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Τρίτον τέκνον τοῦ πατρός μου ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας Γεώργιος, ὅστις ἐκ τῆς Κυπρίας Σοφίας Παπαμιχαήλ ἔσχε τὸν Ἑρμῆν, τὴν Ἀθηναΐδα καὶ τὴν Ζωὴν, ἐγκατεστημένος ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Ἀθήναις.

Τέταρτον τέκνον Σωκράτη ἡ Αὐγούστα, ὑπανδρευθεῖσα τὸν Εὐάγγελον Εὐαγγελίδην τῆς γνωστῆς παλαιᾶς οἰκογενείας τῆς Λευκωσίας, υἱὸν τοῦ Ἰωάννου Εὐαγγελίδη ἐκ τῶν παλαιότερων ἐμπόρων τῆς πρωτευούσης. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθησαν ἡ Ἀλεξάνδρα ὑπανδρευθεῖσα τὸν ἐν Λευκωσίᾳ ἰατρὸν Ν. Ἰακωβίδην (τέκνα Αὐγούστα—Τουλίτσα—, ὑπανδρευθεῖσα προσφάτως τὸν Ὀδυσσέα Τσαγγαρίδην ἀρχιτέκτονα ἐν Λευκωσίᾳ, ἀδελφὸν τοῦ στρατηγοῦ Τσαγγαρίδη καὶ Γεώργιος φοιτητής), ἡ Ζωὴ ὑπανδρευθεῖσα τὸν ἐν Λεμεσῷ ἰατρὸν Σωκράτην Τορναρίτην (τέκνον Γεώργιος μαθητής), ὁ Σωκράτης συνεχίζων τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας τοῦ πατρός του καὶ ὁ Στέλιος δικηγόρος ἐν Λευκωσίᾳ, ἀμφότεροι ἀποπερατώσαντες τὰς σπουδὰς των ἐν Ἀγγλίᾳ.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΡΥΔΗ

Ἐκ τῶν δύο θυγατέρων τοῦ Νικολάου ἡ Μαρία (Μαριοῦ) ὑπανδρεύθη τὸν Χριστόδουλον Καρύδην τῆς ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας τῆς Λάρνακος. Ἐκ τοῦ γάμου των ἐγεννήθησαν α' ἡ Αἰκατερίνη (Κατινοῦ) χήρα Μιχαήλ Ἰακωβίδη, βιομηχάνου ἄτεκνος, β' ὁ Γιάγκος ἐμπορευόμενος, διαμείνας ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Λονδίνῳ καὶ ἤδη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, νυμφευθεὶς τὴν Ἑλένην Πελενδρίδου ἐκ Λεμεσοῦ, ἐκ τῆς ὁποίας ἔσχε τὴν Ἑλπινίκην (Κικὴν) ὑπανδρευθεῖσαν τὸν ἰατρὸν Τόκην (Tokin) ἐκ Βικτωρίας τῆς Αὐστραλίας, ἔνθα καὶ διαμένει μετὰ τῆς μητρός της, γ' ἡ Ἑρατῶ ὑπανδρευθεῖσα τὸν Δ. Ἀγγελούδην, ἔμπορον, ἐξ οὗ ἔσχε τὸν Ἀντώνιον, τὸν Χριστόδουλον τὴν Μαρούλαν, τὸν Νικόλαον, τὸν Ὀλυμπὸν καὶ τὸν Φαῖδρον, ὁ Ἀντώνιος ἐνυμφεύθη τὴν Λεύκαν Δ. Χατζηπαύλου, βιομηχάνου καὶ ἄλλοτε Δημάρχου Λεμεσοῦ, ἀποκτήσας τὴν Βεατρίκην. Ἡ Μαρούλα ὑπαν-

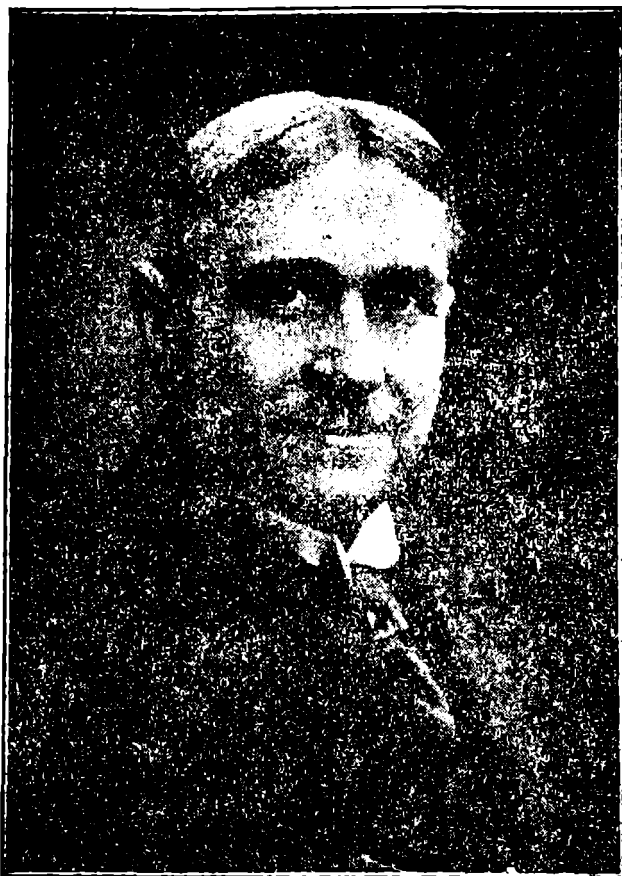
δρεύθη τὸν Ἀλέκον Ταβερνάρην ὑπάλληλον ἐν Λευκωσίᾳ (τέκνον ὁ μικρὸς Γεώργιος), ὁ Νῖκος ἐνυμφεύθη τὴν Θάλειαν Λοῖζου Λουκαΐδου καὶ ὁ Ὑλμπος (Πίμπος) τὴν Χρισταλλένην Ἀντωνιάδου (τέκνον ἡ μικρὰ Δήμητρα). Οἱ ἀδελφοὶ Ἀντώνιος καὶ Χριστόδουλος (Τόουλος) διατηροῦν τὸν ἐμπορικὸν οἶκον τοῦ πατρός των ὡς ἐξαγωγεῖς οἴνων. δ' Τέκνον τῆς Μαρίας Καρύδη ἡ Μαῖα ὑπανδρευθεῖσα τὸν Νικόλαον Τρύφωνος Ἡλιάδου, ἀδελφὸν τῆς Ἀγγελικῆς Ν. Φραγκοῦδου. Τέκνα αὐτῶν Μαρία, Ζωὴ καὶ Ἰλιάς. Διαμένουν ἐν Λευκωσίᾳ.

Ὁ Χριστόδουλος Καρύδης ὑπῆρξε ὁ πρῶτος Δήμαρχος Λεμεσοῦ μετὰ τὴν Ἀγγλικὴν Κατοχὴν, προσδώσας ὅψιν πόλεως εἰς τὸ τέως χωριό, φωτίσας μὲ φανοὺς πετρελαίου τὰ σκοτεινὰ καὶ στενὰ σοκάκια τῆς πόλεως, στρώσας μὲ πλάκες τοὺς κεντρικοὺς δρόμους καὶ κατασκευάσας τὸ πρῶτον ὑδραγωγεῖον. Ἀπέθανε σχετικῶς νέος τῷ 1885, ἡ δὲ χήρα τοῦ Μαρικοῦ τὸ 1917.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΕΝΑΡΔΟΥ

Ἡ δευτέρα κόρη τοῦ Νικολάου Φραγκοῦδου Αὐγούστα (Ἀούστα) ὑπανδρεύθη τὸν Γεώργιον Μενάρδον, Ὑποπρόξενον τῆς Ἑλλάδος ἐν Λάρνακι (1866—70) καὶ εἴτα (74—75) ἐν Λεμεσῷ, ἔνθα διὰ πρώτην φορὰν ιδρύθη Ἑλληνικὸν ὑποπροξενεῖον. Ὁ Μενάρδος ἦτο Ἀθηναῖς καταγόμενος ἐκ Τήνου, συνδεόμενος διὰ τοῦ γάμου τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἑλένης μετὰ τῆς ἐν Ἀθήναις οἰκογενείας τοῦ γνωστοῦ Ἀνδρίου ξυλειτουργοῦ τῆς τότε ἐποχῆς Ἀθανασίου Γαυριαλάκη. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις εἰς ἡλικίαν 58 ἐτῶν τῷ 1893, ἡ δὲ χήρα αὐτοῦ ἐν Λεμεσῷ τῷ 1821. Τέκνα αὐτῶν: Αἰκατερίνη (Κατινοῦ) ὑπανδρευθεῖσα τὸν Δημήτριον Κακαθύμην υἱὸν τοῦ διακεκριμένου ἐμπόρου καὶ ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Λεμεσοῦ Γεωργίου Δ. Κακαθύμη, νυμφευθέντος τὴν Ἀμαλίαν ἀδελφὴν τῆς μητρός μου ἐκ τῆς οἰκογενείας Πηλαβάκη. Ἐκ τοῦ γάμου τῆς Κατινοῦς καὶ τοῦ Δ. Κακαθύμη ἀποθανόντος ὀλίγον μετὰ τὸν γάμον τοῦ ἐγεννήθησαν ἡ Αὐγούστα, θανοῦσα μικρὰ καὶ ὁ Δημητράκης (Πιπῆς) Κακαθύμης δικηγόρος ἐν Λεμεσῷ. Ἡ καλὴ Κατινοῦ ἀπέθανε τῷ 1938. Δεύτερον τέκνον τῆς Αὐγούστας ὁ Σῖμος Μενάρδος, ὁ ὁποῖος σπουδάζας ἐν Ἀθήναις φιλολογίαν καὶ νομικὰ ἔζησε τὰ πρῶτά του ἔτη ἐν Κύπρῳ, καθηγητὴς ἐπὶ τινι καιρῷ, καταγείνας εἰς μελέτας ἐπὶ τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας καὶ λαογραφίας, κατόπιν δὲ

ἐγκατασταθείς εἰς Ἀθήνας, ὅπου διωρίθη καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐξελέγη ἐκ τῶν πρώτων

Σίμος Μενάρδος

ἀκαδημαϊκῶν. Λόγῳ μορφώσεως καὶ δράσεως ὁ Σίμος Μενάρδος ὑπῆρξεν ἐξέχουσα φυσιογνωμία τῆς οἰκογενείας· δι' αὐτὸν δὲ πρέπει νὰ γραφῇ ἰδιαιτέρα μονογραφία. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1933 εἰς ἡλικίαν 60 ἐτῶν. Ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Ἑλένης θυγατρὸς τοῦ πολιτευτοῦ καὶ δικηγόρου Λευκωσίας Πασχάλη Κωνσταντινίδη ἀπέκτησε τὸν Γεώργιον, νομικὸν καὶ Πασχάλην σπουδαστὴν τῆς φιλολογίας. Τρίτον τέκνον τῆς Αὐγούστας Μενάρδου ἦτο ὁ Νικόλαος γεννηθεὶς ἐν Λάρνακι τῷ 1873 καὶ ἀποθανὼν φοιτητὴς τῆς Ἱατρικῆς ἐν Ἀθήναις τῷ 1891.

Κλάδος ΙΩΑΝΝΟΥ Δ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ
(Ὁ ἀγωνιστὴς Ἰωάννης)

Ὁ Γιάγκος Φραγκοῦδης ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰς εὐγενεστέρας μορφὰς τῆς οἰκογενείας. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν τῆς Σμύρνης, ὡς εἴπαμεν ἤδη, καὶ κατόπιν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Κερκύρας, ὁπόθεν ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως μετέβη εἰς Σπέτσας καὶ κατετάχθη εἰς τὸ πολεμικὸν «Ἡρακλῆς» τοῦ Ἀναργύρου Ἀναγνώστου Χατζῆ - Ἀναργύρου, ὅπου ὑπηρέτησεν ἀπὸ Ἀπριλίου 1821 μέχρι Δεκεμβρίου 1822, κρατήσας καὶ τὸ πολεμικὸν ἡμερολόγιον τοῦ πλοίου, κατατεθὲν εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν μουσεῖον Ἀθηνῶν τὸ 1884 ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἐπαμεινώνδα μετὰ πολλῶν ἄλλων οἰκογενειακῶν ἐγγράφων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐφημερίς τοῦ Ἰωάννου Δ. Φραγκοῦδης». Τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο ἐδημοσιεύθη εἰς τὰ Σπετσιώτικα (Τόμος Γ'. 1926), ἀποτελεῖ δὲ θαυμασίαν καθημερινὴν ἐξιστόρησιν τῶν

περιπετειών και ναυμαχιών, εις ἃς ἔλαβε μέρος ὁ «Ἡρακλῆς». Ἀπὸ τὰ πιστοποιητικά, τὰ κατατεθέντα μὲ τὸ ἡμερολόγιον, τοῦ Χατζῆ Ἀναργύρου πρὸς τὸν Ἰωάννην, οὗτος δὲν περιωρίσθη ὥς ἦτο φυσικὸν νὰ κρατῇ τὸ ἡμερολόγιον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὥς μέλος τοῦ πληρώματος ἐπολέμησε γενναίως, διακριθεὶς εἰς τὰς διαφόρους ναυμαχίας καὶ ὀνομαστὶ εἰς τὴν ἔφοδον τοῦ Ναυπλίου τὸν Δεκέμβριον 1821, τὴν «φρικώδη ναυμαχίαν» ὥς τὴν ὀνομάζει τὸ πιστοποιητικόν, εἰς τὴν τῶν Πατρῶν 20 Φεβρουαρίου 1822, τὴν ἐκστρατείαν τῆς Κρήτης κατὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου τὸν Ἰούλιον τοῦ 1822 καὶ εἰς τὴν μεγάλην ναυμαχίαν 8 Σεπτεμβρίου 1822 ἔξω τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Ὁ Ἰωάννης φαίνεται, ὅτι ἐπολέμησε καὶ εἰς ἄλλα πλοῖα κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, διότι ὑπῆρξε γραμματεὺς καὶ τοῦ πλοίου τοῦ Γ. Χατζηανδρέου. Μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν μετέβη εἰς Κέρκυραν, ὅπου ἐνυμφεύθη τὴν Ἀγγελικὴν Σιβίνη, τὸ γένος Καποδίστρια καὶ ὅπου ἐγεννήθησαν ὅλα τὰ τέκνα του, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ νεώτερα Πελοπίδας, Μαριέττα καὶ Κορίννα ἀπέθανον μικρὰ ἐν Κερκύρᾳ. Τὰ ἐπιζήσαντα ἦσαν ἡ Εὐφροσύνη, ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἡ Κλεονίκη καὶ ἡ Ἀρτεμισία. Ἀφῆσας τὴν οἰκογένειαν ἐν Κερκύρᾳ, ὁ Ἰωάννης ἐπέστρεψεν εἰς Κύπρον, ὅπου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του ἐξηκολούθησε τὸ ἐμπόριον μὲ τὸν ἀδελφόν του Νικόλαον, μὲ τὸν ὁποῖον ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὥς ἐξάγεται ἀπὸ τὸ κάτωθι ἐν περιλήψει φερμάνι ἐκ τῶν εὑρεθέντων εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ πατρός μου.

Ἰωάννης Δ. Φραγκοῦδης

«Αὐτοκρατορικὸν Φερμάνι ὑπογραφὲν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ τοῦ Β' ὑπὸ ἡμερ. 1ης Μουχαρέμ 1244 (1830), ἀναφέρον, ὅτι δυνάμει ἐμπορικῆς συνθήκης μεταξὺ Τουρκίας καὶ Αὐστρίας δὲν πρέπει νὰ εἰσπράττῳνται τελωνειακοὶ δασμοὶ διὰ τὰ αὐστριακὰ ἐμπορεύματα περισσότερον τῶν 3%, ὅτι ὁ Νικόλαος Φραγκοῦδης καὶ Ἰωάννης Φραγκοῦδης

κούδης αὐστριακοὶ ὑπήκοοι προτίθενται νὰ ταξιδεύσουν διὰ Κύπρον, ὅτι πρέπει νὰ τοὺς γίνουν εὐκολαὶ καὶ νὰ μὴ τοὺς πάρουν δασμοὺς περισσότερον τῶν 3 %.

Ἐν τούτοις ὁ Ἰωάννης οὔτε εἰς τὴν Κύπρον ἔμεινεν, οὔτε ἐξηκολούθησε τὸ ἐμπόριον μὲ τὸν ἀδελφόν του. Μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις ἐγκατεστάθη οἰκογενειακῶς ἐν Λάρνακι. ὥς μοῦ διηγήθη ἡ ἄρτι ἀποβιώσασα ἐγγονή του Κορίννα Σούντια, ἔνθα ὑπάνδρευσε τὴν Εὐφροσύνην μὲ τὸν ἱατρὸν Παῦλον Πιερίδην (1856), ὃν καὶ ἠκολούθησε διὰ τινὰ καιρὸν εἰς Σμύρνην, ὅπου ὑπάνδρευσε καὶ τὰς ἄλλας δύο θυγατέρας. Ἐκ τούτων ἡ Ἀρτεμισία (Μίσια) ὑπανδρεύθη καὶ διεζεύχθη ἀμέσως τὸν Κόντε Βολτέραν, ἡ δὲ Κλεονίκη τὸν ἐξ Ἀμφίσσης Δημήτριον Κουντούρη, ὑπάλληλον, μεθ' οὗ ἔζησεν ἐν Ἑλλάδι, ἐπανακάμψασα μετὰ ἔτη, θανόντος τοῦ συζύγου της, εἰς Λάρνακα παρὰ τῇ ἀδελφῇ της Ἀρτεμισίᾳ. Ἀμφότεραι, γνωσταὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Φραγκοῦδαινες, ἀπέθανον ἄτεκνοι καὶ εἰς προχωρημένην ἡλικίαν εἰς τὸ πατρικὸ τῶν σπίτι. Τελευταία ἡ Ἀρτεμισία τὸ 1922.

Ἡ Εὐφροσύνη Πιερίδη ἔσχε τὴν Κορίνναν, σπουδάσασαν ἐν Σμύρνῃ καὶ ἀποκατασταθεῖσαν ἐν Λάρνακι, διευθύντριαν ἐπὶ τινὰ ἔτη τοῦ παρθεναγωγείου. Ἐκ τοῦ γάμου της μὲ τὸν Ἑπτανήσιον Ἀγγελὸν Σούντιαν, ἀνεψιὸν τοῦ ποιητοῦ Ἀρ. Βαλαωρίτου, ἀπέκτησε τὴν Κικὴν, Φρόσω καὶ Ὀλβίαν, ἧτις ὑπανδρεύθη τὸν Ὀδυσσεά Εὐρυβιάδην, υἱὸν τοῦ ἐκ τῶν εὐεργετῶν τῶν σχολείων Λάρνακος Εὐρυβιάδῃ, δημοσιογράφον. Τέκνα αὐτῶν Ἰσμήνη, Κορίννα, Ἀνδρέας, Ρένος καὶ Ἐλενίτσα. Ἡ Ἰσμήνη ἐπῆρε τὸν Ἀγγλὸν Ἀλφρέδον Κίγκ, Καθηγητὴν ἐν Λάρνακι. Τέκνον αὐτῶν ὁ μικρὸς Ἀλβέρτος. Ἡ χήρα Σούντια μετὰ τῶν δύο ἄλλων θυγατέρων της ἔζησε μέχρι τελευτῆς εἰς ἓνα σπίτι τοῦ πάππου της παρὰ τὸ σπίτι τῶν Φραγκοῦδαινων, θανοῦσα τῷ 1938 εἰς ἡλικίαν 81 ἐτῶν.

Ὁ Ἰωάννης δαπανήσας τὴν πατρικὴν του περιουσίαν κατὰ τοὺς πατριωτικοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς περιπλανήσεις του, ἐτυφλώθη ἐξ εὐλογίας κατὰ τὰ τελευταῖα ἑπτὰ ἔτη τῆς ζωῆς του, ἀπέθανε δὲ τῷ 1880. Εἰς τὴν Κύπρον ἦτο γνωστὸς μὲ τὸ παρατσούκλι Γιαμαρέλλος, διότι μετεχειρίζετο τὴν κερκυραϊκὴν λέξιν γιαμὰ (γιατί). Τῷ 1873 ἡ σύζυγός του Ἀγγελική, ἐλθοῦσα εἰς Ἀθήνας, ὑπέβαλεν εἰς τὴν τότε συστάσαν διὰ τοὺς ἀγωνιστὰς ἐπιτροπὴν συγκινητικὴν ἀναφορὰν (ἀρχεῖον χειρογράφων ἀγῶνος Ἑθν. Βιβλιοθήκης), εἰς τὴν ὁποίαν λέγει, ὅτι ὁ σύζυγός της ἐθύσασε ὑπὲρ τοῦ Ἑθνους τὴν νεότητά καὶ τὴν περιουσίαν του

καὶ ἐζήτει, ὅπως εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ βίου του τοῦ ἀπονεμηθῇ καὶ ποια τιμὴ «ἀνθ' ὅσων ἔπραξεν ὑπὲρ τῆς ἀγαπητῆς του Ἑλλάδος». Ἡ Ἐπιτροπὴ τὸν ὠνόμασε ὡς φαίνεται ἀπὸ σημείωμα ἐπὶ τοῦ φακέλλου ὑπὸ ἡμερ. 1876 «Βοηθὸν φροντιστοῦ Β' τὰ ξεως». Ἡ ἐγγονὴ του Κορίννα Σούντια μοῦ διηγήθη, ὅτι ὁ πάππος τῆς εἶχε πληγωθῇ κατὰ τινὰ ναυμαχίαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν πιστοποιεῖται ἐκ τῶν ἀρχείων καὶ ὅτι τῷ ἀπενεμήθη ὁ βαθμὸς τοῦ συνταγματάρχου, σύνταξιν ὅμως οὐδέποτε ἔλαβεν.

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Ἐπαμεινώνδας, σπουδᾶσας εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν, διεκρίθη ἀπὸ μικρὸς διὰ τὴν ζωηρότητά του, γράψας καὶ στίχους κατὰ τῆς τότε ἐν Ἑπτανήσῳ κρατοῦσης Δυναμείας. Ὁ πατὴρ του, ὁ ὁποῖος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέμενεν ἐν Κερκύρᾳ, τὸν ἔστειλεν εἰς Κύπρον, ὅπου ἔγραψε τὸ πατριωτικὸν μυθιστόρημα «Θέρσανδρος». Ἀπὸ τὴν Κύπρον μετέβη εἰς Ἀθήνας διὰ μελέτας, ἐπιτρέψας δὲ διωρίσθαι γραμματεὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου καὶ κατόπιν διδάσκαλος εἰς τὴν πρώτην δημοσίαν Σχολὴν Λευκωσίας ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ (1849—54). Ἐκραγέντος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου (1854), εἰς τὸν Ἐπαμεινώνδαν ἀπεδόθη φυλλάδιον κυκλοφορήσαν τὸτε κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ τὸ ὁποῖον τὸν ἠνάγκασε νὰ φύγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, διὰ τὸ ὁποῖον πολὺς τότε ἔγινε θόρυβος, γράφει τὰ ἑξῆς ὁ Φιλίππου (σ. 212 α' τόμος) «Εἰς αὐτὸν ἀπεδόθη φυλλάδιον ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις, δι' οὗ προετρέποντο οἱ Ἕλληνες νὰ προβῶσιν εἰς ἐξέγερσιν κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Ἡ κυκλοφορήσασα αὕτη φήμη ἐπήνεγκεν ἀναστάτῳσιν ἐν Λευκωσίᾳ καὶ ὁ διδάσκαλος Φραγκοῦδης ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ Κύπρου προτροπῇ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, οὗ ἡ θέσις εἶχε καταστῇ δεινὴ». Ὁ Λοῦκ δημοσιεύει (σ. 166) ἔγγραφα, ἀποδεικνύοντα ποίαν ἀναστάτῳσιν ἐπέφερεν εἰς τὴν Κύπρον τὸ φυλλάδιον, συνεπεῖα τοῦ ὁποῖου ἡ κυβέρνησις διέταξε τὸν ἀφοπλισμὸν τῶν κατοίκων, κατεβλήθησαν δὲ μεγάλαι ἐνέργειαι ἐκ μέρους τῶν προξένων, ὅπως ἀποσοβηθοῦν μεγαλύτερα κακά». Ὅτι τὸ φυλλάδιον συνετάχθη ὑπὸ Ἐπαμεινώνδα καὶ τυπωθὲν ἐν Ἀθήναις διενεμήθη ὑπ' αὐτοῦ ἐν Κύπρῳ, βεβαιώνει καὶ ὁ Περισιάνης (σ. 117—18). Τὸ φυλλάδιον ἐφέρετο γραφὲν ὑπὸ Χαρικλέους (καὶ ὄχι Χαρικλείας) καὶ εἶχε τίτλον «Εἰς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης». Δέκα

ὁκτὼ ἀντίτυπα εὐρέθησαν εἰς τοῦ Ἐπαμεινώνδα καὶ διὰ τοῦτο ἐθεωρήθη συγγραφεὺς τοῦ φυλλαδίου. Ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἀναβρασμὸν ἐν Κύπρῳ ὑπὲρ τῆς Ρωσσίας, ὁ δὲ οἶκος τοῦ Ἑλληνος Προξένου τῆς Ρωσσίας Μάρκου Περισιτιάνη ἔγινε κέντρον ἐθνικῶν ἐκδηλώσεων. Περὶ τοῦ φυλλαδίου καὶ τοῦ ἐπακολουθήσαντος ἀναβρασμοῦ πολλὰ

ἐγράφησαν καὶ εἰς τὰ Κυπριακὰ Χρονικά (ἀριθ. 1, 1931 σελ. 7-23).

Φαίνεται ἐν τούτοις παράξενον, πῶς ὁ Ἐπαμεινώνδας, καταδιωκόμενος ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Κύπρον διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Πόλιν, καρδίαν τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, νὰ τελέσῃ ἐκεῖ τοὺς γάμους του μετὰ τῆς Ἐριφύλλης Σωτηριάδου ἀδελφῆς τῆς συζύγου τοῦ Τραπεζίτου Εὐγενίδου καὶ νὰ ἐκδώσῃ μάλιστα καὶ περιοδικὸν «τὴν Θελεξινόην» (1856-1857). Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀπῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου ἀποκατεστάθη ὀριστικῶς, διορισθεὶς συστάσει τῆς Ἑλλη-

Ἐπαμεινώνδας Ι. Φραγκοῦδης νικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰ ἐκεῖ Λύκεια καὶ κατόπιν εἰς τὸ Παν-

επιστήμιον καὶ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν δράσας ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Ἑλληνικῆς παροικίας, ἀγαπώμενος καὶ ἐκτιμώμενος ἐπίσης ἀπὸ τὴν ρουμανικὴν κοινωνίαν. Ἐπὶ τῇ ἐνώσει τῆς Ἐπτανήσου ἐξεφώνησε κλασσικὸν πανηγυρικόν. Διετέλεσεν ἐπίσης μεταφραστὴς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν, Διευθυντὴς τοῦ Ἀνωτάτου Διδασκαλείου καὶ ἀπέθανε κοσμήτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῷ 1892. Οἱ διάφοροι ἐκφωνηθέντες λόγοι του ἐξεδόθησαν Ἑλληνιστὶ εἰς εἰδικὸν βιβλίον. Ἡ δὲ βιβλιοθήκη του περιῆλθεν εἰς τὸν διάδοχόν του ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ σοφὸν καθηγητὴν Δ. Ροῦσον, θανόντα τελευταίως, ὅστις μᾶς παρέσχε δι' ἐπιστολῆς καὶ τὰς περισσοτέρας πληροφορίας περὶ τῆς ἐν Ρουμανίᾳ δράσεως τοῦ Ἐπαμεινώνδα.

Ἐκ τῶν τέκνων του ὁ Ἰωάννης, ὁ Εὐρυσθένης καὶ ὁ Ἀλφρέδος ἀπέθανον μικροί, ἡ Ἀγλαΐα ὑπανδρεύθη τὸν Ρουμάνον

στρατιωτικὸν ἱατρὸν Πέτρον Μουργιέσκον, ἀποθανόντα κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον καὶ ἡ Ζωὴ τὸν κρητικῆς καταγωγῆς Καντιά νην, ἐξ οὗ ἀπέκτησε τὸν Κωνσταντῖνον δικηγόρον ἐν Παρισίοις.

Κλάδος ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ

Περὶ τῶν Φραγκούδηδων τούτων γνωρίζω ὅσα μοὶ διηγήθη ποτὲ ὁ συνταγματάρχης Ἰωάννης Φραγκούδης, ὅστις μοὶ παρέδωκε καὶ τὰς εἰκόνας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πάππου του καὶ ὅσα μοὶ ἐξέθηκαν οἱ ζῶντες συγγενεῖς περὶ τῆς σημερινῆς ἰδίᾳ οἰκογενείας, ἰδιαιτέρως ἡ ἐπιζῶσα ἐν Σπάρτῃ ἀδελφὴ τοῦ συνταγματάρχου Κα Ἀμαλία Κεφαλαῖ. Ἐν τούτοις ὁ Ἰωάννης πρὸ πολλῶν χρόνων μοῦ εἶπεν, ὅτι κατεῖχεν ὀλόκληρον ἀρχεῖον περὶ τῆς οἰκογενείας, τὸ ὁποῖον δὲν ἐφρόντισα νὰ ἐρευνήσω τότε. Περιῆλθε δὲ μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἀνδρέαν, ὅστις δὲν ἠθέλησε νὰ μὲ εὐκολύνη εἰς τὸ ἔργον, ὡς γράφω καὶ εἰσαγωγικῶς, περιορισθεὶς νὰ μοῦ πῇ ὀλίγα τινὰ «ἄκρες μέσες».

Ἐξ ὧν ἡδυνήθην νὰ συναγάγω ἀπὸ τὴν ὅλην ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας (Ιὸς Δημήτριος) εἶχεν ἐκτὸς τοῦ Χατζηνικολάκη καὶ υἱὸν Χαράλαμπον, ὡς ἀνεφέραμεν ἤδη. Ὁ Χαράλαμπος οὗτος εἶχεν υἱὸν Δημήτριον γεννηθέντα τῷ 1785, πρῶτον ἐξάδελφον τοῦ ἄλλου Δημητρίου τοῦ Κονσόλου. Ὁ δεύτερος αὐτὸς Δημήτριος ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Λεμεσὸν τῷ 1821 συνεπείᾳ τῶν διώξεων καὶ κατέφυγεν εἰς Τεργέσιν, ὅπου προφανῶς ὑπῆρχον συγγενεῖς τοῦ πάππου του. Ὁ κατέχων τὰ οἰκογενειακὰ ἔγγραφα Ἀνδρέας μοῦ εἶπε μιὰ μέρα «πῶς εἰς τὸ ἀρχεῖον του ὑπάρχει ἔγγραφον τῶν ἀρχιερέων καὶ προκρίτων τῆς Κύπρου, δι' οὗ ἀνετίθετο εἰς τὸν Δημήτριον νὰ ἐπαναστατήσῃ τὴν Κύπρον (1821) καὶ ὅτι ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως κατεδιώχθη καὶ κατῴρθωσε νὰ δραπετεύσῃ οἰκογενειακῶς χάρις εἰς τὴν βοήθειαν τῶν ἐκεῖ προξένων. Ἐπίσης ὅτι ὁ Δημήτριος ὑπῆρξε Προξενικὸς πράκτωρ τῆς Ρωσσίας». Τὰ γεγονότα ταῦτα ἀγνοοῦνται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Κύπρου· ἂν ὑπάρχῃ τοιοῦτον ἔγγραφον, θὰ εἶναι ἐνδιαφέρον διὰ τε τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου καὶ τῆς οἰκογενείας. Ὅτι δὲ ὑπῆρξε προξενικὸς πράκτωρ τῆς Ρωσσίας μοῦ φαίνεται ἐπίσης ἀπίθανον, διότι κατὰ τὰ δημοσιευθέντα ἔγγραφα τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ ἐξάδελφός του Δημήτριος ὁ Νικολάου. Ἐὰν ὁ συνταγματάρχης Ἀνδρέας μοῦ ἀνεκοίνου τὰ ἃ κατέχει ἔγγραφα, θὰ ἡδυνάμην

νὰ εὕρω τὴν ἀλήθειαν. Γεγονὸς εἶναι, ὅτι ὁ πάππος τοῦ Δημήτριος ἔφυγεν ἐκ Κύπρου τῷ 1821 καὶ εἰς τοῦτο θὰ τὸν ἐβοήθησε πολὺ καὶ ὁ ἐξάδελφός του, πανίσχυρος Κόνσολος τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ὁ Δημήτριος Χαραλάμπους ἀνήκων εἰς τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν, θὰ ἦτο καὶ αὐτὸς ἔμπορος συνεργαζόμενος μὲ τὸν ἐξάδελφόν του, ἐξ' οὗ καὶ τὸ ἀναφερόμενον ὅτι ὑπῆρξε προξενικός πράκτωρ τῆς Ρωσσίας. Εἰς τὴν Τεργέστην ἠσχολήθη μὲ τὸ ἐμπόριον, διωρίσθη δὲ ἐκεῖ μετὰ τὴν Ἀνεξαρτησίαν Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ἀποθανὼν ὡς τοιοῦτος ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1848. Εἰς τὸν γ'. τόμον τὸν ἐκδοθέντα ἐν Ἀθήναις τῷ 1842 τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Καποδίστρια κατὰ μετὰφρασιν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ (Βετὰν) ὑπὸ Μ. Σχοινᾶ ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν συνδρομητῶν Ζακύνθου καὶ ὁ Δ. Φραγκοῦδης ὡς «Ἑλληνικὸς Πρόξενος καὶ Εὐεργέτης», δηλ. συνδρομητῆς τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου (ὑπάρχοντος παρὰ τῇ κυρίᾳ Κεφαλᾷ).

Ὅρσουλοῦ Δ. Φραγκοῦδη

Ἡ σύζυγός του ἐλέγετο Ὅρσόλη, ἄγνωστον ποίᾳς οἰκογενείας. Τὸ ὄνομα Ὅρσόλη (Ὅρσουλοῦ) φραγκικῆς προελεύσεως ἦτο πολὺ ἐν χρήσει ἐν Κύπρῳ. (Μενάρδου, Ἀθηνᾶς τόμος 6ος σελ. 264 «περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν Κυπρίων»).

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ Δ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ

Ὁ υἱὸς τοῦ Δημητρίου Χαράλαμπος (Β') γεννηθεὶς ἐν Κύπρῳ τῷ 1820, μετηνέχθη βρέφος εἰς Τεργέστην μετὰ τῆς τριετοῦς ἀδελφῆς του Βαρβάρας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του διωρίσθη ὑποπρόξενος ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἔνθα τῷ 1854 ἐνυμφεύθη τὴν Πηνελόπην ἐκ τῆς μεγάλης οἰκογενείας Φωκᾶ (κλάδος Ἰωάννου Ἀλεξανδράτου) Ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν παρηκολούθησα τὸν Χαράλαμπον ὑποπρόξενον κατόπιν καὶ μέχρι τοῦ 1866 εἰς Βενετίαν, Ζάκυνθον, Πρέβεζαν καὶ Ἰωάννινα. Ἐκεῖθεν μετετέθη εἰς Χανιά καὶ τελευταίως εἰς

Τεργέστην (1878), όπόθεν τεθείς υπό σύνταξιν άπεσύρθη είς Κεφαλληνίαν, ένθα καί άπέθανε τῷ 1896. Όλίγον κατόπιν άπέθνησκε καί ή σύζυγός του Πηνελόπη είς "Αργος παρά τη θυγατρί αύτης Νίνα Οίκονομοπούλου, Οίκονομικοῦ Έφόρου.

Τέκνα τοῦ Χαραλάμπους τούτου ήσαν τά εξής :

1) Ίωάννης σπουδάσας είς τήν Σχολήν τῶν Εὐελπίδων μετά τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου, μεθ' οῦ συνεδέετο διά στενῆς φιλίας. Έπῆρξεν έκ τῶν πλέον άνεπτυγμένων άξιωματικῶν τοῦ Έλληνικοῦ στρατοῦ. Καθηγητής είς τήν Σχολήν τῶν Εὐελπί-

Δημήτριος καί Χαραλάμπος Φραγκούδης (πατήρ καί υἱός)

δων καί ύπασπιστής τοῦ Βασιλέως Γεωργίου, τόν όποϊον ήκούθει είς τόν περίπατον τήν ήμέραν τῆς έν Θεσσαλονίκη δολοφονίας του, καί κατόπιν ύπασπιστής τοῦ νέου Βασιλέως Κωνσταντίνου. Άμα τῇ ένάρξει τοῦ Μεγάλου Πολέμου έστάλη πρὸς προμήθειαν πολεμικοῦ ύλικοῦ είς Νέαν Έύορκην, όπου έφονεύθη έξ ήλεκτροπληξίας, (8 Αύγούστου 1916) φέρων τόν βαθμόν Συνταγματάρχου. Ό Ίωάννης ύπῆρξεν Όλυμπιονίκης τοῦ 1896 (σκοποβολή). Δεινός ξιφομάχος έμονομάχησε τῷ 1908, λοχαγός ὢν, μέ τόν τότε ταγματάρχην Λεωνίδαν Παρασκευόπουλον διά τινά φιλονεικίαν κατὰ τήν προμήθειαν πυρομαχικῶν καί τόν έτραυμάτισεν έλαφρῶς. 2) Δημήτριος καταλαβὼν διαφόρους άνά τόν κόσμον έμπορικὰς θέσεις καί άποθανὼν έν Έθήναις τῷ 1925. 3) Άλέκος μαθητής τῆς Σχολῆς τῶν Έπαξιωματικῶν Κερ-

κύρας, φονευθείς κατά τὴν μάχην του Γριμπόβου ἐν Ἡπείρῳ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897,

Ἰωάννης Χ. Φραγκοῦδης

Ἡ μητέρα του Πηνελόπη ἔγραψε συγκινητικά ποιήματα διὰ τὸν ἡρωϊκὸν θάνατον τοῦ παιδιοῦ της καὶ ἀπέθανεν ἀπὸ τὸν καῦμόν της. 4) Ἀνδρέας Συνταγματάρχης ἐν ἀποστρατείᾳ, ζῶν ἐν Ἀθήναις, διεζευγμένος, ἄτεκνος, μετασχὼν τῶν πολέμων. 5) Ἐπαμεινώνδας μεταναστεύσας μικρὸς εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἔνθα ἔλαβε τὸ ὄνομα Πίτερ Γκούτ καὶ ἐνυμφεύθη Ἀμερικανίδα, ἀποκτῆσας τρεῖς

υἱοὺς καὶ μίαν θυγατέρα, κατέχοντας ἤδη καλὰς κυβερνητικὰς θέσεις, ἀλλὰ ἐξαμερικανισθέντας.

Ἐκτὸς τῶν ἀρρένων ὁ Χαράλαμπος εἶχε καὶ 4 θυγατέρας, ὧν ἡ Κορίνα ἀπέθανε μικρὰ καὶ αἱ λοιπαὶ τρεῖς ὑπανδρεύθησαν ὡς ἑξῆς: 1) Ἡ Μαρία ὑπανδρεύθη τὸν Ἕλληνα ἀξιωματικὸν Ροβέρτον Φούτ· ἀπέθανον ἄτεκνοι ἐν Ἑπτανήσῳ. 2) Ἡ Λίνα (Ὁρσολίνα ἀπὸ τὴν μάμμην της Ὁρσόλην), τὸν Δ. Οἰκονομόπουλον, Οἰκονομικὸν Ἐφορον, ἐξ οὗ ἀπέκτησε τὸν Χαράλαμπον καὶ τὸν

Ἀλέκος Χ. Φραγκοῦδης

Πέτρον. Ὁ Χαραλάμπος ἐνυμφεύθη τὴν Ἄνναν Μάτσικα (τέκνα Ἀθανάσιος καὶ Δημήτριος). 3) Ἡ Ἀμαλία, ὑπανδρευθεῖσα τὸν Ἀ. Κεφαλᾶ Κεφαλλῆνα κτηματίαν, θανόντα ἐν Ληξουρίῳ τῷ 1906. Τούτων τέκνα α) ὁ Παναγῆς, ἱερεὺς ἔγγαμος εἰς Σπάρτην, νυμφευθεὶς τὴν ἐξ Ἀγίας Θέκλας τῆς Κεφαλληνίας Ἄνναν Στεφανάτου. Τέκνα αὐτῶν Ἑρριέτα, ὑπανδρευθεῖσα Ἰωάννην Κουτσόγιαννην Ἐφορον, Ἀνδρέας, ἡλεκτρολόγος ἐν Ἀθήναις, Χρῖστος, Νικόλαος, Χαρίλαος, Ἀμαλία καὶ Μαρία σπουδασταί. β) Ἡ Ρουμπίνα, ὑπανδρευθεῖσα τὸν Γεράσιμον Τρωϊανὸν ἀδελφὸν τοῦ ἀποθανόντος Μητροπολίτου Σπάρτης καὶ διαχειριστὴν τῆς Ἐφημ. «Ἑθνος», (τέκνα: Ἀθηνᾶ Κ. Τάσου, τέκνον αὐτῶν Ἰσμήνη) Δημήτριος, Αἰκατερίνη Τιτίκα Ἱερώνυμος, Σπυρίδων. γ) Αἰκατερίνη ὑπανδρευθεῖσα τὸν Ἰ. Πετράτον Λιβιεράτον ἔμπορον ἐν Ἀδὺς Ἀμπέμπα. Ἀπέκτησαν οὗτοι ἑννέα τέκνα: Ἀμαλίαν, Μαρίαν, Εὐάγγελον, Γεράσιμον, Σταύρον, Γιάννην, Ἀνδρέαν, Ἀγγελικὴν καὶ Παναγιώτην. Ἐκ τούτων ἡ Ἀμαλία ὑπανδρεύθη Κεφαλλῆνα ἐγκατεστημένον εἰς τὴν Ἀδὺς Ἀμπέμπα (τέκνον νήπιον). δ) Ὁ Ἀπόστολος μεταναστεύσας νέος εἰς Ἀμερικὴν.

Ἡ ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΔΩΝ

Ἐκ τῶν ἄνω συνάγεται, ὅτι ἡ οἰκογένεια Φραγκούδη, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐξ ἄρρενογονίας κλάδους, κινδυνεύει νὰ σβύσῃ. Ἐν πρώτοις ἐκ τοῦ κλάδου Χαραλάμπους οὐδεὶς ἀφῆκεν ἄρρενας ἀπογόνους, ἐκτὸς τοῦ ἐν Ἀμερικῇ Ἐπαμεινώνδα, τοῦ ὁποίου τὰ παιδιὰ ἐξαμερικανισθέντα φέρουν ἄλλο ἐπίθετον.

Ἀπὸ τὸν κλάδον τοῦ Ἰωάννου Φραγκούδη οὐδεὶς ἄρρην ἐπιζῇ. Ἐκ τῆς κεντρικῆς οἰκογενείας οὐδεὶς ζῇ ἐν Κύπρῳ. Τὰ τέκνα τοῦ Μενελάου Φραγκούδη ἐγκατεστάθησαν εἰς Ἀθήνας, ὡς καὶ ἐγώ, ἡ δὲ οἰκογένεια τοῦ ἀδελφοῦ μου εἰς Αἴγυπτον. Οὐδεὶς λοιπὸν Φραγκούδης ἐν Κύπρῳ. Μόνοι δὲ Φραγκούδηδες δυνάμενοι νὰ κάμουν διαδόχους εἶναι οἱ δυὸ υἱοὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Σωκράτης καὶ Εὐρυβιάδης, ὁ Ρένος καὶ ὁ υἱός μου Ἑρμῆς ἐν Ἀθήναις.

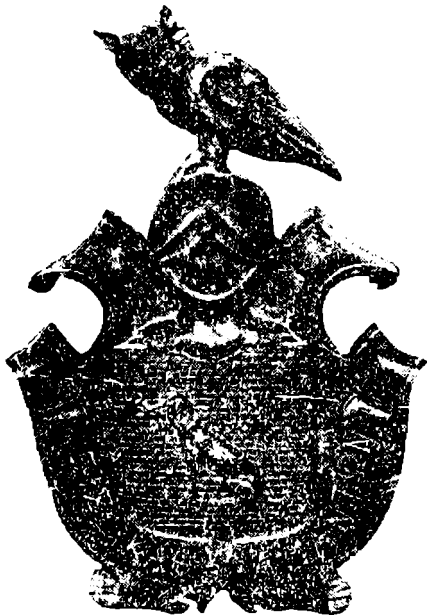
Ταῦτα περὶ τῶν ἐξ ἄρρενογονίας Φραγκούδηδων. Εἰς τούτους ἠθέλομεν προσθέσει καὶ τὸν Γεωργάκην Φραγκούδην, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτος δὲν κατέλιπεν ἄρρενας ἀπογόνους, ὅλοι δὲ οἱ ἀπόγονοί του κατάγονται ἀπὸ τὴν θυγατέρα του Χρισταλλένην, θὰ ἔπρεπε νὰ κατατάξωμεν καὶ τὸν κλάδον τοῦτον εἰς τοὺς ἐκ θηλυγονίας. Τὸν τοποθετοῦμεν εἰς τὸ μέσον.

Κλάδος ΓΕΩΡΓΑΚΗ ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ

ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΑΙ

Κόρη Φραγκούδη έπηρε τόν Χ". Δαυΐδ Οΐκονομίδην, Μέγαν Ρήτορα τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου (Φιλίππου Τ. Α. σελ. 91) καὶ ἀδελφὸν τοῦ προεστοῦ Πέτρου Οΐκονομίδη τοῦ καρατομηθέντος ἐν Λευκωσίᾳ τὸ 1821 (Κ. Μυριανθοπούλου σελ. 227) τῆς τότε ἱστορικῆς καὶ πλουσίας οἰκογενείας τῶν Οΐκονομίδων, οἵτινες ἦσαν συγγενεῖς τοῦ μέχρι τοῦ 1810 μεγάλου Ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου, ἀπονείμαντος εἰς αὐτοὺς διάφορα ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα.

Εἰς τὴν οἰκογένειαν Οΐκονομίδη ὑπάρχει ἡ παράδοσις, ὅτι

Οἰκόσημον Οΐκονομίδων

οἱ Οΐκονομίδαι τῆς Κύπρου κατήγοντο ἀπὸ τοὺς ἐν τῇ νήσῳ Γάλλους Βασιλεῖς Lusignan. Εἰς ἐνίσχυσιν τῆς φαντασίας ταύτης φέρεται τὸ ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ὄνομα Πέτρος, τὸ ὁποῖον ἔφερον οἱ τελευταῖοι Λουζινιανοὶ Βασιλεῖς τῆς Κύπρου (1369 καὶ 82). Συγχρόνως ὑπῆρχεν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ παλαιὸν οἰκόσημον, ἀντίτυπον τοῦ ὁποίου σκαλιστὸν ἐπὶ ξύλου ὑπάρχει παρὰ τῷ ἐν Ἀθήναις κ. Πέτρῳ Γ. Οΐκονομίδῃ καὶ τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ρητὸν «Εἰς καθ' ἀπάντων». Εἰς παρομοίαν σφραγίδα παρὰ τῇ κ. Λόντου, ἀπολεσθεῖσαν φαίνεται, ἀντὶ κυνὸς ὑπῆρχεν, ὡς λέγουσιν οἱ ἰδόντες.

λέων ἱστάμενος παρ' ἀσπίδα μὲ τὸ ὄνομα ἄνωθεν «Οἰκονομίδης». Λέγεται, ὅτι τοιοῦτον ἦτο τὸ ἔμβλημα τῆς οἰκογενείας καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν ὁ λέων ἔγινε σκύλος ὡς φαίνεται εἰς τὸ ἄνωθι δημοσιεύομενον οἰκόσημον. Ὁ ἱστάμενος λέων μὲ στέμμα ἦτο τὸ ἔμβλημα τῶν Λουζινιανῶν βασιλέων τῆς Κύπρου.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ Χ" ΔΑΥΪΔ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ὁ Χατζῆ Δαυΐδ Οΐκονομίδης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ του ἔφυγεν ἐκ Κύπρου, μετημφιεσμένος εἰς πωλητὴν αὐγῶν ἐπὶ Ἀγγλικοῦ πλοίου βοηθεῖα τοῦ Ἀγγλοῦ Προξένου Βοντισιάνου ἐκ τῆς ἐν Σκάλα οἰκίας του καὶ κατέφυγεν εἰς Ἀγκῶνα, συναποκομίζων ὅσα ἡδυνήθη ἀσημικὰ καὶ κοσμήματα καὶ ἐκέϋθεν εἰς Τεργέστην μετὰ τῆς οἰκογενείας του. Ὁ Δαυΐδ εἶχε πά-

ρει δύο συζύγους, ὧν ἡ δευτέρα ἐλέγετο Χρισταλλένη, ἦτο δὲ αὕτη κόρη τοῦ Γεωργάκη Φραγκοῦδη, ὁ ὁποῖος συνδέει τὴν οἰκογένειαν τῶν Οἰκονομίδων μὲ τοὺς Φραγκοῦδηδες. Ὁ υἱὸς τοῦ Πέτρου Οἰκονομίδη Χριστόδουλος δικαστὴς καὶ δημογέρων ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐνυμφεύθη τὴν ἀνεψιὰν τῆς Ἰουλιανῆς νύμφης τοῦ Δραγομάνου Οὐρανίαν Ζαχαριάδου. Ἐντεῦθεν ἡ συγγένεια τῶν Οἰκονομίδων μὲ τὴν ἐν Κύπρῳ οἰκογένειαν Χριστοδούλου Οἰκονομίδη, ἣτις καὶ ἐκληρονόμησε τὸ ἐν Λευκοσίᾳ μέγαρον Δραγομάνου. Ἡ οἰκογένειά μας συγγενεύει μὲ τοὺς Οἰκονομίδας τῆς Κύπρου ἐκ τῆς Ἰουλιανῆς ἀδελφῆς τῆς μάμμης μου Κατίνας Φραγκοῦδη. Μὲ τοὺς ἐν Ἑλλάδι δὲ συγγενεύομεν, ἐφ' ὅσον κατάγονται ἀπὸ τὴν Χρισταλλένην κόρην Φραγκοῦδη καὶ σύζυγον Χατζῆ Δαυῖδ. Εἰς τὸ ἐν Λευκωσίᾳ μέγαρον Δραγομάνου ὑπάρχει εἰκὼν τῆς Παναγίας μὲ τὴν ἐξῆς ἀφιέρωσιν: «Δέησις τῆς δούλης τοῦ Θεοῦ Χρισταλλένης 1807», τὸ μέγαρον ὅμως τοῦτο δὲν ὠκοδομήθη ἀπὸ τοὺς Οἰκονομίδας, οὔτε ἀνῆκεν ἀρχῇ-θεν εἰς αὐτούς. Ἐκτίσθη ἴσως ἐπὶ παλαιότερου Φραγκικοῦ οἰκοδομήματος ὑπὸ τοῦ Δραγομάνου. Εἶναι τὸ μόνον ἄξιον λόγου σωζόμενον ἐν Κύπρῳ σπίτι τῆς Τουρκοκρατίας.

Τὸ ὅτι ἡ Χρισταλλένη Οἰκονομίδου ἦτο κόρη Φραγκοῦδη, ἦτο γνωστὸν εἰς τὰς οἰκογενείας Οἰκονομίδη καὶ Φραγκοῦδη, ἀλλ' ἠγνοεῖτο τίνος Φραγκοῦδη κόρη ἦτο καὶ ὁ βαθμὸς τῆς συγγενείας μὲ τοὺς Φραγκοῦδηδες τοῦ 1821. Τελευταίως ὁ ἐν Ἀθῆναις κ. Πέτρος Οἰκονομίδης, Γεν. Διευθυντὴς τῶν Ταμιευτηρίων τοῦ Κράτους, μοὶ ἔδωκε τὸ κάτω ἀντίγραφον ἐπιτροπικοῦ, ἐκ τοῦ ὁποῖου φαίνεται, ὅτι ἡ Χατζῆ Χριστάλλα (Χρισταλλένη), ἐξ ἧς κατάγονται οἱ ἐν Ἑλλάδι Οἰκονομίδαι, ἦτο κόρη Γεωργάκη Φραγκοῦδη.

«Ἡ ὑποφαινομένη θυγάτηρ τοῦ μακαρίτου Γεωργάκη Φραγκοῦδη ὡς γνησία ἀδελφὴ τοῦ ἐν Τριεστίῳ πρὸ πέντε ἡδὴ χρόνων πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος Χ' Γεωργάκη Φραγκοῦδη διὰ τοῦ παρόντος ἐπιτροπικοῦ ἐγγράφου ἀποκαθίστημι γνήσιον καθολικὸν καὶ πληρεξούσιον ἐπίτροπόν μου τὸν υἱόν μου Κύριον Δημήτριον Δαυῖδ Οἰκονομίδην, ἵνα ἀπελθὼν εἰς τὴν πατρίδα μου νῆσον Κύπρον, κληρονομικῶς ἐξερευνήσῃ καὶ ἐξακριβώσῃ πανταχόθεν πάντα τὰ τῆς περιουσίας καὶ καταστάσεως κινητῶν τε καὶ ἀκίνητα τοῦ διαληφθέντος μακαρίτου αὐταδέλφου μου Χ' Γεωργάκη ἀτέκνου ἀποθανόντος καὶ συμφώνως μετὰ τῆς χήρας αὐταδέλφης μου καὶ συγκληρονόμου Κυρίας Μαρίας τοῦ μακαρίτου Ζαφύρη Ἐλευθεροῦδη, λάβῃ τὸ ἐπιβάλλον μερίδιόν μου ἐκ τε τῆς ὀλικῆς περιουσίας καθὼς καὶ ἐκ τῶν ὅσων ἔχει νὰ λαμβάνῃ ἀπὸ ὀφειλέτας, πρὸς δὲ καὶ διὰ τὴν ιδιόκτητόν μου νεόδμητον οἰκίαν τὴν εὐρισκομένην εἰς τὴν σκάλαν τῆς Λάρνακος εἰς τὴν φράγκικην ἐνο-

ρίαν, νὰ προσπαθήσῃ εἴτε ἐν Κύπρῳ εἴτε ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ καὶ διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ τὴν ἐπαναλάβῃ ὡς κτῆμα ἰδικόν μου ἀναιφένετον περὶ τοῦ ὁποίου φέρει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰς ἀναγκαίας ἀποδείξεις καὶ ὡς γνήσιος ἐπίτροπός μου καὶ πληρεξούσιος ἔχει πᾶσαν ἄδειαν παρ' ἐμοῦ διὰ νὰ ἐνεργήσῃ καὶ νὰ ἐκτελέσῃ πᾶν ὅ,τι ἤθελεν ἐγκρίνει τόσον περὶ τῆς νομίμου κληρονομικῆς ὑποθέσεώς μου ὅσον καὶ περὶ τῆς προρρηθείσης οἰκίας μου καὶ πᾶν ἔγγραφον βεβαιωμένον διὰ τῆς ὑπογραφῆς του θέλει εἶναι δεκτὸν καὶ εἰς ἐμὲ ἀπαράβāτως χωρὶς τινὸς προφάσεως ἢ παρατηρήσεως, διὸ ἐγένετο τὸ παρὸν ἐπικυρωμένον καὶ παρὰ τῆς ἐντίμου δημογεροντίας Ναυπλίου ἐν μηνὶ Ἰανουαρίῳ 2 ἐν ἔτει 1831. Ἡ πολίτις

Χ' Χριστάλλα Χ' Δαυῖδ Οἰκονομίδη

Ἐπικυροῦται ἡ παροῦσα ἐπιτροπικὴ πρᾶξις τῆς κυρίας Χ' Χριστάλλας Χ' Δαυῖδ Οἰκονομίδη κατὰ τὴν προσωπικὴν τῆς ὁμολογίαν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 3ῃ Ἰανουαρίου 1831

Οἱ Δημογέροντες τῆς Ναυπλίας

καὶ ἀντ' αὐτῶν ὁ Γραμματεὺς (ὑπ.) Ἀντωνόπουλος

Τώρα ὁ Φραγκοῦδης αὐτὸς δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἦτο στενὸς συγγενὴς τῶν τότε Φραγκοῦδηδων τῆς μεγάλης οἰκογενείας, υἱὸς τοῦ πρώτου Δημητρίου ἢ ἔγγονος ἐκ τοῦ Χαραλάμπους. Τὰ ἐξῆς μᾶς εὐκολύνουν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς συγγενείας. Ἡ Χρισταλλένη ἔχει υἱὸν Δημήτριον καὶ ἀδελφὸν Χατζῆν, Χατζῆδες δὲ ἦσαν ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας Δαῖδ, ὡς φαίνεται εἰς τὸ Ἐπιτροπικόν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τίτλος τοῦ προσκυνητοῦ ἦτο προσωπικός, ἐξ ἄλλου δὲ εἰς τὴν οἰκογένειαν Χατζῆς ἦτο μόνον ὁ υἱὸς τοῦ Α' Δημητρίου ὁ Νικολάκης, εἰκάζω, ὅτι ὁ Δαυῖδ μετὰ τὸν γάμον του μεταβάς εἰς Ἱερουσόλυμα, ὅπως συνήθιζον τότε οἱ πλοῦσιοι Κύπριοι, συμπαρέλαβε καὶ τοὺς δύο ἀδελφούς τῆς γυναικὸς του, Ἰωάννην καὶ Νικόλαον, Χατζῆδες ἐπίσης. Ὁ Χ' Νικολάκης υἱὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας, πάππος τοῦ πάππου μου, ἀπέθανεν, ὡς εἶδομεν, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, ὁ δὲ Ἰωάννης κατὰ τὸ Ἐπιτροπικόν ἐν Τεργέστη ἄγαμος τὸ 1826. Ἐκ τοῦ Ἰωάννου τούτου ὁ υἱὸς τοῦ Νικολάου Δημήτριος Β' ὠνόμασεν ἓνα υἱόν του Ἰωάννην (τὸν Γιαμαρέλλον). Ὁ Γεωργάκης Φραγκοῦδης φαίνεται, ὅτι διέμενεν ἐν Λάρνακι, ἔνθα καὶ ἡ οἰκία τῆς Χρισταλλένης. Τὸ πιθανώτερον λοιπὸν εἶναι, ὅτι ὁ Γεωργάκης ἦτο τρίτος υἱὸς τοῦ Α'. Δημητρίου καὶ ὡς τοιοῦτον τὸν κατατάσσομεν ἐν τῇ γενεαλογίᾳ. Ὁ Γεωργάκης Φραγκοῦδης ἐκτὸς τῆς Χρισταλλένης εἶχεν, ὡς μανθάνομεν ἀπὸ τοῦ Ἐπιτροπικοῦ, καὶ δευτέραν κόρην τὴν Μαριάνναν χήραν Ζαφύρη Ἐλευθερούδη, θανοῦσαν φαίνεται καὶ αὐτὴν ἄτεκνον. Ἐκ τῶν διηγήσεων τῆς Κας Λόντου, ἐπιζώσης ἐγγονῆς τῆς Χρισταλλένης καὶ ἐκ τῶν ὧν ἔγραψεν ὁ Σακελλάριος (Κυπριακὰ σ. 797Τ.Α').

καὶ ἐκ τῶν δημοσιευθέντων εἰς τὸ ἱστορικὸν ἀρχεῖον Ρώμα ἐκδοθὲν ὑπὸ Δ. Καμπούρογλου συνάγομεν τὰ ἐξῆς περὶ τῆς οἰκογενείας Οἰκονομίδη, ἡ ὁποία ἐκ Τεργέστης μετέβη εἰς Κέρκυραν. Εἰς τὸ ἄνω ἀρχεῖον (α. 717) δημοσιεύεται ἐπιστολὴ τοῦ Δαυῖδ Οἰκονομίδη ἐκ Κερκύρας ὑπὸ ἡμερ. 1)10)1825 πρὸς τοὺς ἐν Ναυπλίῳ υἱοὺς τοῦ Γεώργιον καὶ Δημήτριον, ζητοῦντος πληροφορίας περὶ τῆς υἰείας των, ἅτε πρὸ πολλοῦ στερουμένου ἐπιστολῶν. Ἐν τέλει γράφει «Πᾶσα ἡ οἰκογένειά μας ἐλέει θεῷ υἰγαίνουσι. Ἡ μὲν μήτηρ σᾶς εὖχεται, ὁ ἀδελφός σας σᾶς ἀσπάζεται μετὰ τοῦ πατρὸς Νικολάκη καὶ αἱ ἀδελφαὶ σᾶς προσκυνοῦσι». Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐξάγονται τὰ ἐξῆς. Ὅτι ὁ Δαυῖδ εἶχε παρ' αὐτῷ καὶ τὸν πατέρα τοῦ ὀνομαζόμενον Νικολάκην, ὅτι εἶχε δύο υἱοὺς Γεώργιον καὶ Δημήτριον καὶ ἓναν ἄλλον υἱόν, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπιστολήν, ἀλλ' ἦτο προφανῶς ὁ Νικόλαος υἱὸς τοῦ Δαυῖδ ἐκ τῆς πρώτης συζύγου.

Ὁ Δαυῖδ μετὰ τὴν Ἀνεξαρτησίαν ἀποκατεστάθη εἰς Ναύπλιον, διορισθεὶς Εἰρηνοδίκης — ἡ θέσις τοῦ Εἰρηνοδίκου ἦτο τότε μεγάλη — ὑπῆρξε δὲ καὶ ὀργανωτὴς τῶν πρώτων δικαστηρίων τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τινων ἐγγράφων τῆς οἰκογενείας φαίνεται, ὅτι ὁ Δαυῖδ τὸ 1831 ἐζήτησεν ἄδειαν ὅπως μεταβῇ εἰς Κύπρον, ἵνα περισώσῃ μέρος τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων δημευθείσης περιουσίας του. Ἐκ τοῦ δημοσιευομένου ὁμῶς ἐπιτροπικοῦ φαίνεται, ὅτι ἀντ' αὐτοῦ ἐπῆγεν ὁ υἱὸς του Δημήτριος. Ὁ Δαυῖδ ἀπέθανεν ἐν Ναυπλίῳ, ἡ δὲ Χρισταλλένῃ ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 1858.

Ἐκ τῶν τέκνων τοῦ Δαυῖδ ὁ Δημήτριος ὑπῆρξεν ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Κατὰ τὴν «Ἑλληνικὴν ἐγκυκλοπαιδεῖαν» ὁ Δημήτριος μεταβὰς εἰς Κύπρον διὰ τὴν περιουσίαν του, ἔκαμεν ἐπὶ τινὰ καιρὸν τὸν διδάσκαλον εἰς τὸ χωρίον Καραβᾶς. Καὶ εἰς κώδικα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς (Φιλίππου Τ. Α' σ. 337) ὁ Δημήτριος φερεται τὸ 1863 διδάσκαλος τοῦ ἐν Καραβᾷ τὸ 1855 συστάντος σχολείου. Ἀλλὰ προφανῶς δὲν πρόκειται περὶ τοῦ ἰδίου Οἰκονομίδη, ὅστις μετέβη εἰς Κύπρον τὸ 1831 καὶ ὄχι τὸ 1863, ὅποτε ἦτο ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νά ἦτο καὶ διδάσκαλος ἐν Καραβᾷ. Τὸ λάθος ὀφείλεται εἰς τὴν διήγησιν τοῦ Σακελλαρίου συγχύσαντος τὰ ὀνόματα. Ἄλλος Δημήτριος Οἰκονομίδης θὰ ἦτο ὁ δάσκαλος τοῦ Καραβᾶ. Εἰς τὸ Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Δημήτριος ὑπῆρξε καὶ σατυρικὸς ποιητὴς δημοσιεύσας ὑπὸ ψευδώνυμον διάφορα ποιήματα εἰς αὐτὸν δὲ ἀπεδίδετο τὸ τετράστιχον διὰ τὴν στάσιν τῆς 10 Ὀκτωβρίου τοῦ 1865.

Ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνη ἀντιστάσεως μὴ οὔσης,
ἔθραυσαν ἀρειμανίως τοὺς φανοὺς τῆς Πρωτευούσης.

Τὰ ποιήματα ἀνέκδοτα παρὰ κ. Λόντου. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ σημειοῦμεν, ὅτι δοθείσης ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἀμνηστείας τὸ 1831, πλεῖστοι Κύπριοι ἐπέστρεψαν ἐξ Ἑλλάδος μὲ Ἑλληνικὰ διαβατήρια, διεκδικοῦντες τὴν περιουσίαν των. Ἡ Τουρκία ἤρνεϊτο νὰ ἀναγνωρίσῃ τοὺς Κυπρίους τούτους ὡς ξένους ὑπηκόους, διαταγῇ δὲ τοῦ Πασσᾶ τῆς νήσου πολλοὶ ἐκ τῶν κατελθόντων συνελήφθησαν καὶ ἐκακοποιήθησαν, ἀναγκασθέντες νὰ ἐπικαλεσθοῦν τὴν ἐπέμβασιν τῶν Προξένων τῶν Προστατίδων Δυνάμεων (Λούκ. σελ, 166).

Ὁ ἕτερος υἱὸς τοῦ Δαυΐδ Γεώργιος εἶχε καὶ αὐτὸς μεγάλην δημοσίαν θέσιν ἐν Ναυπλίῳ ἐπὶ Καποδιστρίου καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ἄγαμος. Παρὰ τῷ κ. Π. Οἰκονομίδῃ ὑπάρχει σημείωσις γραμμένη ἀπὸ τὸν ἴδιον Γεώργιον περὶ τῆς σταδιοδρομίας του, περιλαμβάνουσα καὶ ὅλα τὰ ἐν τῇ σημειώσει ἀναφερόμενα διατάγματα καὶ ἔχουσα ὡς ἐξῆς :

Γεώργιος Δ. Οἰκονομίδης, Νομάρχης τῶν Κυκλάδων ἐγεννήθη ἐν Κύπρῳ τῷ 1801 Φεβρουαρίου 11.

Ἀφίχθη ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1821 καὶ διατηρῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἰδίοις ἀναλώμασι 12 στρατιώτας διετέλεσεν ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τῶν ἀοιδίμων Ἀρχηγῶν Δημητρίου Ὑψηλάντη καὶ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, χωρὶς οὐδέποτε νὰ ζητήσῃ ἢ λάβῃ μισθοὺς ἢ ἀποζημιώσεις δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας, οὔτε ἀμοιβὴν ὁποινδῆποτε, καθὼς οὐδ' αὐτὸ τοῦ ἀγῶνος τὸ ἀριστεῖον ἐζήτησεν. Ὀλίγον ἔπειτα μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Τριπόλεως προσελήφθη τὸ πρῶτον ὡς γραφεὺς παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν προβιβασθεὶς ἀμέσως ἔπειτα συντάκτης παρὰ τῷ ἰδίῳ, θέσιν ἰσοδυναμοῦσαν μὲ τὴν τοῦ σημερινοῦ τμηματάρχου, ἀκολούθησε παντοῦ καὶ πάντοτε τὴν κεντρικὴν Κυβέρνησιν, ὑπηρετῶν δὲ ὡς συντάκτης παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Ἀστυνομίας κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου ἐγκληματικοῦ τῆς Ἑλλάδος Δικαστηρίου ἐν Ναυπλίῳ διωρίσθη μέλος αὐτοῦ παρὰ τῆς δεκατριμελοῦς ἐπιτροπῆς τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνικῆς συνελεύσεως, ἔχει νὰ λαμβάνῃ μέχρι σήμερον τοὺς πλείστους τῶν δεδουλευμένων προσωπικῶν αὐτοῦ μισθῶν.

Ἐπὶ Κυβερνήτου.—Γραμματεὺς τῆς προσωρινῆς διευθυντικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ναυστάθμου ἐν Πόρῳ, ἐπιθεωρητὴς κατόπιν τῶν Τελωνείων τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, γραμματεὺς ἔπειτα τῆς ἐκτάκτου ἐπιτροπείας Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας καὶ κατόπιν ἐκείνης τῶν Βορείων Κυκλάδων, ἔφορος ἀκολούθως ἐπὶ τῆς ἄγρας τῶν ἐν τῷ λιμένι Πύλου ὑποβρυχίων λαφύρων τῶν καταστραφέντων Ὀθωμανικῶν στόλων, ὅτε ταῦτα παρεχωρήθησαν ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως παρὰ τῶν προστατίδων Δυνάμεων.

Ἐπὶ τῆς Βασιλείας.—Νομοδιευθυντὴς τὸ πρῶτον Ἀττικῆς καὶ

Βοιωτίας, μετατεθείς ἀκολούθως εἰς τὸν Νομὸν Λακωνίας, ἐκπληρῶν ἔργα Νομάρχου, καταργηθείσης τότε τῆς θέσεως αὐτοῦ διὰ λόγους οἰκονομικούς, ἐκεῖθεν διωρίσθη κατὰ τὸν νέον διοργανισμόν Διοικητῆς Ἀττικῆς, μετέβη ἀκολούθως ὡς τοιοῦτος εἰς Θήραν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Νάξον, ἐκ Νάξου εἰς τὴν διοίκησιν Φωκίδος, καὶ ἐκ Φωκίδος πάλιν εἰς Νάξον, ἐκ Νάξου δὲ εἰς Αἰτωλίαν, ἐξ Αἰτωλίας εἰς Πάτρας, ἀπολυθείς δὲ ἐπὶ τινὰ καιρόν, ἵνα διορισθῇ εἰς ἄλλην ὑπηρεσίαν, διωρίσθη τμηματάρχης παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν, ὅπου διέμεινε μέχρι τοῦ 1850, ὅτε προεβιβάσθη Νομάρχης εἰς Φθιώτιδα, ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὸν νομὸν Κυκλάδων ἀπολυθείς κατὰ τὸν Μάϊον 1854 ἐπὶ τῆς κατοχῆς. κατὰ δὲ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1856 διωρίσθη ἐκ νέου Νομάρχης τῶν Κυκλάδων, μετατεθείς ἀκολούθως εἰς τὸν Νομὸν τῆς Μεσσηνίας καὶ ἐκεῖθεν κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1855 διωρίσθη Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, ὅπου διέμεινε μέχρι τῆς 24ης Μαΐου 1858, ὅτε διωρίσθη ἐκ τρίτου Νομάρχης Κυκλάδων, ὅπου σήμερον διατελεῖ. Ἔχει 35 ὅλων ἐνιαυτῶν πραγματικὴν καὶ πιστὴν εἰς τὰ καθήκοντα ἀμεμπτον ὑπηρεσίαν, ἔχει διατάγματα καὶ ἄλλα ἐπίσημα δημόσια ἔγγραφα εὐχαριστήρια τῶν ἐκδουλεύσεών του, φέρει τὸ παράσημον τοῦ ἀργυροῦ σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος ἀπονεμηθὲν αὐτῷ πρὸ 18 περίπου ἐτῶν. Δὲν ἐπεπλήχθη, οὔτε ἐπροστιμήθη, οὔτε ἀνεκρίθη, οὔτε ἐκατηγορήθη ποτέ, διὰ πράξεις περὶ τὴν ὑπηρεσίαν του καθὼς οὐδὲ κατεμηνύθη, οὐδὲ κατεδιώχθη ποτέ διὰ κακὰς ἀξιοποίνους πράξεις ὅποιας δὴποτε».

Ὁ Δημήτριος ἐκ τῆς Ἑλένης τῆς ἐκ Τεργέστης οἰκογενείας Γεωργούλη - Μοροζίνη ἀπέκτησε δύο θυγατέρας τὴν Χριστίναν θανοῦσαν ἄγαμον (1933) καὶ τὴν Ἄνναν σύζυγον τοῦ Χρίστου Ἀνδρέου Λόντου Ἀρεοπαγίτου θανόντος τὸ 1936, ἐπιζῶσαν ἄτεκνον. Ὁ Δημήτριος μεταβάς εἰς Κύπρον, ἐπέστρεψεν δίχως φαίνεται νὰ κατορθώσῃ νὰ σώσῃ τὴν δημευθεῖσαν οἰκίαν, ἀλλὰ φέρων διάφορα κοσμήματα καὶ ἀσημικά, τὰ ὅποια ἡ οἰκογένεια εἶχε κρύψει κατὰ τὴν φυγὴν, διενεμήθησαν δὲ ταῦτα μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας φυλαττόμενα μέχρι σήμερον ὡς οἰκογενειακὰ κειμήλια.

Ὁ Χ' Δαυῖδ Οἰκονομίδης εἶχε καὶ τέσσαρας θυγατέρας ἐκ τῆς Χρισταλλένης.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΦΟΥΝΤΟΥΚΛΗ

1) Τὴν Μαριάνναν, ὑπανδρευθεῖσαν τὸν Μιχαὴλ Φουντουκλὴν ταγματάρχην τοῦ Ἀγῶνος, πολεμήσαντα εἰς διαφόρους μάχας, τραυματισθέντα κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως, τιμηθέντα μὲ δύο σταυροὺς καὶ ἀποθανόντα τὸ 1860. Τέκνον τοῦ Μιχαὴλ ὁ Ἀλέξανδρος συνταγματάρχης τῶν Γεν. Ἐπιτελῶν. Σπουδάσας εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων καὶ κατόπιν εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Σχολὴν Ponts et Chaussées, ἀπεστάλη τὸ

1871 - 73 εἰς Ἀμερικὴν διὰ παραγγελίαν ὄπλων Ρέμιγκτον, συγγραψας καὶ σχετικὸν βιβλίον. Τὸ 1877 ἀπεστάλη εἰς Γαλλίαν καὶ ἐξετέλεσε τὴν παραγγελίαν τῶν ὄπλων Γκρά. Ἦτο τιμημένος μὲ ἕξ σταυροὺς, ἀπέθανε τὸ 1884. Τὰ σχετικὰ ἔγγραφα καὶ εἰκόνες πατρὸς καὶ υἱοῦ εὐρίσκονται εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον. Τέκνα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ τῆς Εὐφροσύνης Ἡλία

Μιχαὴλ Φουντουκλῆς (πατὴρ)

Ἀλέξ. Μ. Φουντουκλῆς (υἱὸς)

Κουσκούρη πολεμιστοῦ τοῦ Ἀγῶνος ἐκ Μυστρά 1) Φλωρεντία, σπουδάσασα φιλοσοφίαν καὶ μαθηματικὰ εἰς Βερολῖνον καὶ Παρισίους. Συγγραφεὺς παιδικῶν βιβλίων, ἰδιοκτῆτρια ἀνωτάτου ἐν Ἀθήναις Ἐκπαιδευτηρίου θηλέων, ἀπέθανεν ἐν Ἰταλίᾳ τὸ 1915. 2) Μιχαὴλ ἀντιπλοίαρχος Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ καὶ καθηγητὴς τῆς Σχολῆς τῶν Δοκίμων. Τὸ 1912—13 ἀπεστάλη εἰς Ἀγγλίαν διὰ παραγγελίαν καὶ παραλαβὴν πυρομαχικῶν ἐργοστασίου Σιέφιλδ. Ἀργότερα μέλος καὶ πρόεδρος τοῦ Χρηματιστηρίου Ἀθηνῶν ἀπέθανε τὸ 1929. Τέκνα αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, Δόκιμος Β. Ν. καὶ Εὐφροσύνη 3) Ἡλίας τελειόφοιτος Σχολῆς Δοκίμων· παραιτηθεὶς, εἰσῆλθεν εἰς τὰ καταστήματα Πάλλη καὶ διετέλε-

σεν αντιπρόσωπος αὐτῶν ἐν Ἀμβούργῳ· κατήλθεν εἰς Ἑλλάδα ὡς ἐθελοντῆς κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897, ἀπέθανε τὸ 1913. 4) Μαριάννα. 5) Ὁρέστης, κατ' ἀρχὰς ἰατρός ἐν Βάρνα, ἔνθα ἐνυμφεύθη τὴν Κρυσταλίαν, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τὸν Μιχαήλ καθηγητὴν τῶν μαθηματικῶν θανόντα ἄτεκνον. Ὁ Ὁρέστης ἐπιστρέψας εἰς Ἑλλάδα ἔλαβε δημοσίαν θέσιν καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΧΡΙΣΤΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ ΟΠΛΑΡΧΗΓΟΥ

Δευτέρα κόρη τοῦ Χ' Δαυῖδ ἦτο ἡ Κατίνα, ὑπανδρευθεῖσα τὸν Χρίστον Οἰκονομίδην ἐκ Πύλου, ἄσχετον πρὸς τοὺς Κυπρίους Οἰκονομίδηδες, ἀλλ' ἐπίσης ἐπιφανοὺς οἰκογενείας τοῦ Ἀγῶνος. Ὁ πατὴρ τοῦ Χρίστου ἐλέγετο Γεώργιος Οἰκονομόπουλος. Ἦτο δὲ ὁπλαρχηγός, ὁ πλουσιώτερος τοῦ τόπου, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀγγλος περιηγητὴς Λήκ (William Martin Leak. *Travels of the Morea T, A'*), ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα τὸ 1805. Ὁ Χρίστος ὑπῆρξε μέλος τοῦ Λογιστικοῦ καὶ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ Καποδίστρια, εἶχεν ἀδελφοὺς Ἰωάννην Γερουσιαστὴν καὶ Νικόλαον γενόμενον ἀντιστράτηγον τὸ 1824.

Τέκνα Κατίνας Οἰκονομίδη α) Ἑλένη Σωτηρίου Οἰκονομοπούλου, ἐγγόνου τῆς ἀδελφῆς τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν. (Κόρη τούτων ἡ Εὐρυδίκη Κοντογιάννη, δικηγόρου καὶ αὐτῶν τέκνα ἡ Ἑλένη Ν. Λέκκα Διευθ. ὑφυπουργεῖου Τουρισμοῦ καὶ ἡ Δώρα).

β) Ἡ Εὐγενία Δημητρίου Βουγιούκα Διευθ. Ἑταιρίας Μονοπωλίων ἐν Ἀθήναις, δέσποινα μορφωμένη, φιλελεήμων καὶ ἀξιαγάπητος, θανούσα τὸ 1937 εἰς ἡλικίαν 92 ἐτῶν (κόρη αὐτῆς ἡ Οὐρανία Διονυσίου Λεονάρδου ἀξιωματικοῦ τραυματίου τοῦ Μεγάλου Πολέμου, εἶτα δὲ πολιτευτοῦ Αἰτωλο-Ἀκαρνανίας).

γ) Ἡ Δέσποινα Γεωργίου Περσάκη ἀνωτ. Δημοσ. Ὑπαλλήλου (τέκνα 1) Χρίστος, μηχανικός, χρηματιστής, πρόεδρος τοῦ Χρηματιστηρίου, συζευχθεὶς Ἰουλίαν Σκαρμαγκᾶ, 2) Δημήτριος συζευχθεὶς Εὐγενίαν Βλησίδου (τέκνα Γεώργιος μηχανικός, Γεωργία, Ἰωάννης, Ἰωάννα, 3) Ἰωάννης, ἄγαμος πρῶην τμηματάρχης Ἐθν. Τραπεζῆς. 4) Πέτρος χρηματιστὴς ἐγγαμος, ἄτεκνος. 5) Ἀναστασία Ἀναστασίου Σαράτσογλου, Ἀνωτ. Ὑπαλ. Ἑταιρίας Μονοπ. (τέκνα Ἀλέξανδρος νομικός, ὑπάλ. Ἐθν. Τραπ. συζευχθεὶς Φανὴν Ζαφειροπούλου, καὶ Δέσποινα συζευχθεῖσα Παῦλον Παντερμαλῆν, ἀκόλουθον Ὑπουργεῖου Ἐξωτερικῶν.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΓΟΝΑΤΑ

Τρίτη κόρη Χρισταλλένης καὶ Χ'' Δαυῖδ ἡ Εὐφροσύνη, ὑπανδρευθεῖσα τὸν Στρατηγὸν τῆς Ἐπαναστάσεως 1821 Στυλιανὸν Γονατᾶν, καταγόμενον ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας Ἀϊβαλῆ Μ. Ἀσίας. Γούτων τέκνα α) Ἡρακλῆς ἀντισυνταγματάρχης (σύζυγος Ἑλένη κόρη Γκύμου θανοῦσα 1938. (Τέκνα Στυ-

Στυλιανὸς [Ε. Γονατᾶς

λιανὸς πνιγεῖς μικρός, Καλλιόπη Θρασ. Κοτζιά δημοδιδασκάλου (κόρη αὐτῶν Εὐαγγελία ὑπάλ. Ὑπουργείου), Ἀγγελικὴ Βασιλείου Σ. Δανιηλίδου ὑπαλλήλου Σιδηροδρόμων (τέκνα Σταῦρος, Σπάρτη, Ἡρακλῆς σπουδασταί).

β) Ἐπαμεινώνδας, Ἐφέτης καὶ κατόπιν Νομάρχης. ἀναπτύξας καὶ ἀξιόλογον δρᾶσιν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος εἰς τὴν τότε κίνησιν πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ Συντάγματος. Σύζυγος Χαρίκλεια κόρη Δημητρίου Κρητικοῦ, δικαστικοῦ ἐκ Πατρῶν. Τέκνα 1) Στυλιανός, ἀντιστράτηγος, χρηματίσας πρωθυπουργός, Γεν. Διοικητῆς

τῆς Μακεδονίας, Πρόεδρος τελευταίας Γερουσίας, ἀναδειχθεὶς ἐκ τῆς σταδιοδρομίας του τὸ σπουδαιότερον πρόσωπον τῆς ὅλης οἰκογενείας. Ἐνυμφεύθη Ροξάνδραν Δημητρίου Αἰσώπου ἰατροῦ τῆς ἱστορικῆς οἰκογενείας Μπενιζέλου Ἀθηνῶν. Τέκνα αὐτῶν Χαρίκλεια καὶ Ἀγγελικὴ, 2) Δημήτριος, Ἀρειοπαγίτης, σύζυγος Ἀσπασία Σοφιανοῦ Δικηγόρου, ἄτεκνοι. 3) Ἀντώνιος ἀρχίατρος, σύζυγος Ἀνδρομάχη κόρη Ἀνδρέα Μενδράκου ἐκ Γυθείου, ἄτεκνοι. 4) Γεώργιος Ὑποστράτηγος ἄγαμος. 5) Εὐφροσύνη, 6) Χρῖστος, Ἀν. Ἰδιωτ. Ὑπάλληλος, σύζυγος Ἀγγελικὴ Στ. Κυριακίδη ἐξ Ἀλεξανδρείας (τέκνα Ἐπαμεινώνδας καὶ Μαρία μαθηταί) 7) Μαριάννα Ἐλευθ. Σπυροπούλου, Ἀν. ὑπαλ. Μονοπωλ. (Τέκνον Σπῦρος φοιτητής).

γ) Δημοσθένης Ὑποστράτηγος, ἀποθανὼν 1927, σύζυγος Ἀγγελικῇ Ἀναστ. Ρομπότση ναυάρχου τοῦ Ἀγῶνος (τέκνα αὐτῶν 1). Στυλιανός, ἀξιωματικός, ἀποθανὼν. 2). Ἀναστάσιος, Ὑποναύαρχος, σύζυγος Ἀγγελικῇ Στυλιανοῦ Ἀμβροσίου Νεγρεπόντη ἐκ Τεργέστης Χίου, ἄτεκνοι. 3). Ἄννα Π. Φωτιάδου ἀντιστρατήγου θανόντος, (κόρη Λιλὴ—Ἀγγελικῇ—Δ. Παπακυριαζῇ Λοχαγοῦ, (τέκνον Γεώργιος) καὶ Αἰκατερίνη Ἰωάννου Ἀρχανιωτάκη, θανοῦσα.

δ) Ἑλένη Γ. Λιάπη, ἀντισυνταγματάρχου χωροφυλακῆς (τέκνα Ἀριστείδης Ὑποστράτηγος, τραυματίας πολέμου 13, σύζυγος Ἀσπασία Κωνσταντίνου Καραγιαννοπούλου ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ πεσόντος εἰς Κιλκίς τὸ 13 Καὶ 2ον Αἰκατερίνη Ν. Φίλη ἱατροῦ (τέκνον Γεώργιος Τραπεζ. Ὑπάλ., Κάρολος, Ἀγγελικῇ Βύρωνος Βασιλείου δικηγόρου, ἄτεκνοι.

ε) Ἀλεξάνδρα Νικ. Ρογκοπούλου· ἀπέθανον ἄτεκνοι.

στ) Βασιλική, ὑπανδρευθεῖσα τὸν ἐκ τῶν Μαυρομιχαλαίων Δ. Π. Μαυρομιχάλην ἱατρὸν, διατελέσαντα καὶ ἄμισθον πρόξενον ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ ἐν Λεμεσῷ Κύπρου 1876—78. Τέκνα α' Παναγιώτης, συνταγματάρχης τραυματίας 1913, ἀπολέσας τὸν βραχίονά του εἰς τὴν μάχην τοῦ Σόροβιτς, συζευχθεὶς τὴν Καλυψὼ Πολίτη, θυγατέρα δημάρχου Παροναξίας, θανὼν τὸ 1928. β) Στέλιος Ὑποναύαρχος. γ) Σπάρτη—Μαριγὼ Σταύρου Β. Δα-νιηλίδου, βιομηχάνου ἄλλοτε ἐν Ἀτταλείᾳ· (τέκνα Βασίλειος· Δημήτριος ἔμπορος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Βασιλική, Ἀλεξάνδρα Διευθύντρια ἰδιωτ. ἐκπαιδ. ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. δ) Φρόσω, Ἀγγελικῇ (Κατίνα, Εὐγενία θανοῦσαι) ἄγαμοι.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΓΚΙΚΑ

Τετάρτη κόρη Χρισταλλένης καὶ Χατζῆ Δαυῖδ ἦτο ἡ Ἄννα ὑπανδρευθεῖσα ἐν Πύργῳ Ἡλείας τὸν πρόκριτον Γκίκαν, καεῖσα ὑπὸ κεραυνοῦ ἐν Πύργῳ μετὰ τῶν δύο μικρῶν υἱῶν τῆς· ὁ τρίτος Νικόλαος ἀπέθανεν εἰς τὸ Παρίσι. Ὁ Γκίκας μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του ἐνυμφεύθη ἐκ νέου κόρην Δαραλέξη.

Ο ΚΛΑΔΟΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΩΝ ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΖΥΓΟΥ ΤΟΥ ΧΑΤΖΗ ΔΑΥΪΔ

Ὁ Χ' Δαυῖδ Οἰκονομίδης εἶχεν, ὥς ἀνεφέραμεν, ἐκ τῆς πρώτης συζύγου του δύο ἀκόμη υἱούς, τὸν Νικόλαον καὶ τὸν Ἰωάννην, οἱ ὅποιοι δὲν συγγενεύουν μὲ τοὺς Φραγκοῦδηδες

·ἀλλὰ θὰ ἀναφέρωμεν καὶ περὶ αὐτῶν διὰ νὰ μὴν ἐπέρχεται σύγ-
·χυσις μεταξὺ τῶν δύο κλάδων τῆς οἰκογενείας. Μόνον ὅμως οἱ
·ἐκ τῆς Χρισταλλένης καταγόμενοι ἀνήκουν εἰς τὴν οἰκογένειαν
·Φραγκοῦδη (¹).

(¹) Ὁ ἄνω Οἰκονομίδης Νικόλαος εἶχε δύο υἱοὺς τὸν Γεώργιον
καὶ τὸν Ἰωάννην, τὸν ὁποῖον ὁ Σακελλάριος κατὰ λάθος ὀνομάζει
υἱὸν τοῦ Δαυτῖδ, ἐνῶ ἦτο ἔγγονός του ἐκ τῆς πρώτης συζύγου. Ὁ Γεώρ-
γιος γεννηθεὶς ἐν Κύπρῳ, ἐσπούδασεν εἰς τὴν Κέρκυραν μὲ τὰ ἄλλα
παιδιὰ τοῦ πατρός του καὶ κατόπιν εἰς τὸ Παρίσι, ὅπου ὑπῆρξε καὶ
καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς τῶν υἱῶν τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, καὶ ἐγ-
κατεστάθη κατόπιν εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς καθηγητὴς τῆς Γαλλικῆς, ἀπο-
θανὼν τὸ 1887. Τέκνα αὐτοῦ 1) ὁ Ν. Οἰκονομίδης ὑποδιευθυντὴς τῆς ἐν
Ἀθήναις Ἑταιρίας Μονοπωλίων, τούτου τέκνα ὁ Γεώργιος, ἀποθανὼν
ἄγαμος καὶ ὁ Πέτρος Γεν. Διευθ(τῶν) Ταμιευτηρίων. 2) Μαρία Δαμιανοῦ
Βορρέ ὑφηγητοῦ, 3) Αἰμιλία Μαρσάν τραπεζιτικοῦ καὶ 4) Κωνσταντῖνος
συμβολαιογράφος.

Ὁ σοφὸς Ἰωάννης. Ὁ ἕτερος υἱὸς τοῦ Νικολάου γεννηθεὶς ἐν
Λάρνακι τὸ 1812, ὑπῆρξε μετὰ τὸν Κοραῆν ὁ σοφώτερος τῶν νεωτέρων
Ἑλλήνων καὶ ἡ σπουδαιότερα Κυπριακὴ μορφή τῶν Γραμμάτων. Περὶ
αὐτοῦ ἔγραψε βιογραφίαν ὁ ὀνομαστὸς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος λό-
γιος Δ. Θερεϊανὸς ἀφιερῶσας εἰς τὸ ἐν Τεργέστη τὸ 1885 ἐκδοθὲν
σύγγραμμά του «Φιλολογικαὶ ὑποτυπώσεις» 300 περίπου σελίδας εἰς
ἐξῆμνησιν τοῦ ἔργου τοῦ διδασκάλου του, κατόπιν δὲ φίλου καὶ συνερ-
γάτου. Ὁ Θερεϊανὸς κάμνει καὶ τὸ ἐξῆς ἐγκώμιον τῶν Κυπρίων.
«Ὅπου Κύπριος ἐκεῖ φιλομουσία καὶ φιλοκαλία». Ὁ Ἰωάννης ὑπῆρξε
κατὰ τὸν Θερεϊανὸν ὁ ἥρως τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων. Ὡς διδάσκα-
λος καὶ ἐρμηνευτὴς τῶν κλασικῶν ὑπῆρξε ἐφάμιλλος τῶν ἀρίστων ἐν
Γερμανίᾳ καθηγητῶν. Ἀπὸ τὴν ἐν Τεργέστη Ἑλληνικὴν Σχολὴν ἀπῆλ-
θεν εἰς Κέρκυραν, ἣ ὁποία ὑπῆρξε τὸ μεγαλύντερον Ἑλληνικὸν μορ-
φωτικὸν κέντρον καὶ ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Κ. Ἀσωπίου τὸ 1844 διωρίσθη
καθηγητὴς εἰς τὸ Γυμνάσιον Κερκύρας καὶ ἔγινε σύγγαμβρος τοῦ κλει-
νοῦ Μουστοξύδου, τὸν ὁποῖον καὶ διεδέχθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον. Μετὰ
τὴν Ἑνωσιν τῆς Ἑπτανήσου ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας τῶν Ἀθηναίων
ἔσπευσε νὰ παύσῃ τὸν Οἰκονομίδην. Ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία φεῦ! διελύετο.
Ὁ Οἰκονομίδης ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ ἐκλιπαρήσῃ σύνταξιν, διω-
ρίσθη Γραμματεὺς τοῦ Βασιλέως Γεωργίου. Ἀσθενήσας ἀπῆλθεν εἰς
Τεργέστην, ὅπου ἀπέθανε τὸ 1884. Συνεξεύχθη ἐν Κερκύρᾳ Κυπρίαν
πρόσφυγα. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Πολύβιος ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ἄτεκνος.

Ὁ Νικόλαος ἐκτὸς τοῦ Γεωργίου καὶ τοῦ Ἰωάννου εἶχε καὶ τέσσα-
ρας θυγατέρας, τὴν Αἰκατερίνην ὑπανδρευθεῖσαν ἐν Κερκύρᾳ τὸν Ἀγ-
γλον Στρατηγὸν Φάϊαρς, οὗ τέκνον ὁ στρατηγὸς Ροβέρτος Φάϊαρς, τὴν
Λυσιμάχην Ἀρ. Παπαζαφειροπούλου, τὴν Χριστίναν Κόντε Βούλγαρη
καὶ τὴν Ἄνναν ὑπανδρευθεῖσαν τὸν Χρῖστον Νικολαΐδην Φιλαδελφέα
πατέρα τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ πάππον τοῦ ἐπιζῶντος Ἀλεξάνδρου
Φιλαδελφέως ἀρχαιολόγου.

Ὁ Χατζῆ Δαυτῖδ Οἰκονομίδης εἶχεν ἀδελφὸν ἐκτὸς τοῦ καρατο-

ΚΛΑΔΟΙ ΕΚ ΘΗΛΥΓΟΝΙΑΣ

Οἱ Φραγκοῦδηδες συγγενεύουν μετὰ διαφόρων ἐκ Θηλυγονίας οἰκογενειῶν, πολλὰ μέλη τῶν ὁποίων διεκρίθησαν ἐπίσης καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Κύπρου. Ἐὰν εἶχε θυγατέρας καὶ ποίας ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας εἶπαμεν ἤδη, ὅτι δὲν γνωρίζομεν. Ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Χατζηνικολάκης εἶχε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δύο θυγατέρας, ὧν ἡ μία ἐπῆρε τὸν Ἰωάννην Πελενδρίδην καὶ ἡ ἑτέρα τὸν Γ. Σταυρινόν. Ἐκτὸς τούτων θυγατέρας εἶχον καὶ ὁ α' Χαράλαμπος καὶ ὁ υἱὸς τούτου Δημήτριος καὶ ὁ ἐξάδελφος τούτου ἕτερος Δημήτριος.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΑΥΙΔ - ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΣΟΥΡΑΣ

Εἶδαμεν ἤδη, ὅτι ὁ Δημήτριος τοῦ Χαραλάμπους, φεύγων ἐκ Κύπρου, εἶχε μαζὺ τοῦ βρέφος τὸν Χαραλάμπον καὶ μικρὰν κόρην Βαρβάραν, ἣτις ὑπανδρεύθη ἐν Σύρῳ τὸν Κύπριον Ἀνδρέαν Δαυῖδ, τοῦ ὁποίου τὸ πρόσωπον μᾶς ἐνέβαλεν εἰς πολλὴν ἀμηχανίαν. Διότι Ἀνδρέας Δαυῖδ ὠνομάζετο δημογέρων Λεμεσοῦ καρατομηθεὶς τὸ 1821, ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ Κηπιάδης (σελ. 19) καὶ ὁ Σακελλάριος (σ. 584). Ὁ Δαυῖδ οὗτος ἦτο ἐκ τῶν πλουσίων προκρίτων τῆς Λεμεσοῦ, ἀναφέρεται δὲ μεταξὺ τῶν Κυπρίων, οἵτινες ἀπελθόντες εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐμυήθησαν εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας. Τὸ 1802 εὕρισκετο εἰς Ἀλεξάνδρειαν (Κ. Χ. σ. 127 Τ. Δ' 1928) μὲ ἀγγλικὸν διαβατήριον. Ἐγείρεται λοιπὸν τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὁμωνύμων Δαυῖδ. Ὁ Κηπιάδης (σ. 28), ἀναφέρει, ὅτι ὁ ἐν Σύρῳ ἦτο μὲν φυγὰς ἐκ Λεμεσοῦ, ἀλλ' ὠνομάζετο Δαυῖδ Ἀνδρεάδης. Ὁ Χριστοφίδης ὅμως (σ. 91) παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Κηπιάδης ἔκαμε λάθος καὶ ὅτι ὁ Δαυῖδ Ἀνδρεάδης ἦτο ὁ Ἀνδρέας Δαυῖδ, ὅστις δὲν ἐκα-

μηθέντος Πέτρου καὶ τὸν Γεώργιον «Ἀρχοντα τῆς Ἐκκλησίας», ὅστις ἐδραπεύτευσεν μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Νικολάου εἰς Γαλλίαν, ἐπιστρέψας εἰς Κύπρον μετὰ τὴν ἀμνηστειάν. Ὁ Νικόλαος αὐτὸς ὡς ἐκ τῆς μορφώσεώς του ἐλέγετο «Λογιώτατος». Τούτου ἀπόγονοι ζῶσιν ἐν Λευκωσίᾳ καὶ Λάρνακι.

Ὁ δὲ καρατομηθεὶς Πέτρος υἱὸν εἶχε τὸν Χριστόδουλον νυμφευθέντα τὴν Οὐρανίαν τὸ γένος Ζαχαριάδην ἐξ ἧς ἀπέκτησε τὴν Ἰουλίαν Κώστα Λυσανδρίδου, τὴν Τερέζαν Κώστα Πικῇ, τὴν Ἀνναν Ἰωάννου Χριστοφίδου καὶ τὴν Αὐγούσταν ἄγαμον κατοικοῦσαν εἰς τὸ μέγαρον Δραγομάνου, περιελθὼν εἰς τοὺς ἀπογόνους Χριστοδούλου Οἰκονομίδην (σελ. 53).

τομήθη. Πρὸς τοῦτο δημοσιεύει ἀνέκδοτον ἔγγραφον πληρεξούσιον δύο Κυπρίων ἐν Σύρῳ γενόμενον ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογράφου Ἀ. Δαυΐδ, τὸ 1831. Ἀλλ' ὁ συμβολαιογράφος Ἀνδρέας Δαυΐδ τοῦ 1831 δὲν ἦτο βέβαια ὁ πρὸς δεκαετίας ἀποκεφαλισθείς. Ἐν τούτοις εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ συμβολαιογράφος ἔλεγετο Ἀνδρέας Δαυΐδ, ὅτι ἦτο Κύπριος καὶ ὅτι ἐπῆρε σύζυγον τὴν Βαρβάραν Φραγκοῦδη. Ταῦτα γνωρίζουν καὶ οἱ ἐπιζῶντες ἀπόγονοί του καὶ περὶ αὐτῶν μὲ ἐβεβαίωσε καὶ ἡ ἐπιζῶσα Αἰκατερίνη Δαυΐδ χήρα ἐνὸς τῶν υἱῶν τοῦ Ἀνδρέα. Θὰ ἡδύνάτο τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ὁ Ἀνδρέας φέρεται μὲν ὡς καρατομηθείς,

Βαρβάρα Δαυΐδ

ἀλλ' εἶχε πράγματι κατορθώσει νὰ σωθῇ δραπετεύσας, ὡς ἀναφέρεται καὶ περὶ ἄλλων τινῶν κατὰ λάθος φερομένων ὡς θανατωθέντων. Ἀλλ' ὁ ἀναφερόμενος ὡς καρατομηθείς Ἀνδρέας ἦτο ὑπανδρος, δὲν ἦτο δὲ δυνατόν νὰ εἶχε πάρει σύζυγον τὴν τὴν τὸ 1817 γεννηθεῖσαν Βαρβάραν. Θὰ ἔπρεπε δὲ ἐκτὸς τῶν ἄλλων νὰ εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ χηρεύσει. ἐκτὸς τούτου γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Δαυΐδ εἶχε σύζυγον Ἑλισσάβετ, ἥτις ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Γεωργίου Μασούρα, Καποῦ Κεχαγιᾶ τῆς Κύπρου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Εἶχε δὲ υἱὸν Μάρκον 17 τότε ἐτῶν, ὅστις παρὰ φρονήσας ἐκ φόβου ἢ προσποιηθεὶς τὸν παράφρονα διέφυγε τὸν

θάνατον καὶ λαβὼν τὸ ὄνομα Ἀνδρεάδης ἐδίδασκεν μετὰ ἔτη ὡς καθηγητὴς ἐν Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ καὶ ἀπέθανε καθηγητὴς τῆς Γαλλικῆς τὸ 1878 ἐν Ἀθήναις.

Ἐν Λεμεσῷ ζῆ, 88 ἐτῶν, ἡ Ἑλεγκοῦ Χριστοφίδου, ἡ ὁποία βεβαιώνει ἐνθουσιάζουσα καλῶς ἐκ διηγήσεων τῆς μάμμης τῆς Εὐπραξίας, ὅτι ὁ Μασούρας ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Ἀνδρέα Δαυΐδ καὶ ὄχι τῆς συζύγου του. Ὁ Ἀνδρέας εἶχε καὶ ἀδελφὴν τὴν Εὐπραξίαν Ἰωνᾶ. Ἀνδρέας Δαυΐδ, Γεώργιος Μασούρας καὶ Ἰωνᾶς ἀπεκεφαλίσθησαν τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ὥραν μαζὺ εἰς Λευκωσίαν. Τῆς Εὐπραξίας υἱὸς ἦτο ὁ Γαβριὴλ Ἰωνᾶς πατήρ

της ἐπιζώσης Ἐλεγκοῦς ἐνθυμουμένης, ὅτι ἡ μάμμη της Εὐπραξία ἀπέθανε περὶ τὸ 1861 ἐν Λεμεσῷ εἰς ἡλικίαν 110 ἐτῶν. Ἡ Εὐπραξία εἶχε τέκνα ἐκτός τοῦ Γαβριήλ καὶ τὴν Εὐτέρπην συζευχθεῖσαν τὸν Ἰωάννην (Γιαννῆν) Χαλήλην. Ὁ Δαυῖδ εἶχε καὶ θυγατέρας, α'. τὴν Τερέζαν, ὑπανδρευθεῖσαν τὸν Χ' Κωνσταντῖνον Ρόπαν, ἐξ οὗ ἔσχε τὸν ἐν Λάρνακι γνωστὸν τότε ἱατρὸν Θρασύβουλον Ρόπαν. — Ἀπὸ τὸν Ρόπαν τοῦτον ἡ παροιμία: Χρωστᾶς τοῦ Ρόπα = Χρωστᾶς τῆς Μιχαλοῦς (Κ. Χ. Τ. γ' 1935 καὶ Κηπιάδου σελ. 23) — β'. τὴν Εὐφροσύνην Πρέντζα καὶ γ'. τὴν Κατίναν, ὑπανδρευθεῖσαν τὸν Γεωργάκην Συμεωνίδην Λεμεσοῦ. Ἐξ ὧν τούτων προκύπτει, ὅτι ὁ Ἀνδρέας Δαυῖδ, συμβολαιογράφος τῆς Σύρου καὶ σύζυγος τῆς Βαρβάρας Φραγούδη, ἦτο διάφορον

Τηλέμαχος Δαυῖδ
Ἀρειοπαγίτης

πρόσωπον ἀπὸ τὸν ὄντως κατατομηθέντα Ἀνδρέαν Δαυῖδ.

Ἄλλη σύχυσις ἐπικρατεῖ περὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Γεωργίου Μασούρα, ὅστις ἀποκαλεῖται ἀλλοδαποῦ «Μανσοῦρ Δαυῖδ», καὶ τὸν ὅποιον ὁ Κηπιάδης θέλει ἀδελφὸν τοῦ Ἀνδρέου Δαυῖδ. Ὁ Φιλίππου (Τ. Α' σ. 241) ὀνομάζει τὸν Ἀνδρέαν Δαυῖδ Ἀνδρεάδην Δαυῖδ καὶ τὸν Μασούραν «Μανσοῦραν». Ὁ Μασούρας ὡς ἐξάγεται ἀπὸ κώδικα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς (Φιλίππου Τ. Α' σ. 235) ἦτο ἐν Κύπρῳ τὸν Αὐγούστον

τοῦ 1819. Ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανῆλθεν εἰς Κύπρον τὸ 1820. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκραγείσης τῆς Ἐπαναστάσεως ἐθανατώθη καὶ οὗτος μετὰ τῶν ἄλλων (Χριστοφίδης σ. 46).

Καὶ διὰ νὰ συμπληρώσωμεν ὅσα γνωρίζομεν περὶ Μασούρα, ἱστορικῆς φυσιογνωμίας, ἀναφέρομεν, ὅτι οὗτος πλὴν τῆς Ἐλισάβετ εἶχε καὶ ἑτέραν ἀδελφὴν τὴν Μαγδαληνὴν, σύζυγον τοῦ ἐπίσης κατατομηθέντος Πέτρου Οἰκονομίδου, ὡς μοὶ εἶπεν ἡ συγγενὴς Αὐγούστα Οἰκονομίδου. Προσέτι ὁ Γ. Μασούρας οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν μὲ τὸν ἐκ Συρίας Καθολικὸν Μασούραν κάτοικον Λάρνακος (Κ. Χ. σ. 141, Τ. δ' 1925).

Καὶ τώρα ἃς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν συμβολαιογράφον τῆς Σύρου Ἀνδρέαν Δαυῖδ, ὅστις ἐκ τῆς Βαρβάρας Φραγκοῦδη ἀπέκτησε τρεῖς υἱούς, Δημήτριον, Τηλέμαχον καὶ Χαράλαμπον. Ὁ

Τηλέμαχος, δικαστής, απέθανεν Ἀρεοπαγίτης μετὰ τὸ 1884 ἄγαμος, ὡς ἐπίσης ὁ ἀδελφός του Δημήτριος, ὅστις κατὰ τοὺς συγγενεῖς του ὑπῆρξε Προξενικός. Εἰς τὸ μητρώον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν δὲν εὐρήκα τὸ ὄνομά του μεταξὺ τῶν Προξένων ἢ ὑποπροξένων. Ἴσως νὰ ἐχρημάτισε γραμματεὺς Προξενίου. Ὁ Χαράλαμπος, ἀποθανὼν τὸ 1898 λοχαγὸς τοῦ Οἰκονομικοῦ, ἐνυμφεύθη τὴν ἐπιζῶσαν Αἰκατερίνην (Νίναν) Κονοφάου, ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ ἐκ Κερκύρας. Τέκνα τούτων Ἀνδρέας καὶ Σοφία. Ὁ Ἀνδρέας ὑπάλληλος ἀπέκτησεν ἐκ τῆς Ἰταλίδος Μικελέτας Πιτσολάντη τὸν Χαράλαμπον, τὴν Αἰκατερίνην, τὸν Πέτρον καὶ τὴν Εὐαγγελίαν. Ἡ Σοφία ἐκ τοῦ Ἀναστασίου Καγκέλλη. ἀντισυνταγματάρχου ἐ. ἀ. ἔσχε τὴν Ἑλένην, τὴν Χρυσουγούλαν καὶ τὸν Θεμιστοκλῆ.

ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΙ

Ὁ Δ. Ν. Φραγκοῦδης (Β') εἶχε, ὡς εἶδομεν, υἱοὺς τὸν Νικόλαον καὶ τὸν Ἰωάννην. Ἀλλ' εἶχε καὶ θυγατέρας τὴν Ματρώναν καὶ ἐκ δευτέρου γάμου τὴν Θεοδώραν, εὐρίσκω δὲ εἰς τὰς σημειώσεις μου, ὅτι εἶχε καὶ τρίτην κόρην ἐκ τοῦ πρώτου γάμου ὀνομαζομένην Τσικκινουῦν ⁽¹⁾ νυμφευθεῖσαν τὸν Ἀντωνόπουλον. Ἐν τούτοις εἰς τὰς σημειώσεις Μενάρδου φέρεται αὕτη κόρη οὐχὶ τοῦ Δημητρίου, ἀλλὰ τοῦ Χαραλάμπους (Α') καὶ ἐπομένως ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Δημητρίου τοῦ Χαραλάμπους καὶ πρώτη ἐξαδέλφη τοῦ Δημητρίου τοῦ Χατζηνικολάκη καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐκδοχὴ αὕτη μᾶς φαίνεται μᾶλλον πιθανή, κατατάττομεν τοὺς Ἀντωνοπούλους εἰς τὸν κλάδον Χαραλάμπους.

Ἡ Τσικκινουῦ λοιπὸν αὕτῃ ὑπανδρεύθη τὸν Γιαννάκην Ἀντωνόπουλον, δημογέροντα καρατομηθέντα ἐν Λευκωσίᾳ τὸ 1821 μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ ἄλλων προκρίτων. Ὁ υἱός του Ἀντωνάκης ἀπέθανεν ἐκ φόβου καὶ θλίψεως διὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του. Ὁ Ἀντωνόπουλος εἶχε καὶ δεύτερον υἱὸν τὸν Ρόκκον ἀποθανόντα ἄγαμον καὶ τρεῖς θυγατέρας, τὴν Παγόναν,

(1) Τὸ ὄνομα Τσικκινουῦ εἶναι Κυπριακόν, ἀπαντῶν συχνὰ εἰς τὴν οἰκογένειαν Φραγκοῦδη μὲ ὑποκοριστικὸν «Τσικκινέττα». Προφανῶς προῆλθεν ἀπὸ τὸ «Τσικκί» χρυσοῦν ἐνετικὸν νόμισμα Zecchino. Τὸ μετεχειρίζοντο ὡς ὄνομα ἀγάπης. Καθὼς λέγομεν σήμερα «χρυσὸ μου» καὶ «χρυσῇ μου», ἐπὶ ἐνετοκρατίας ἔλεγον «τσικκί μου», ἐξ οὗ τὰ ὀνόματα Τσικκινουῦ. καὶ Τσικκινέτα (ᾧρα Σ. Μενάρδου Ἀθηνᾶ, τόμος 6 σ. 264). Ἐκ τούτου ὁ Ν, Σαρίπολος ἐξελλήννισε τὴν μητέρα του Τσικκινέταν εἰς Χρυσὴν!

Πεζούναν καὶ Ἀγγελέτταν (Ἀγγελικήν), αἵτινες ὡς ἐκτάκτου καλλονῆς ἐσύρθησαν εἰς τὸ χαρέμι, ἀλλ' ἀντέστησαν ὅπως καὶ ὁ πατήρ των, προτιμήσας τὸν θάνατον τοῦ ἐξισλαμισμοῦ. Φαίνεται ὅμως, ὅτι διὰ μέσου τῶν ἐν Λάρνακι προξένων κατάρθωσαν νὰ σώσουν τὴν τιμὴν καὶ τὴν ζωὴν των (Κηπιάδης σ. 17). Ἐκ τούτων ἡ Πεζούνα (Περιστέρα) ἀπέθανεν ἄγαμος, ἡ Ἀγγελικὴ ἐνυμφεύθη τὸν ἐκ Πρεβέζης ἐν Λάρνακι Πρέντζαν καὶ ἡ Παγόνα ἀπαχθεῖσα ἐνυμφεύθη τὸν γραμματέα τοῦ ἐκεῖ γαλλικοῦ Προξενείου Λουὶ Μπερνάρ, ἀργότερον καθηγητὴν τῆς Γαλλικῆς εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Εὐελπίδων, πρόσωπον γνωστὸν ἐν Ἀθήναις καὶ ἀρεστὸν εἰς τὴν Αὐλὴν τοῦ Ὁθωνος. Περὶ τῆς Παγόνας ὑπῆρχε τὸ ἐξῆς δίστιχον τῆς ἐποχῆς.

«Ἐφύσησεν ὁ ἄνεμος καὶ πάει στὴν Σκεντερόναν
κι' ὁ Λούης ὁ Μουσιοῦ Μπερνάρ ἔκλεψε τὴν Παγόναν»

Ἡ Παγόνα εἶχε δύο θυγατέρας, καθολικὰς τὸ θρήσκευμα, αἱ ὁποῖαι ἀπέθανον ἐν Λάρνακι, τὴν Ἑλένην καὶ τὴν Μάρθαν ἄγαμον.

Ὁ Πρέντζας ἀπέκτησε τὸν Κωνσταντῖνον νυμφευθέντα τὴν Εὐφροσύνην ἀδελφὴν τοῦ ἱατροῦ Θρ. Ρόπα θανοῦσαν τὸ 1883 εἰς ἡλικίαν 47 ἐτῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος ἀπέθανεν 66 ἐτῶν τὸ 1901. Τέκνα ἔσχον τὴν Ἑλένην, τὴν Τερεζοῦν γεννηθεῖσαν τὸ 1862 καὶ ἀποθανοῦσαν, τὸν Νικόλαον καὶ τὴν Ἰουλίαν θανόντας νέους καὶ τὴν Κατίναν Λουκῇ Στίνῃ ἀποθανόντος τὸ 1900. Ἡ Ἑλένη καὶ ἡ Κατίνα ζῶσιν ἐν Λάρνακι.

Κλάδος ἸΩΑΝΝΟΥ ΠΕΛΕΝΔΡΙΔΗ

Ὁ Ἰωάννης Πελενδρίδης, πλούσιος καὶ προύχων Λεμεσοῦ, προφανῶς ἐκ τοῦ χωρίου Πελένδρι, ἐπῆρε κόρην κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ Χατζηνικολάκη Φραγκοῦδη, τὴν Μαρουδιάν, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τρεῖς θυγατέρας, τὴν Τσιγκινέταν, ὑπανδρευθεῖσαν τὸν Σαρίπογλου, τὴν Ἀγγελέταν τὸν Πατρόναν καὶ τὴν Χριστάλλαν τὸν Μάρκον Περισιτιάνην. Πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς συζύγου τοῦ Πελενδρίδη μὲ ἐβοήθησε τὸ ἐξῆς ἐπιτροπικόν, τὸ ὁποῖον μοῦ ἐδῶρησεν ὁ ἐν Λεμεσῷ κ. Εὐστάθιος Παρασκευᾶς, εὐρὼν αὐτὸ εἰς τὰ χαρτιὰ τοῦ πενθεροῦ του καὶ θείου μου Δημητρίου Ρωσσίδη.

«1814 Ἰουλίου 26» ἐγράφη εἰς Λεμεσὸν τῆς Κύπρου.

Διὰ τοῦ παρόντος μοῦ ἀποδεικτικοῦ καὶ βεβαιωτικοῦ γράμματος φανερώνω ἐγὼ ὁ Δημήτριος Νικολάου Φραγκουδιοῦ, ὅτι ἐπώλησα ὡς μάλιν ἰδικόν μου καὶ ἰδίᾳ μου θελήσει τοὺς τέσσερες κρεβατάδες μετὰ τοῦ ἡλιακοῦ τους τaráφι (ἔπονται τὰ σύνορα δυσανάγνωστα)

τοὺς ὁποίους τοὺς ἐπώλησα τῆς γυναίκας μου Μαριοῦς διὰ γρόσσια 10,000 (δέκα χιλιάδας) καὶ ἔλαβα τας εἰς μετρητὰ εἰς τάλληρα καὶ Βενέτικα. Ὡς ἐπίτροπος τῆς γυναικός μου ταῖς ἔκαμα τεσλίμι εἰς τὸν γαμβρόν μου Γιαννάκην Πελενδρίδην καὶ δὲν ἔχω νὰ ὀρίσω ἀπὸ τὰ ἄνωθεν μαγαζιά μήτε ἡλιακὸν μήτε ἐγώ, μήτε τὰ παιδιὰ μου, ἀλλὰ τῆς τὰ ἐπούλησα ὡς πρᾶγμα καὶ κτῆμα ἰδικόν μου καὶ ἔδωσα τό παρὸν μου ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν κάτωθι μαρτύρων.

Χατζῆ Μωχαμέτ Ἀγᾶς Δεβτάρης Λεμεσοῦ	Στεφανῆς Βάρκας
Χαλῆλ Κουνούκ	Μεχμέτ Χ΄ Μπουλούκμπασης
Γεωρκῆς Μαρκουλῆ	Μεχμέτ Καπουτζῆς
Ἰωάννης Σαριπόγλου	Πέτρος Οἰκονομίδης
	Ἰωάννης Πελενδρίδης.

Ἐκ τοῦ ἐπιτροπικοῦ τούτου συνάγω, ὅτι καὶ ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ Δημητρίου προπάππου μου ἐλέγετο Μαρία (Μαριοῦ), ὅπως ἐλέγετο καὶ ἡ δευτέρα σύζυγός του. Ἐκ τοῦ ἐπιτροπικοῦ ἐπίσης φαίνεται, ὅτι ὁ Δημήτριος εἰκονικῶς ἐπώλησεν εἰς τὴν γυναῖκά του τὸ κτῆμα, τὸ ὁποῖον καὶ ἐχάρισεν εἰς τὸν γαμβρόν του Ἰωάννην Πελενδρίδην συνυπογραφόμενον. Τώρα ὁ Πελενδρίδης τί γαμβρὸς ἦτο τοῦ δευτέρου Δημητρίου, ἐπὶ θυγατρὶ ἢ ἀπ' ἀδελφῇ; Ἐξ ὅλων τῶν περιστατικῶν κρίνω, ὅτι ἡ Μαριοῦ ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Δημητρίου καὶ ὄχι κόρη. Ἀλλως τε Μαρία ἐλέγετο ἡ σύζυγος τοῦ Δημητρίου καὶ δὲν θὰ εἶχε τὸ ἴδιον ὄνομα καὶ ἡ κόρη. Ἡ εἰκασία αὕτη ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς συγγενείας τῶν θυγατέρων Πελενδρίδης μὲ νεώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας. Ἡ σύζυγος τοῦ Πελενδρίδης ἐλέγετο οὕτω καὶ αὕτη Μαρία=Μαρουδιά.

Τὸ ἔγγραφον φέρει καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ γαμβροῦ τοῦ Πελενδρίδης Ἰωάννου Σαρίπογλου, ὅστις ἀπὸ τὸ γράψιμο φαίνεται εἶναι καὶ ὁ γράψας τὸ ἐπιτροπικόν. Μεταξὺ τῶν μαρτύρων ἦτο καὶ ὁ ἐκ Λευκωσίας Πέτρος Οἰκονομίδης, ὁ μετὰ τινα ἔτη κατατομηθεὶς, ὅστις θὰ εὕρισκετο ἐν Λεμεσῷ κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἐγγράφου.

ΟΙ ΣΑΡΙΠΟΛΟΙ

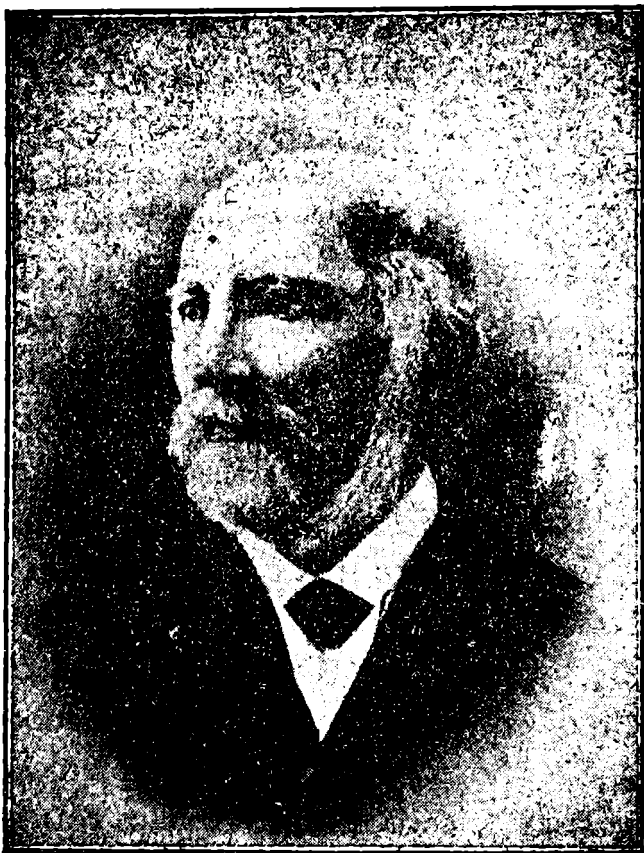
Κόρην Πελενδρίδην καὶ ἐγγονὴν Χατζηνικολάκη Φραγκοῦδην ἐπῆρε ὁ Ἰωάννης Σαρίπογλου, πατὴρ τοῦ νομομαθοῦς Νικολάου Σαριπόλου, ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ ὁποίου μανθάνομεν ἀκριβῶς τὰ τῆς ἰδικῆς του γενεαλογίας καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρός του, ἀλλὰ τίποτε περὶ τῶν ἄλλων προγόνων του. Εἶναι ὅμως γνωστόν, ὅτι οἱ Σαρίπολοι

ἦσαν συγγενεῖς τῶν Φραγκοκύδηδων ἐκ θηλυγονίας, εἰς τ' ἀπομνημονεύματά του δὲ ὁ Νικόλαος (σ. 44) ἀναφέρει, διὰ τὸ 1852 μετέβη εἰς Τεργέστην, ὅπου διέμενεν ὁ συγγενὴς του Χαράλαμπος Φραγκοκύδης, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐδανείσθη χρήματα. Ἀπὸ τὸν Ν. Σαρίπολον, στὸ σπίτι τοῦ ὁποῦ ἐσύχναζα ἐλθὼν μικρὸς εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1884 καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα μου γνωρίζω, διὰ ἦσαν δεῦτεροι ἐξάδελφοι. Ἐπομένως οἱ γονεῖς των Νικόλαος Φραγκοκύδης καὶ Τσιγκινέτα Σαρίπογλου ἦσαν πρῶτοι ἐξάδελφοι καὶ οἱ γονεῖς τούτων ἀδελφοί.

Ὁ Ἰωάννης Σαρίπογλου, καταγόμενος ἐκ τοῦ χωρίου Λεύκαρα, ἦτο πλούσιος ἔμπορος εἰς τὴν Λάρνακα, ἐνυμφεύθη δὲ τὴν Τσιγκινέταν κόρην Πελενδρίδην καὶ ἀπέκτησε ἐκτὸς τοῦ Νικολάου καὶ ἑπτὰ ἄλλα τέκνα ἀποθανόντα ὅλα μικρά. Ὁ Νικόλαος ἐγεννήθη τὸ 1817 ἐν Λάρνακι, ἐκτραγείσης δὲ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ πατήρ του κατῴρθωσε νὰ σωθῇ μὲ τὴν γυναῖκα καὶ τὸ παιδί του ἐπὶ πλοίου ἰδικοῦ τοῦ ὑπὸ αὐστριακὴν σημαίαν καὶ νὰ φθάσουν μετὰ πολλὰς περιπετείας εἰς Τεργέστην. Ἐκεῖ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα ἀπὸ τὸν ἐπίσης φυγάδα Κύπριον Γ. Οἰκονομίδην (σ. 62). Ἐν τῷ μεταξύ ἡ περιουσία των ἐδημεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἡ οἰκογένεια Σαρίπογλου περιέπεσεν εἰς ἔνδειαν. Δοθείσης ἀμνηστείας, ἡ οἰκογένεια ἐπέστρεψεν εἰς Κύπρον, ἀποκατασταθεῖσα εἰς Λεμεσὸν ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἡ Τσιγκινέτα. Ὁ δὲ μικρὸς Νικόλαος ἐπιθυμῶν νὰ σπουδάσῃ, ἀνεχώρησε μετὰ μακρὰν πάλην μὲ τὸν πατέρα του εἰς Παρισίους δι' ἱατρικὰς σπουδὰς. Ἀλλ' ὅταν μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ὁ πατήρ του, ἐπεδόθη εἰς τὰ νομικά, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τοῦ Δικαίου. Αἱ στερήσεις φαίνεται καὶ οἱ πολλοὶ κόποι καὶ μελέται ἐγένιναν αἰτία, ὥστε νὰ πάθῃ ἡ υἷα του καὶ νὰ ὑποστῇ αἰμόπτυσιν, ὡς γράφει. Ἄν καὶ ἐθεραπεύθη τότε, ἐν τούτοις δὲν ἔμεινε τοῦτο ἄνευ συνεπειῶν διὰ τοὺς κατόπιν.

Τὸ 1844 ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐξελλήνισε τὸ ὄνομά του εἰς Σαρίπολον καὶ τὴν μητέρα του Τσιγκινέτταν εἰς Χρυσὴν. Τὸ 1846 χάρις εἰς τὸν Ι. Κωλέττην, τὸν ὅποιον ἐγνώρισεν εἰς τὸ Παρίσι πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος, διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ Διεθνoῦς καὶ Συνταγματικοῦ Δικαίου εἰς ἡλικίαν 29 ἐτῶν. Ἀλλὰ περιπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Ὄθωνος καὶ ἰδίως τῆς Ἀμαλίας διὰ τὴν ἐλευθέραν αὐτοῦ διδασκαλίαν ἐπαύθη. Ἡ παῦσις του τὸν ὠφέλησε, διότι ἐπεδόθη εἰς τὴν δικηγορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν διέπρεψεν ἀποκτήσας καὶ καλὴν περιουσίαν. Μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὄθωνος ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον,

διδάξας Διεθνές, Συνταγματικόν καὶ Ποινικὰ καὶ συγγράψας σχετικὰ συγγράμματα. Κατὰ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν ἀντεπροσώπευσε τὸ Πανεπιστήμιον. Κατὰ τὸ 1875 ἐπαύθη ἐκ δευτέρου ἀπὸ τὸν Τρικούπην, τὸν ὁποῖον ἐμίσει θανασίμως. Ἐπανελθὼν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἀπέθανε τὸ 1887. Ὁ Νικόλαος Σαρίπολος ὑπῆρξε μία τῶν μεγαλυτέρων Ἑλληνικῶν φυσιογνωμιῶν τοῦ περασμένου αἰῶνος, διακριθεὶς καὶ δράσας ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν πολιτικὴν, νομικὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν δικηγορίαν. Ἦτο πλήρης ὁρμῆς καὶ πείσματος, πρὸ οὐδενὸς ὑποχωρῶν καὶ τραχὺς τὴν ἔκφρασιν. Ὁ ἴδιος ἔγραψε τὰ ἀπομνημονεύματά του

Ν. Ι. Σαρίπολος

ἡμέρα τῇ ἡμέρα, τὰ ὁποῖα ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του κατὰ τὸ 1889 ἐν Ἀθῆναις ἡ χήρα αὐτοῦ Ἀριάδνη. Τὰ ἀπομνημονεύματά του δὲν ἀφοροῦν μόνον τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν τοῦ Σαριπόλου, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον περίοδον πολιτικῆς δράσεως. Πολλὰ περὶ Σαριπόλου γράφει καὶ ὁ Φίλιππου (σ. 148 — 55 Τ. Β').

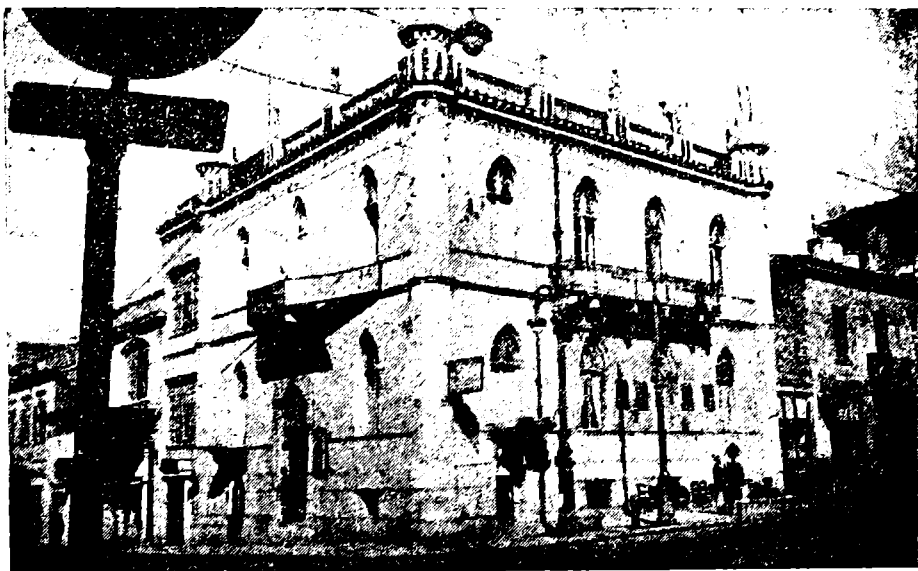
Ὁ Σαρίπολος ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Ἀριάδνης Κουσκολέκα, Ἡπειρώτου

ἐν Τεργέστη, ἀπέκτησε δύο υἱοὺς τὸν Ἰωάννην, ὁ ὁποῖος μετὰ λαμπρὰς νομικὰς σπουδὰς, καθ' ἣν ὥραν τὸ μέλλον τοῦ ἐμειδία ἐξαιρετικῶς προσεβλήθη σκληρά. Φιλόπατρις, ἂν καὶ βαρέως ἀσθενής, ἦλθε κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1897 διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ, ἀλλ' ἔπεσε βαρεῖα καὶ ἐπέστρεψε διὰ νὰ ἀποθάνῃ εἰς τὸ ἀγαπητό του Παρίσι. Στωϊκὸς ἠτένιζε τὸ μοιραῖον μειδιῶν.

Δεύτερος υἱὸς τοῦ Σαριπόλου ὁ Νικόλαος, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε τὸ ἴδιον ὄνομα, σπουδάσας νομικὰ εἰς τὸ Παρίσι, διακριθεὶς νεώτατος διὰ τὴν λαμπρὰν γαλλιστὶ μελέτην του «Ἡ δη-

μοκρατία καὶ ἡ ἀναλογικὴ ἐκλογή», διορισθεὶς ὁ νεώτερος τῶν καθηγητῶν, εἰς τὴν ἔδραν, τὴν ὁποίαν εἶχε λαμπρύνει ὁ πατήρ του, τὴν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, διακριθεὶς καὶ ὁ ἴδιος διὰ τὴν διδασκαλίαν του καὶ διὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου. Δυστυχῶς παθὼν ἐξ ὑπερκοπώσεως, ἀπεσύρθη ἤδη ἀπὸ ἐτῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐκ τοῦ γάμου τοῦ μετὰ τῆς Εὐδοκίας θυγατρὸς Γ. Βικέλα ἀνεψιᾶς τοῦ Δ. Βικέλα ἀπέκτησε τὴν Σοφίαν.

Ἐκτὸς τῶν δύο υἱῶν ὁ Σαρίπολος ἀπέκτησε καὶ ἑννέα θυ-

Τὸ ἐν Ἀθήναις Μέγαρον Σαριπέλου.

γατέρας, ἀποθανούσος ὅλας ἤδη, ὧν δύο εἰς μικρὰν ἡλικίαν. Χρυσηίδα, Μαρίαν, Ἀθηνᾶν, Αἰμιλίαν, Ἀντωνίαν, Πολυξένην καὶ Πηνελόπην αἱ δύο τελευταῖαι ἀπέθανον ἄγαμοι. Ἡ Χρυσὴς ὑπανδρεύθη τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Γεώργιον Μιστριώτην, ἐξ οὗ ἀπέκτησεν Ἀριάδνην, Φωτεινὴν, Νικόλαον, Κωνσταντῖνον, Ἑλένην, Δημήτριον καὶ Πηνελόπην, ὧν οἱ τελευταῖαι πέντε ἀπέθανον ἄγαμοι, ἐπιζῶσι δὲ ἡ Ἀριάδνη διεξευγμένη καὶ ἡ Φωτεινὴ ἄγαμος. Ἡ Μαρία ὑπανδρεύθη τὸν Ἀ. Λάντσαν καθηγητὴν τοῦ Πολυτεχνείου, ἐξ οὗ ἀπέκτησε τὴν Λουῖζαν Ἐπαμεινώνδα Πασχάλη (τέκνα αὐτῶν Μαρία, Πέτρος, καὶ Βασίλειος). Ἡ Ἀθηνᾶ ἐπῆρε τὸν Ἀ. Λίβαν τμηματάρχην (τέκνον Νικόλαος, τούτου τέκνον ἡ Ἀθηνᾶ ὑπανδρευθεῖσα τὸν Ἀντώνιον Ἀθανασόπουλον μηχανικόν). Ἡ Αἰμιλία ὑπανδρεύθη τὸν ἐν Ἀθήναις δικηγόρον Νικόλαον Χαλᾶν ἐξ ἄνδρου θανόντα, (τέκνα ἡ Ἀντωνία Α. Κοφινιώτη, ὧν τέκνον Εὐάγγε-

λος). Ἡ Ἀντωνία Παναγιώτου Φέρμου καθηγητοῦ ἀπέθανεν ἄτεκνος.

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του ὁ Ἰ. Σαρίπογλους ἐνυμφεύθη τὴν Μαριὸν ἀδελφὴν Ἰωάννου Χαλήλη, τὴν ἐπιλεγομένην Χατζηνικούλαιναν ἀπὸ τὸν πατέρα της Χ' Νικούλαν, διακριθεῖσαν διὰ τὴν ἰδιορρυθμίαν της. Ἡ ἐν Λεμεσῷ οἰκία της ὑπάρχει ἀκόμη εἰς τὴν ἐπονομασθεῖσαν ὁδὸν Σαριπόλου. Ἐπίσης τὸ μέγαρον τοῦ Σαριπόλου ἐπὶ τῶν ὁδῶν Πατησίων - Χαλκοκονδύλη, γοτθικοῦ ρυθμοῦ, ἐν ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τῆς πρὸ ἐξηκονταετίας πρωτευούσης, ὑπάρχει ἀκόμη, πωληθὲν ὑπὸ τῶν κληρονόμων. Ἦτο γεμάτον ἀπὸ ἀρχαῖα ρητά.

ΑΓΓΕΛΕΤΤΑ ΠΑΤΡΟΝΑ

Δευτέρα κόρη τοῦ Πελενδρίδη καὶ ἐγγονὴ τοῦ Χατζηνικολάκη Φραγκούδη ὑπῆρξε καὶ ἡ ξακουστὴ διὰ τὴν ἐλευθεροστομίαν της Ἀγγελέττα, ὑπανδρευθεῖσα τὸν Εὐαγγέλην Πατρόναν πλούσιον καὶ μορφωμένον Λεμεσιανόν, γνωστὸν διὰ τὸ τσιμποῦκι καὶ τὲς σαγιές του. Τέκνον αὐτῶν ἡ Μαρουδίτσα, ὑπανδρευθεῖσα τὸν Γεώργιον Ἐλευθερούδην, ἄνδρα πατριώτην καὶ λόγιον, ἀνήκοντα εἰς διακεκριμένην οἰκογένειαν τῆς νήσου.

Ἡ οἰκογένεια Ἐλευθερούδη φαίνεται, ὅτι ἦτο ξενικῆς καταγωγῆς, ἴσως ἐκ τῶν εἰς Κύπρον πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως κατελθόντων Ἐπτανησίων. Ὁ Γεώργιος ἀπελθὼν εἰς Ἀθήνας ἐσπούδασε νομικά, κατὰ τινὰ δὲ σημείωσιν τῆς θυγατρὸς του Κλεονίκης, ἣν κατέχει ἡ ἐν Ἀθήναις κόρη της κ. Ἄννα Σταθοπούλου, ὁ Γ. Ἐλευθερούδης διετέλεσε καὶ Σύμβουλος εἰς τὸ Παλάτι τοῦ Ὁθωνος, τιμηθεὶς καὶ διὰ παρασῆμου. Οἱ παλαιότεροι στὴν Κύπρῳ τὸν ἔδειχναν λέγοντες—Αὐτὸς χόρεψε μὲ τὴν Βασίλισσαν Ἀμαλία—Τῇ μεσολαβήσει τοῦ συμπατριώτου καὶ φίλου Ν. Σαριπόλου ἐπανῆλθεν εἰς Λεμεσόν, ὅπου ἐνυμφεύθη τὴν ἐξαδέλφην τοῦ Σαριπόλου Μαρουδίτσαν κόρην τῆς Ἀγγελέττας Πατρόνα, λαβὼν καὶ μεγάλην προῖκα. Τὸ σπίτι τῆς Μαρουδίτσας, ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τότε ἀνώγεια τῆς πόλεως, ὑπάρχει ἀκόμη ἐν Λεμεσῷ, πωληθὲν ὑπὸ τῶν κληρονόμων.

Ὁ Γ. Ἐλευθερούδης εἶχε καὶ ἀδελφὸν Νικόλαον. Συγγενῆς τῶν ἀδελφῶν Ἐλευθερούδη ἄν μὴ πατήρ ἢ θεῖος, θὰ ἦτο ὁ ἐν τῷ Ἐπιτροπικῷ (σελ. 53) ἀναφερόμενος Ζαφείρης Ἐλευθερούδης, σύζυγος τῆς Μαριάννας ἀδελφῆς τῆς Χρισταλλένης Οἰκονομίδου Ὡσαύτως οἱ Ἐλευθερούδαι ἦσαν πρῶτοι ἐξάδελφοι τῆς Μαρουδιᾶς συζύγου τοῦ Δ. Θεμιστοκλέους καὶ κόρης τοῦ

Ἀνδρέου Βονιτσιάνου ἀδελφοῦ τοῦ Προξένου τῆς Ἀγγλίας Ἀντωνίου Βονιτσιάνου, περὶ ὧν κατωτέρω.

Ἐκ τῶν ἄνω πρόκύπτει πολλαπλὴ συγγένεια ἐξ ἀγχιστείας Ἐλευθεροῦδηδων καὶ Φραγκοῦδηδων.

Ὁ Γ. Ἐλευθεροῦδης, θανὼν 34 ἐτῶν, ἔσχε τὰ ἑξῆς τέκνα: 1) Τὸν Ναπολέοντα (Ναπολὴν) νυμφευθέντα καὶ διαζευχθέντα τὴν Κατίναν ἐξ Ἀλεξανδρείας, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τὸν Γεώργιον ὅστις ἐκ τῆς Ἑλένης τοῦ Ζαχαρία ἔσχε τὴν Κατίναν Κύπρου καὶ Σουσάναν Γιαννοπούλου, διαμένοντας ἐν Λεμεσῷ. Ὁ Ναπολέων ἀποκασταθεὶς ἐν Γαλλίᾳ ἐπανῆλθεν εἰς Λεμεσόν, ὅπου συνειργάσθη μετὰ τοῦ Γ. Ρωσσίδου εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ πρώτου κεραμοποιείου. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ἐπέστρεψεν εἰς Γαλλίαν, ὅπου ἀπέθανε τὸ 1926. Νυμφευθεὶς Γαλλίδα ἀπέκτησε δύο θυγατέρας διαμενούσας ἐκεῖ καὶ ὑπανδρευθεῖσας Γάλλους. 2) Τὴν Ἀσπασίαν ὑπανδρευθεῖσαν τὸν Σοφοκλὴν Ἀντωνιάδην (τέκνα Μαρία καὶ Ἰωάννης. 3) Τὴν Κλεονίκην ὑπανδρευθεῖσαν τὸν Μιχαὴλ Χατζημηνᾶν καὶ ἀποκτήσασαν α) τὴν Ἄνναν συζευχθεῖσαν ἐν Ἀθήναις τὸν Ἰωάννην Σταθόπουλον ὑπάλλ. Ἑθν. Τραπεζίης. β) τὸν Γεώργιον μηχανικὸν ἐν Λεμεσῷ, σύζυγος Μαρία Συμεωνίδου, τέκνα Γεώργιος καὶ Μιχαλάκης. γ) τὸν Εὐάγγελον συζευχθέντα Χρισταλλένην ἐκ Λευκωσίας, ἄτεκνον· δ) τὸν Ἰωάννην, (σύζυγος Στέλλα πρόσφυξ ἐκ Μ. Ἀσίας, τέκνα Κλέων καὶ Μάριος). Οἱ δύο τελευταῖοι ἐργάζονται ἐν Βαρσοῖσις.

Ἐκ β' γάμου μὲ τὸν Τρύφωνα Ἡλιάδην ἡ Μαρουδίτσα ἀπέκτησε: 1) τὸν Ἰωάννην ἀποθανόντα νέον, 2) τὸν Νικόλαον νυμφευθέντα τὴν Μαῖαν Καρύδη (σ. 41) 3) τὴν Ἀγγελικὴν ὑπανδρευθεῖσαν τὸν ἀδελφόν μου Νικόλαον (σελ. 39) καὶ 4) τὴν Ζωῖτσουὺν ὑπανδρευθεῖσαν τὸν Λάμπρον Ρωσσίδην, ὧν τέκνα 1) Χριστιανός, ἱατρός νυμφευθεὶς τὴν Ἀφροδίτην Ρούβαλη ἐκ Πάφου, 2) Θεόδωρος Τραπεζιτικὸς ὑπάλλ. ἤδη ἐν Λεμεσῷ, λαβὼν σύζυγον Ἑλένην Στράτη ἐξ Αἰγύπτου. 3) Γιάγκος νυμφευθεὶς καὶ διαζευχθεὶς τὴν Ἀλεξάνδραν θετὴν θυγατέρα τοῦ Δημάρχου καὶ ἱατροῦ Λεμεσοῦ Καραγεωργιάδου, θανόντος· τέκνον αὐτῶν ὁ Ρογῆρος, διαμένων ἐν Καμερουν καὶ νυμφευθεὶς τὴν Ἀρτέμιδα Χατζηφωτίου. Ὁ Γιάγκος ἀποκατεστάθη κατόπιν ἐν Αἰγύπτῳ, νυμφευθεὶς ἐκ νέου Ἰταλίδα, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τέσσαρα τέκνα, 4) Γεώργιος (Κόκος) ἀποκατασταθεὶς εἰς Καμερουν, 5) Μάρω ἀποθανοῦσα νέα καὶ 6) Στέφανος Αὔγουστος νυμφευθεὶς Γαλλίδα καὶ διαμένων ἐν Γαλλίᾳ ἄτεκνος.

Ἡ Ἀγγελέτα καὶ ἡ κόρη τῆς Μαρουδίτσα ἀπέθανον τὸ 1886.

ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΙΑΝΗΔΕΣ

Τρίτη κόρη τοῦ Πελενδρίδη ἦτο ἡ Χριστάλλα σύζυγος Μάρκου Περισιτιάνη, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκογένεια, Ντὲ Περισιτιάνη ἀρχικῶς, ὑπῆρξεν ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια τῆς Κεφαλληνίας, ἔνθα ὑπάρχουν ἀκόμη τὰ ἐρεῖπια τῆς οἰκίας Περισιτιάνη, καὶ ἣτις μετηνάστευσεν εἰς Κύπρον. Ὁ πατὴρ τοῦ Μάρκου ἐλέγετο Κωνσταντῖνος, πρόξενος ἐν Λάρνακι, ταφεῖς εἰς Ἅγιον Λάζαρον τῆς Σκάλας. Ἐπὶ τῆς σωζομένης ἐπιτυμβίου πλακὸς στηθείσης ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Μάρκου ἀναγινώσκεται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή γραμμένη Γαλλικά, διότι

Μάρκος Περισιτιάνης
μὲ προξενικὴν στολὴν

Θεόδωρος Περισιτιάνης (1)

τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Σκάλαν ἦτο πολὺ ἐν χρήσει ὡς ἐκ τῶν ἐκεῖ ξένων ἡ Γαλλικὴ καὶ ἡ Ἰταλικὴ «Ἐνταῦθα κεῖται ὁ Κωνσταντῖνος Ντὲ-Περισιτιάνης, Εὐγενὴς Ἑπτανήσιος (Noble Ionien), ἱππότης τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐπὶ 35 ἔτη Γενικὸς Πρόξενος Σουηδίας καὶ Νορβηγίας καὶ 30 ὑποπρόξενος τῆς Ρωσσίας, γεννηθεὶς τὸ 1759, ἀποθανὼν τὸ 1842».

(1) Φέρων τὸν Ἑλλ. ἀργυροῦν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος καὶ τὴν αὐλικὴν στολὴν τῆς Ἀγγλίας κατὰ τινὰ ὑποδοχὴν τῆς Βικτωρίας εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅταν μετέβη εἰς Λονδίνον τῷ 1899 ὡς μέλος τῆς κυπριακῆς ἀποστολῆς,

Ὡς πρόξενος τῆς παντοδυνάμου τότε Ρωσσίας ὁ Κωνσταντῖνος παρέσχε κατὰ τοὺς διωγμοὺς πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Χριστιανούς, ὥς μαρτυροῦν διάφορα προξενικά ἔγγραφα, δημοσιευθέντα εἰς τὰ Κ. Χρ. Τὸ 6ον ἔτος τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας συνεδέθη διὰ πολιτικοῦ γάμου τελεσθέντος ἐν τῷ Γαλλικῷ Προξενείῳ ὥς Γάλλος προστατευόμενος μὲ τὴν ἐκ Λευκωσίας Αἰμιλίαν Γερολέμου (Κ. Χρ. Αὐγ. 1930 σελ. 235). Πατὴρ τοῦ Κωνσταντίνου φαίνεται, ὅτι ἦτο ὁ Ἀθανάσιος, ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ἐν Κύπρῳ, ἐλθὼν ἐκ Κεφαλληνίας. Περί Περισιάνηδων περισσότερα εἰς Κ. Χρ. (Τ. α' σ. 63, 1936) καὶ Κ. Μυριανθοπούλου σ. 229—30. Ὁ Μάρκος ὑπῆρξε μίᾳ προσωπικότης, διάδοχος τοῦ πατρὸς του εἰς τὰ προξενικά ἀξιώματα. Κατὰ τινὰ οἰκογενειακὴν πληροφορίαν ἀπέθανε τὸ 1862.

Τοῦ Μάρκου τέκνα 1) Ἡ Αἰμιλία σύζυγος Ἡλίας Βαλαμάκη φαρμακοποιοῦ ἐν Λάρνακι τῆς μεγάλης ἐκ Κεφαλληνίας οἰκογενείας Βαλαμάκη. Τούτων τέκνον Κωνσταντῖνος, ὑποδ. Ὁθ. Τραπέζης αὐτοκτονήσας. Τούτου τέκνον Αἰμιλία θανοῦσα νέσ καὶ Ζωὴ ὑπανδρευθεῖσα τὸν Δούκαν συνταξιούχον ἤδη ὑπάλληλον Ὁθωμ. Τραπέζης, ἐξ οὗ κόρη Ζωή. 2) Θεόδωρος δικηγόρος καὶ πολλάκις ἐκλεγείς βουλευτὴς Λεμεσοῦ, νυμφευθεὶς τὴν Ὀλυμπιάδα τῆς διακεκριμένης οἰκογενείας Ἰασονίδου, Ὁ Θεόδωρος ὑπῆρξε μέλος τῆς ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σωφρονίου κυπριακῆς πρεσβείας, ἣτις ἐστάλη εἰς Λονδὶνον τῷ 1889, ὅπως μεταβιβάσῃ τοὺς πόθους καὶ τὰ παράπονά τῶν Κυπρίων. Ἀπέθανε τὸ 1891.

Τέκνα Θεοδώρου: α') Ἰωάννης, νυμφευθεὶς τὴν Ἀριάδνην Λαμπριανοῦ Γρούτα Κυπρίου μεγαλεμπόρου Ἀλεξανδρείας, ρηξικέλευθος ἐπιχειρηματίας ἐν Συρίᾳ, ἀποκατασταθεὶς μετὰ τὸν πόλεμον ἐν Λεμεσῷ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1934· (τέκνα Θεόδωρος καὶ Γεώργιος). β') Γεώργιος μεγαλέμπορος πλουτίσας κατὰ τὸν πόλεμον, νυμφευθεὶς καὶ διαζευχθεὶς τὴν Νίτσαν Ἡλίας Κωστοπούλου μεγαλοκτηματίου ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τὸν Γιαννάκη νυμφευθέντα τὴν Κλειῶ Ἰωάννου Γιάννοβιτς ἱατροῦ ἐκ Καΐρου· ἤδη διαμένουν ἐν Ἀθήναις· γ') Χριστάλλα ὑπανδρευθεῖσα τὸν Βρασίδαν Λανίτην καὶ θανοῦσα προσφάτως (ὄρ. «Λανίται»)· δ') Ἀλκιβιάδης τερματίσας βιαίως τὸν βίον ἐκ νευρασθενείας, ε') Κλέων δικηγόρος ἐν Λεμεσῷ· στ') Μάρκος ὑποπρόξενος Γαλλίας ἐν Λεμεσῷ, ζ') Θησεὺς ἐμπορευόμενος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Μάρκου. (Κλέων, Μάρκος καὶ Θησεὺς ἄγαμοι). η') Φοίβη ἀποθανοῦσα μικρά, θ') Ἐλένη.

ὕπανδρευθεῖσα τὸν ἐκ Συρίας ἱατρὸν Ἀντώνιον Χάνναν, (τέκνον Μάρω ὕπανδρευθεῖσα τὸν Ἑλληνο-Δανὸν Μπέν Χρυσικόν, καθολικὸν ἐκ τῆς Δανίδος μητρός του, ὑπάλ. ἑταιρ. Ἀμιάντου ἐν Λεμεσῷ) καὶ ἰ') Ἦβη διαμένουσα ἤδη ἐν Ἀθήναις.

Ὁ Κωνσταντῖνος εἶχεν ἐκτὸς τοῦ Μάρκου καὶ δεύτερον υἱὸν τὸν Ἱερώνυμον, τὸν ὁποῖον ὁ Κ. Μυριανθόπουλος ἀνακριβῶς ὀνομάζει υἱὸν τοῦ Μάρκου, ἐνῷ ἦτο ἀδελφός του, ὡς ἐβελιώθην κατόπιν ἐρεύνης μεταξὺ τῶν ἐπιζώντων. Ἐπομένως οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἱερωνύμου δὲν σχετίζονται μὲ τὴν οἰκογένειαν Φραγκοῦδη. Ἐν τούτοις σημειοῦμεν, ὅτι ὁ Ἱερώνυμος εἶχε τέκνα, Ἑλένην νυμφευθεῖσαν ἐν Σμύρνῃ τὸν Κωνσταντῖνον Λυμπούσην, Μάρκον, Δημοσθένην, ἔτι δὲ τὸν Κωνσταντῖνον δικηγόρον εἰς τὰ Βαρόσια, τοῦ ὁποῖου υἱὸς ἦτο ὁ Ἱερώνυμος Περιστιάνης συγγραφεὺς πολλῶν ἔργων περὶ Κύπρου (Κ. Μυριαν. σ. 229).

Οἱ ΛΑΝΙΤΑΙ

Ὁ Δημητρός ὁ Δάσκαλος.—Ἡ κόρη τοῦ Β' Δημητρίου Φραγκοῦδη Ματρώνα ὕπανδρεύθη τὸν ἐκ τοῦ χωρίου Λάνια Νικόλαον Λανίτην ἐμπορευόμενον ἐν Λεμεσῷ, ἐξ οὗ τέκνα ὁ γνωστὸς ὡς Δημητρός ὁ Δάσκαλος, λαβὼν τὸ ἐπώνυμον Νικολαΐδης (τὰ τέκνα του διετήρησαν τὸ ἐπίθετον Λανίτη), ἀνὴρ λόγιος, γεννηθεὶς τὸ 1822 καὶ μεταβάς τὸ 1838 εἰς Κέρκυραν μετὰ τοῦ θείου του Ἰωάννου Φραγκοῦδη (Γιαμαρέλλου), μαθητεύσας εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκηδημίαν, σπουδάσας κατόπιν φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἐπιστρέψας εἰς Κύπρον διηύθυνε τὸ ἐν Λεμεσῷ Σχολαρχεῖον (1848–65) καὶ διετέλεσεν ἐκ διαλειμμάτων (1854–74) Προξενικὸς πράκτωρ τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν Ἀγγλικὴν Κατοχὴν ἐξελέγη βουλευτὴς, ἀποθανὼν τοιοῦτος ἐν Λάρνακι τῷ 1888 καὶ ταφείς μετὰ μεγάλων τιμῶν. (Πλείονα ἴδ. Φιλίπου Τ. Α. 243–45) Ὁ Δ. Νικολαΐδης διεκρίθη διὰ τοὺς κλασσικοὺς τοῦ λόγου, πανηγυρικοὺς καὶ ἐπικηδεῖους, γραμμένους μὲ τὸ ἀρχαιοπρεπὲς ὕφος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Νικολάου.

Ἴδου ἀπόσπασμα λόγου τοῦ ἐκφωνηθέντος τὴν 3οὴν Ἰαν. 1865 κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. «Πρὸ 22 ἐτῶν ἐσυστήθησαν τὰ ἐν Λεμεσῷ σχολεῖα καὶ κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἄλλοι ἦσαν οἱ συνεργασθέντες, ἄλλοι οἱ οἰκοδόμοι, ἄλλοι οἱ ὑλοφόροι. Ποῦ ὁ Γεώργιος Ἐλευθερούδης, ὅστις ἐκθύμως καὶ ἐρωμένως συνεισέφερε τὸν ὀβολὸν του καὶ τοὺς ἄλλους πρὸς τοῦτο προέτρεπε; Ποῦ ὁ Νικόλαος Φραγκοῦδης, οὕτινος ὁ λό-

γος ἐγίνετο κοινωνικὸν θέσπισμα καὶ αἱ ἀποφάσεις του εἶχον καθ' ἑαυτὰς τὴν σφραγίδα τοῦ κύρους; Ποῦ ὁ Γεώργιος Σιβιτανίδης ὁ ἄνθρωπος τῆς πόλεως, ἡ δεξιὰ χεὶρ τῶν ἀοιδίμων... ὁ ἀπαράμιλλος συνεργάτης τῆς χορείας τῶν ἐπιτηδείων ἀριστοτεχνῶν τῆς ἐποχῆς του, ποῦ ὁ ἀγαθὸς πολίτης Κακαθύμης, οὗτινος ἡ φωνὴ ὑψοῦτο ἀείποτε ὑπὲρ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ λυσιτελοῦς; Ποῦ ὁ Ἰασωνίδης, ὅστις μετὰ τοῦ φίλου του Νικολάου

Δημητρὸς ὁ Δάσκαλος

Φραγκοῦδη ἀπετέλει τὸ περιστύλιον οὕτως εἰπεῖν τοῦ κοινωνικοῦ μας οἰκοδομήματος; Ποῦ ὁ Γεώργιος Πηλαβάκης, ὅστις μετὰ πολλῆς ἱκανότητος ἐπηδαλιούχει τὴν κοινωνικὴν ἡμῶν ναῦν; !...»

Ὅποῖον ἱερὸν πῦρ ἐφλόγιζε τὰς ψυχὰς τῶν ὑποδούλων, ὅταν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα διαδιδόμενα ἐκ νέου εἰς τὴν Ἀνατολὴν παρεσκεύαζον τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους!

Ἐκ τοῦ γάμιου τοῦ Δημητροῦ μετὰ τῆς Τερεζοῦς θυγατρὸς τῆς Δόμνας Κυρβελίδου, ἡ ὁποία Τερεζοῦ ἀπέθανε τὸ 1894, ἐγεννήθησαν 1) Νικόλαος σπουδάσας ἐν Ἀθήναις φιλολογίαν, σχολάρχης Λάρνακος, διδάσκαλος πολλῆς ἀρετῆς, φιλοπατρίας, καὶ ἀγαθότητος, νυμφευθεὶς τὴν Θέκλαν Πιερίδου, ἀποθανὼν (1896) 44 ἐτῶν· ἡ χήρα του ἀπέθανε (1923) 68 ἐτῶν· ἄτεκνοι 2)

Γεώργιος καὶ Αὐγὴ ἀποθανόντες ἡλικιωμένοι ἄγαμοι. 3) Δόμνα ὑπανδρευθεῖσα τὸν ἔμπορον Λάρνακος Νικόλαον Ἰ. Δημητρίου καὶ θανοῦσα 1936 83 ἐτῶν. Τέκνα αὐτῶν Ἰάκωβος δικαστής, συνταξιοῦχος, Δημήτριος πρῶην Δήμαρχος ἐκ τῶν πλουσίων καὶ δραστηρίων Λαρνακέων, Μαρία διεζευγμένη, Θεσσαλία καὶ Τερέζα ἄγαμοι καὶ Γεώργιος, νυμφευθεὶς Ἀγγελικὴν Παπαφυλαριοῦ ἐκ Χίου· τέκνα Νίκος καὶ Δημήτριος, 4) Καλλιστὴ οὐζευχθεῖσα τὸν Εὐαγόραν Νικολαΐδην (τέκνα α') Τερέζα ὑπανδρευθεῖσα τὸν Κώσταν Π. Λανίτην ἀδελφὸν καὶ συνεταῖρον τοῦ μεγαλυτέρου Κυπρίου ἐπιχειρηματίου ἐν Λεμεσῷ κ. Ν. Π. Λανίτη (τέκνα Ἀντιγόνη, Νίκος, Εὐαγόρας) β') Δημήτριος, γ') Νικόλαος, δ') Πλάτων θανὼν 1936. 5) Βρασίδης, γραμματεὺς τῆς Διοικήσεως Λεμεσοῦ συνταξιουχος ἤδη, τιμηθεὶς διὰ βρεττανικοῦ παρασήμου διὰ τὴν μακρὰν καὶ εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν του, νυμφευθεὶς τὴν Χριστάλλαν Θ. Περιστιάνη (θανοῦσαν) ἐξ' ἧς τέκνα Τερέζα σύζυγος ἐμπόρου Κλεάρχου Κοσμᾶ ἐκ Λάρνακος (τέκνα : Μάριος θανὼν μικρὸς καὶ Στέλιος) καὶ Ὀλυμπία σύζυγος Μαρίου Ἰακωβίδη ἐμπόρου ἐν Λεμεσῷ.

Ν. Κλ. Λανίτης. — Θανούσης τῆς Ματρónας ὁ Νικόλαος

Ν. Κλ. Λανίτης

Λανίτης ἐπῆρεν εἰς β' γάμον τὴν Δεσποινοῦν, ἐκ τοῦ χωρίου Λόφου, ἐξ' ἧς ἀπέκτησε τὸν Γεώργιον καὶ Ἑρόδοτον, θανόντας ἀτέκνους καὶ τὸν Κλεάνθην νυμφευθέντα τὴν συγγενὴ του Δόμναν Ρωσσίδη θυγατέρα τῆς Θεοδώρας ἀδελφῆς Δ. Ν. Φραγκοῦδη. Τέκνα Κλεάνθη καὶ Δόμνας. 1) Ν. Κλ. Λανίτης, ὁ γνωστὸς πατριώτης πολιτευτής, δικηγόρος καὶ δημοσιολόγος τῆς Λεμεσοῦ, ἐκτοπισθεὶς μετὰ τὰς ἐν Κύπρῳ

ταραχὰς τοῦ 1931 εἰς Ἀθήνας. Ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ

της Σαπφοῦς Κολακίδη ἐμπόρου Λεμεσοῦ ἀπέκτησε τὴν Ὀλυμπίαν ὑπανδρευθεῖσαν Τάκην Φραγκοῦδην, τρίτον ἐξάδελφόν της υἱὸν Μενελάου Φραγκοῦδη (σ. 36) καὶ τὰς ἀθλητρίδας Δομνίτσαν καὶ Ἰσμήνην. Ἡ τελευταία ὑπανδρεύθη τὸ 1938 τὸν ἐκ Θράκης παραγγελιοδόχον ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης Τόμην Πολίτην, 2) Δεύτερον τέκνον Κλεάνθη καὶ Δόμνας ὁ Γιάγκος ἔγγαμος, ἄτεκνος, σύζυγος Εἰρήνη, 3) Βύρων δημοσιωγράφος ἀποθανὼν ἐν Παρισίοις. 5) Ζήνων πράκτωρ ἑλλ. Ἀκτοπλοῖας, ὅστις ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Ἀθηναῖδος Πηλαβάκη ἀπέκτησε τὴν Δομνίκην καθηγήτριαν ἐν Ἀθήναις καὶ τὴν Πολυ(ξένην), ὑπανδρευθεῖσαν τὸν ἐκ Κεφαλληνίας ἐν Ἀθήνας τραπεζιτικὸν Θρασύβουλον Καββαδίαν (τέκνα Παναγῆς καὶ Ἑλένη θανοῦσα βρέφος).

Οἰκογένεια Κυρβελίδη καὶ Σταυρινοί. Θεωροῦμεν ἀναγκαῖον νὰ γράψωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς οἰκογενείας ταύτης σχετιζομένης φαίνεται μετὰ τῶν Φραγκοῦδηδων. Ἡ οἰκογένεια Κυρβελίδη, Κυλβελίδη (Τζιρβελίδη), ἦτο ἐκ τῶν πλουσίων τῆς Λεμεσοῦ. Ἐκ τῶν θυγατέρων Γεωργίου Κυρβελίδη ἡ Τερεζοῦ ὑπανδρεύθη ὡς εἶδομεν τὸν Δημητρὸν τὸν Δάσκαλον, ἡ δὲ ἀδελφὴ της Ζωὴ τὸν κατόπιν Πρόξενον τῆς Ἀγγλίας ἐν Λεμεσῷ Πετράκην Λοῖζον. Ἡ Ζωὴ ἦτο ὠραιότατη, οἱ παλαιότεροι δὲ ἐνθυμοῦνται τὸ δίστιχον :

«Ζωῖτσα μου, μυρμίτσα μου, κόρη τοῦ Τζιρβελίδη
ποῦχεις εἰς τὸ στηθός σου ἓνα κιλὸ μυρμίδι» (φλωριά) !

Μὲ τὴν οἰκογένειαν αὐτὴν συνδέεται ἡ οἰκογένεια Σταυρινοῦ τοῦ ἀγωνιστοῦ καταγομένη ἐκ τοῦ χωρίου Λόφου· τούτου ἡ μητέρα ἦτο τῆς οἰκογενείας Κυρβελίδη. Εἰς ἡλικίον 17 ἐτῶν μετέβη εἰς Ἑλλάδα, ἐξοπλίσας ἰδίᾳ δαπάνῃ ὁμάδα Κρητῶν καὶ Κυπρίων ἐξ Αἰγύπτου καὶ κατετάχθη εἰς τὴν ἑκατονταρχίαν τοῦ Κυπρίου καπετὰν Τζώρτζη, διορισθεὶς «μπουλουκτοῆς», λαβὼν μέρος εἰς πλείστας μάχας καὶ τραυματισθεὶς κατὰ τὴν καταστροφὴν εἰς τὸν λόφον Φιλοπάππου. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ σημειῶνω, ὅτι θὰ ἦτο ἀναγκαῖον νὰ καταβληθῇ φροντίς, ἵνα γραφῇ ἡ ἱστορία τῶν Κυπρίων, οἱ ὅποιοι ἔλαβον μέρος εἰς τὸν Ἀγῶνα. Ἡ ἐν Ἀθήναις ἐπιζῶσα θυγάτηρ του Ἀδαμαντία μοὶ διηγήθη, ὅτι ὁ πατήρ της ἐλέγετο Σταυρινὸς Κυρβελίδης, καὶ ὅτι κατόπιν ἔλαβεν ἐν Ἑλλάδι τὸ ἐπίθετον Σταυριανός, ὅτι ὁ πατήρ της ἦτο συγγενὴς τῶν ἐν Ἀθήναις Γονατάδων καὶ Φουντουκλήδων καὶ ὅτι ἡ ἐξαδέλφη της Σεμίραμις Μουστάκα ἔλεγεν, ὅτι ἦτο ἐξαδέλφη τῆς συμμαθητρίας της

Ἀλεξάνδρας Ρογκοπούλου θυγατρὸς τῆς Εὐφροσύνης Γονατᾶ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει προκύπτει συγγένεια καὶ με τοὺς Φραγκοκούδηδες, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξάκριβώσω.

Αἱ οἰκογένειαι Σταυρινοῦ καὶ Κυρβελίδη (ᾧρα σ. 168 Τ. Α΄ Φιλίππου) δὲν ὑπάρχουν πλέον ἐν Κύπρῳ. Εἰς τὰ βιβλία τῆς Ἀγίας Νάπας Λεμεσοῦ εὗρηκα, ὅτι «Αἰκατερίνη Μ Κυρβελίδη ἀνεδέξατο τὸ 1856 ἐκ τῆς κολυμβήθρας τὸ τέκνον Γεωργίου Σταυρινοῦ, ὀνομάσασα αὐτὸ Μιχαήλ». Ὁ ἀδελφὸς τῆς Τερεζοῦς καὶ Ζωΐτσας Ἀλέξανδρος Κυρβελίδης ἀποκατασταθεὶς ἐν Αἴ-γύπτῳ φέρεται μεταξὺ τῶν δωρητῶν τῶν σχολείων Λεμεσοῦ. Ὁ Ἰωάννης Σταυρινὸς ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1887, ἀποστρατος ταγματάρχης χωροφυλακῆς, καταλιπὼν ἐκτὸς τῆς Ἀδμαντίας ἀγάμου, ἣτις κατέχει καὶ τὸ πολεμικὸν ἡμερολόγιον τοῦ πατρὸς της, καὶ διάφορα ἄλλα τέκνα.

Οἱ Σταυρινοὶ τῆς Λεμεσοῦ δὲν φαίνονται ἔχοντες σχέσιν με τὸν Σταυρινὸν Σκαραβαῖον Λάρνακος. Πέτρος Σταυρινὸς ὑπῆρξε Κύπριος λόγιος ἀποθανὼν ἐν Ἀθῶ τῷ 1633. (Φιλίππου σελ. 94 τ. Β΄).

Οἰκογένεια Ρωσσίδη.—Ὁ Δ. Ν. Φραγκοῦδης (Β΄) ἐκ β΄ γάμου μετὰ τῆς ὥραιας Μαρίας Χασάπογλου ἐκ Σμύρνης, τῆς λεγομένης Κοκόνας, ἀπέκτησε τὴν Θεοδώραν ὀνομαστὴν ἐπίσης διὰ τὴν ὡμορφίαν της. Ἡ Θεοδώρα ὑπανδρεύθη τὸν Ἰωάννην Ρωσσίδη υἱὸν τοῦ Λαμπριανοῦ Ρωσσίδη, ὅστις ὑπῆρξε δημογέρων ἐν Λεμεσῷ καὶ ἐκ τῶν μεμνημένων εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας. Τῆς Θεοδώρας, θανούσης τὸ 1895, τέκνα: 1) Ὁ Δημήτριος δικαστὴς μετὰ τὴν Ἀγγλικὴν κατοχὴν, ἀποκτήσας ἐκ τῆς Ζωῆς τὸ γένος Μακρίδη α΄. τὸν Γιάγκον τερματίσαντα τὸν βίον του βιαίως ἐκ νευρασθενείας ἐν Κερκύρᾳ πρὸ πολλῶν ἐτῶν, β΄. τὸν Μιχαλάκην ἀποκατεστημένον ἐν Χαρτούμ, ᾧπου καὶ ἀπέθανεν ἐσχάτως εἰς ἡλικίαν 55 ἐτῶν. Ὑπῆρξε πρωταθλητὴς τῶν πρώτων Πανελληνίων ἀγώνων 1901 εἰς τὸν δρόμον τῶν 100 μέτρων. Μετὰ πολλὰ ἔτη τὴν ἐπίδοσιν ἔρριψεν ὁ ἐξάδελφός του Ρένος Φραγκοῦδης καὶ γ΄. τὴν Ἀγγελικὴν Κώστα Σχίζα, διαμένουσαν ἤδη ἐν Ἀθήναις. 2) Δεύτερον τέκνον τῆς Θεοδώρας ἡ Ἀγγελικὴ Κωνσταντίνου Καραγεωργιάδου (πρὸ πολλοῦ ἀπέθανον), 3ον τέκνον ἡ Δόμνα ἡ ὁποία ὑπανδρεύθη τὸν Κλεάνθη Λανίτην (σ. 76), 4ον) τέταρτον τέκνον τῆς Θεοδώρας ἡ Μαριεῦ γνωστὴ ὡς Μπιζοῦ, ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τὸν θεῖον μου Εὐρυβιάδην διὰ τὴν ὡμορφίαν της, ὑπανδρευθεῖσα τὸν Ἰωάννην Ποταμίτην ἐξ οὗ ἀπέκτησε 1) τὴν Θεοδώραν χήραν Χαραλάμπους Μυ-

ριάνθη, ἀδελφοῦ Νικόλα Μυριάνθη (σ. 39) 2) τὸν Φαίδωνα νυμφευθέντα τὴν Μαρίτσαν Ρούσσου (τέκνα: Γιάγκος νυμφευθεὶς τὴν Μαρούλαν Ἀγγελινίδη, δικηγόρος ἐν Λεμεσῷ καὶ Μπάμπης, ὑπάλληλος ἐν Σουδάν 3) τὸν Δημήτριον νυμφευθέντα τὴν κόρην τῆς ἀδελφῆς μου Αἰκατερίνης Ζωὴν (σ 39) 5) τέκνον τῆς Θεοδώρας ὁ Λαμπριανὸς διδάσκαλος νυμφευθεὶς ἐν Προκονήσῳ Κων)πόλεως τὴν Βασιλοπούλαν, ἐξ ἧς τέκνα: «1) Γιάγκος Ρωσσίδης αἰχμάλωτος στὴν Προύσσα ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου, ἐξαφανισθεὶς ἔκτοτε. Σύζυγός του Πελαγία, τέκνα Γεώργιος, Ἀρεταῖος, Θεόδωρος, Λάμπρος, Λεωνίδας, Δέσποινα καὶ Θεοδώρα. Ἀρεταῖος καὶ Θεόδωρος σκοτώθηκαν στὸν πόλεμον μικρὰ παιδιὰ. Γεώργιος παντρεμένος στὴν Πρίγκηπον ἔχει ἓνα κυριτσάκι. Ἀπὸ τοὺς ἄλλους δὲν ὑπάρχουν εἰδήσεις. 2) Θεοδώρα. Σύζυγος αὐτῆς Φώτιος Γλαράκης ἀπὸ τὸ Πασᾶ Λιμάνι Προποντίδος. Σκοτώθηκε στὸν πόλεμο τοῦ 1912 στὴν Μερσίνα. Παιδιὰ του Θεόδωρος, Λάμπρος, Στέλιος, Βασιλική, Διαμάντω. Κατοικοῦν στὴν Νέα Τρίγλια Χαλκιδικῆς. Ἡ Βασιλική παντρεύτηκε στὰ Νέα Ρόδα, οἱ ἄλλοι ἀνύπανδροι. 3) Φρόσω Γεωργίου Κυριακίδου ἐκ Ρόδου φωτογράφου ἐν Λεμεσῷ. Παιδιὰ της Κική, Δομνίκη, Λευκή, Λάμπρος ἀνύπανδροι. 4) Ἀγγελικὴ Ρωσσίδου ἀνύπανδρη χάθηκε στὸν πόλεμο. 5) Ἀγλαΐα Φειδάκη ἀπὸ τὸ Πασᾶ Λιμάνι Προποντίδος. Κατοικοῦν εἰς Μοντρεάλ Καναδᾶ, ἔχουν κόρην Ναυκρατοῦσαν ἀνύπανδρο». Ταῦτα κατ' ἀνακοίνωσιν μέλους τῆς οἰκογενείας (¹).

ΟΙ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΙΣ — ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Ἡ οἰκογένεια τῶν Θεμιστοκλέων ὑπῆρξεν οἰκογένεια μεγάλων διδασκάλων. Ὁ Γ. Σταυρινὸς ἔλαβεν ὡς σύζυγον τὴν Βασιλικὴν Φραγκοῦδη κόρην τοῦ Χατζηνικολάκη καὶ ἀδελφὴν τοῦ Δημητρίου τοῦ Κονσόλου. Ὁ Σταυρινὸς, ὁ ὁποῖος φαίνεται Λαρνακεύς, ὠνομάζετο Σκαρabaῖος (²) καὶ περὶ τοῦ ὀνόματος

(¹) Οἱ ἐν Λεμεσῷ ἀδελφοὶ Ρωσσίδη, Νέαρχος, Λάμπρος καὶ Γεώργιος, συγγενεύουν μὲ τοὺς ἄνω Ρωσσίδηδες ἐκ τοῦ ὅτι ὁ πατὴρ των Θεόδωρος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου Ρωσσίδη, ἀλλὰ δὲν προέρχονται ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν Φραγκοῦδη. Ὁ Θεόδωρος Ρωσσίδης ὑπανδρευθεὶς ἐξ ἄλλου ἀδελφὴν τῆς μητρὸς μου συγγενεύει μεθ' ἡμῶν ἐκ τῶν Πηλαβάκηδων.

(²) Τὸ ὄνομα Σκαρabaῖος δὲν ὑπάρχει πλέον ἐν Κύπρῳ. Εἰς τὰ βιβλία τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου Λάρνακος εὗρηκα μνημονευόμενον τὸ 1848 ἓνα Σκαρabaῖον προφανῶς συγγενὴ τοῦ Σταυρινοῦ διατηρήσαν·

τούτου ἐγράψαμεν ἤδη ἐκτενῶς (σ. 16). Τῆς Βασιλικῆς καὶ τοῦ Σταυρινοῦ τέκνον ὁ Δημήτριος, ἐκπαιδευθεὶς ὡς ἄριστα εἰς τὴν μεγάλην ἐν Κυδωνίαις τῆς Μ. Ἀσίας Σχολὴν τοῦ Γένους, ἔνθα οἱ μαθηταὶ ἐλάμβανον ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ ὀνόματα καὶ ὅπου ὁ Δημήτριος ἐπῆρε τὸ ἐπίθετον Θεμιστοκλῆς. Ὁ Δημήτριος ἐγκατεστάθη ὡς διδάσκαλος ἐν Λεμεσῷ (1819) καὶ μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν, κλεισθείσης τῆς σχολῆς, εἰς Λάρνακα, ὅπου καὶ ἐδίδασκεν, ἀποθανὼν 1848. Ἀνεδείχθη εἰς τῶν μεγάλων τοῦ Γένους διδασκάλων. Περὶ αὐτοῦ ἔγραψαν πολλὰ Κηπιάδης (σ. 50—51), Πηλαβάκης (σ. 71) καὶ Φιλίππου (Τ. Α' σ. 239), γράφων «Ἡ δρᾶσις τοῦ Δ. Θεμιστοκλέους ὑπῆρξε ποικίλη καὶ εὐεργετική. Ἀνὰ πᾶσαν Κυριακὴν ἐκήρυττε τὸν θεῖον λόγον, ἔγραφεν ἀνταποκρίσεις εἰς τὴν Ἀμάλθειαν (Σμύρνης) καὶ ἐπρωτοστάτει εἰς κάθε πατριωτικὴν κίνησιν. Ἡ Κύπρος δύναται νὰ εἶναι ὑπερήφανος, διότι εἶχε τοιοῦτον διδάσκαλον καὶ ἀναμορφωτὴν τῶν τέκνων της... ἀπεδείχθη ἀντάξιός μαθητῆς τῶν Μεγάλων τοῦ Γένους Διδασκάλων». Οἱ μεγάλοι αὐτοὶ Διδάσκαλοι ὑπῆρξαν πράγματι οἱ ἀναμορφωταὶ τοῦ Ἕθνους, ἀλλ' ὁ λογιωτατισμὸς τῶν ἐσκότῳσε τὴν φιλολογίαν τῶν. Ἴδου καὶ ἓνα δίστιχον τοῦ διδασκάλου Δημητρίου, τὸ ὁποῖον ἐνθυμοῦνται οἱ παλαιοὶ καὶ τὸ ὁποῖον ἀπηυθύνετο πρὸς τὴν γυναῖκά του Μαρουδιάν.

«Ἡ φύσις δὲν ἐποίησεν ἑτέραν σου ὁμοίαν,
μόνον ἐσὲ τὴν Μαρουδιάν, μοναδικὴν καὶ μίαν» !

Ἐκ τοῦ γάμου του μὲ τὴν Μαρουδιάν θυγατέρα Ἀνδρέου Βονιτσιάνου Λάρνακος ἐγεννήθησαν τὰ ἑξῆς τέκνα.

1) Διόφαντος, νυμφευθεὶς Εὐλαλίαν Γεωργιάδου (Ψάλτη) ἐπιζῶσαν, δικηγόρος ἐν Λάρκακι. Τέκνα αὐτοῦ α' Δημήτριος δικηγόρος, ἄτεκνος ἐν Λάρνακι, Νικόλαος Διευθυντῆς Τραπεζῆς ἐν Χανίοις νυμφευθεὶς τὴν Ἑσθῆρα Ἰωάννου Καλούτση ἐκ Χανίων, Προξένου ἄλλοτε τῆς Ἑλλάδος ἐν Λεμεσῷ. Τέκνα Νικολάου : Ἑλένη, Εὐλαλία, ὑπανδρευθεῖσα Γρηγόριον Σπαντιδάκην Κρήτα ἀξιωματικὸν ἱππικοῦ, (τέκνα Διόφαντος καὶ Ἰωάννα). Διαμένουν ὅλοι ἐν Χανίοις. γ') Δανάη νυμφευθεῖσα Λουκὴν Ἰακωβίδην, τέκνον Εὐλαλία.

2) Ἀνδρέας Θεμιστοκλέους γεννηθεὶς ἐν Λάρνακι τὸ 1843. Σπουδάζας φιλολογίαν ἐν Ἀθήναις καὶ Γερμανίᾳ, ἀνέλαβε

τα τὸ παλαιὸν ὄνομα. Εἰς τὸ τότε βαπτισθὲν τέκνον του ἐδόθη τὸ ὄνομα Μαρία. Εἰς τὰ αὐτὰ βιβλία ἀναφέρεται συχνὰ τὸ ὄνομα Σταυρινός. Ὁ Σταυρινός αὐτὸς οὐδεμίαν ἐννοεῖται σχέσιν εἶχε μὲ τὸν ἐκ Λόφου ἀγωνιστὴν Σταυρινὸν (σελ. 79).

τὴν διεύθυνσιν τοῦ Σχολαρχείου Λεμεσοῦ (1870—1913), τὸ ὁποῖον ἀνύψωσεν εἰς Γυμνάσιον. Ὑπῆρξε συγχρόνως ὁ ἰδρυτὴς τῶν Ὀλυμπίων, τοῦ πρώτου ἐν Κύπρῳ Γυμναστικοῦ Συλλόγου καὶ πρόεδρος αὐτοῦ μέχρι τοῦ θανάτου του. Ὁ Ἀνδρέας διεκρίθη διὰ τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν μεγάλην καθ' ὅλην τὴν Κύπρον ἐκπαιδευτικὴν τοῦ ἐπίδρασιν, ἀναδειχθεὶς ἀντάξιός τοῦ πατρός του καὶ ἀξιωθεὶς πολλῶν τιμῶν, τιμηθεὶς ὑπὸ τῆς Ἑλ-

Ἀνδρέας Θεμιστοκλέους

λάδος διὰ παρασῆ-
μου. Ἀπέθανεν εἰς ἡ-
λικίαν 75 ἐτῶν 1918
τυφλὸς τὰ τελευταῖα
τοῦ ἔτη. Ἐκ τοῦ γά-
μου του μετὰ τῆς Πο-
λυξένης(Ξενοῦς)θυγα-
ρὸς Χαρικλείας Πη-
λαβάκη καὶ Γεωργίου
Σιβιτανίδη, ἐκ τῶν με-
γάλων τῆς νήσου οἰ-
κογενειῶν, ἀπέκτησε
τέκνα, α) Χαρίκλειαν
συζευθεῖσαν Ἰωάν-
νην Μαρκίδη, γραμ-
ματέα Ἐφετείου Λευ-
κωσίας, ἥδη συνταξι-
οῦχον (τέκνα Ἑλλη,
Φρίξος, δικηγόρος ἐν
Λευκωσίᾳ καὶ Βίας
δημοσιογράφος καὶ
δικηγόρος ἐν Λευκω-

σίᾳ, νυμφευθεὶς Ἀνδρομάχην Κ. Κωνσταντινίδου δημοσιογράφου
(τέκνον ὁ μικρὸς Γιάγκος) β) Μαρίαν ὑπανδρευθεῖσαν Μιλτιάδην
Εὐθυμιάδην δικαστὴν θανόντα 1922 (τέκνα Ἀνδρέας καθηγητὴς
ἀποθανὼν 1935 ἐν Μονάχῳ, ὅπου μετέβη δι' εὐρυτέρας σπουδὰς,
Δέσποινα, ἡ πρώτη Κυπρία Δικηγόρος, Προκόπης μαθητής. Ἡ οἰκο-
γένεια Εὐθυμιάδου παραμένει ἤδη ἐν Ἀθήναις, γ) Ἀσπασίαν ὑπαν-
δρευθεῖσαν τὸν Ἀργυρὸν Δρουσιώτην Γυμνασιάρχην Λεμεσοῦ δια-
δεχθέντα ἐπαξίως τὸν πενθερόν του Ἀνδρέαν, ἀποθανοῦσαν 1924
(τέκνα Ἀνδρέας ἠλεκτρολόγος ἐν Λονδίνῳ καὶ Γιαννάκης σπου-
δαστὴς ἐν Βελγίῳ) δ) Δημητράκην Κυβερνητικὸν ὑπάλληλον ἐν
Λεμεσῷ νυμφευθέντα τὴν Ἑλένην Κ. Πηλαβάκη ἐκ Πάφου (τέ-

κνον ἢ μικρὰ Δανάη ε') Ἑλένην ὑπανδρευθεῖσαν τὸν συνταγματάρχην Διονύσιον Σκορδάκην ἐν Ἀθήναις.

3) Νεοκλῆς Θεμιστοκλέους ἀποθανὼν ἄγαμος 4) Δανάη θανοῦσα 16 ἐτῶν. 5) Ἀσπασία Ἀπεγῆτου (τέκνον Ἀγάπη Ἰωαννίδου θανοῦσα ἄτεκνος ἐν Λάρνακι) 6) Φιλομήλα Λ. Μαυροῖδη, τέκνα ἐν Αἰγύπτῳ, α) Δημήτριος νυμφευθεὶς Γαλλίδα καὶ ἔχων Φιλομήλαν καὶ Ἀλεξάνδραν β) Δανάη Πετρίδου ἱατροῦ ἐν Καῖρῳ ἔχουσα υἱὸν καὶ θυγατέρα. γ) Μυριάνθη, Κρήτη καὶ Ἀσπασία ἀποθανοῦσαι ἄγαμοι.

Κωνσταντῖνος Θεμιστοκλέους. Ἐκτὸς τοῦ Δημητρίου ἡ Βασιλικὴ καὶ ὁ Σταυρινὸς εἶχον καὶ δεῦτερον υἱὸν τὸν Κωνσταντῖνον, ὅστις ἐκ τῆς Ἀννέτας Πιερίδου, ἀδελφῆς τοῦ Δημητρίου Πιερίδου, περὶ οὗ παρακάτω, ἀπέκτησε τὸν Πιεράκην καὶ τὴν Σεβαστήν, ἀποθανόντας ἀγάμους, καὶ τὴν Βασιλικὴν Κραμβῆ, τῆς ὁποίας ἡ θυγάτηρ Ἑλένη ὑπανδρεύθη τὸν Ἄγγλον Δρέϊκοτ (Draycott) καὶ ἀποκατεστάθη ἐν Αἰγύπτῳ (τέκνα Δρέϊκοτ: Γεώργιος, Νέλλη χήρα Νίλλ, Ἑρρικ καὶ Οὐῖλλιαμ (αὐτοκτονήσας).

ΟΙ ΚΗΠΙΑΔΑΙ

Ἡ Βασιλικὴ καὶ ὁ Σταυρινὸς εἶχον καὶ δύο θυγατέρας τὴν Μαριοῦν καὶ τὴν Ἑλένην. Ἡ Μαριοῦ ὑπανδρεύθη ἐν Λάρνακι τὸν Ἰωάννην Κηπιάδην, ὅστις ἔσχε Βασίλειον, Γεώργιον, Χρίστον καὶ δύο θυγατέρας τὴν Καλομοίραν ὑπανδρευθεῖσαν ἐν Αἰγύπτῳ τὸν Ἑπτανήσιον Ἰωάννην Κολύρην ἄτεκνον καὶ τὴν Κατίναν ἄγαμον. Πάντες οὗτοι ἀπέθανον πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Ὁ Γεώργιος δικηγόρος καὶ συγγραφεὺς τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ 1821, νυμφευθεὶς τὴν Ἄνναν Κωνσταντινίδου Λάρνακος, μετενάστευσε νέος εἰς Αἴγυπτον. Ἐκ τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Ἀγαμέμνων ἀπέθανον νέοι, ὁ δὲ Φιλήμων νυμφευθεὶς ἐν Αἰγύπτῳ τὴν καθολικὴν Ματθίλδην Ναλπὰς ἐκ Σμύρνης ἀπέκτησε τρεῖς υἱούς, τὸν Γεώργιον, θανόντα, τὸν Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Παῦλον. Ὁ Γεώργιος Κηπιάδης εἶχε καὶ κόρην τὴν Μαρίαν ὑπανδρευθεῖσαν τὸν ἐκ Σμύρνης Νικόλαον Πατερράκην, μηχανουργὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Ὁ Βασίλειος Κηπιάδης, ἀνώτ. Ταχυδρ. ὑπάλληλος Κύπρου, ἐγκατεστάθη συνταξιοῦχος εἰς Αἴγυπτον. Ἐκ τῆς Ἀννέτας κόρης Ἰωάννου Καρύδη ἀπέκτησεν Ἰωάννην, Λεωνίδαν καὶ Ἐπαμεινώνδαν θανόντας νέους καὶ τὸν Χριστόδουλον, ὑπάλληλον Αἰγυπτιακῆς Κυβερνήσεως συνταξιοῦχον ἤδη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

νυμφευθέντα τὴν Γεωργίαν Συμεωνίδου ἐκ Καΐρου (τέκνα Βασίλειος καὶ Ἰωάννης). Ὁ Βασίλης εἶχε καὶ 4 θυγατέρας. ὦν ἡ πρώτη Ἀργυρῶ θανοῦσα μικρά, καὶ ἡ δευτέρα ὀνομασθεῖσα Ἀργυρῶ μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης. Τρίτη ἡ Ροδοῦ καὶ τετάρτη ἡ Ἐλέγκω. Ἡ Ἀργυρῶ ἄγαμος ζῆ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἡ Ροδοῦ ὑπανδρεύθη τὸν Μιχαὴλ Παῖσιδην. Ἀπέθανον ἀμφότεροι ἄτεκνοι. Ἡ Ἐλέγκω ὑπανδρεύθη τὸν Ἀγγλον Ἑρρίκον Νούγκεντ (Nugent).

Ὁ Χρῖστος Κηπιάδης λεπτουργὸς ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκ τῆς συζύγου του Ἀσπασίας ἀπέκτησε τὸν Γεώργιον καὶ Ἰωάννην καὶ τέσσαρας θυγατέρας Μαρίαν, Ἐλένην, Κατίναν καὶ Εὐγενίαν, ἀπάσας ἐγγάμους, ἐξ ὧν ζῆ ἡ τελευταία.

Οἰκογένεια ΔΑΝΙΗΛ ΧΑΤΖΗ ΙΩΑΝΝΟΥ

Ἡ ἑτέρα κόρη Σταυρινοῦ Ἐλένη ὑπανδρεύθη ἐν Λάρνακι τὸν Χατζηγιάγκον Δανιὴλ θανόντα τὸ 1865. Τέκνα αὐτῶν. 1) Βασιλικὴ ὑπανδρευθεῖσα Κωνσταντῖνον Μεληνιώτην, (τέκνα) α' Νικόλαος, ἀποθανὼν 1890 ἄγαμος. β) Ἀνδρέας νυμφευθεὶς Εἰρήνην Νικολαΐδου καὶ ἀποκτήσας Βασιλείαν σύζυγον Σεχριάν, Ἀρμενίου, Ἐλπίδα ὑπανδρευθεῖσαν τὸν Χρῖστον Βαγιανὸν Κύπριον ἐμπορευόμενον ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τὸν Νῆικον. 2) Δημήτριος νυμφευθεὶς ἐν Καΐρῳ τὴν Ἀγάθην Γρόλλου (τέκνα Ἀλέξανδρος, Κωστάκης καὶ Κική. 3-4) Εὐανθία καὶ Θεσσαλία θανοῦσαι μικραί. 5) Δανιὴλ καὶ Κώστας. Ὁ Δανιὴλ ἔλαβε τὸ ἐπίθετον Χατζηἰωάννου καὶ ἐκ τῆς Ἀγλαΐας Χατζηδημητρίου ἀπέκτησε Δημήτριον, Κωνσταντῖνον, Νικόλαον, Πέτρον, Ἀνδρέαν, Νεοκλῆν καὶ Γιάγκον, ἐξ ὧν ἀπέθανον ἄγαμοι ὁ Νεοκλῆς καὶ ὁ Δημήτριος. Ὁ Γιάγκος ἀπέθανεν ἔγγαμος (τέκνα Δανιὴλ, Δημήτριος καὶ Ἰωάννης) οἱ λοιποὶ εἶναι ἔγγαμοι καὶ ἔχουν τέκνα, ἐξ αὐτῶν δὲ ὁ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας διαμένουν ἐν Αἰγύπτῳ.

ΣΥΓΓΕΝΙΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΙ

Ἐνταῦθα τελειώνει ἡ γενεαλογία τῆς οἰκογενείας Φραγκοῦδης ἐξ ἀρρενογονίας καὶ θηλυγονίας. Εἰς τὰς ἐπομένας σελίδας θὰ διαλάβω ὀλίγα περὶ τῶν οἰκογενειῶν, αἱ ὁποῖαι συνδέονται στενῶς μετὰ τῆς οἰκογενείας Φραγκοῦδης ἐκ τοῦ γάμου θηλέων μελῶν τῶν οἰκογενειῶν τούτων μετὰ Φραγκοῦδηδων ἐκ πλαγίου. Πρώτη τοιαύτη οἰκογένεια εἶναι ἡ τῶν Πηλαβάκηδων, ἐκ τοῦ γάμου τοῦ πατρός μου μετὰ τὴν Ζωήτσαν Γ. Πηλαβάκη.

Οικογένεια ΠΗΛΑΒΑΚΗ

Ὁ ἐκ μητρὸς πάππος μου Γεώργιος Πηλαβάκης κατήγετο ἐξ ἐγκρίτου τῆς Λευκωσίας οἰκογενείας. Ἐκ διηγήσεων τῆς μάμης μου Ἑλένης γνωρίζω, ὅτι οἱ Πηλαβάκηδες κατήγοντο ἐξ Ἑπτανήσου, ὅτι ὠνομάζοντο Ντεκαγιόλα καὶ ἦσαν φαίνεται Ἑνετικῆς καταγωγῆς. Ὁ πατήρ τοῦ πάππου μου ὠνομάζετο Ἰωάννης, λέγεται δέ, ὅτι ἔλαβε τὸ ὄνομα «Πελαβάτζης» ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του ἐκ τῆς πολλῆς του ἀγάπης πρὸς τὸ «πελάφι». Οἱ κατόπιν ἐξελλήνισαν τὸ ὄνομα εἰς Πηλαβάκην. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Γεώργιος ὑπῆρξε κοτζάμπασης Λεμεσοῦ, ἀποκτήσας μεγάλην περιουσίαν. Ἐφόρει σαλβάρια καὶ ἐκάπνιζε τσιμποῦκι. Ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἰδρυτῶν καὶ ἐφόρων τῶν σχολείων. Κατὰ τὰς ἀνὰ τὰ χωρία περιοδείας του ἐνυμφεύθη μίαν ὡραίαν χωριατοπούλαν, τὴν Ἑλένην κόρην τοῦ προκρίτου τοῦ χωρίου Προδρόμου Χατζημιχάλη. Ἡ Ἑλένη, ὥς μοῦ διηγήθη πολλάκις, ὑπῆρξεν ἀνεψιὰ ἀρχιμανδρίτου, τὸν ὁποῖον κατὰ τοὺς διωγμοὺς τοῦ 1821 ἠκολούθησε φεύγοντα εἰς τὰ χωριὰ μὲ ἓνα δισάκι ἀσημικά. Τὸ σπίτι τοῦ Χατζῆ-Μιχάλη κοντὰ εἰς τὴν βρύσιν τοῦ Προδρόμου σῴζεται μέχρι σήμερον καὶ κατοικεῖται ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους. Τὸ δὲ ἀρχοντικὸν τοῦ πάππου μου Γεωργίου σῴζεται ἐν μέρει ἐπὶ τῆς προκυμαίας τῆς Λεμεσοῦ, ἀγορασθὲν παρὰ τῆς ἐγγονῆς του Ἑλένης Ἀποστολίδου, εἰς ἣν περιῆλθε ἐκ τοῦ πατρὸς τῆς Δημοσθένη, ὑπὸ τῶν Ἰταλοκυπρίων ἀδελφῶν Μαντοβάνη.

Ὁ Γεώργιος καὶ ἡ Ἑλένη Πηλαβάκη ἀπέκτησαν τὰ ἐξῆς τέκνα 1) τὴν Χαρίκλειαν, ὑπανδρευθεῖσαν τὸν Γ. Δ. Τσιβιτανίδην ἐκ τῶν διαπρεπῶν οἰκογενειῶν τῆς νήσου. Ὁ πατήρ του Δημήτριος ἐλέγετο Τσιβιτᾶνος (ἐπίθετον ἀπὸ ἑνετικὸν ἀξίωμα), ἀναφέρεται δὲ μεταξὺ τῶν ἀπαχθέντων (1821), διασωθέντων δὲ τὴν τελευταίαν στιγμὴν (Κηπιάδου σ. 27). Ὁ ἀδελφός του Νικόλαος ἐνυμφεύθη τὴν Φεβρονίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ υἱὸς Γεώργιος Σιβιτανίδης (τὸ Τσ ἔγινε Σ) ἐγκατασταθεὶς ἐν Ἑλλάδι, ὑπῆρξε δημοσιογράφος, Νομάρχης Τρικκάλων καὶ Βουλευτὴς Καλαμπόκας τὴν ἐποχὴν τοῦ Κουμουνδούρου καὶ τοῦ Δεληγιάννη. Οἱ ἰδρυταὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Σιβιτανιδείου Σχολῆς ἦσαν Κύπριοι, τῶν ὁποίων ὁ πατήρ ἐπῆρε τὸ ἐπίθετον ἀπὸ τοὺς ἄνω Σιβιτανίδηδες, πλησίον τῶν ὁποίων ὑπηρέτησεν. Ἡ Φεβρονία ὑπῆρξε μίᾶ ἀπὸ τὰς τρεῖς ὡραίαις θυγατέρας, ποῦ ἀφῆκαν ἐποχὴν, τοῦ πλουσίου χωρικοῦ τοῦ Κοιλανίου «Χατζηζαχαρία μὲ τὰ χίλια πρόβατα». Ἡ δευτέρα, Ζωήτσα, ὑπανδρεύθη τὸν Νισήφορον Φραγ-

κούδην μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης τοῦ συζύγου Μαρίας χήρας Δ. Φραγκούδη (σ. 20). Ἡ τρίτη Εὐανθία ἐπῆρε τὸν ἐκ Λευκωσίας Τσελεπῆν Γιώργον Γλυκὺν ἔγγονον τοῦ Δραγομάνου.

2α Κόρη Γ. Πηλαβάκη Ἀθηνᾶ, ὑπανδρευθεῖσα τὸν Θεόδ. Ρωσσίδην, πατέρα τῶν ἐν Λεμεσῷ διακριθέντων ἀδελφῶν Νεάρχου, Λάμπρου καὶ Γεωργίου ἐπιζώντος. Ὁ Γεώργιος Ρωσσίδης ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰ πλέον ἐπιχειρηματικὰ ἐν Κύπρῳ πρόσωπα τῆς νεωτέρας ἐποχῆς. Σπουδάσας ξένας γλώσσας, ἔγινεν ὑπάλληλος τοῦ πολλοῦ Βασιλείου Ζαχάρωφ, ὅταν εἶχεν ἔλθει εἰς Κύπρον μετὰ τὴν Ἀγγλικὴν κατοχὴν, ὡς τυχοδιώκτης Οὐίλλιαμσον καὶ ἐνεφανίζετο ὡς ἑλληνόγλωσσος Ἀγγλος. Ἀνέλαβε δὲ τότε οὗτος τὴν τροφοδοσίαν τοῦ Ἀγγλικοῦ στρατοῦ καὶ ἤνοιξε τὸ πρῶτον ἐν Κύπρῳ κατάστημα Ἀγγλικῶν εἰδῶν, προσλαβὼν ὡς ὑπάλληλον τὸν Γ. Ρωσσίδην, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ περιῆλθεν ἡ ἐργασία, ὅταν ὁ Οὐίλλιαμσον ἐξηφανίσθη διὰ νὰ ἀναφανῇ μετὰ τινα ἔτη Βασίλειος Ζαχάρωφ. Ὁ νεαρὸς Ρωσσίδης ἵδρυσε τότε τὸν οἶκον ἀδελφῶν Ρωσσίδη καὶ κατόπιν τὸ πρῶτον ἐν Κύπρῳ κεραμοποιεῖον, τὸ ὁποῖον σήμερον ἐργάζεται εὐδοκίμως, περιελθὼν εἰς ἐταιρείαν, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔγεινεν ἡ αἰτία τῆς οἰκονομικῆς καταστροφῆς τῶν ἀδελφῶν Ρωσσίδη. Τὸ Διοικητήριον Λεμεσοῦ ἐν ἀπὸ τὰ μεγάλα νέα κτίρια ἀνῆκεν ἄλλοτε εἰς τὸν Γεώργιον Ρωσσίδην (σ. 81).

3η Κόρη Πηλαβάκη Πολύμνια ὑπανδρευθεῖσα τὸν ἐκ Λάρνακος Πιέρον Ἀντωνιάδην ἔμπορον (τέκνον Εὐθαλία ὑπανδρευθεῖσα ἐν Λεμεσῷ τὸν Γιάγκον Λοῖζον, θανοῦσα τὸ 1936· τέκνα αὐτῶν Πολύμνια θανοῦσα 1937 ἄγαμος, καὶ Λούης παραγγελιοδόχος ἐν Λεμεσῷ, νυμφευθεὶς τὴν Ἀνναν Α. Χαραλαμπίδη ἐκ Λάρνακος.

4η Κόρη Πηλαβάκη Ζωήτσα ὑπανδρευθεῖσα Σωκράτην Φραγκούδην πατέρα μου (σ. 37).

5η Κόρη Πηλαβάκη Ἀμαλία, συζευχθεῖσα τὸν Γεώργιον Κακαθύμην, υἱὸν Δημητρίου Κακαθύμη ἐκ τῶν πλουσίων καὶ φιλογενῶν ἐμπόρων, ἔφορον τῶν σχολείων Λεμεσοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ σπίτι ὑπῆρξε κέντρον κάθε κοινωνικῆς κινήσεως, τὸ πρῶτο σαλόνι τῆς πόλεως. Ἡ σύζυγός τοῦ Ἀμαλία ἦτο ἡ μεγάλη Κυρία τῆς Λεμεσοῦ. Εἰς τὸ σπίτι τῆς ἐφιλοξενεῖτο καὶ ὁ Οὐίλλιαμσον ὁ μετὰ ταῦτα Ζαχάρωφ. Ὁ Κακαθύμης ἀπέθανεν 67 ἐτῶν τὸ 1898. Ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ κατηδάφισε τὸ παλαιὸν ἀρχοντικόν του, κτίσας ἓνα ἀπὸ τὰ νεώτερα μέγαρα τῆς Λεμεσοῦ. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ σύζυγός τοῦ Ἀμαλία ἀτυχήσασα ἀπέθανε πτωχοτάτη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅπου μετέβη μετὰ τοῦ

υιού της 'Αριστοδήμου. Τέκνα Γεωργίου και 'Αμαλίας 1) Δημήτριος νυμφευθείς τὴν Αἰκατερίνην Μενάρδου (σ 41) καὶ ἀποθανὼν νεώτατος εὐθὺς μετὰ τὸν γάμον του. Τέκνον ὁ Δημητράκης (Πιπῆς) δικηγόρος ἐν Λεμεσῷ ταμίας τῶν σχολείων καὶ ἐκπαιδευτικὸς Σύμβουλος παρὰ τῇ κυβερνήσει, φέρων ὡς ἀπόγονος τῶν φιλογενῶν Φραγκούδηδων, Κακαθύμηδων, Μενάρδων καὶ Πηλαβάκηδων τὸ βάρος μεγάλων ὑποχρεώσεων. 2) 'Αριστόδημος ὑπάλληλος Μικτῶν Δικαστηρίων 'Αλεξανδρείας, συνταξιούχος ἤδη ζῶν ἐν Πειραιεῖ.

Υἱοὺς ὁ Γ. Πηλαβάκης εἶχε τὸν 'Αριστόδημον ἔγγαμον θανόντα ἄτεκνον καὶ τὸν Δημοσθένην νυμφευθέντα τὴν ἐξ' Ἀθηνῶν διδασκάλισσαν Μαριγῶ Λαζαρίδου, κόρην τοῦ λιθογράφου Λαζαρίδου, θανοῦσαν νέαν, ἐξ ἧς ἔσχε τὴν 'Ελεγκοῦν ἐπιζῶσαν ἄτεκνον, συζευχθεῖσαν τὸν Ζήνωνα 'Αραοῦζον καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του τὸν διδάσκαλον Χρῖστον 'Αποστολίδην φονευθέντα πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑπὸ "Αγγλου ἀξιωματικοῦ ὄντος ἐν μέθῃ.

Ὁ Γεώργιος Παλαβάκης εἶχεν ἀδελφοὺς 1) τὸν Χαράλαμπον ἐν Λευκωσίᾳ μέλος τῆς 'Επιτροπῆς, ἡ ὁποία συνέστη τὸ 1830 διὰ τὴν διοργάνωσιν νοσοκομείου λεπρῶν καὶ τῶν σχολείων καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ 'Υπουργοῦ (φροντιστοῦ) ἀναλαβόντος τὴν οἰκονομικὴν διεύθυνσιν τῶν ἰδρυμάτων τούτων (Φιλίππου τ. α' σ. 165). Τέκνα τοῦ Χαράλαμπους ὁ Μαρκάκος καὶ ἡ 'Αναστασία, 2) Δεύτερος ἀδελφὸς τοῦ πάππου μου Γ. Πηλαβάκη ὁ Γαβριήλ, ἔμπορος ἐν Λεμεσῷ, ἀποκτήσας ἐκ τῆς Κατερίνας 'Αντωνίου: 'Ιωάννην, Μαρίαν Φλουρέντζου, Εὐσταθίου, 'Αριστοκλῆν, Γεώργιον, Εὐριπίδην, Θεοδώραν 'Ιωάννου Σχίζα, Νικόλαον καὶ Κῦρον. Οἱ Πηλαβάκηδες αὐτοὶ ἅπαντες ἔγγαμοι μὲ τέκνα καὶ ἐγγόνια διεκρίθησαν ἐν Κύπρῳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, ὅπου ἐγκατεστάθησαν τινὲς ἐξ αὐτῶν, ἰδρύσαντες πλουσίους καὶ γνωστοὺς μέχρι σήμερον ἐμπορικοὺς οἴκους. Ὁ Νικόλαος Πηλαβάκης, θεραπεύων τὸν λόγιον καὶ κερδῶν Ἑρμῆν, διεκρίθη ἐν 'Αλεξανδρείᾳ, ὅπου κατέλιπεν υἱοὺς εὐδοκίμως σταδιοδρομήσαντας. Ἡ θυγάτηρ του 'Ιολάνδα ὑπανδρεύθη τὸν ἐν 'Αγκύρᾳ πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος Ραφαήλ Ραφαήλ. 3) Τοῦ Γ. Πηλαβάκη ἀδελφὴ ἡ 'Αννέττα, ἐξ ἧς ὁ 'Ιωάννης καὶ Κωνσταντῖνος λαβόντες τὸ ὄνομα Πηλαβάκης ἀντὶ τοῦ ἐπιθέτου τοῦ πατρός των. Ἐξ αὐτῶν ὁ 'Ιωάννης ἐγκατεστάθη ἐν Πάφῳ. Τοῦ Κωνσταντίνου τέκνον ὁ 'Αριστόδημος ἐπὶ μακρὰ ἔτη διευθυντὴς τῶν δημοτικῶν σχολείων Λεμεσοῦ καὶ ὁ Σωκράτης ἀνώτερος τραπεζιτικὸς ὑπάλληλος ἀποθανὼν ἐν 'Αλεξανδρείᾳ 1918, ἀμφότεροι ἔγγαμοι καταλιπόντες τέκνα

κλπ. 4) Δευτέρα ἀδελφή Γ. Πηλαβάκη ἡ Ἀργυρῶ, ἀποκατασταθεῖσα ἐν Λευκωσίᾳ ὑπανδρευθεῖσα Κυπριανόν, ἐξ οὗ τέκνα καὶ ἐγγόνια.

Τέκνα Ἰωάννου Πηλαβάκη ἐν Πάφῳ 1) Κώστας ἀποκτήσας τέκνα καὶ ἐγγόνια ἐν Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ θανὼν 37, 2) Ἀμαλία, μαία, θανοῦσα. 3) Καλομοίρα Δημητριάδου, οὗ υἱὸς ὁ ἱατρὸς Ὁμηρος, καὶ ἐγγονὴ ἡ Χριστάλλα, συζευχθεῖσα τὸν ἐν Πάφῳ λόγιον δικηγόρον Λοῖζον Φιλίππου. 4) Πολυξένη ὑπανδρευθεῖσα Χριστοφάκην, ἔχουσα τέκνα καὶ ἐγγόνια.

Ἡ ἐκ μητρὸς μάμμη μου Ἑλένη θανοῦσα γραία τυφλὴ 1885, εἶχεν ἀδελφοὺς τὸν Γιαννῆν, Χαράλαμπον καὶ Σοφοκλῆν (Χιονίδην) ἐξ ὧν συγγένεια εἰς τὰ χωρία Πισσοῦρι, Ἄρσος, Πρόδρομος καὶ Ποταμιοῦ. Τοῦ Σοφοκλῆ ἔγγονοι οἱ ἀδελφοὶ Φασουλιῶται, ὧν ἐν Λεμεσῷ ὁ Πάνος διευθυντὴς Ἐφημ. «Παρατηρητῆς», καὶ ὁ Κλεῖτος, ἀποκατασταθεὶς εἰς Βελγικὸν Κόγκον καὶ σχὼν ἐκ τῆς κόρης ἰθαγενεοῦς Σουλτάνου Κιλίμα τὸν μελαψὸν Πλάτωνα.

*
* *

Ἐκτὸς τῆς οἰκογενείας Πηλαβάκη θ' ἀναφέρω ὡς πολλαπλῶς συνδεομένας μὲ τοὺς Φραγκοῦδηδες τὰς οἰκογενείας Καρύδη, Βονιτσιάνου καὶ Πιερίδη τῆς Λάρνακος—Σκάλας. Ὁ Χριστόδουλος Καρύδης πρῶτος Δήμαρχος Λεμεσοῦ, ἐπῆρε τὴν συγγενὴ του Μαριοῦν Φραγκοῦδη, ὁ Ζήνων Πιερίδης καὶ ἡ ἀδελφή του Ἀννα ἐπῆραν ἀδελφοὺς, ἡ σύζυγός του Αὐγούστα ἦτο τρίτη ἐξαδέλφη του. Ὁ Ζήνων ἦτο δεύτερος ἐξάδελφος τοῦ πατρὸς μου ἐκ τῶν μητέρων. Ἡ κόρη τοῦ Ζήνωνος Θεοδώρα ὑπανδρεύθη τὸν Γ. Ρωσσίδην πρῶτον ἐξάδελφόν μου ἐκ τῶν μητέρων. Ἡ κόρη του Ἑλέγκω τὸν ἐκ πατρὸς ἐξάδελφόν μου Ἀγησίλαον Φραγκοῦδην. Ἡ Ἑλέγκω καὶ ὁ Ἀγησίλαος ἦσαν ἀκόμη συγγενεῖς ἐκ τῆς Χρισταλλένης Βονιτσιάνου πρώτης συζύγου τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀγησιλάου καὶ ἀδελφῆς τῆς μητρὸς τῆς Ἑλέγκως κ.λ.π.

ΟΙ ΚΑΡΥΔΗΔΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ΧΑΝΑΠΙΑ

Ἡ οἰκογένεια Καρύδη τῆς Λάρνακος ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας τῆς Κύπρου, καταγομένη κατὰ τινὰ παράδοσιν ἀπὸ Ἑνετὸν Δόγην. Ἕνας Καρύδης ἔζησεν εἰς τὴν Ρωσσίαν ὡς «Καμινάριος», (ἀγνοῶ τί ἀξιῶμα ἦτο) καὶ μὲ αὐτὸν συνδέεται ἡ

ιστορία τεσσάρων άσημένιων χαναπιών (δοχείων πρὸς πόσιν ὕδατος), περιελθόντων εἰς τὸν ἐν Σκάλα φαρμακοποιὸν κ. Τζέπην ἀπὸ τὴν Μαριοῦν Καρύδη ἀδελφὴν τοῦ παλαιοῦ Χριστοδούλου Καρύδη. Τὸ ἐν τούτων ἔχει εἰς τὸ κοῖλον δικέφαλον ἀετὸν καὶ γύρω του τὸ ὄνομα Χριστοδουλῆς Καρύδης 1706. Τὸ δεύτερον χανάπι ἔχει σταυρὸν καὶ Χ. Κ. (ἀρχικὰ τοῦ Χριστοδούλου Καρύδη) 1714. Τὸ τρίτον ἔχει ἐπίσης δικέφαλον ἀετὸν καὶ τὰ ὀνόματα κ. Χριστόδουλος Καρύδης καὶ κ)α Μαριοῦ 1800 καὶ φαίνεται ἀπομίμῃσις τοῦ πρώτου ὡς καὶ τὸ τέταρτον μὲ χρονολογίαν ὅμως τοῦτο 1810. Ἐξάγω, ὅτι τὰ δύο πρῶτα ἔγιναν ἐν Ρωσσίᾳ ἀπὸ ἑνα Καρύδην, τὸν Καμινάριον αὐτόν, καὶ ἐστάλησαν εἰς Κύπρον πρὸς τὸν ἐκεῖ συγγενῇ Χριστοδουλιᾷν Καρύδη. Ἐκατὸν ἔτη κατόπιν ὁ ἔγγονός του ὡς φαίνεται Χριστόδουλος Καρύδης ἔκαμε κατ' ἀπομίμῃσιν τῶν πρώτων δύο ἄλλα χανάπια προσθέσας καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς του Μαριοῦς.

Ὁ Χριστόδουλος ἀναφέρεται ὡς γραμματεὺς τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου ἀπὸ τὸ 1747 καὶ ὡς προσενεγκὼν τὸ 1790 ὑπὲρ τῆς Γαλλίας δωρεὰν τριῶν χιλιάδων λιβρῶν (Κ. Χρ. σ. 315 Τ. Δ'. 1929). Εἰς παλαιὰ ἔγγραφα (Κ. Μυριανθοπούλου σ. 20 καὶ εἰς τὰ Κ. Χρ. Τ. Α'. 1934) (σ. 264) ἀναφέρεται ὡς ἀναπληρωτῆς καγγελλάριος τοῦ Γαλλικοῦ Προξενείου ἀπὸ τοῦ 1788. Τὸ 1801 ὑπογράφει ὡς καγγελλάριος τὸ πιστοποιητικὸν τοῦ Προξένου Ἀστιέ περὶ τοῦ Νικολάου Φραγκοῦδη (σ. 26) Πιστεύω, ὅτι ὁ Καρύδης τοῦ 1747 καὶ ὁ τοῦ 1781 εἶναι τὸ ἴδιον πρόσωπον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ ἀπὸ τοῦ 1706 ἀναφερόμενος Χριστόδουλος Καρύδης, ἐὰν ὑπῆρξε, θὰ ἦτο πάππος τοῦ Χριστοδούλου τοῦ 1801. Ὁ τελευταῖος οὗτος εἶχε δύο ἀκόμῃ ἀδελφοὺς, περὶ ὧν μοῦ γράφει ὑπὸ ἡμερ. 7 - 3 - 1938 ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κ. Χριστόδουλος Κηπιᾶδης τὰ ἐξῆς «Ὁ παππῶς μου Ἰωάννης Καρύδης εἶχε δύο θεῖους, τὸν ἑνα ἐν Ρωσσίᾳ, ὁ ὁποῖος ηὐτύχησε πολὺ καὶ ἀπέθανεν ἄκληρος, τὸν ἄλλον δὲ Κωνσταντῖνον Δεσπότην Νικομηδείας, ὁ ὁποῖος ἐκρεμάσθη μὲ τοὺς δεσποτάδες τὸ 1821. Τούτου ἔχω καὶ τὴν εἰκόνα». Φαίνεται λοιπὸν βέβαιον, ὅτι ἑνας Καρύδης ἀδελφὸς καὶ σύγχρονος τοῦ δευτέρου Χριστοδούλου ἔζη ἐν Ρωσσίᾳ. Ἀλλὰ τότε δὲν ἦτο δυνατόν ζήσας περὶ τὸ 1821 νὰ ἀναφέρεται ὡς ἀποστείλας τὰ χανάπια τὸ 1706. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ παλαιαὶ ἡμερομηνίαι τῶν χαναπιῶν θὰ σημαίνουν κᾶτι ἄλλο. Πάντως δὲν φαίνεται πιθανὸν νὰ ὑπῆρξαν δύο Καρύδηδες ἐν Ρωσσίᾳ καὶ πιθανώτερος εἶναι ὁ μεταγενέστερος.

Ὡς πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Μητροπολίτην Νικομηδείας, γνωρίζομεν πῶς ὁ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα 1821 ἀπαγχονισθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων διαπρεπῆς Μητροπολίτης Νικομηδείας ἐλέγετο Ἀθανάσιος. Ἦτο πολὺ γέρων καὶ ἀποθανὼν ἐκ συγκινήσεως ἐσύρθη εἰς τὴν ἀγχόνην νεκρὸς (Ἱστορία Ἑλλήν. Ἐπαν. Ἰ. Φιλήμονος Τ. Β΄. κεφ. Δ΄. καὶ Σπ. Τρικούπη Τ. Γ΄. Κεφ. Ζ΄.).

Ὁ Ἀθανάσιος οὗτος εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος Καρύδης, λαβὼν τὸ ὄνομα Ἀθανάσιος μετὰ τὴν χειροτονίαν του. Περί τῆς σταδιοδρομίας τοῦ Καρύδη τούτου πολλὰ γράφει καὶ ὁ Φιλίππου (120—121 Τ. Β΄.). Ὅρα καὶ Ἀλέξανδρον Ραγκαβῆν γράφοντα εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του (σ. 17 Τ. Α΄.). «Τὸν νεκρὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη ἐξαγοράσας παρὰ τοῦ δημίου ὁ Μητροπολίτης Νικομηδείας Ἀθανάσιος Καρύδης ὁ Κύπριος, ὡς ἄλλος Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθίας, ἔθαψεν ἐν Ξηροκρήνῃ τοῦ Βοσπόρου» (Ἴδε καὶ Κ. Μυριανθοπούλου σ. 120 καὶ 156).

Ὁ β΄ Χριστόδουλος εἶχεν υἱὸν Ἰωάννην, ἀποθανόντα μετὰ τὴν Ἀγγλικὴν κατοχὴν καὶ οὗτος υἱὸν τὸν Γ΄ Χριστόδουλον νυμφευθέντα τὴν συγγενῇ του Μαριοῦν Φραγκοῦδη, ἀδελφὴν τοῦ πατρός μου (σ. 40) ἀποκατασταθέντα ἐν Λεμεσῷ καὶ διατελέσαντα πρῶτον δήμαρχον. Ὁ Χριστόδουλος καὶ ἡ Μαριοῦ ἦσαν δεῦτεροὶ ἐξάδελφοι, ἢ, ὡς λέγουν αἱ ἐπιζῶσαι θυγατέρες τῆς, ἡ Μαριοῦ ἦτο κόρη Β΄. ἐξαδέλφης τοῦ Χριστοδούλου, τῆς Κατίνας Φραγκοῦξη τὸ γένος Βοντιτσιάνου. Πάντως φαίνεται, ὅτι οἱ Καρύδηδες καὶ οἱ Φραγκοῦδηδες ἐσυγγένευον διὰ τῶν Βοντιτσιάνων.

Ὁ β΄ Χριστόδουλος εἶχε καὶ δύο ἀδελφάς, τὴν Θέκλαν ὑπανδρευθεῖσαν τὸν Πρόξενον τῆς Ἀγγλίας Ἀντώνιον Βοντιτσιάνον, καὶ τὴν Μαριοῦν συζευχθεῖσαν φαίνεται κᾶποιον συγγενῇ τῆς Καρύδην ἀποθανόντα ἄτεκνον καὶ κατόπιν τὸν Πιεράκη Δημητρίου, τὸν καρατομηθέντα τὸ 1821. Ὁ Ἰωάννης ἐκ τῆς συζύγου του Κατίνας ἐκτὸς τοῦ θείου μου γ΄ Χριστοδούλου εἶχε καὶ τρεῖς θυγατέρας τὴν Ἀννέταν Κηπιάδη (σ. 84), τὴν Ἰουλιανὴν Ἰακωβίδην καὶ τὴν Αὐγούστον Νικοδήμου Γεωργιάδην Σχολάρχου τῆς Ἀμπετείου Σχολῆς Καΐρου, ἐξ οὗ ἐγεννήθησαν τέκνα καὶ ἐγγόνια. Τέκνα Ἰουλιανῆς 1) Θεοδώρα ὑπανδρευθεῖσα τὸν Ἀγγλον Διευθυντὴν τῆς Ἀστυνομίας Κύπρου Ὀλιβ καὶ ἐν β΄ γάμῳ τὸν Φρανσουά Πρατζίωτην, ἐξ οὗ ἔσχε τρεῖς θυγατέρας. 2) Ἀριστείδης διακριθεὶς ὡς Διευθυντὴς τῆς Ὀθωμανικῆς Τραπεζῆς εἰς διάφορα μέρη. 3) Ὁ ἰατρὸς Δημητράκης

ἀποκατασταθείς ἐν Ἰρλανδίᾳ καὶ ὁ Εὐάγγελος. Καὶ οἱ τρεῖς ἀπέθανον ἄγαμοι.

ΟΙ ΒΟΝΤΙΤΣΙΑΝΟΙ

Ὁ Ἀντώνιος Βοντιτσιάνος ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰς μεγάλας προσωπικότητας τῆς Κύπρου, διατελέσας κατ' ἀρχὰς γραμματεὺς τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου Λάρνακος καὶ ἀπὸ τοῦ 1799—1840 πρόξενος τῆς Ἀγγλίας μὲ τὸν βαθμὸν ὑποπροξένου, διότι ὡς ξένος δὲν ἠδύνατο νὰ φέρῃ τὸν βαθμὸν τοῦ προξένου. Ὑπῆρξεν ὁ μόνος μόνιμος Ἕλλην πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Κύπρῳ. Οἱ πρόγονοι τοῦ Βοντιτσιάνου φερονται οἱ Ἀντώνιος καὶ Ἰωάννης Κεφαλληνες (ἔγγραφα ἐνετικά 1759, ἀπὸ τὸ βιβλίον ἀπογραφῆς τῶν ἐξ Ἑπτανήσου Κυπρίων γενομένης ἐν Λάρνακι τὸ 1864, Κ. ΧΡ. σ. 237—38 ἀρ. Αὐγ. 1930). Εἰς σ. 207 τοῦ αὐτοῦ τεύχους ἀναφέρεται ὡς ὑποπρόξενος τῆς Ρωσσίας ἐν Λάρνακι ὁ Α. Π. Βοντιτσιάνος. Προφανῶς πρόκειται περὶ τοῦ Ἀνδρέα ἀδελφοῦ τοῦ Ἀντωνίου. Τὸ Π εἶναι ἀρχικὸν στοιχεῖον τοῦ ὀνόματος Παύλου, πατρὸς Ἀντωνίου καὶ Ἀνδρέου. Ὁ Παῦλος αὐτὸς θὰ εἶχε πατέρα Ἀντώνιον, ὅστις ἦτο ὁ ἐλθὼν ἐκ Κεφαλληνίας μετὰ τοῦ Ἰωάννου, ἀδελφοῦ του πιθανῶς. Τὰ ὀνόματα Ἀντώνιος, Παῦλος καὶ Ἰωάννης ἐπικρατοῦν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ. Ὁ πρόξενος Ἀντώνιος παρέσχε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τοὺς Χριστιανοὺς κατὰ τοὺς διωγμοὺς ἰδίᾳ τοῦ 1821.

Ἐκ τῆς συζύγου του Θέκλας Καρύδη ἐγεννήθησαν τὰ ἐξῆς τέκνα. 1) Ἡ Ἀννέτα Ζαχαρία Γαβριηλίδη, ἥς τὰ τέκνα ἐπῆραν τὸ ἐπίθετον Ζαχαριάδου, ἦσαν δὲ ταῦτα ὁ Ἀνδρέας, ὁ Θεόδουλος, ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ἡ Οὐρανία Οἰκονομίδου (σ. 53 καὶ 63). 2) Ἡ Κατίνα Ν. Φραγκοῦδη (σ. 32). 3) Ἡ Ἰουλιανὴ Τσελεπῆ Γιάγκου (Γεωργιάδη), θανοῦσα ἄτεκνος (σ. 53). 4) Ἡ Αὐγούστα ὑπανδρευθεῖσα τὸν ἐξάδελφόν της Παῦλον, καὶ 5) αἱ Ἐσθήρ, Διαμαντοῦ καὶ Οὐρανία ἀποθανοῦσαι νέαι.

Ἡ Ἰουλιανὴ ἡ νύμφη τοῦ Δραγομάνου ὑπῆρξε ἡ μεγαλυτέρα ἀρχόντισσα τῆς Κύπρου, ζήσασα ἐπὶ πολὺ χήρα καὶ ἀποθανοῦσα τὸ 1894 εἰς τὸ μέγαρον τοῦ πενθεροῦ της (σ. 53 καὶ 63). Ὁ Κωνσταντῖνος Ζαχαριάδης, λόγιος διδάξας ἐν Εὐρώπῃ τὴν Ἑλληνικὴν εἰς οἴκους ὁμογενῶν καὶ ἀποθανῶν ἐν Ἀθήναις, ἀφῆκε τὴν μικράν του περιουσίαν πρὸς ἵδρυσιν Γυμνασίου ἐν Λάρνακι. Ἐκ τῶν μητέρων ἦτο πρῶτος ἐξάδελφος τοῦ πατρός μου.

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀντωνίου Ἀνδρέας Βοντιτσιάνος, ἀποθανὼν τὸ 1885 ἐβδομηκοντούτης, ἀπὸ τὴν Μασαρούδα Θεμιστοφάνους

ἔσχε τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν ἄνω ἀναφερόμενον Παῦλον. Ὁ τελευταῖος Ἀντώνιος τέκνα ἔσχε τὴν Χρισταλλένην, ὑπανδρευθεῖσαν τὸν ἀδελφὸν τοῦ πατρός μου Δ. Ν. Φραγκοῦδην, τὴν Αὐγούσταν Ζήνωνος Πιερίδου ἐν Λάρνακι, τὴν Ἀριάδνην Θεοφάνους Κωνσταντινίδη ἐν Λάρνακι, τὴν Μαρίτσαν Βασ. Λοφίτου ἐν Λεμεσῷ, τὸν Γεώργιον καὶ τὸν Κώσταν σύζυγον τῆς Ἄννας τὸ γένος Πιερίδου μεταφραστὴν τῆς ἱστορίας τῆς Κύπρου ὑπὸ τοῦ Γάλλου Λακρουά, ἀποθανόντα τὸ 1887. Ἡ Ἄννα Βοντιτσιάνου ζῇ ὑπερνηκοντοῦτις ἐν Σκάλα.

Ὁ Παῦλος, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ θείου του Ἀντωνίου, διετέλεσε προσωρινὸς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας (1841—43) καὶ τῆς Γερμανίας (1853—57) ἔσχε τὸν Γιάγκον Βοντιτσιάνον, ὅστις νυμφευθεὶς τὴν ἐν Λεμεσῷ Χριστίνην Ἰασωνίδου ἀδελφὴν τῆς Ὀλυμπιάδος Δ. Περισιτιάνη, ἔσχε τὴν Ἑλένην (Πιπίναν), τὸν Παῦλον καὶ τὸν Ἰάσωνα, ἀποθανόντας νέους καὶ τὴν Μαρίαν, ὑπανδρευθεῖσαν τὸν ἐξ Ἑλλάδος χημικὸν Δημήτριον Χρυσούλην, ἐξ οὗ ἀπέκτησε τὴν Χριστίναν καὶ τὴν Φοίβην. Ὁ Γιάγκος Βοντιτσιάνος διετέλεσε προξενικὸς πράκτωρ τῆς Γερμανίας ἐν Λεμεσῷ.

Ὁ Ἀνδρέας Βοντιτσιάνος ἔσχέ καὶ δύο θυγατέρας τὴν Μαργαρῶ Παστίδη καὶ τὴν Μαρουδιὰ Δ. Θεμιστοκλέους (σ. 82).

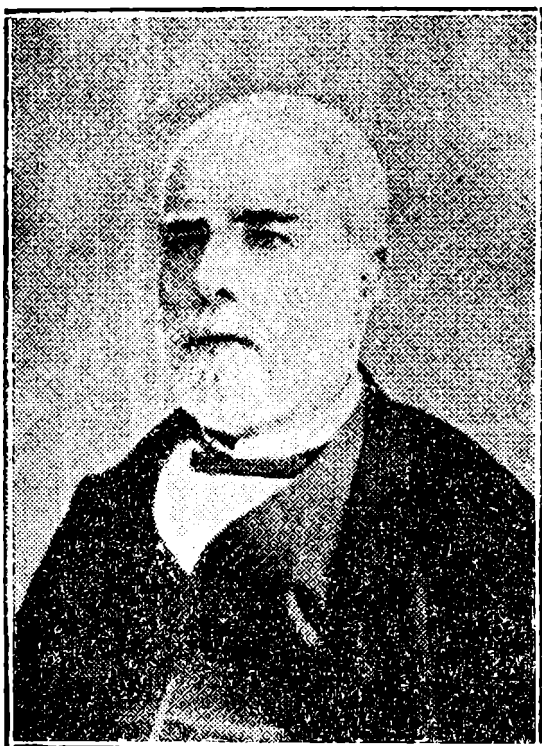
Ὁ Κυριαζῆς εἰς τὰ «Κ. Χρ.» (Τ. Β'. 1937 106—7) γράφει, ὅτι ὁ Μπατίστας Μπενετούτσης, ξενικῆς προφανῶς καταγωγῆς Λαρνακεύς, «ἐνυμφεύθη τὴν Αἰκατερίνην, κόρην τοῦ Ἀντωνίου, Βοντιτσιάνου, ἐξ ἧς ἀπέκτησεν 8 τέκνα. Τὸ 1821 ὅπως σώσῃ ἑαυτὸν τῆς σφαγῆς ἠναγκάσθη νὰ ἀλλαξοπιστήσῃ, ὀνομασθεὶς Τσερκομπατίστας. Τὸ 1835 μεταναστεύσας οἰκογενειακῶς εἰς Αἴγυπτον, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἀποθανὼν τὸ 1842. Ἐκ τῶν θυγατέρων τοῦ Μπενετούτση ἡ Πηνελόπη εἶχε μνηστευθῇ τὸν Κωνσταντῖνον Φραγκοῦδην (σ. 20) ταξιδεύσαντα τότε εἰς Αἴγυπτον, ἀλλ' ἡ Πηνελόπη τὴν παραμονὴν τοῦ γάμου τῆς ἐδραπέτευσεν ἐκ τοῦ πατρικοῦ οἴκου, καταφυγοῦσα εἰς τὸ Αὐστριακὸν Προξενεῖον, ὅπου καὶ ὑπανδρεύθη τὸν Πρόξενον Ντελώρη, (De Lauri), τὸν ὁποῖον ἠγάπα. Ὁ Κων(τῖνος) ἀπολέσας τὴν Πηνελόπην ἐπέστρεψεν εἰς Λεμεσό, ὅπου ἐνυμφεύθη τὴν Εὐανθίαν Μοσχονᾶ».

Ἐπὶ τῆς ἄνω διηγήσεως παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς, ὅτι ἡ κόρη τοῦ Ἀντωνίου Βοντιτσιάνου Αἰκατερίνη ἐπῆρε τὸν Ν. Φραγκοῦδην πάππον μου, καὶ ἐπομένως ὁ Μπενετούτσης ἐπῆρεν ἄλλην Αἰκατερίνην, ἢ ἄλλην κόρην Βοντιτσιάνου. Ἐν Λεμεσῷ δὲ ὁ Κων-

σταντῖνος ἐνυμφεύθη ἀδελφὴν τοῦ Γιάγκου Βοντιτσιάνου καὶ ὄχι τὴν Εὐανθίαν Μοσχονᾶ, ἣτις ἦτο ἀνεψιά του.

ΠΙΕΡΙΔΗΣ

Ὁ Δημήτριος Πιερίδης ὑπῆρξε μεγάλη προσωπικότης, περὶ αὐτοῦ δὲ γράφει ἐκτενῶς ὁ Φιλίππου (σ. 142 Τ. Β'). Ὁ πατὴρ του ὠνομάζετο Πιεράκης Ἰωάννου Δημητρίου ἢ Δημητριάδης, καρατομηθεὶς τὸ 1821. Ὁ πατὴρ τοῦ Πιεράκη ἦτο ὁ Πιέτρος Κορέλλα Ἑνετικῆς ὡς φαίνεται καταγωγῆς ἡ μητέρα τοῦ Δημητρίου ἦτο ἀδελφὴ τοῦ β' Χριστοδοῦλου Καρύδη καὶ τῆς Θέκλας Βοντιτσιάνου (σελ. 91). Μετὰ τὸν ἀποκεφαλισμόν τοῦ πατρός των ὁ Δημήτριος καὶ ὁ ἀδελφός του Παῦλος μείναντες ἀπροστάτευτοι παρελήφθησαν εἰς Ἀγγλίαν ὑπὸ τοῦ Ἀγγλου Αἰδ. Ἰωσήφ Οὐόλφ, (πατὴρ τοῦ κατόπιν πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκου Οὐόλφ), προσεγγίσαντος τότε εἰς Κύπρον ἐπὶ τῆς θα-

Δημήτριος Πιερίδης

λαμηγοῦ του μετὰ τῆς συζύγου του, ὅπως θάψουν τὸ ἐν πλῶ θανόν θυγάτριόν των. Ἐν Λονδίῳ οἱ ἀδελφοὶ Πιερίδης ἐσπούδασαν δαπάνῃ τοῦ προστάτου των. Ὁ Δημητράκης εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν ἀνακηρυχθεὶς διδάκτωρ τοῦ Βασιλικοῦ Κολλεγίου διετέλεσεν οἰκοδιδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς τοῦ Δουκὸς τῆς Σουθερλάνδης. Νοσταλγήσας ἐπέστρεψεν εἰς Κύπρον, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον, ὑπῆρξε δὲ ἐκ τῶν πρώτων ἐξαγωγέων τῶν μέχρι τότε ἀγνώστων χαρουπιῶν. Ὑπῆρξε Διευθυντὴς τῆς ἐν Λάρνακι

Ὁθωμανικῆς Τραπεζῆς. Ἀλλὰ διεκρίθη ἰδιαιτέρως ὡς λόγιος, καταγείνας εἰς τὴν Κυπριακὴν ἀρχαιολογίαν καὶ νομισματολογίαν καὶ κατέλιπε πλεῖστα ἀξιόλογα συγγράμματα μεγάλου ἀρχαιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος δημοσιευθέντα Ἀγγλιστί, ὧν τέλειος κάτοχος τῆς Ἀγγλικῆς. Μετέβη ποτὲ εἰς Κων)πολιν, ὅπως διαμαρτυρηθῇ ἐκ μέρους τῆς νήσου διὰ τὰς παρεκτροπὰς τοῦ Βαλῆ καὶ τὸ 1849 διετέλεσε ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας, διευθύ-

νας ὡς ἀναπληρωτῆς πολλάκις τὸ Ἀγγλικὸν Προξενεῖον. Μετὰ τὴν Ἀγγλικὴν Κατοχὴν ὑπηρέτησεν ὡς Βουλευτῆς καὶ τὸ 1879 ἱδρυσε μετὰ τοῦ Κίτσεναρ, ὅστις ὡς λοχαγὸς εἶχεν ἔλθει εἰς Κύπρον καὶ εἶχε χαράξει τὸν χάρτην τῆς νήσου, τὸ πρῶτον Κυπριακὸν Μουσεῖον, εἰς ὃ ἐδώρησε καὶ μέρος τῆς ἀρχαιολογικῆς τοῦ συλλογῆς. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Παῦλος σπουδάσας ἐπίσης ἰατρικὴν ἐν Λονδίνῳ, ἐγκατεστάθη ὡς ἰατρός ἐν Λάρνακι, νυμφευθεὶς τὴν Εὐφροσύνην Φραγκοῦδη (σ. 44).

Ὁ Δημήτριος Πιερίδης ἐνυμφεύθη τὴν Θεοδώραν θυγατέρα τοῦ ἐκ Συρίας Κυπραῖλ Χαλήλ (¹) καὶ ἀπέθανε τῷ 1895. Τέκνα Δημητρίου καὶ Θεοδώρας, 1) Ζήνων νυμφευθεὶς τὴν Αὐγούσταν κόρην Ἀντωνίου Ἀνδρέα Βοντιτσιάνου καὶ ἀδελφὴν Χρισταλλένης Δ. Ν. Φραγκοῦδη (σ. 35), γεννηθεὶς τὸ 1840, διατελέσας προσωρινὸς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας (1876—77) καὶ πρόξενος Σκανδιναβίας. Τέκνα αὐτοῦ, α) Λουκῆς ἀποθανὼν ἄγαμος τὸ 1833, πρόξενος Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, διατελέσας βουλευτῆς, ἀφῆσας μοναδικὴν βιβλιοθήκην κλπ. (σ. 13). β) Θεοδώρα διακριθεῖσα διὰ τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν εὐφυΐαν της, συζευχθεῖσα τὸν Γεώργιον Ρωσσίδην (σ. 81 καὶ 87). Τούτων τέκνα, Ζήνων σπουδάσας νομικὰ ἐν Ἀγγλίᾳ, δικηγόρος ἐν Λεμεσῷ προξενικὸς πράκτωρ Γερμανίας, ἐπὶ τινὰ καιρὸν ἀπεσταλμένος Κύπρου εἰς Ἀγγλίαν, νυμ-

(¹) Οἱ Χαλήληδες.—Ὁ ἐκ Τριπόλεως τῆς Συρίας Ἑλληνορθόδοξος Χ' Νικούλας Χαλήλ ἐγκατεστάθη ἐν Κύπρῳ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἔσχε πέντε παιδιά, τὸν Ἰωάννην (Γιαννῆν) ἀποκατασταθέντα ἐν Λεμεσῷ, τὸν Τζιπραῖλιν (Γαβριήλ) βεῖς Λάρνακα, τὴν Μαριοῦ, τὴν Χρισταλλοῦν καὶ τὴν Ἑλένην. Ὑπῆρξαν δὲ οἱ Χαλήληδες πλούσιοι κοτζαμπάσηδες. Ὁ Γιαννῆς ἐνυμφεύθη τὴν Εὐτέρπην θυγατέρα Εὐπραξίας Ἰωάν. Γαβριήλ (σ. 64). Τέκνα αὐτῶν, 1) Ἡ Τερεζοῦ Ἡρακλῆ Μιχαηλίδου, τῆς ὁποίας ὁ υἱὸς Μιχάλης ὑπῆρξε βουλευτῆς Λεμεσοῦ καὶ μία θυγάτηρ τοῦ ὁποίου συνεζεύχθη τὸν ἤδη ὑπουργὸν Γ. Δ. Κρήτης Μπότην Σφακιανάκην. 2) Ὁ Νικόλαος, ὅστις ἀντὶ τοῦ Χαλήλη ἔλαβε ὡς ἐπίθετον τὸ ὄνομα Ζήνων καὶ ὅστις ἐκ δύο συζύγων ἔσχε πολλὰ τέκνα, ἀποκατασταθέντα τὸ πλεῖστον ἐν Λεμεσῷ. Ὁ Κυπραῖλης ἐκ γυναικὸς ἐκ Συρίας ἔσχε τὴν Θεοδώραν σύζυγον ὡς εἶπαμεν τοῦ Δημητρίου Πιερίδου καὶ τὴν Ἀθηνᾶν νυμφευθεῖσαν τὸν ἐκ Λευκάρων Σταυρινὸν Λαβίθην. Ἡ Μαριοῦ ὑπανδρεύθη εἰς δεύτερον γάμον τὸν Ἰωάν. Σαρίπογλου, μητρυιὰ τοῦ Ν. Σαριπόλου. Ἡ Χρισταλλοῦ ὑπανδρεύθη τὸν Ἀσπροῦλιν ἢ Ἀσπρίδην πατέρα τῆς Παναγιωτοῦς Ἰωάν. Ἀραούζου μητρὸς τοῦ μακαρίτου Σπύρου Ἀραούζου Δημάρχου Λεμεσοῦ κλπ. Ἡ Ἑλένη ἐνυμφεύθη τὸν Ν. Εὐστρατίου ἐκ Συρίας ἐπίσης.

φευθείς τὴν Τερέζαν Μιχαήλ Η. Μιχαηλίδου, ἀδελφὴν τῆς Κυρίας Σφακιανᾶκη (σ. 95) καὶ Λέλα ὑπανδρευθεῖσα τὸν Χαρίλαον Κακογιάννην δικηγόρον ἐν Λεμεσῷ· (τέκνον αὐτῶν Ζήνα). γ) Δημήτριος τραπεζιτικὸς συζευχθεὶς τὴν Σουσάναν κόρην τοῦ ἐν Λεμεσῷ Ἑλβετοῦ ἱατροῦ Καστάν πρὸ πολλοῦ θανόντος. Τέκνα αὐτῶν 1) Ζήνων, Πρόξεν. Γερμανίας ἐν Λάρνακι, ἐπιχειρηματίας καὶ Σύμβουλος τῆς Κυβερνήσεως, νυμφευθεὶς τὴν Θεοδώραν τοῦ ἐν Λευκωσίᾳ ἱατροῦ Α. Φοινιέως (τέκνα Λουκία καὶ Δημητράκης) καὶ 2) Αὐγούστα Μιχαήλ Χαχολιάδου ἐμπόρου (τέκνα Ἀνδρέας καὶ Δημήτριος) δ) Ἑλέγκω Ἀγνησιλάου Φραγκοῦδη (σελ.36) Διερον) τέκνον τοῦ Δημητρίου Πιερίδη ἢ Ἀδέλα, θανοῦσα 62 ἐτῶν 1904, νυμφευθεῖσα τὸν Ἀχιλλέα Νικολαΐδην ἐξ οὗ τέκνα καὶ ἐγγόνια. Τρίτον) τέκνον Δ. Πιερίδη Καλλιόπη, συζευχθεῖσα Λεωνίδαν Ἀργυράκην ἐκ Κρήτης, θανοῦσα 1894, ἐξ οὗ τέκνα καὶ ἐγγονοὶ. 4ον) Τέκνον Δ. Πιερίδη ἢ Μαρίτσα ὑπανδρευθεῖσα τὸν ἐξ Ὑδρας Ἀντώνιον Τζέπην ἱατρόν, υἱὸν τοῦ ἀγωνιστοῦ Γκιώνη Τζέπη, θανόντα τὸ 1905 ἐν Λάρνακι 60 ἐτῶν. Ἡ Μαρίτσα ἀπέθανε τὸ 1902. Τέκνα αὐτῶν α) Μαρία συζευχθεῖσα τὸν ἱατρόν Νεοκλῆν Κυριαζῆν, Διευθυντὴν τῶν «Κυπριακῶν Χρονικῶν». β) Θεοδώρα. γ) Εὐγενία. δ) Αὐγούστα. ε) Εἰρήνη συζευχθεῖσα Γεώργιον Γεωργιάδην ἔμπορον ἐν Λεμεσῷ (τέκνον Ἀντώνιος Γεωργιάδης Κυβερν. ὑπάλληλος). ς) Νικόλαος νυμφευθεὶς Βασιλικὴν Κυριακίδου. ζ) Γκιώνης, καὶ η) Δημήτριος. 5ον) Τέκνον Δημητρίου Πιερίδου Ἄννα Βοντιτσιάνου, γεννηθεῖσα τὸ 1848 (σ. 93) τέκνα α) Ἀντώνιος (Τάκης) Πρόξενος Πορτογαλλίας νυμφευθεὶς Ἀθηνᾶν Ἀντωνίου Σακκαλῆ, ἀποθανὼν 47 ἐτῶν 1927. β) Δημήτριος πρόξενος Πορτογαλλίας νυμφευθεὶς Μαρίαν Στ. Δημητρίου.

6ον) Τέκνον τοῦ Δημητρίου Πιερίδη ὁ Τζιάπρας (ἀπὸ τὸ Ἀραβικὸν Γαβριήλ) γεννηθεὶς 1852, ἀποθανὼν 1928, διακριθεὶς καὶ οὗτος ὅπως ὅλοι οἱ Πιερίδηδες, ἀρχαιοφίλος, διατελέσας βουλευτὴς, κεφαλαιοῦχος κ.λ.π. Νυμφευθεὶς τὴν Κλειῶ Ἀθανασίου Μόζερα, πλουσίου Λαρνακέως, ἔσχε τέκνα, Ἀθανάσιον ἔμπορον, Χριστάκην νυμφευθέντα τὴν Παυλίναν Βαλδασερίδου, Νικόλαον Δικηγόρον καὶ Γεώργιον ἔμπορον νυμφευθέντα τὴν Νεφέλην.

7ον Τέκνον τοῦ Δ. Πιερίδη Θέκλα Ν. Λανίτου (σ. 77).

Ἐκ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Δημητρίου Πιερίδη ἢ Ἀννέττα ὑπανδρεύθη τὸν Κωνσταντῖνον Θεμιστοκλέους (σ.84), ὁ Παῦλος τὴν Εὐφροσύνην Φραγκοῦδη (σ. 44) καὶ ὁ Γιάγκος (θανὼν 70 ἐτῶν

τὸ 1885, σχὼν ἐκ τῆς Καλλιόπης Χατζηραφαήλ ἐκ Συρίας, θανούσης 67 ἐτῶν 1896. 1) Ἐρατὼ Τσιγκίνη θανοῦσαν ἄτεκνον 1926 εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν. 2) Γεώργιον, Τραπεζίτην μεγάλης ἀξίας, γεννηθέντα 1849 καὶ θανόντα ἄγαμον. 3) Κώσταν θανόντα ἄγαμον 65 ἐτῶν, 1916. 4) Χρισταλλένην γεννηθεῖσαν 1854 καὶ συζευχθεῖσαν τὸν αὐστριακῆς καταγωγῆς καθολικὸν Ἀντώνιον Σμιάνην. 5) Ἀθανασίαν γεννηθεῖσαν 1860, ὑπανδρευθεῖσαν Στυλιανὸν Μακρίδην δικαστήν, (ἀπέθανον ἀμφότεροι). 7) Εὐανθίαν θανοῦσαν ἄγαμον 65 ἐτῶν 1934.

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἰωάννου Πιερίδη διεκρίθη διὰ τὰς πολλὰς πρὸς τὴν Λάρνακα γενναιοδωρίας της. Ὁ Κώστας, ἡ Μαρία καὶ ἡ Εὐανθία ἔζησαν ἄγαμοι καὶ ἀφιέρωσαν τὴν μεγάλην αὐτῶν περιουσίαν εἰς ἵδρυσιν κοινωφελῶν ἱδρυμάτων, νοσοκομείων, ἐκκλησιῶν, σχολείων κλπ. Ἡ Μαρία μετέβαλε εἰς πτωχοκομεῖον τὸ παλαιὸν οἰκογενειακὸν σπίτι τῆς μάμμης της Μαριοῦς Πιεράκη.

Γ. Σ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

«Οί 'Αγῶνές μου»

Γεννήθηκα στη Λεμεσό της Κύπρου τὸ 1869, δηλ. μπήκα στὰ 70 μου χρόνια. Ἐπειδὴ ὅμως μοῦ λένε πολλοὶ πῶς φαίνομαι 10 χρόνια νεώτερος, εἶμαι λοιπὸν μόνον 60 χρόνων! Ὁ πατέρας μου Σωκράτης ἦτανε γόνος τῆς μεγάλης οἰκογενείας Φραγκοῦδη καὶ ἡ μητέρα μου Ζωήτσα τῆς ἐπίσης μεγάλης οἰκογενείας Πηλαβάκη.

Ἡ καταγωγή μας εἶναι ἐπτανησιακὴ, δηλαδή οἱ προπάτορές μου ὅλοι σχεδὸν κατὰ σύμπτωσι κατάγονται ἀπὸ τὰ Ἐπτάνησα καὶ εἶχαν κάποια σχέσιν μὲ τὴν ἐκεῖ ἐνετοκρατία.

Εἶδαμεν πῶς ὁ πρῶτος Φραγκοῦδης ἦλθε στὴν Κύπρον ἀπὸ τὴν Τεργέστην πρὶν 200 χρόνια καὶ πλέον καὶ πῶς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦτανε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ποὺ μετανάστευσαν ἐκεῖ ἀπὸ τὰ Ἐπτάνησα

καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν Κεφαλληνίαν. Ἐπίσης ἀπὸ τὴν μητέρα μου οἱ Πηλαβάκηδες (Ντεκαγιόλα) ἦσαν Ἐπτανήσιοι. Ἡ ἀπὸ τὸν πατέρα μάμη μου Κατίνα ἦτο κόρη τοῦ περίφημου Προξένου τῆς Ἀγγλίας Ἀντώνη Βονιτσιάνου καταγωγῆς ἐπίσης Κεφαλληνιώτικης, ὅπως εἶδαμε. Μόνον ἡ ἀπὸ τὴν μητέρα μου μάμη Ἑλένη ἦτανε καθαυτὸ Κυπρία, κόρη προκρίτου χωρικοῦ.

Ζυμωμένη μὲ τοὺς ἀγῶνες 200 χρόνων γιὰ τὴν Κύπρον ἡ οἰκογένειά μας, δηλ. οἱ Φραγκοῦδηδες μὲ τὰ παρακλάδια τους, φιλοδοξεῖ πῶς εἶναι ἡ πρώτη τῆς Κύπρου οἰκογένεια καὶ μιὰ ἀπὸ τὲς πρῶτες σύγχρονες ἑλληνικὲς οἰκογένειες. Καὶ οἱ δύο

παποῦδες μου καὶ οἱ προγονοὶ τους καὶ τῶν γιαγιάδων μου οἱ πατέρες καὶ πρόγονοι ἦσαν ἀπὸ τοὺς πλουσίους τοῦ τόπου προεστοὺς καὶ φιλοῦνεῖς, ὅπως ὅλοι οἱ πλούσιοι τῆς ἐποχῆς ποὺ ἐλέγοντο ἀρκόντοι (ἄρχοντες) ὅχι μονάχα γιὰ τὰ πλούτη τους, μὰ προπάντων γιὰτὶ ἦσαν οἱ ἡγέτες τοῦ δυστυχισμένου λαοῦ καὶ οἱ προστάτες τῶν ραγιάδων. Αὐτοὶ ἦσαν ἡ ἀριστοκρατία τοῦ νέου ἑλληνισμοῦ. Κι' ὅταν ὁ ἑλληνισμὸς αὐτὸς σηκώθηκε γιὰ τὴν ἐλευθερίαν του, αὐτοὶ πρῶτοι θυσιάσαν τὴν ζωὴ καὶ τὴν περιουσίαν τους. Διακόσια τώρα χρόνια παλαίψαμε κι' ἐμεῖς οἱ νεώτεροι ὕστερα ἀπὸ τοὺς παληοὺς γιὰ νὰ φτιάσωμε τὴ σημερινὴ Κύπρο.

Ὁ πατέρας μου ὅμως δὲν ἦταν καθ' αὐτὸ πλούσιος, ἂν καὶ πῆρε καὶ κληρονομία καὶ προῖκα, γιὰτὶ δὲν εἶχε τὴν ἱκανότητα νὰ κάνῃ χρήματα. Ἀπὸ νέος μάλιστα ἔχασε τὰ μετρητὰ του ἀπὸ ἓνα μουφλούζη χρεοφειλέτη καὶ ἦλθε στιγμὴ στενοχωρίας στὸ σπίτι, ὅταν ἤμουν μικρὸ παιδί. Ὁ πατέρας μου ἔκανε μικρὸ ἐμπόριο κρασιῶν καὶ χαρουπιῶν, ὡς προξενικὸς πράκτορας τῆς Ἰταλίας εἴσπραττε δικαιώματα ἀπὸ τὰ ἰταλικά πλοῖα, καὶ ἐνοίκια ἀπὸ τὰ μαγαζιά ποῦ εἶχε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ σπίτι μας. Ἡ εὐτυχία ὅμως τῆς οἰκογένειας ἦτανε ἡ καλὴ μου μητέρα ποὺ μὲ τὴν οἰκονομία καὶ τὸ νοικοκυριό της βάσταξε τὸ σπίτι τὸν λίγο κακὸ καιρὸ καὶ ἀνέθρεψε καὶ ἀποκατάστησε τὰ παιδιὰ της. Ποτὲ δὲν φοβᾶται μιὰ κοινωνία, ὅταν ἔχῃ τέτοιες μητέρες, μὰ οἱ μητέρες αὐτὲς πᾶνε πιά καὶ ἡ κοινωνία χάλασε, γιὰτὶ μητέρες γίνονται τώρα κατὰ κανόνα—ἔχει καὶ ἐξαιρέσεις—τὰ κορίτσια ποῦ ἀνατρέφονται μέσα στοὺς δρόμους.

Ἡ Λεμεσὸς ἦτο τότε μιὰ μικρὴ πόλις, δὲν θυμᾶμαι περισσότερα ἀπὸ 50 σπίτια «ἀνώγεια», ὅταν τὸ 1878 ἦλθεν ἡ Ἀγγλία. Τὸ σπίτι μας ἦτανε ἀπὸ τὰ καινούργια καὶ καλὰ τῆς ἐποχῆς. Κάτω ἦτο τὸ γραφεῖο καὶ τὰ μαγαζιά τοῦ πατέρα, καὶ τὸ περιβόλι, κι' ἐπάνω ἡ κατοικία, ἄνετη καὶ μὲ μεγάλα δωμάτια καὶ μὲ μιὰ περίφημη αἴθουσα ποὺ τὴν ζωγράφισε ἓνας Ἰταλὸς σουβατζῆς! Ἀπέναντι στὸ σπίτι μας ἦτο τὸ σπίτι τοῦ παπποῦ μου Νικολάκη, ποῦ περιῆλθεν εἰς τὸν υἱὸν του Εὐριβιάδη καὶ πάρα πέρα τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ πρόπαπποῦ μου. Κολλητὰ στὸν κῆπο ἦτανε ἡ αὐλὴ τῆς παληᾶς ἐκκλησίας τῆς Ἀγίας Νάπας, ἐθνικοῦ κέντρου τῆς πόλεως. Εἰς τὴν αὐλὴν ἦσαν οἱ τάφοι τῶν προκρίτων, γύρω τριγύρω στοὺς μὲ τοὺς Νοτάδες τῶν ἱερέων καὶ πάρα πέρα ὁ περίβολος μὲ τὸ Σχολεῖο. Τὸ σχολεῖο αὐτὸ ἀποτελεῖτο ἀπὸ μιὰ μεγάλη αἴθουσα γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ ἄλλῃ-

λοδιδασκτικοῦ κι' ἀπὸ πάνω ἦτο τὸ Σχολαρχεῖο μὲ τρία δωμάτια. Εἰς τὴν αὐλὴν αὐτὴν τῆς Ἀγίας Νάπας ἀνατράφηκα. Ἐκεῖ μέσα ἦτο τὸ Σχολεῖο μας, ἡ Ἐκκλησίᾳ μας, οἱ παπᾶδες μας, ἡ αὐλὴ ποὺ παίζαμε μικροὶ καὶ μεγάλοι. Ἐκεῖ μέσα βροντοῦσαν τὶς ἐθνικὲς ἐορτὲς μας τὰ μάσκουλα καὶ ἐκαίσαμε τὴν Ἀνάστασι τὸν «Ὁβραῖο». Εἰς τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸ ἐγίνοντο οἱ ἐορτὲς κι' οἱ συναθροίσεις τῶν πολιτῶν. Ἐκεῖ μᾶς φρονημάτιζαν οἱ δασκάλοι μας. Ὁ πατέρας μου συνεχίζοντας τὲς παραδόσεις τῆς οἰκογενείας, ἐπίτροπος τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔφορος τῶν σχολείων, ἔβγαζε τὸν καθιερωμένον λόγον τὴν ἐορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ ἀπάγγελλε τὲς εὐχὲς «ὕπὲρ τῶν ἀειμνήστων ἰδρυτῶν καὶ διδασκάλων». Λυπήθηκα κατάκαρδα ὅταν χάλασαν τὴν Ἐκκλησιὰ αὐτὴ μὲ τὰ κελλιά, τοὺς τάφους καὶ τὰ Σχολεῖα γιὰ νὰ κτίσουν ἓνα ἄσχημο νεώτερον Ναό. Μόνοι ὁ πατέρας μου καὶ ἐγὼ ἤμαστε ἐνάντιοι τοῦ χαλάσματος.

Ὁ στενὸς δρόμος ποῦ ἀπὸ τὴν παραλία ὠδηγοῦσε στὴν πόλιν καὶ κατόπιν ὠνομάστηκε ὁδὸς Κουμανδαρίας ἦτο ὁ κύριος δρόμος τῆς πόλεως. Ἐκεῖ ἦταν τὸ σπίτι καὶ τὰ μαγαζιά τοῦ πατέρα μου, καὶ τὰ κυριώτερα ἐμπορικὰ τῶν κρασεμπόρων. Οἱ παποῦδες μου εἶχαν ἀποθάνει πολὺ πρὶν γεννηθῶ, ἡ γιαγιά μου Κατίνα μόλις γεννήθηκα καὶ μόνον ἡ μητέρα τῆς μητέρας μου Ἑλένη ἐπέζησε γιὰ νὰ τὴ χαρῶ. Τὴν ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅταν γρη῏ ἐτυφλώθη καὶ ἤμουν αὐτὴ ὁδηγὸς τῆς. Μοῦ διηγεῖτο τὲς παλαιὰς ἱστορίες ὅταν μικρὴ τὸν καιρὸ τῆς καταδρομῆς ἔτρεχεν εἰς τὰ βουνὰ μὲ τὸν θεῖο τῆς Ἀρχιμανδρίτη καὶ κατόπιν τὰ πλούτη καὶ τὲς δόξες τοῦ ἀνδρός τῆς Γιωργάκη. Ὁ πατέρας μου μὲ ἀγαποῦσε ἐξαιρετικά. Ποτέ του δὲν κτυποῦσε ἢ μάλλωνε τὰ παιδιὰ του. Ἦτο ὁ καλὸς νοικοκύρης, ὁ καλὸς πατέρας, ὁ καλὸς σύζυγος, ὁ καλὸς πολίτης. Ἐγνώριζεν ἄριστα, αὐτοδίδακτος, τὴν ἐλληνικὴν, γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν γλῶσσαν, ὡς τὸν θάνατό του δὲ καταγινότανε μὲ τὰ λατινικὰ καὶ τὰ ἀγγλικά. Ἦτο πολὺ φιλόθρησκος, κάθε μέρα πήγαινε στὴν Ἐκκλησιὰ καὶ τὲς μεγάλες μέρες ἔλεγε τὲς προφητεῖες. Ἀφιλοχρήματος, ποτέ δὲν πῆγε στὸ δικαστήριον καὶ προτιμοῦσε νὰ χάσῃ ὅ,τι τοῦ χρωστοῦσαν. Προτοῦ ἀποθάνῃ φρόντισε κ' ἔσχισε τὰ χρεωστικὰ γραμμάτια ποῦ τοῦ χρωστοῦσαν μερικοὶ χωρικοί, γιὰ νὰ μὴ τὰ εἰσπράξουν τὰ παιδιὰ του. Ὀλίγον ἰδιότροπος, ὑπῆρξεν ἐνίοτε ἄδικος στὴν μητέρα μου, τὴν ὁποῖαν ἄλλωστε ἐλάτρευε.

Ὅλοι οἱ Φραγκοῦδηδες ὑπῆρξαν ἰδιόρρυθμοι, καθὼς ὅλοι οἱ ἀρχοντάδες τοῦ παλαιοῦ καιροῦ. Τοὺς διέκρινε ὅλους ἡ ἐντι-

μότης καὶ ἡ φιλογένεια, ἀλλὰ καὶ κάποια ἀστεία ἰδιορρυθμία. Τὰ ἀνέκδοτα τῶν Φραγκούδηδων, Καρύδηδων, Πιερίδηδων, Περισιτιάνηδων, Σαριπόλων θ' ἀποτελοῦσαν ὠραῖον ἀνάγνωσμα. Τοὺς φραγκούδηδες διέκρινεν ἰδιαίτερα ἡ ἀγάπη στὰ γράμματα. Ὑπῆρξαν ὅλοι, οἱ ἐξ ἀρρενογονίας καὶ θηλυγονίας, λόγιοι, γραμματισμένοι. Ἦσαν οἱ ἀληθινοὶ ἀριστοκράτες. Ὁ πατέρας μου διακρινότουν καὶ γιὰ τοὺς λόγους ποὺ ἐξεφώνει καὶ τὰ ὑπομνήματά του. Μετὰ τὴν Ἀγγλικὴ Κατοχὴ διωρίστηκε ταμίας τῆς Ὁθωμανικῆς Τραπεζῆς ποῦ πρωτοῖδρύθηκε στὴ Λεμεσό. Τότε διωρθώθηκαν τὰ οἰκονομικὰ τῆς οἰκογενείας, ὥστε ὁ ἀδελφός μου κι' ἐγὼ νὰ σπουδάσωμεν κι' ἔξω καὶ ν' ἀποκατασταθοῦν οἱ δύο ἀδελφές μας. "Όταν δὲ ἰδρύθηκε τὸ Νομοθετικὸ Συμβούλιο, ὁ πατέρας μου ὑπῆρξε βουλευτὴς τοῦ διαμερίσματος Λεμεσοῦ - Πάφου 25 χρόνια. Ἀφήκε μνήμη ἀγαθὴ γιὰ τὴν τιμιότητα καὶ τὴν φιλογενεῖά του.

Ἡ μητέρα μου ὑπῆρξεν ὁ ἰδανικὸς τύπος τῆς μάνας καὶ συζύγου. Γράμματα ἤξερε ὅσα οἱ γυναῖκες τῆς ἐποχῆς ποὺ δὲν ὑπῆρχαν παρθεναγωγεῖα. Οἱ κοπέλλες μάνθαναν μερικὰ κολλυβογράμματα ἀπὸ ἰδιωτικοὺς δασκάλους. Στὸ σπίτι τοὺς ὅμως μάνθαναν τὴν ἀρετὴ τῆς ἀρχοντοπούλας. Ἀρκετὰ ἔτσι ἀνεπτυγμένη παρακολουθοῦσεν ὅλα τὰ πράγματα. Ἡ ἀρετὴ τῆς ἦτο ἀμειλικτὴ. Διέκοπτε τὲς σχέσεις μὲ κάθε γυναῖκα ποὺ κακοφημίζετο. Ἡ κρίσις τῆς ἦταν παροιμιώδης. Δὲν εἶχε καμμία πρόληψι καὶ καμμιά θρησκοληψία. Ἦτο ἀληθινὴ χριστιανή. Ποτὲ δὲν ἐπέτρεψε στὸν πατέρα μου νὰ κρίνῃ ἄδικα τὸν κόσμον, ὅπως τοῦ συνέβαινε καμμιά φορὰ στοὺς θυμούς του. Στὰ παιδιά τῆς ἦτο αὐστηρὴ μὲ στοργή.

Ὡς μαθητὴς ἤμουν ἀτακτος καὶ ἀμελὴς καὶ γι' αὐτὸ ἡ μητέρα μου συχνὰ μὲ τιμωροῦσε, μὰ πάντα τὴν συλλογίζομαι μ' εὐγνωμοσύνη κι' ἀπέραντη ἀγάπη ποὺ δὲν ἔσβυσε ὁ χρόνος. Οἱ δασκάλοι μου ἦσαν ὀλίγον πρωτόγονοι στὲς τιμωρίες τους. Μὰ ἀγαποῦσαν τοὺς μαθητὲς τους σὰν τὰ παιδιά τους. Καὶ τί παραδείγματα! Ἐνας ἀπὸ τοὺς νέους δασκάλους ἔφυγε μιὰ μέρα νὰ πάῃ νὰ πολεμήσῃ ἐθελοντὴς στὴν Ἐπανάστασι τῆς Θεσσαλίας. Εἰς τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸ εἶχα δάσκαλον τὸ γέρον Νικολαῖδην ποὺ πολὺ μ' ἀγαποῦσε. Κάθε Σάββατον ἅμα δὲν ξέραμε τὸ μάθημα μᾶς διαπόμπευε στὴν πόλιν μὲ μουτζουρωμένο τὸ πρόσωπον. Μᾶς ἔπερνε ἔτσι μαυρισμένους στὸ σπίτι του καὶ μᾶς ἄφινε νηστικούς ὡς τὸ δειλινό. Τὴν πρώτη φορὰ ἐγὼ ἄρχισα νὰ κλαίω, ἐνῶ τ' ἄλλα παιδιά γελοῦσαν. Ὁ σεβαστός μου δά-

σκαλος μου εἶπε «Γιὰ νὰ κλαίης, εἶσαι φιλότιμος» καὶ διάταξε τὸν πρωτόσχολο νὰ μοῦ σβύσῃ τὸ κάρβουνο. Πῶς θυμᾶμαι τὸν αἰμνηστο γέρο Νικολαΐδη, τύπο παλαιοῦ δασκάλου. Μιὰ φορὰ μᾶς ὠδήγησε σὲ μάχη μὲ τὰ τουρκόπαιδα. Ἦτανε ὠραία χειμωνιάτικη μέρα κι' ὁ δάσκαλος μᾶς πῆρε σὲ περίπατο στοὺς ἀνθισμένους κάμπους ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν. Ἐκεῖ ποὺ χαρούμενοι τρώγαμε τὸ ψωμί καὶ τὸ χαλοῦμι μας στὸ ρυάκι ποὺ τρέχει στὰ χωράφια καὶ χωρίζει στὶς ἐκβολές του τὴν ἑλληνικὴ ἀπὸ τὴν τούρκικη συνοικία, ἔξαφνα μᾶς ἐπετέθηκαν τὰ τουρκόπαιδα μὲ πετροβολητό. Ἦτανε ὁ ρωσοτουρκικὸς πόλεμος καὶ τὰ πνεύματα τῶν κατοίκων ἦσαν ἐρεθισμένα, γιατί οἱ Ἕλληνες συμπάθουσαν τοὺς Ῥώσους. Βροχὴ οἱ πέτρες στὴ καμπούρα τοῦ γέρο Νικολαΐδη ποὺ ἐστάθη ἀκλόνητος. Ἡμεῖς ὅλοι παιδιὰ 6 - 10 χρόνων. Σὲ ριπὴ ὀφθαλμοῦ ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ συνοικία ἔτρεξαν τότε τὰ μεγάλα παιδιὰ κι' ὁ πετροπόλεμος κατάληξε σὲ νίκη μας. Τὸ γέρο Νικολαΐδη διαδέχτηκε ἕνας νέος δάσκαλος, ὁ Μαληκίδης ποὺ ἔφερε τίς νέες μεθόδους τῆς παιδαγωγίας. Τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸ ἔσβυνε. Μετὰ τέσσαρα χρόνια ἀνέβηκα στὸ «ἀπάνω σχολεῖο», δηλ. στὸ Σχολαρχεῖο, ποὺ εἶχε τέσσαρες τάξεις μὲ τέσσαρες καθηγητὲς καὶ ἦτο ἰσοδύναμο μὲ γυμνάσιο, τοῦλειπε μόνον ἡ τελευταία τάξις. Μὰ καθ'αυτὸ ἕνας ἦταν ὁ δάσκαλός μας γιὰ τὰ περισσότερα μαθήματα, ὁ Ἀντρέας Θεμιστοκλέους, σύζυγος πρώτης μου ἐξαδέλφης. Ὡραῖος τῆ μορφῇ μὲ τὴ μεγάλη γενειάδα του ἦτο φυσιογνωμία σεβαστῆ, τύπος τοῦ μεγάλου «διδασκάλου τοῦ Γένους», σπουδασμένος στὰς Ἀθήνας καὶ γιὸς μεγάλου ἐπίσης «διδασκάλου». Μᾶς μιλοῦσε περισσότερο γιὰ φιλοπατρία καὶ χαρακτῆρα παρὰ γιὰ γράμματα. Ἀλλὰ τὰ γράμματα ποὺ μαθαίναμε ἦσαν γερά. Οἱ τάξεις ἦσαν μικρές, μὲ δέκα μόλις μαθητὲς. Μαθήματα λίγα, κυρίως ἑλληνικά, μαθηματικὰ καὶ φυσικὴ. Ἡμεῖς πρὸ παντὸς δυνατοὶ στὰ ἑλληνικά. Ὁ Ἀντρέας ἦτανε τὸ φόβητρό μου. Ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ἡ οἰκογένεια μὲ εἶχε προορίσει γιὰ ἐπιστήμονα, ὁ Ἀντρέας ἀπελπίζετο μὲ τὴν ἀμέλειά μου. «Σὺ, μωρέ, θὰ πᾶς στὸ Πανεπιστήμιο», μοῦ βροντοφωνοῦσε, καὶ τὸ βράδυ τὰ ἴδια μοῦ παναλάμβανε ἡ μητέρα μου. Δεύτερος καθηγητὴς ἦτο ὁ γαμβρός μου Ἀριστοτέλης Παλαιολόγος, ἄλλος τύπος αὐστηροῦ δασκάλου. Οἱ δύο αὐτοὶ στενοὶ συγγενεῖς μου δασκάλοι κᾶνανε τρομερὸ συμβούλιο μὲ τὴ μάνα μου πῶς νὰ μὲ «διορθώσουν» καὶ ἡ πλάτη μου τὸ ξέρει. Διορθώθηκα μονάχος μου στὴν ὥρα μου. Μὰ γιὰ τοὺς καλοὺς μου δασκάλους δὲν ἔχω

κανένα παράπονο· τούς θυμάμαι πάντα με αγάπη και συγκίνησι, ὅπως και τὴν μητέρα μου ἔτσι ἔπρεπε νὰ κάνουν. Αὐτὰ τὰ τέσσαρα χρόνια, τοῦ «πάνω σχολείου», παρ' ὅλο τὸ ξύλο ποὺ ἔτρωγα καὶ τὶς νηστεῖες ποὺ δὲν ἔτρωγα, μοῦ μείναν στὴ ζωὴ μου τὰ ὠραιότερα. Δὲν ξεχνῶ τὴν παιδικὴν αὐτὴ ἡλικία, τὴν ὠραία ζωὴ μὲ τ' ἀδελφία μου, μὲ τὰ ξαδέλφια μου, τὶς χαρὲς καὶ τὶς λύπες τῶν πρώτων συναισθημάτων, τῶν γονέων μου τὴν ἀγάπη, τῶν συμμαθητῶν μου τὴν ἀδελφότητα, τὰ κυνήγια μας, τὶς ἐκδρομὲς μας, τὰ μασκαρέματα τὶς Ἀποκριές, τὸ κολύμπι, τὸ κουπί! Μικρὴ ἢ πόλις καὶ σὲ κάθε βῆμα κι' ἀπὸ ἓνα συγγενικὸ σπίτι, παιχνίδια καὶ χαρὲς, ὅλα μέσα εἰς τοὺς θερμοὺς κόλπους τῆς παλαιᾶς ἀγνῆς κοινωνίας. Ὁ πατέρας μᾶς ἔπαιρνε κάθε καλοκαίρι εἰς ἓνα ὠμορφο χωριό, τὸν Λουβαρᾶ, πάνω στὰ ψηλὰ βουνά, ὅπου ἐμάθαμε τὶς πρώτες ἐκδρομὲς. Μὲ πόση χαρὰ δὲν ξαναβλέπω κάθε τόσο τὸν ἀγαπητὸν μου Λουβαρᾶ!

Μὲ τοὺς Τούρκους τὸ τελευταῖο καιρὸ τὰ περνούσαμε καλὰ. Ἡ Λεμεσὸς εἶχε λίγους Τούρκους. Καὶ κατὰ τὰ στερινὰ χρόνια ἡ Τουρκικὴ Διοίκησις φερότανε καλὰ στοὺς Χριστιανούς. Οἱ ὀθωμανοὶ δείχνανε πολὺν σεβασμὸ στοὺς Τσελεπήδες, καὶ στοὺς Κουσούλους κάνανε τεμενάδες. Μιὰ φορὰ ἓνα τουρκόπαιδο κτύπησε τὸν ἀδελφὸ μου, κι' ἀμέσως ὁ πατέρας του τόφερε ἀπὸ τ' ἀφτί στὸ σπίτι μας κ' ἐκεῖ μπροστὰ μας τὸν ἔσπασε στὸ ξύλο, ὅπου πενέβηκε ὁ πατέρας μου γιὰ νὰ τὸ γλυτώσῃ. Τὰ νέα τὰ μαθαίναμε ἀπὸ τὴν «Ἀμάθεια» τῆς Σμύρνης καὶ τὶς ἐλληνικὲς ἐφημερίδες τῆς Τεργέστης «Κλειῶ» καὶ «Ἡμέρα» ποὺ ἤρχοντο κάθε 15 μὲ ἓνα παληοβάπορο ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια.

Ἐνα πρωῒ τὸ 1878 ὁ πατέρας μου μὲ πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ κατεβήκαμε στὸ Κονάκι κοντὰ στὴ θάλασσα, ὅπου παρεβρεθήκαμε σὲ μιὰ ἱστορικὴ σκηνή. Ὁ πατέρας μου φοροῦσε τὴν ἐπίσημη στολὴ τοῦ Προξένου, μαύρη ρεδιγκότα καὶ κασκέτο μὲ χρυσὸ γαλόνι, καὶ προβάδιζαν οἱ δυὸ Τούρκοι καβάσηδες μὲ τὶς ψηλὲς ράβδους. Ποτέ μου δὲν εἶχα κατεβῆ στὰ Τουρκικὰ αὐτὰ μέρη. Θυμάμαι μονάχα πὼς σ' ἓνα στενὸ σοκάκι ἦτανε ἓνα μαγαζὶ ποὺ ἐκάθηντο μὲ σταυρωμένα τὰ πόδια πάνω στὸ χαλὶ κάμποσοι Τουρκαλάδες καὶ αὐτὸ ἦταν τὸ Δικαστήριον. Παρὰ πέρα ἦτο τὸ Κονάκι τοῦ Καϊμακάμη ποὺ σήμερὰ εἶναι Ἀστυνομία καὶ κοντὰ στὴ θάλασσα ἓνα μικρὸ φρούριο, ποὺ χάλασαν οἱ Ἑγγλέζοι, μὲ Τούρκους στρατιῶτες. Ἀπέναντι στὴν ἀνοικτὴ θάλασσα εἶχεν ἀγκυροβολήσει ἓνα ὠραῖο ἀγγλικὸ πολεμικὸ ποὺ ἔφερε τὸ ἔλπι-

δοφόρο ὄνομα «Παλλάς». Σὲ λίγο ἓνα ἄγλημα πεζοναυτῶν ἀποβιβάστηκε. Ὁ Τοῦρκος Καϊμακάμης κατέβασε ἀπὸ τὸ Κάστρο τὴν τούρκικη σημαία καὶ μὲ τὰ τὰ ἴδια του τὰ χέρια ὕψωσε τὴν ἐγγλέζικη. Ἦτανε ἡ Ἀγγλικὴ Κατοχή! Τὰ ὠραῖα ναυτάκια τῆς Μεγάλης Βρετανίας μᾶς γλύτωσαν ἀπὸ τὴν τουρκικὴ τυραννία καὶ παραλυσία.

Νέε ἐποχὴ γιὰ τὴν Κύπρο! Ἡ ἐλευθερία γιγάντωσε τὸν πατριωτισμὸν τῶν ὑποδούλων.

Τὶ χαρά, ὅταν τελείωσα τὸ Σχολαρχεῖο καὶ τοιμάστηκα γιὰ τὰς Ἀθήνας. Ἦμουν ἓνας ἀπὸ τοὺς πρῶτους μαθητὲς ποὺ πήγαιναν στὴν Ἑλλάδα γιὰ σπουδές. Προτῆτερα ἔφευγαν γιὰ τὸ Πανεπιστήμιο σποραδικὰ ἓνας ἓνας. Ἐγὼ ἤμουν ἀπὸ τὴ δεύτερη πυκνὴ σειρὰ τῶν πρωτοπόρων τῆς νέας γενεᾶς ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐλευθερία.

Πῶς νὰ ξεχάσω αὐτὴ τὴν νύκτα τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1884, ὅταν πῆγα γύρω ν' ἀποχαιρετίσω τοὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους, δηλ. ὅλη τὴν πόλι. Ἦτανε ἡ παραμονὴ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου καὶ στὲς χωράφες καὶ τὰ σοκάκια ἔκαιαν φωτιές. Ἀποχαιρέτισα τὰ παιδικὰ μου χρόνια. Ἡ μητέρα μου μὲ πῆρε παράμερα καὶ μοῦ καμε σοβαρὲς συστάσεις γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα. Μόλις δέκα πέντε χρόνων σὲ ξένο μέρος, μονάχος σὲ μιὰ μεγάλη πόλι. Ἡ μεγάλη μου ἀδελφὴ εἶχε παντρευθῆ, ὁ ἀδελφός μου ἦτο μὲ τὸν πατέρα μου στὴν Τράπεζα καὶ εἶχε ἀρραβωνιαστῆ. Ἡ κατὰ δύο χρόνια μικρότερη ἀδελφὴ μου, ποὺ ἀνατραφῆκαμε μαζύ, ἔκλαιε. Ὁ πατέρας μου κρατοῦσε τὰ δάκρυά του κι' ἀνήσυχος κατὰ τὸ σύστημά του πηγαινοερχότανε στὴ παραλία ἀνυπόμονος νὰ δῇ τὸ βαπόρι νὰ σηκῶνῃ τὴν ἄγκυρα γιὰ τὴν Ἀλεξάνδρεια, ἀπόπου θάπαιρνα τὸ ἄλλο βαπόρι γιὰ τὸν Πειραιᾶ. Μὲ συνώδευε ὁ νονός μου Μενάρδος, Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος καὶ θεῖος μου, ποῦ πήγαινε κι' αὐτός γιὰ τὰς Ἀθήνας. Χαρὲς στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὅπου συγγενεῖς καὶ συμπατριῶτες μὲ δεκτῆκανε μὲ ἀνοικτὲς ἀγκάλες.

Ὅταν πάτησα τὸ χῶμα τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀντίκρυσα τὴν Ἀκρόπολιν, ἔσκυψα καὶ φίλησα τὸ χῶμα τῆς Ἑλλάδος. Αὐτὸ μοῦ εἶχαν συστήσει ὅλοι νὰ κάνω καὶ τὸ αἰσθανόμουν κατὰ-βαθα. Καὶ ξαφνικὰ ἀπὸ παιδὶ ἔγινα ἄντρας. Γέμισα μὲ τὴν ιδέα μιᾶς μεγάλης Ἐθνικῆς ἀποστολῆς ποῦ δὲν μὲ ἐγκατάλειψε ἀπὸ τότε τόσα χρόνια καὶ θα ἐμπνέῃ μέχρι τοῦ τάφου ὅλη μου τὴ ζωὴ. Ὁ ἀμελής μαθητὴς εἶχε μείνει στὴ βάρκα. Ρίχτηκα στὴ μελέτη. Ἐπρεπε νὰ καταταχθῶ στὴν τελευταία τάξι τοῦ Γυ-

μνασίου καὶ μὲ ἓνα προγυμναστή συμπλήρωσα τὲς ἐλλείψεις τοῦ Σχολαρχείου τῆς Λεμεσοῦ. Κατατάχθηκα στὸ Βαρβάκειον καὶ ἀναδείχθηκα ἀμέσως ἀπὸ τοὺς πρώτους μαθητές. Τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος δὲν εἵχανε ἀκόμη παραλύσει ὅπως κατάντησαν τὰ κατόπιν χρόνια, μὰ καὶ δὲν ἦσαν εἰς τὸ ὕψος τῶν σχολείων τοῦ ἔξω ἑλληνισμοῦ. Οἱ συμμαθητές μου κάθε λίγο καὶ λιγάκι τῶσκαγαν. Ἕνας κρεμανταλᾶς συμμαθητῆς θέλησε μιὰ μέρα νὰ τὸ σκάση ὅλη ἡ τάξις, κι' ἐπειδὴ ἐγὼ ἀντέστηκα φοβέρισε νὰ μὲ κτυπήσῃ. Ἐγὼ μίλησα στὰ παιδιὰ καὶ μείνανε. Ἦτανε αὐτὴ ἡ πρώτη μου νίκη. Ἐμψυχωτὴν τῆς νεολαίας εἵχαμε μόνον τὸ γέρο Ἀντωνόπουλον πρὸς εἶχε ψύχωσιν μὲ τὰ στρατιωτικὰ γυμνάσια. Μᾶς ἔβαλε στολὴ καὶ κράνος, μᾶς φόρτωσε ἓνα γκρά καὶ κάθε Σάββατο κάναμε γυμνάσια στὸ Πολύγωνο.

Τελειοδίδακτος τοῦ γυμνασίου γύρισα τὸ καλοκαῖρι, φέροντας στὸ κράνος τὴν γλαῦκα τῶν Ἀθηνῶν, στὴν Λεμεσό γιὰ νὰ δρέψω τίς δάφνες τοῦ θριαμβευτοῦ καὶ τὰ φιλιὰ τῆς μάνας μου. Τὸ Σεπτέμβριον γύρισα στὰς Ἀθήνας ἀνυπόμονος νὰ μπῶ στὸ Πανεπιστήμιο, γιὰ τὰ Νομικά. Ἐγὼ διάλεξα τὴν ἐπιστήμη γιὰ τοὺς σκοποὺς μου. Ἀλλως τε καὶ ἡ Κύπρος δὲν εἶχεν ἀκόμη δικηγόρους καὶ πολιτικούς. Μὰ τὸ Πανεπιστήμιο ἔκλεισε ἀμέσως, γιατίι ὁ Δεληγιάννης εἶχε κηρύξει τὸν πρῶτο ἀτυχῇ πόλεμο κατὰ τῆς Τουρκίας. Μικρὸς ἀκόμη γιὰ νὰ στρατευθῶ, πῆγα στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ μπῆκα σ' ἓνα φράγκικο Σχολεῖο γιὰ νὰ μάθω Γαλλικά. Ἐκεῖ μέσα ἔμαθα καὶ τὸν πόλεμο ποὺ μᾶς κάνανε στὴν Ἀνατολὴ τὰ προπαγανδιστικὰ Σχολεῖα. Διοργάνωσα τὰ ἑλληνόπαιδα εἰς ἀντίστασι, ἀλλὰ δὲ βάσταξα νὰ τελειώσω τὸ χρόνο. Ἐφυγα στὴ Κύπρο καὶ ἀφοῦ τέλειωσε ὁ ψευτοπόλεμος τοῦ Δεληγιάννη, γύρισα πρωτοετῆς φοιτητῆς στὰς Ἀθήνας. Δέκα ἐπτὰ χρόνων εἶχα ἀμέσως καταλάβει τὰ μεγάλα ἑλληνικά προβλήματα. Ὁ ψευτοπόλεμος τοῦ 86 εἶχεν ἀφήσει ἐρείπια. Ὁ Δεληγιάννης ἐπάνω στὴν σκηνὴ μοῦ φαινότανε ὁ θεατρῖνος τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς τραγικοκωμωδίας. Ὁ παλαιὸς ἑλλαδικὸς κομματισμὸς ποὺ ὀπισθοδρομικὸς ἔφρασε τὸν δρόμο στὶς μεγάλες προσπάθειες τοῦ Τρικούπη, θὰ ἐπανεῖλθῃ μιὰ μέρα διὰ νὰ συντρίψῃ τὴν Μεγάλῃ Ἑλλάδα. Τὸ ἀλύτρωτον ἔθνος ἦτο ὅμως ἀκόμη ἀκέραιον ἂν καὶ κινδύνευε στὶς βάσεις του... Ἀραγε ἔλεγα θὰ μπορέσω νὰ κάμω κάτι; Πρὸ πάντων ἔπρεπε νὰ ἐτοιμασθῶ, νὰ μελετήσω, νὰ τὰ ξέρω ὅλα καὶ θεωρητικὰ καὶ πρακτικά. Στρώθηκα στὸ διάβασμα. Ἐκαμα ἓνα

πρόγραμμα γενικής μορφώσεως. Μελετούσα τὴν ἐπιστήμη μου, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχε σχέσι μὲ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν φιλολογίαν. Φοιτητικὴ ζωὴ τότε δὲν ὑπῆρχε στὰς Ἀθήνας. Καφφενὲς καὶ μικροπολιτικὴ. Γιὰ διαμονὴν μου διάλεξα τὴν ὠραιότερην συνοικίαν, τὸ Κολονάκι μὲ κέντρον τὴν Δεξαμενὴν. Μὲ μερικoὺς συμφοιτητὲς, Κυπρίους ἰδίᾳ καὶ Σπαρτιάτες, δημιουργήσαμε κάτω ἀπὸ τὸ Λυκαβητὸ μιὰ δική μας ζωὴν. Σκληραγωγήθηκα ὥστε νὰ κοιμᾶμαι μὲ ἀνοικτὰ παράθυρα καὶ τὸν χειμῶνα, νᾶχω κρεβάτι τὰ σανίδια ἐνὸς στριπόδου καὶ νὰ πέρνω τὸ κρῦον λουτρό μου στὴ ταράτσα. Στὴ Δεξαμενὴν ποὺ κατεβαίναμε γιὰ συζητήσεις καὶ μελέτην κάτω ἀπὸ τὰ μεγάλα δέντρα ἔβλεπα τριγύρω μου νὰ συντελῇται ἓνα ἔργο ὀλέθρου σὰν τὸν ὀλεθρον ποὺ ἀπειλοῦσε τὸ Ἔθνος. Ὅλοι οἱ τριγύρω ἱστορικοὶ καὶ γραφικοὶ λόφοι ἐλατομοῦντο. Ἐνοιωθα αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ ἡ λύπη μου ἦταν πῶς δὲν τὰ ἐνοιωθαν ὅλοι. Ὁ Λυκαβητός, τὸ Μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου ἀνατινάσσοντο καθημερινὰ σιὸν ἀέρα. Ἐγίνε τότε ἓνας ἀγῶνας ἀπὸ ἰδιῶτες γιὰ νὰ σωθοῦν τοῦλάχιστον τὰ δύο αὐτὰ βουνὰ καὶ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἀγωνίσθησαν ἦταν καὶ ὁ μικρὸς φοιτητὴς Φραγκοῦδης, Ἐγραψα στὶς ἐφημερίδας τὰ πρῶτά μου ἄρθρα καὶ πῆγα εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς Ἀνδρέαν Αὐγερινὸν μὲ μιὰ διαμαρτυρίαν νὰ τὴν διαβάσῃ στὴ Βουλὴν. Κάθε Κυριακὴ ἤμαστέ στοὺς κλαρί. Ἐκδρομὲς εἰς ὅλα τὰ περίξ, γλέντια ἀθῶα, χαρὲς μέσα στὴ φύσιν. Δεκαεπταετῆς φοιτητῆς στοὺς 87 ἔβγαλα τὸ πρῶτον βιβλίον μου «Ἑλληνικὰ Πολιτεύματα γενόμενα ἀπὸ τοῦ 1821—64». Ἦτο μιὰ συλλογὴ τῶν νεωτέρων ἑλληνικῶν πολιτευμάτων μὲ ἱστορικὴν ἐξήγησιν. Προσπαθοῦσα μελετῶντας τὴν ἱστορίαν καὶ τὰ πολιτεύματά μας νὰ εὗρω τὴν ἐξήγησιν τῶν συμφορῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἐως τώρα ἀκόμη δὲν τὴν βρῆκα, γιὰτὶ ἡ ἱστορία λέγει τὰ ἀποτελέσματα καὶ ὅχι τὰ αἷτια ποὺ εἶναι στοὺς κακοὺς μας φυσικοὺς. Μεγάλῃ ἦτο ἡ χαρὰ μου, ὅταν ὁ Καθηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου Στέφανος Στρέϊτ ἐπαίνεσε στοὺς μᾶθημά του τὸ μικρὸν μου βιβλίον.

Τὸ καλοκαῖρι τοῦ 87 ἀποφάσισα νὰ κάμω τὸ πρῶτον μου ταξίδιν εἰς τὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ δῶ καὶ τίς ἐπαρχίας. Κι' ἔκαμα μιὰ περιοδείαν 30 ἡμερῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Πῆγα μὲ βαπόριν εἰς τὸ Λεωνίδιν κι' ἀπ' ἐκεῖ μὲ γαϊδουράκια μέσω Πάρνωνος εἰς τὴν Σπάρτην. Εἰς τὴν ὠραίαν κοιλάδα τῆς Λακεδαιμόνος ἔκαμα τέσ πρῶτες μεγάλας πεζοπορεῖας μου, πρὸς τὸν Μιστρά καὶ τὸν Τάϋγετον, πέρνοντας τὸ λουτρό μου εἰς τὸ ρέμμα τοῦ Εὐρώτα.

Δευτεροετῆς φοιτητῆς ἄρχισα νὰ δημοσιογραφῶ, γιὰ τὴν

Κύπρο γιά νά κάμω γνωστή τή πατρίδα μου μέ τὰ ζητήματά της στήν Ἑλλάδα. Ἔγραψα εἰς τήν «Ἐφημερίδα» γιά τήν ἐλλεινὴ κατάστασι τοῦ Πανεπιστημίου. Ὁ τότε Πρύτανις Ἀφεντούλης μέ κάλεσε καί μέ συνεχάρηκε καί μ' ἐνεθάρρυνε νά γράφω κατὰ τοῦ Πανεπιστημίου, γιατί αὐτὸ θὰ τὸν ἐβοήθει εἰς τήν προσπάθειάν του γιά τήν καλλιτέρευσιν. Ἡ Σύγκλητος τοῦ ἀρνεῖτο τὰ ἔξοδα νά κάμῃ ἔστω καὶ ἓνα γυμναστήριον! Ὁ καϋμένος γέρον Ἀφεντούλης μέ τὰ ἄσπρα του μαλλιά καὶ τήν ποιητικὴν του μορφή! Τὸ καλοκαίρι τοῦ 88 πῆγα στήν Κύπρο. Ἐπιχείρησα τότε τὴν πρώτη μεγάλη μου πεζοπορεία μέ τὴν πρόθεσιν νά γράψω ἓνα ἔργο γιά τὴν «πατρίδα». Ἐβαλα ἓνα σακκίδιον στὸν ὦμον μέ βιβλία καὶ ροῦχα, πῆρα ἓνα ἐμπροσθογεμὲς κυνηγητικὸ ὄπλον καὶ ἐξεστράτευσά. Ὡς ὁδηγὸν εἶχα τὸ περὶ Κύπρου βιβλίον τοῦ Ἀθανασίου Σακελλαρίου, ὁ ὁποῖος ὡς Σχολάρχης εἶχε γράψει τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τοπογραφίαν τῆς νήσου. Ἡ μητέρα μου μοῦ ἔδωκε τὴν εὐχὴ της καὶ ὁ πατέρας μου δυὸ λίρες, τίς ὁποῖες ἔφερα σχεδὸν πίσω γιατί δὲν τίς χρειάστηκα. Στὶς πόλεις μέ φιλοξενοῦσαν συγγενεῖς καὶ φίλοι, στὰ χωριά οἱ δασκάλοι, οἱ παπάδες καὶ οἱ μουκτάρηδες. Εἶχα κάμει ἀπὸ τὸν Σακελλάριον ἓνα χάρτη, ὅπου ἐσημείωσα ὅλα τὰ ἀξιοθέατα τῆς νήσου. Ἀρχαῖα ἐρείπια, μεσαιωνικὰ μνημεῖα, ὠραῖα τοπία. Ἀρχισα τὴν πεζοπορίαν μου παραλιακῶς, ὥστε νὰ ἀναχωρήσω ἀπὸ τὴν Λεμεσό ἀνατολικά καὶ νὰ γυρίσω ἔπειτα ἀπὸ 40 μέρες στὴν Λεμεσό ἀπὸ τὰ δυτικά, δηλ. ἔκαμα τὸ γύρον τῆς νήσου. Στὰ παράλια ἦσαν οἱ περισσότερες παλαιές πολιτεῖες. Ἀφοῦ ἀναπαύθηκα στὴν Λεμεσό λίγες μέρες, ξανακίνησα γιά τὸ ἐσωτερικόν. Καὶ σὲ ἄλλες 20 μέρες ξανσεῖδα τὴν ὑπόλοιπον Κύπρον καὶ ἀνέβηκα σ' ὅλα τὰ βουνά της. Σὲ δυὸ μῆνες δηλαδή ἔβαλα τὴν Κύπρον στὴν τζέπη μου.

Σὲ κάθε σταθμὸν, μεσημέρι βράδυ, ἔγραφα τὰς παρατηρήσεις τοῦ ταξιδίου, συμπληρώνοντας ἢ διορθώνοντας κυρίως τὸν Σακελλάριον. Ἡ μεγάλη αὐτὴ περιοδεία, ποὺ μέ ἔφερε στήν ἀγκάλη τῆς Κύπρου, ὑπῆρξε γιά μένα ἡ ὠραιότερη σελίδα τοῦ παιδικοῦ μου βίου. Καὶ τί δόξες! Ἡ Κύπρος ὅλη ἦτο συγκινημένη μέ τὸ ταξεῖδι αὐτὸ ἐνὸς παιδιοῦ 18 χρόνων ποὺ ἐνεθουσίαζε μέ τὸ φέροιμό του καὶ τίς ὁμιλίας του πολῖτες καὶ χωρικοὺς καὶ ποῦ τὸν ἐδακτυλοδεικτοῦσαν οἱ νέοι γιά παράδειγμα. Σὲ λίγο ἤμουν πασίγνωστος. Τίποτε δυσάρεστο δὲν μοῦ συνέβηκε σ' ὅλη τὴν πεζοπορίαν. Δρόμοι ἀκόμη δὲν ὑπῆρχαν ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα παλαιόν, μὰ ὑπῆρχε ἤδη, δέκα χρόνια μετὰ τὴν

ἀγγλική κατοχή, ἀσφάλεια. Μόνο μιὰ μέρα ποῦ εἶχα λησμονήσει σηκωμένο τὸν λύκο τοῦ τουφεκιοῦ, μὲ τὸ ὁποῖο κυνηγοῦσα καμμιὰ φορά, σὲ μιὰ στιγμή ποῦ θέλησα νὰ καθήσω σὲ μιὰ πέτρα γλύστρησε τὸ τουφέκι καὶ ὁ λύκος ἔπεσε, ὅταν ἡ κάννη εἶχε κολλήσει στὸ πρόσωπό μου εὐτυχῶς ποῦ δὲν εἶχε πάρει φωτιά. Εἶχε βρέξει καὶ τὸ καψίλι ὑγράθηκε καὶ ἔτσι τὴ γλύτωσα. Ἐχαιρέτισα μεσα μου τὸ θαῦμα ὡς ἓνα καλὸν οἰωνόν, ὅτι εὐρισκόμουν κατὰ ἀπὸ τὴν προστασία τῆς Θεῆας Πρόνοιας. «Ἡ εὐχή τῆς μάνας σου σῆσωσε, παιδί μου!», μοῦπε ἓνας χωριάτης ποῦ παραστέκετον. Ἀληθινὰ ὅμως ἡ μανούλα μου ὅλον τὸν καιρὸ τοῦ ταξιδιοῦ αὐτοῦ ζοῦσε σὲ διαρκῇ τρόπο καὶ σὲ διαρκῇ τρόπο τὴν ἐκράτησα μέχρι τοῦ θανάτου τῆς μὲ τὴν περιπετειώδη ζωὴ μου. Μὰ δὲν θᾶτανε ἄραγε καλλίτερα νὰ εἶχα ἀπὸ τότε τελειώσει τὴ ζωὴ μου καὶ ν' ἄφιναν νέος στὴ δόξα τῶν παιδικῶν μου χρόνων τὴν τελευταία πνοή μου, στὸ ἀνθισμένο χῶμα τῆς Κύπρου;

Συνέπεια τῆς περιοδείας ἦτο νὰ κάμω ἓνα νέο χάρτη τῆς τοπογραφίας τῆς νήσου καὶ νὰ ἐνασχοληθῶ σοβαρὰ στὴ μελέτη τῆς ἱστορίας τῆς. Δίχως νὰ παραμελήσω τὰ μαθήματά μου, πέρασα τὲς ἐξετάσεις μου στὰ γενικὰ μαθήματα μὲ «ἄριστα» καὶ στρώθηκα στὴ βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς, ὅπου ἄρχισα τὴν συγγραφὴ τοῦ βιβλίου μου γιὰ τὴν Κύπρο, γιὰ τὸ ὁποῖο ἐργάστηκα τὰ δύο τελευταῖα φοιτητικά μου ἔτη.

Τὸ καλοκαῖρι τοῦ 89 ἐπιχείρησα τὴν δεύτερη μεγάλη πεζοπορεία μου στὴν Ἑλλάδα. Βάσταξε 45 μέρες. Πῆγα μὲ τὸν σιδηρόδρομο στὴ Βόρειο Πελοπόννησο, διαπεραιώθηκα στὸ Μεσολόγγι κι' ἀπ' ἐκεῖ ἄρχισα τὴ πεζοπορεία: Μεσολόγγι, Αἰτωλικό, Κλεισούρα, Κραβασαράς, Ἄρτα. Ἐπειτα ἀπὸ τὲς ὄχθες τοῦ Ἀραχθοῦ ἀνέβηκα στὰ Τζουμέρκα, Συράκο, Πράμαντα, κλπ. Εἶχα μεθύσει ἀπὸ χαρά. Ἐπειτα ἀπὸ τῆς Κύτρου τὸ περυσινὸ γλέντι τῆς Ἑλλάδος τώρα τὸ μεγάλο μεθύσι. Ἀπὸ ὅλους τοὺς περιηγητὲς μόνος ὁ πεζοπόρος εἶναι ὁ ἀληθινὸς περιηγητής. Αὐτὸς χαίρεται ὅπου διαβαίνει κι' ἀπολαύει τὴν φύσι. Κάθε σπιθαμὴ γῆς καὶ μιὰ ταινία κινηματογράφου. Ἡ κούρασι τοῦ πεζοπόρου εἶναι ἡ χαρὰ τῆς φύσεως. Μὲ πόσην ἡδονὴ πίνει τὸ νεράκι στὴ βρύσι καὶ τρώει τὸ ψωμί καὶ τὸ τυρὶ ξαπλωμένος στὰ φυλλώματα τῶν δέντρων. Πόσες φορές μέρα καὶ νύκτα δὲ μὲ πῆρε ἔτσι ὁ ὕπνος μεσόστρατα. Τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴ φύσι τὲς ἔσφιγγα στὴν ἀγκάλι μου μαζύ. Χαιρόμουν τὰ ὠραῖα μου νειάτα ποῦ ἀνθοῦσαν σὰν Θεοῦ μεγάλωμα. Ἡ Ἑλ-

λὰς εἶχε τόσες ἐλλείψεις, ἐγὼ τότε ἔβλεπα μόνο τὲς χάρες της. Ὁ κόσμος ἦτανε ἀκόμη τόσο ἀγνὸς καὶ πατριώτης. Περπατοῦσα ὁκτῶ ὥρες τὴν ἡμέρα συνήθως καὶ μιὰ μέρα τὴ βδομάδα σταματοῦσα στὸ καλλίτερο μέρος γιὰ ἀνάπαυσι καὶ καθαριότητα. Ἔπλενα τὸ σῶμα μου στὰ ποτάμια.

Οἱ χωρικοὶ μας φιλόξενοι καὶ περιποιητικοί. Ἄν καὶ ὁ τόπος εἶχε πάντα λογιῆς λογιῆς κακοποιούς, ποτέ μου δὲν μοῦ συνέβη κακὸ συναπάντημα, οὔτε ποτέ μου αἰσθάνθηκα φόβο. Παιδί 19 χρόνων ἤμουν αὖν στρατιώτης ποὺ περπατάει κι' ὅ,τι τοῦ λέει τὸ γραφτό. Πολλὲς φορές ἀπαντήθηκα μὲ πρόσωπα ποὺ μοῦ φάνηκαν ὑποπτα, ἀλλὰ μὲ τὰ πρῶτα καλὰ λόγια ποὺ τοὺς ἔλεγα, γινόμαστε φίλοι. Κατάλυμα ἔκανα, ὅπου ὑπῆρχαν, στὰ πανδοχεῖα, ὅπου οἱ κορέοι ἦσαν λεγεῶνες. Τὸν περισσότερον ὅμως καιρὸ φιλοξενούμενα σὲ καλὰ σπίτια. Ὁ κόσμος ἦτανε φιλόξενος καὶ γελαστός, γιατί καλὸς εἶναι στὸ βάθος ὁ λαὸς μας. Παράξενο τοὺς φαινότανε πῶς ἓνα παιδί ποὺ δὲν ἦτανε οὔτε ἀλήτης οὔτε Φράγκος, γύριζε ἔτοι μὲ τὰ πόδια του. Νὰ ποὺ εἶχε κι' ἡ Ἑλλάδα ἓνα περιηγητή! Ὅταν ἔφτασα στὰ φυλάκια τῶν συνόρων, οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ τὰ εὐζωνάκια μὲ δεχθήκανε αὖν ἥρωα. Τί παράξενο καὶ ὠραῖο! Ἕνας φοιτητὴς ἀπὸ τὴν Κύπρο ἐρχότανε νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος! Ζήτω λοιπόν! Ποτέ μου δὲν ἔζησα τόσον εὐτυχῆς, ὅσον πάνω στὰ Ἑλληνοτουρκικὰ σύνορα, ἀγναντεύοντας τὴν μιὰ Ἑλλάδα κάτω τόσο μικρὴ καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα πάνω τόσο μεγάλη. Πήγαινα ἀπὸ σταθμὸ σὲ σταθμὸ μὲ δύο εὐζωνάκια γιὰ συντροφιά. Γιὰ φυλάκια ἦσαν καλύβες καὶ σπιτάκια. Οὔτε προχώματα ὑπῆρχαν, οὔτε Μαζινό. Δὲν ἄξιζε τὸν κόπο νὰ φτιάνωμε στρατῶνες, ὅταν μιὰ μέρα τὸ δίχως ἄλλο θὰ τὰ πηδούσαμε ὅλα! Ἔτσι δὲν εἶχαμε ἀνάγκη οὔτε ἀπὸ στρατὸ οὔτε ἀπὸ κανόνια. Λίγα Εὐζωνάκια! Μὰ ἐγὼ εἶχα τίς ἀνησυχίες μου καὶ νύκτα καὶ πρωῒ ἀγνάντευα περίλυπος τὴν Ἡπειρο καὶ τὴν Μακεδονία.

Ὅταν ἔφτασα στὸ πλησιέστερο πρὸς τὰ Γιάννενα σταθμό, ἀποφάσισα νὰ μπῶ στὸ Τούρκικο καὶ νὰ πάω στὴν Πρωτεύουσα τῆς Ἡπείρου. Νὰ ἡ Λίμνη σὰ νὰ γυάλιζε ἐκεῖ κάτω. Χρειαζότανε ὁκτῶ ὥρων πεζοπορεία. Ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ Φυλακίου τῆς Πλάκας μοῦ εἶπε «Θὰ σοῦ δώσω ἓνα Εὐζωνα κι' αὐτὸς θὰ σὲ παραδώσῃ στὸ Τουρκικὸ Φυλάκιο κι' ἂν θέλῃς ἀπ' ἐκεῖ ῥοβολὰς στὰ Γιάννενα». Εὐτυχισμένα χρόνια ποὺ δὲν χρειαζόσουν οὔτε διαβατήριον, οὔτε ἄδεια, οὔτε συνάλλαγμα. Ἔτσι κι' ἔγινε. Μὰ παρ' ὀλίγον ν' ἀφήσω τὰ κῶλα στὴ χαράδρα ἐδῶ πέρα τῆς

Πλάκας. Ὁ καλὸς εὐζωνας μοῦ εἶπε πῶς ἤξερε ἓνα μονοπάτι ποῦ συντόμευε μιὰ ὥρα τὸ δρόμο. Μὲ πῆρε λοιπὸν στὸ μονοπάτι αὐτὸ ποῦ ἦτανε μόνο γιὰ Εὐζώνους καὶ κατοίκια καὶ ποῦ περνοῦσε μέσα στὸ βράχο ἀπάνω ἀπὸ μιὰ χαράδρα ποῦ ἔχαινε κάτω σὰν ἄντρο μυθολογικό. Ὁ εὐζωνας ἔβγαλε τὰ τσαρούχια καὶ σὰ γάτος πέρασε τὸ θανατηφόρο μονοπάτι· ὅταν ἐγὼ ἔφτασα στὸ μέσο καὶ κύταξα κάτω τὸ χάος, μέπιασε ζαλάδα. Νὰ γυρίσω πίσω ἦτο ἀδύνατον, γιατί στροφὴ νὰ κάμω ἦτο σὰν νὰ πετοῦσα στὸ γκρεμνόν· τὴν ὑπέρτατη στιγμή μὲ βρῆκε ἡ δύναμις καὶ μὲ μιὰ τρεχάλα ἔφτασα τὸν Εὐζωνα. «Καλὰ τὰ κατὰ φερες, μοῦ λέει! Ἐγὼ τὸ ξέρω, τοῦ λέω». Οἱ Τοῦρκοι μὲ δεχτήκανε καλὰ. Μὰ δὲ θὰ ξαναγυρίσω ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο. Φύγαμε μὲ συνοδεία γιὰ τὰ Γιάννενα. Φτάσαμε σουρούπωνμα. Ἕνας φοιτητὴς μὲ γνώρισε στὸ δρόμο καὶ μὲ πῆρε στὸ σπίτι του, γιατί ξενοδοχεῖα δὲν εἶχε τότε παρὰ μόνο χάνια. Μὲ τι εὐχαρίστησι βρέθηκα σὲ ἓνα καλὸ ἀρχοντικὸ σπίτι καὶ σὲ ἑλληνικὴ συντροφιά. Τὸ πρωτὶ μοῦ εἶπανε νὰ βάλω φέσι καὶ νὰ παρουσιασθῶ στὸν Πασᾶ ποῦ εἶχε εἰδοποιηθῇ ἀμέσως γιὰ τὴν ἄφιξί μου. Δὲν ὑπῆρχε ἄνθρωπος δίχως φέσι. Φόρεσα λοιπὸν ἓνα φέσι ποῦ ἀπὸ τότε ἐχρησιμοποίησα εἰς ὅλα τὰ καρναβάλια τοῦ κόσμου καὶ κρατῶ στὰ κειμήλιά μου! Πῆγα στὸν Πασᾶ. Παραξενεύτηκε. Κύπριος φοιτητὴς, δημοσιογράφος, Αὐστριακὸς ὑπῆκοος, περιηγητὴς! Ὅλα αὐτὰ τὸν ζάλισαν, καὶ ἰδιαιτέρως οἱ τίτλοι «Ἀουστριακὸς καὶ Γαζέτετζης». Ὁ Πασᾶς ποῦ ἦταν πολὺ εὐγενὴς καὶ ἤξερε τὰ ἑλληνικά, μοῦ εἶπε λοιπὸν: «Πῶς στὸ Βιλαέτι ὑπῆρχαν μερικοὶ ληστές,—θὰ ἦτο θαῦμα ἂν δὲν ὑπῆρχαν—καὶ πῶς ἔπρεπε νὰ γυρίσω πίσω μὲ συνοδεία, γιατί τι θὰ λέγανε στὴν Ἀθήνα καὶ στὴ Βιέννη ἂν πάθαινα τίποτε. Ἡ Εὐρώπη θὰ φώναζε γιὰ τοὺς ληστές ποῦ ὑπάρχουν στὴν Τουρκία!» Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπισκέφθηκα τὴν Λίμνη καὶ ξεκουράστηκα λιγάκι, μετὰ δύο μέρες εἰδοποίησα στὸ Κονάκι κι' ἦλθαν δύο Ζαπτιέδες Ἀρβανίτες ποῦ ἤξεραν ἑλληνικά. Στὸ δρόμο μοῦ λένε «Τὰ μέρη εἶναι γεμάτα ληστές· ἂν παρουσιασθῇ κανένας, γιὰ νὰ σωθοῦμε πρέπει πρῶτα πρῶτα νὰ πετάξουμε τὰ ὅπλα». Ὠραία στρατιωτικὴ συνοδεία! Εὐτυχῶς τὴν ἡμέρα ἐκείνη οἱ ληστές ἔλαμψαν διὰ τῆς ἀπουσίας των. Νυκτωθήκαμε σ' ἓνα χωριό, ὅπου ἔπρεπε νὰ κάνουμε κονάκι. Μόλις ὁμως οἱ χωρικοὶ ἀκούσανε στρατιῶτες, κλείσανε τὰ σπῖτια τους καὶ σβύσανε τὰ φῶτα. Οἱ χωρικοὶ φοβόντουσαν τοὺς Ζαπτιέδες ὅσον καὶ τοὺς ληστές. Μὲ πῆραν σ' ἓνα χάνι ἀπ' ἔξω καὶ μοῦ ἦπανε «φώναξε

πώς είσαι χριστιανός για να ανοίξουνε». "Ετσι κι' έκανα. Μια πόρτα άνοιξε, ένα λυχνάρι φώτισε κι' ό Χατζής μās έδωκε άσυλο. Δεν θυμάμαι άν καλοκοιμήθηκα. Τό πρωϊ ήμαστε πίσω. Χαρά τὰ Εύζωνάκια! Σφάξανε ένα άρνι και γλεντήσαμε.

Πήγα από σταθμό σε σταθμό κι' έφτασα από τὰ δάση τοῦ Πίνδου στη Κυλαμπάκα. Έκεϊ τὰ Μετέωρα με καλοῦσαν εις τὸ ὑπέροχο πανόραμά τους. 'Από τὸ ένα στοῦ άλλου σκαρφά- λωνα με τές ναυτικές σκάλες ποῦ έσειόντο πάνω στοῦς βρά- χους. Τί τρομάρα! Τὸ ψηλότερο τὸ Βαρλαάμ, 70 μέτρα ὕψος, λίγο ἔλειψε νὰ γίνη ὁ τάφος μου. Για νὰ κατεβῶ, οἱ καλογέ- ροι με βάλανε μες τὸ δίκτυο, τὸ γνωστὸ βρυζόνι. Μὰ εἶχαν ξε- χάσει κρεμασμένο τὸ σχοινὶ με άγκίστρι ποῦ ανέβαζαν τὰ ψώ- νια. "Όταν έφτασα στοῦ μέσο τοῦ χάους και κρεμόμουνά στοῦ ἄπειρο, τὸ βριζόνι μου πιάστηκε μέσα στοῦ άγκίστρι και άναπο- δογυρίστηκα με τὸ κεφάλι κάτω άκόμη μιὰ στροφή τῆς άλυσ- σίδας πάνω και θ' άνοιγε τὸ βριζόνι και τὸ κεφάλι μου χίλια καμμάτια στοῦς βράχους. Μ' έσωσε μιὰ φωνὴ ενός βοσκοῦ ποῦ φώναξε από άπέναντι στοῦς καλογέρους «Σταματᾶ τε και σκο- τώνεται ὁ άνθρωπος!» Εὐτυχῶς άκούσανε και σταματήσανε τὸ βίντζι. "Εμεινά ὀλίγα λεπτά, μακρὰ σάν αἰῶνες, κρεμασμένος με τὸ κεφάλι κάτω και τὰ πόδια πάνω. Μοῦ φωνάξανε από τὸ μοναστήρι οἱ καλογέροι, «νὰ βγάλῃς τὸ χέρι σου από τὸ δίκτι και νὰ ξεμπλέξῃς τὸ άγκίστρι». Σωτηρία ἢ θάνατος. "Άλλο μέσο δέν ὕπῃρχε. "Ετσι κι' έκαμα. Θαῦμα πὼς κατῶρθωσα νὰ ξεμ- πλέξω τ' άγκίστρι και πὼς δέν άνοιξε τὸ δίκτι. Τὸ βριζόνι άνα- ποδογυρίστηκε και ξαναἤλθα στή θέσι μου. Σταυροκοπούμενοι σὶ άπάνω και οἱ κάτω με κατεβάσανε σῶο στή γῆ. "Ημουνά ὠχρὸς σὰ σουδάρι. 'Ο βοσκὸς ποῦ με πλησίασε για νὰ με συγ- χαρῇ μοῦ εἶπε: «'Η εὐχή τῆς μάνας σου σέσωσε παιδί μου!» Πάλιν ἡ εὐχή της! 'Η κακομοίρα ἡ μάνα μου από τὸν καιρὸ ποῦ γεννήθηκα μ' έσωζε διαρκῶς. Μικρὸν με εἶχε σώσει από μιάν άσθένεια, ὅταν οἱ γιατροὶ με έγκατάλειψαν για τελειωμένο. Τώρα μέσωζε πάντα ἡ εὐχή της. Εἶχα άρχίσει νὰ ζῶ ἐπικινδύ- νως πολὺ πρὶν ἕνας άλλος μεγάλος άνακαλύψῃ «τὸ ζῆν ἐπικιν- δύνως» ὡς ὑπέρτατον άγαθόν. 'Αλλά προτήτερα και τῶν δύο μας τὸ εἶχε βρῇ ὁ λαγός, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον ζῆ, αλλά και κοι- μᾶται ἐπικινδύνως, λαγοκοιμᾶται!

Μὰ νὰ δῆτε και τί άλλο, άστεῖο εὐτυχῶς, έπαθα σ' αὐτὴ τὴν έκ- δρομή. Στὰ Τρίκκαλα άνταποκριτῆς άθηναϊκῶν έφημερίδων ἦτανε τότε ὁ γνωστὸς Χρῖστος Χριστοβασίλης, ὁ ὁποῖος έγραψε σ' έφη-

μερίδα τῶν Ἀθηνῶν πῶς στὸν Πίνδο προσεβλήθηκα ἀπὸ μιὰ ἀρκού-
δα καὶ πῶς τὴν νίκησα! "Ἄν ἤμουν ἄρκαρος, θὰ τὸ πίστευα
κι' ὁ ἴδιος καὶ θὰ τ' ὀνόμαζα στὸ ἐπισκεπτήριό μου. Ἐγὼ ἔσπευ-
σα νὰ διαψεύσω τὴν εἶδησι ποὺ ἔφτασε καὶ στὴ Κύπρο καὶ ἀνά-
στάτωσε τοὺς δικούς μου καὶ τὴν καυμένη τὴν μάνα μου. "Ἀχ!
Θὰ τὸν φᾶνε οἱ ἀρκουῖδες!

Ἡ περιοδεία μου κατόπιν στὴν Θεσσαλία μὲ τὴν εἶδησι
αὐτὴ ἔλαβε τὸν χαρακτήρα θριαμβευτικῆς πορείας. "Ὅταν μετὰ
καιρὸ συνάντησα τὸν μακαρίτη Χριστοβασίλη στὰς Ἀθήνας,
μοῦ ἔκαμε φρικτὰ παράπονα. «Ἀκοῦς ἐκεῖ νὰ μὲ διαψεύσης.
Ἐγὼ βλέπων σ' ἐσένα ἕναν ἄνθρωπο τοῦ μέλλοντος, ἠθέλησα
μὲ τὸν μῦθον αὐτὸν νὰ σοῦ δώσω γόητρον!» Διάβολε, δὲ τὸ εἶχα
σκεφθῇ!

Δὲν θυμᾶμαι πειὰ πῶς ἀπὸ τὴν Καστανιά, τὰ Τρίκκαλα
καὶ τὴν Καλαμπάκα βρέθηκα στὸν Τύρναβο κι' ἀπ' ἐκεῖ ἀπὸ
τὴν ὁροθετικὴ γραμμὴ στὰ θαυμαστὰ Τέμπη. Ἀναρριχήθηκα
στ' Ἀμπελάκια, ὅπου ἔμαθα πῶς ἐκεῖνο τὸ βράδυ εἶχε φθάσει
καὶ ὁ περίφημος γιὰ τὶς πεζοπορεῖες τοῦ Ἐφέτης Παρασκευαῖδης.
Τοῦ μῆνυσα πῶς τὴν ἄλλη μέρα θὰ κατέβαινα στὴ Λάρισσα,
ἕξῃ περίπου ὥρῶν πεζοπορεία, καὶ συνεννοηθήκαμε ν' ἀνταμω-
θοῦμε τὴν αὐγὴ στὸν δημόσιο δρόμο γιὰ νὰ συναγωνισθοῦμε!
Δυστυχῶς ἔφθασα στὴ Λάρισσα δίχως οὔτε νὰ μὲ βρῇ οὔτε νὰ
τὸν βρῶ. Στὸ Βόλο πῆρα τὸ βαπόρι γιὰ μικρὴ ἀνάπαυσι καὶ
ἔφθασα στὴ Στυλίδα, ἀπ' ἐδῶ ἄρχισα τὸ τελευταῖο μέρος τῆς
πεζοπορείας. Λαμία, Θερμοπύλαι, Χάνι τῆς Γραβιάς, Ἀμφισσα.
ἀπ' ἐδῶ τράβηξα γιὰ τοὺς Δελφούς, ὅπου πῆρα ἕνα ὁδηγὸ μὲ
μουλάρι, σκεπάσματα καὶ φαγώσιμα καὶ ἕνα φανάρι γιὰ νὰ
διώχνῃ τοὺς λύκους καὶ ἀνεβήκαμε τὴν ὑψηλότερη κορυφὴ τοῦ
Παρνασσοῦ, ὅπου φθάσαμε τὴν αὐγὴ γιὰ νὰ δοῦμε μέσα στὰ
χιόνια νὰ βγαίνει ὁ ἥλιος ἀπὸ τὴ θάλασσα. Θέαμα ἀπερίγρα-
πτο! Λίγη ἀνάπαυσι καὶ δρόμο γιὰ τοὺς Δελφούς πίσω. Ἦτα-
νε ἡ μεγαλύτερή μου πεζοπορεία· ἀπὸ τὴν Ἀμφισσα 19 ὥρες
πορεία μὲ μικρὰ διαλείμματα. Ἀπὸ τὴν ἐξάντλησι, ὅταν κατέ-
βηκα κάτω στὸν Ὀρχομενὸ, ἔπαθα ἀπὸ πυρετούς. Γύρισα στὴν
Ἀθήνα ἀπὸ τὸν Ἑλικῶνα καὶ μῆκα στὴ πρωτεύουσα, ὅπως ὁ
Σατωβριάνδος, μὰ κουρέλι ἀπὸ τὸν κόπο. Στὶς 20 Ἰανουαρίου
τοῦ 90 ἄρχισεν ἡ Ἀκρόπολις νὰ δημοσιεύῃ εἰς σειρὰν φύλλων
τὶς ὁδοιπορικὰς μου σημειώσεις ποὺ μέκταναν πειρὸ γνωστὸ σ'
ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Τὸν Μάρτιο κυκλοφόρησε τὸ περὶ Κύπρου σύγγραμμά μου

μέ τον τίτλο «Κύπρις», πού περιεῖχε τήν τοπογραφία καί τήν ἱστορία, μέ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως. Θεωρήθηκε πῶς τὸ ἔργον γιά ἓνα παιδί 18 ἐτῶν ἦτο μεγάλο. Ἦτο τὸ πρῶτο περὶ Κύπρου νεώτερο βιβλίο γραμμένο μέ μεγάλο ἐνθουσιασμό καί χρησίμευσε στοὺς δασκάλους ὡς διδακτικὸ βιβλίον καί γιά φρονηματισμὸ τῆς νέας γενεᾶς. Πῆγα στὴν Κύπρο γιά νὰ διαδώσω τὸ βιβλίο, γύρισα στὰς Ἀθήνας γιά ἐξετάσεις καί τὸ τέλος τοῦ 90 πῆρα τὸ δίπλωμά μου. Δὲν ἤμουν ἀκόμη 22 ἐτῶν. Στὴ Λεμεσό ἔκαμα τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν πρώτη διάλεξι «περὶ τοῦ σθένους καί τῆς ἐνότητος τοῦ ἑλληνισμοῦ» πού ἐνθουσίασε τοὺς συμπατριῶτες μου. Ἡ μελέτη αὐτὴ εἶναι ἀνέκδοτη. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ τὰ καλοκαίρια πού ὡς φοιτητῆς ἐρχόμουν στὴ Κύπρο νὰ περάσω τὲς διακοπές, δὲν θυμοῦμαι ποιὸ ἀκριβῶς, δεχθήκαμε τὴν ἐπίσκεψι τοῦ σημερινοῦ Βασιλέως τῆς Ἰταλίας, ὁ ὁποῖος τότε ταξίδευε ὡς Διάδοχος ἰνκόγνιτο μέ ἓνα κότερο καί μέ τοὺς ὑπασπιστὲς καί καθηγητὲς του. Ὁ πατέρας μου σὰν πρόξενος τῆς Ἰταλίας πῆγε στὸ κότερο κι' ἐκάλεσε τοὺς ξένους στὸ σπίτι μας, ὅπου ὁ πρίγκηπας ἦλθε μέ τὴν ἀκολουθία του κι' ἤπιαμε στὴν ὑγείαν τους ἓνα ποτήρι παλαιᾶς κουμανδαρίας. Στὸν νεαρὸ ξένο, πού δὲν ἀναγνώρισάμε, ἐξέφρασα τὰ παράπονά μας γιά τὴν ἀνθελληνικὴ τότε στάσι τῆς Ἰταλίας. Ξέφυγε τὴν ἀπάντησι. Ὑστερα μάθαμε πῶς ἦτο ὁ Διάδοχος τῆς Ἰταλίας. Ἀκόμη δὲν τοῦ ἐπέτρεψα τὴν ἐπίσκεψι. Μιὰ μέρα πῆρα τρεῖς νέους καί πῆγαμε στὸν «Ἁγιον Τύχωνα» ὅπου μιλήσαμε στοὺς χωρικοὺς γιά νὰ μὴ δεχθοῦν δασκάλους ἀπὸ τὴ Φραγκοκκλησιὰ καί κλείσαμε ἀμέσως τὸ ὑποπτο σχολεῖον. Κάθε χρόνο πού πῆγαινα ἀπὸ τὴ Κύπρο στὰς Ἀθήνας ἢ γύριζα, περνοῦσα συνήθως ἀπὸ τὴ Σμύρνη. Τὶ χαρὰ κάθε τόσο νὰ περπατῶ στὸ περίφημο Κέ, νὰ τρέχω στὸ Μπουρνόβα, στὸν Κιοτσεπέ, τὸν Καροιάκα. Τὶ ἀγάπη πού τὴν εἶχα τὴν Σμύρνη. Θυμᾶμαι νὰ εἶχα ἀκούσει ἀπὸ τὸν πατέρα μου πῶς ὁ παπποῦς του Σιὸρ Δημητράκης καί ὁ πατέρας του Σιὸρ Νικολάκης κάμανα μιὰ φορὰ ἑξημῆνες νὰ πᾶνε στὴν Πόλι. Ποιὸς ξέρει ὅμως ἂν ὁ Σιὸρ Δημητράκης τὸν περισσότερο καιρὸ δὲν τὸν πέρασε στὴ Σμύρνη, κρατημένος ἀπὸ τὶς ὠμορφιὲς τῆς Κοκόνας Μαρίας πού τὴν πῆρε γιά νὰ παρηγορηθῇ, ἀφοῦ ἔχασε τὴν πρώτη του γυναῖκα τὴν Μαριοῦ.

Τὴν ἐποχὴ πού πῆρα τὸ δίπλωμά μου συνέβη ἓνα μεγάλο δυστύχημα πού βάρυνε στὸ στάδιό μου. Ὁ πατέρας μου δυσαρεστήθηκε μέ τὸν Ἐπιθεωρητὴ τῆς Τραπεζῆς καί παραιτήθηκε. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν εἶχε δίκηρο εἰς τὸ ζήτημα, γιά μένα ἢ παραί-

τησις ἦτανε δεινὸ κτύπημα, γιατί μοῦ ἐστέρει τὰ μέσα νὰ μεταβῶ στὴν Εὐρώπη γιὰ σπουδές, ὅπως ἦτανε τὸ σχέδιο. Ὁ πατέρας μου μοῦ ἀπάντησε στὲς παρατηρήσεις μου: «Εἶμαι ἐξῆντα χρόνων καὶ δὲν μπορῶ πειὰ νὰ ἐργαστῶ, ἀποκατέστησα τὰ τρία παιδιὰ μου καὶ ἐσένα σ' ἔφερα σὲ σημεῖο νὰ μπορῆς νὰ ἐργαστῆς δικηγόρος στὴν πατρίδα. Μὲ τὰ μικρά μου εἰσδεήματα ἔχω νὰ περάσω μὲ τὴν μητέρα σου. Κάτσε στὸν τόπο σου, θὰ πάρῃς τὴν καλλίτερη καὶ θὰ μὲ διαδεχθῇς καὶ στὴν Βουλὴ. Τὸ στάδιό σου εἶναι στρωμένο». Τῆς αὐτῆς γνώμης ἦσαν καὶ ἡ μητέρα καὶ ὁ ἀδελφός μου. Ἐγὼ ἐπέμενα πὼς ἔπρεπε νὰ τελειοποιηθῶ, ἔστω καὶ ἂν ἐπρόκειτο νὰ μείνω ἔπειτα στὴν Κύπρο κι' ἀποφασίστηκε νὰ μὲ βοηθήσουν γιὰ δυὸ χρόνια στὸ Παρίσι. Ἐκαμα ἓνα ὥραϊο ταξίδι στὴν Μικρὰ Ἀσία καὶ τράβηξα γιὰ τὴ Γαλλία, γεμάτος ἀπὸ ἐνθουσιασμό. Στὸ Παρίσι θεώρησα καλὸ ν' ἀρχίσω μελετῶντας πρῶτα τὴν πόλι. Αὐτὸ ἔκανα καὶ σὲ κάθε μέρος ποὺ πήγαινα εἰς ὅλην μου τὴ ζωὴ. Ἐπὶ τρεῖς μῆνες τὸ καλοκαῖρι τοῦ 91 γύριζα μὲ τὰ πόδια καὶ μὲ ἓνα ὁδηγὸ στὰ χέρια τὸ Παρίσι καὶ τὰ περίχωρα, μελετῶντας τὰ μνημεῖα, τὰ ἱδρύματα, τὰ μουσεῖα κι' ὅ,τι ἄλλο εἶχε ἀξιοθέατο ἡ Γαλλικὴ πρωτεύουσα. Στὸ τέλος τράβηξα πεζὸς γιὰ τὲς Βρυξέλλες (300 χιλιόμετρα), ὅπου ἔφθασα σὲ ἑξή μερες. Πέρασα ὅλα τὰ μέρη τῆς Βορείου Γαλλίας καὶ τοῦ Βελγίου ποὺ ἐπεσκέφθηκα ἔπειτα ἀπὸ τὸ μεγάλο πόλεμο ἐρειπώμένα. Ἡ πεζοπορεία στὴν Εὐρώπη ἦτο ἄλλο πρᾶγμα ἀπὸ τὴν πεζοπορεία στὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν πρωτόγονο κατάστασι. Ἐνας ὥραϊος δρόμος πλακοστρωμένος καὶ δεντροφυτεμένος ἀπὸ τὸ Παρίσι στὲς Βρυξέλλες. Κάθε λίγο στὴ Γαλλία ταβέρνες παστρικές μὲ ζύθο μιὰ δεκάρα τὸ ποτῆρι. Στὸ Βέλγιον κοπέλλες δροσερές νὰ ὀδηγοῦν καροτσάκια μὲ σκύλους ποὺ τραβοῦσαν τὰ διάφορα προϊόντα. Γάλα σὲ κάθε βῆμα. Ξενοδοχεῖα παστρικά μὲ λουτρό. Εὐδαιμονία.

Τὸν Ὀκτώβριο γράφτηκα στὴν Σχολὴν τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, ὅπου ἀκολούθησα διάφορα μαθήματα ὅλων τῶν τμημάτων. Σ' ἓνα βουλευτήριον ποὺ κάναμε οἱ μαθητὲς γιὰ ἄσκησιν ὑπῆρξα ὁ ἡγέτης τῆς υσοσιαλιστικῆς μεταρρυθμιστικῆς ομάδας. Στὴ Σχολὴ ἔκαμα καὶ διαλέξεις περὶ Ἑλλάδος. Στὸ Παρίσι ἤμουνα συγχρόνως καὶ ἀνταποκριτῆς τῆς Ἀκροπόλεως, αἱ δὲ ἀνταποκρίσεις μου ἀφῆκαν ἐποχὴ. Κατῶρθωσα νὰ μείνω τρία χρόνια. Ἀσχολήθηκα εἰς ὅλων τῶν εἰδῶν τὲς μελέτες. Κατόπιν συστάσεως τῆς ἐλληνικῆς Πρεσβείας ἔλαβα τὴν ἄδεια νὰ ἐπι-

σκεφθῶ καὶ μελετήσω τὲς κυριώτερες γαλλικὲς φυλακὲς. Ἐκα-
μα καὶ ἕξη μῆνες ἀκόλουθος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν
γιά τὴν μελέτη τῶν οἰκονομικῶν. Τὰ δικά μου ὅμως οἰκο-
νομικὰ ἦσαν χειρότερα ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ. Ἡ διαμονή μου στὸ
Παρίσι εἶχε καταντήσῃ ὀλίγον μαρτυρικὴ. Ὡς ἀνταποκριτὴς
τῆς Ἀκροπόλεως κέρδιζα πολὺ λίγα. Ἀπὸ τὸ σπίτι μου δὲ
πολὺ λιγώτερα μοῦ ἔστελναν. Στενοχώρια λοιπὸν διαρκὲς
καὶ ἐμπόδιο στὴ μελέτη. Μὰ στὸ Παρίσι ἓνας νέος δὲ θέλει
καὶ πολλὰ νὰ χαρῇ· ἡ γενικὴ ἀπενταρία τῶν σπουδαστῶν
ἔφερνε παρηγοριά. Μιὰ νύκτα ἤμουν ἀπένταρος κι' ἐπε-
ρίμενα καὶ συντροφιά. Συμφορά! Λοιπὸν εἰς τὸ βάθος
τοῦ ἀθλίου πορτοφολιοῦ μου ἀνακάλυψα ἕξαφνα μισὸ χρυσὸ
λουδοβίκι. Ποτὲ δὲν ὑπῆρξα τόσο πλούσιος κι' εὐτυχής. Χαλά-
σαμε τὸ Παρίσι 24 ὥρες. Καϋμένο Καρτιέ Λατέν! Ποιὸς σ'
ἔζησε καὶ σὲ ξεχνᾷ!

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 95 γύρισα στὰς Ἀθήνας, ὅπου ἔτυχα
θερμῆς ὑποδοχῆς. Ἡ ἀρθρογραφία μου στὴν Ἀκρόπολιν, ποὺ
ἐζήτη νὰ δημιουργήσῃ νέα κατάστασι, εἶχε ἀναστατώσῃ τὴν
νεολαία. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν χρεωκοπία ἡ Ἀκρόπολις ἦταν ἐπὶ
κεφαλῆς μιᾶς ἐξεγέρσεως γιὰ καλλίτερο πολιτικὸ βίον. Τὴν 20ὴν
Αὐγούστου συνέβη ἡ καταστροφή τῶν γραφείων τῆς Ἀκροπό-
λεως. Οἱ δράσται φοβέριζαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἔκδοσιν τῆς
ἐφημερίδος. Πῆγα τότε στὸν Τρικούπη πρωθυπουργόν, κι' ἐκ
μέρους τῶν συνεργατῶν τῆς ἐφημερίδος ἔκαμα ἔντονα παρά-
πονα. Μοῦ ὑπεσχέθη νὰ λάβῃ μέτρα. Τὸ βλέμμα του ἦτο αὐστη-
ρόν, ἀλλὰ καὶ περίλυπον. Ἦταν ἤδη στὴν πτώσιν του. Εἰς τὴν
δίκην τῶν κατηγορουμένων γιὰ τὴν καταστροφὴν τῶν πιεστηρί-
ων, ὁ δικηγόρος τους, πολὺ γνωστὸς πολιτευτὴς, καταγγέλον-
τας τοὺς συνεργάτας τῆς Ἀκροπόλεως ποῦ κτυποῦσαν τὰ κόμ-
ματα, μὲ ὠνόμασε προσῶπικῶς «κατάπτυστον προδότην».

Τὸν Ὀκτώβριον ἐξέδωκα τὰ «Ὀνειρα» πρωτότυπον μυθι-
στόρημα ποὺ εἶχα γράψῃ στὸ Παρίσι καὶ ἐκρίθη τότε καλὰ,
ἀλλὰ σήμερον ἔχει ξεχαστῇ. Ἦτο γραμμένο στὴν καθαρεύου-
σα καὶ ὁ πατριωτικὸς ρωμαντισμὸς του δὲν θὰ εἶχε θέσι σήμε-
ρα. Περίεργο πῶς τὸ ἔγραψα στὴν καθαρεύουσα, ἐνῶ τὴν ἐπο-
χὴ ἐκείνη εἶχα ἀρχίσει νὰ γράφω ἄρθρα στὴ ζωντανὴ γλῶσσα.
Ὁ Ροῖδης μοῦ ἔγραψε «πῶς εἰς τὴν καθαρεύουσαν δὲν δύναται
νὰ γραφῇ τίποτε καλόν». Καὶ ὅμως μόνον εἰς τὴν καθαρεύου-
σαν ἔγραφε.

Τὸν Δεκέμβριον πῆρα τὴν ἄδεια τοῦ δικηγόρου καὶ τὴν

έλληνικήν ίθαγένειαν. Τόν Μάρτιον τοῦ 95 ἐξέδωκα τήν μελέτην μου «Περὶ φυλακῶν καὶ φυλακισμένων ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἑλλάδι», ὅπου ἐσύγκρινα τὲς φυλακὲς τῆς Ἑλλάδος μὲ τὲς εὐρωπαϊκὰς. Εἶχα διορισθῇ μέλος τῆς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν διόρθωσιν τῶν φυλακῶν, καὶ εἰργάσθηκα γιὰ τὸν νέο κανονισμό τοῦ Ἀβερωφείου. Ἐκαμα πολλὰς ἐπισκέψεις στὲς ἄθλιες φυλακὰς μας, ἔκαμα διαλέξεις γιὰ τὸ ζήτημα καὶ ἔγραψα πλεῖστα ἄρθρα. Ἡ μελέτη μου αὐτὴ συνέκίνησε τὸν κόσμον. Ὁ Συγγρὸς μου ἔστειλε γιὰ τὰ ἔξοδα τῆς ἐκτυπώσεως 100 φράγκα! Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος μὲ ἐκάλεσε στὸ Παλάτι, ἄνοιξε συζήτηση μαζί μου, ὃ ὅποια κατέληξε σὲ συνέντευξιν πού δημοσιεύτηκε εἰς τὸ φύλλον τῆς Ἀκροπόλεως 17 Μαρτίου 1895 καὶ προξένησε κατάπληξιν. Ὁ Βασιλεὺς γιὰ πρώτη φορὰ ἀπαντοῦσε στὲς ἐπικλήσεις πού τοῦ ἔκαναν, ἰδίως ἢ «Ἀκρόπολις», νὰ ἡγηθῇ μιᾶς νέας καταστάσεως, καὶ ἐξηγοῦσε τοὺς λόγους τῆς ἀρνήσεώς του.

Θύελλα ἀπὸ διαμαρτυρίας καὶ ὕβρεις ἐναντίον μου ἀκούθησαν στὰ κομματικὰ φύλλα, πού ἔβλεπαν μὲ κακὸ μάτι τὴν κίνησιν, πού ὠδήγησε στὴν δημιουργίαν τοῦ «Ἀνεξάρτητου Ἐκλογικοῦ Κέντρου», τὸ ὅποιον εἶχε σχηματισθῇ μὲ τὸν σκοπον νὰ προτείνῃ στὲς ἐπικείμενες ἐκλογὰς νέες ὑποψηφιότητες. Τὴν 24 Μαρτίου ἐξεφώνησα τὸν πρῶτον πολιτικόν μου λόγον στὸ Κέντρο.

Ἀκολούθησαν διαλέξεις μου σὲ διάφορα μέρη καὶ ἄρθρα στὰ ἀνεξάρτητα φύλλα. Κατόπιν περιώδευσα τὲς Ἐπαρχίας, πῆγα στὴν Ὀλυμπίαν γιὰ τὲς ἐορτὰς τοῦ Κουρτίου καὶ μίλησα στὸν Πύργον καὶ τὰ Λεχαινὰ γιὰ τοὺς λαϊκοὺς ὑποψηφίους τῆς Ἡλείας. Ἐγὼ δὲν ἔβαλα ὑποψηφιότητα, μὰ πῆρα τὸ χρῖσμα γιὰ τὸ μέλλον. Στὲς ἐκλογὰς ὅμως ἐθριάμβευσεν ὁ Δεληγιάννης γιὰ νὰ ἀποτελειώσῃ τὸ ἔργον του. Τὸν Μάϊον πηγαίνοντας στὴν Κύπρον πέρασα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ὅπου ὁ Γ. Πρόξενος Γρυπάρης μὲ πῆρε στὸ Χεδίβην, μὲ τὸν ὅποιον ἔλαβα συνέντευξιν, καὶ ἀνέβηκα στὲς Πυραμίδας. Τὲς ἐντυπώσεις μου δημοσίευσά στὴν «Ἀκρόπολιν». Γράφοντας σὲ μιὰ ἀνταπόκρισιν πῶς μερικοὶ Ἕλληνες τῆς Αἰγύπτου νοθεύοντας τὰ ἑλληνικὰ κονιάκ ἐγίναν αἰτία τοῦ ἀποκλεισμοῦ των, ἔδωκα ἀφορμὴν σὲ μεγάλο καυγᾶ. Δυὸ ἑλληνικὰς ἐφημερίδες τσακώθηκαν πάντῳ σ' αὐτό, ἢ μία ὑπὲρ καὶ ἢ ἄλλη κατά. Ἀνάστατος ὁ ἑλληνισμὸς τῆς Αἰγύπτου. Ἡ «Ἀκρόπολις» ἐκάη στὴν ἑλληνικὴν Λέσχην Ἀλεξανδρείας καὶ πολλοὶ συνδρομηταὶ ἐπέστρεψαν τὸ φύλλον. Ὁ

καυγάς ἔφθασε μαζί μου καὶ στὴν Κύπρο, ὅπου μιὰ ἡμέρις ἀνέλαβε ὑβριστικὸν ἀγῶνα ἐναντίον μου. Ἐγραψα εἰς ἀπάντησίν μου τὴν πρὸς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενεῖς ἐπιστολήν μου. Πάτησα τὸ χῶμα τῆς Κύπρου μὲ μεγάλη συγκίνησι ὥστε-
ρα ποῦ γιὰ πρώτη φορὰ εἶχα λείψει 4 χρόνια ἀπὸ τὴν πατρίδα, κι' ἔσφιξα τρυφερὰ τὴν μητέρα μου στὴν ἀγκάλη μου. Ὁ πατέρας μου ἦταν διαρκῶς ἐνοχλημένος μὲ τὴν τόση δρᾶσι ποῦ κρατοῦσε τὸ ὄνομά μου στὴν «ἡμερησία διάταξι». Οἱ λόγοι μου, οἱ συνεντεύξεις μου, οἱ διάφορες πολεμικὲς στάς Ἀθήνας, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Κύπρον, τὸν ἐρέθιζαν. Τ' ὄνομά μου ἦτανε παντοῦ. Οἱ γονεῖς μου μὲ ἤθελαν κοντά τους, ἤσυχον ἐργάτην τοῦ καλοῦ, συνεχιστὴν στοῦ νησί μας τῶν οἰκογενειακῶν μας παραδόσεων, Ἐγὼ σήκωσα νέα σημαία ἀνταρσίας, νὰ φύγω γιὰ τὴν Ἀγγλίαν, νὰ τελειώσω ἐκεῖ τίς σπουδές μου καὶ νὰ μάθω καὶ καλὰ ἐγγλέζικα. Ἐκαμα ἓνα μικρὸ δάνειο, κάτι μοῦ ὑπεσχέθηκε πάλιν ὁ πατέρας μου καὶ τράβηξα γιὰ τὸ Λονδίνο. Πῆγα καθ' ὁδὸν νὰ δῶ τὴν Μακεδονία που ἦτανε σὲ ἀναβρασμό. Ἀπὸ τῆ Θεσσαλονίκης, ὅπου ὁ ἀδελφός μου ἦτανε ὑποδιευθυντὴς τῆς Ὀθωμανικῆς Τραπεζῆς, τράβηξα γιὰ τὰ Σκόπια καὶ ἀπ' ἐκεῖ γιὰ τὸ Βελιγράδι. Εἶχα πάρει τὴν ἀνταπόκρισι τῆς «Ἀκροπόλεως», στὴν ὁποίαν ἔστειλα περιγραφὰς τοῦ ταξιδιοῦ, σπουδαῖες συνεντεύξεις μὲ τοὺς Σέρβους Ὑπουργοὺς καὶ πολιτευομένους. Ἦσαν ὅλοι ὑπὲρ τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συμμαχίας. Διάσχισα τὴν Εὐρώπην σιδηροδρομικῶς καὶ στάθμευσα πρὸ πάντων στὴ Βουδαπέστη, σειρήνα τοῦ Δούναβη καὶ στοῦ Μόναχον, ὅπου ἐχόρτασα γερμανικὰ λουκάνικα καὶ μπύρα σερβιρισμένα ἀπὸ ἀβρὲς Φροϊλάϊν. Ταξείδια ἀλησμόνητα.

Στὸ Λονδίνο ἔμεινα 19 μῆνες, μελετῶντας τὴν γλῶσσαν, τοὺς ἀγγλικοὺς θεσμοὺς καὶ τὴν ἀγγλικὴν ζωὴν. Εὐκαιρία παρουσιάσθηκε νὰ μπῶ τότε στὰ μεγάλα καταστήματα Ράλλη, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ παραιτηθῶ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς δημοσιογραφίας. Δυστυχῶς ἤμουν αἰσμένος στὰ δίκτυά τους. Καὶ πόσες ἄλλες εὐκαιρίες δὲ μοῦ παρουσιάσθηκαν γιὰ νὰ ἀποκατασταθῶ καλὰ στοῦ Λονδίνου. Μὰ μὲ ἔτρωγε ἡ ἰδέα. Πέρασα οἰκονομικὲς στενοχώριες στοῦ Λονδίνου. Σὲ τοῦτο τὸ μεταξὺ ὁ Δελιγιάννης ἀγρίεψε καὶ πάλι. Νέος Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος, Τουρκικὲς θηριωδίες στὴν Μακεδονία κατήγγελλεν ὁ Γλάδ-
στων· τὸ φυλλάδιόν του τὸ μετάφρασα καὶ τότεῖτα στὴν Ἀθήνα, ὅπου δημοσιεύθηκε ἀπὸ ἓνα ἐκδότην. Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος. Ἐπρεπε νὰ γυρίσω στάς Ἀθήνας ὅπου ὁ Καλλισπέ-

ρης, αὐτοδιορισθεῖς λοχαγὸς τῶν Γαριβαλδινῶν, μοῦ πρότεινε νὰ μὲ κάμῃ δεκανέα καὶ νὰ ἐκστρατεύσωμεν ἐναντίον τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι ἕως ὅτου κάταταχθῶ εἶχαν φθάσει ἔξω ἀπὸ τὴν Λαμίαν. Σωτηρία ἐπέμβασις τῶν Δυνάμεων, ἀνακωχή, ἀνατροπὴ τοῦ Δεληγιάννη. Μετέβηκα στὸ στρατόπεδο, ὅπως δῶ τὴν κατάστασιν καὶ ἰδιαιτέρως ἐπισκεφθῶ τοὺς πολυαρίθμους Κυπρίους ἐθελοντές, ποῦ δὲν εἶχαν προφθάσει νὰ σκοτωθοῦν· ὁ νέος πρωθυπουργὸς Ρέλλης μοῦ εἶπε νὰ τὸν βοηθήσω στὴν ἐπιστροφή τῶν συμπατριωτῶν μου ἐθελοντῶν. Πέρασα 15 μέρες στὸ θλιβερὸ στρατόπεδο τῶν Θερμοπυλῶν, πεζοπορῶν ἀπὸ καταυλισμοῦ σὲ καταυλισμό. Παραπέρα ἦσαν στρατοπεδευμένοι οἱ Τούρκοι. Περίλυποι οἱ ἀξιωματικοί μας μοῦ ἔδειχναν μὲ τίς περιποιήσεις τοὺς τὴν ἐκτίμησί τους. Στὴν Ἀγία Μαρίνα, ὅπου ναυλοχοῦσε ὁ στολίσκος μας, μὲ φιλοξένησε στὴν Ναυαρχίδα τοῦ «Ψαρρά» ὁ Ναύαρχος Μιλτιάδης Κανάρης, μὲ τὸν ὅποιον εἶχα τελευταίως στενὰ συνδεθῇ. Ὁ καλὸς Ναύαρχος εἶχε ἀναπετάσει τὴν σημαία τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως γιὰ τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ πολιτεύματος, κ' ἐγὼ ἀρθογραφοῦσα ζωηρὰ γιὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν στὴν «Ἀκρόπολιν», γράφων συνεχῶς ἀπ' ὅλα τὰ μέρη. Τὰ ξανάπαμε μὲ τὸν Ναύαρχον θλιμμένοι καὶ ἀποροῦντες. Ἐκεῖ στὴν παραλία σ' ἓνα μικρὸ σπιτάκι ἔμενε καὶ ὁ Διάδοχος Κωνσταντῖνος. Πῆγα καὶ τὸν ἐπισκέφθηκα. Ἡ φαυλοκρατία τοῦ εἶχε φορτώσει ὅλα τὰ κρίματά της. Ἡ συνέντευξις μας δημοσιεύθηκε στὴν «Ἀκρόπολιν» τὴν 13 Σεπτεμβρίου (97) καὶ ἔγινε ἀφορμὴ πολλῶν σχολίων. Νομίζω πῶς καὶ τότε ὀρθῶς ἔκρινα τὰ πράγματα καὶ πῶς γιὰ τὴν τότε καταστροφὴ δὲν ἔπρεπε νὰ κρατήσωμε ὑπεύθυνον τὸν Διάδοχον. Σὲ λίγο ἐπέστρεψε στὰς Ἀθήνας.

Ἐγὼ γύρισα ἀπὸ τὸ στρατόπεδο ἄρρωστος μὲ τύφο. Στὸ Λονδῖνο εἶχα ἀρπάξει ἓνα τρομερὸ κρυολόγημα ἀπὸ τὴν ἡρώϊκὴ μου ἀπερισκεψία νὰ περιφέρωμαι καὶ στὰ ψυχρὰ μέρη δίχως ἐπανωφόρι. Τὸ κρυολόγημα αὐτὸ ἔμεινε μέσα μου ὅλη μου τὴ ζωὴ. Ἡ καϋμένη ἢ μητέρα μου μοῦ εἶχε πολλές φορές πῆ πῶς ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὠρισμένες δυνάμεις καὶ ἀντοχήν. «Μιὰ μέρα θὰ πάθης» καὶ τὴν ἔπαθα. Ἄν δὲν ἔπαθα χειρότερα, τὸ χρεωστοῦσα στὴ κράσι μου καὶ τὴν σκληραγωγία. Εἶχα κρυάδες συνεχεῖς καὶ τὸν Αὐγουστον καθόμουν μ' ἐπανωφόρι στὸν ἥλιο. Τὸ μικρόβιο τοῦ τύφου ποῦ περιδιάβαζε στὸ στρατόπεδο, βρῆκε ἀδύνατον τὸν ὀργανισμόν μου. Ὅταν γύρισα στὰς Ἀθήνας, μετακομίσθηκα ἀπὸ τὸ σπίτι μου στὸν Εὐαγγελισμόν ἀνσί-

σθητος. Πέρασα ένα μήνα μεταξύ ζωής και θανάτου. Τί τρομερή αυτή ή ασθένεια. 'Αλλά και πόσον ωραία ή ανάρρωσις· νομίζει κανείς πώς ξαναγεννᾶται ἔπειτα ἀπὸ τὸν τύφο. "Ολος ὁ κόσμος μοῦ φαινότανε ὡραῖος. 'Η βασίλισσα "Ολγα ἦλθε πολλές φορές καὶ με εἶξε καὶ διέταξε μάλιστα νὰ πληρωθῇ ἀπὸ τὸ 'Ανακτορικὸ Ταμεῖο ή νοσηλεία, μὰ ἐγὼ δὲν δέχτηκα, ἄν καὶ ἤμουνα πτωχός, γιατί εἶπα στὸ γραμματικὸ της Μεσσαλᾶ ποῦ ἦλθε νὰ μοῦ ἀναγγεῖλῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς Βασιλείσης, πὼς ὅ,τι ἔγραψα ἦτανε ή πεποίθησίς μου καὶ πὼς δὲν ἤθελα νάχω καμμιὰ ὑποχρέωσι. Δανείσθηκα καὶ πλήρωσα. Βγῆκα ἀπὸ τὸν Εὐαγγελισμό δίχως δυστυχῶς νὰ θεραπευθῶ καὶ ἀπὸ τὴν κυρία ασθένεια, ή ὁποία με ἐβασάνισε πολλὰ κατόπιν χρόνια παρ' ὅλες τὲς προσπάθειες καὶ ξεφυλίστηκε σὲ χρόνια ἐλonoσία. Σὲ κάθε κρυολόγημα καὶ σὲ κάθε κόπο ἄρρωστοῦσα με ὑποθερμίαν ή πυρετόν· οἱ γιατροὶ τὰ χάσανε· ἔγινα μόνος μου γιατρός τοῦ ἑαυτοῦ μου. Στὰ χρόνια νοσήματα, γιατρός εἶναι ὁ ἄρρωστος. 'Η ἐλonoσία πολέμησε νὰ με θάψῃ, μὰ βρῆκε γερό ὄργανισμό καὶ ἐπίμονη ἀντίστασι καὶ σιγὰ σιγὰ ξεφυλίστηκε καὶ χάθηκε. Μὰ τὸ ἀγγεῖο εἶχε ραγίσθῃ· δὲν ἤμουνα πιά ὁ παλαιὸς ἥρωας τῆς σκληραγωγίας. Εὕρισκα ὅμως πάντα ἀρκετὲς δυνάμεις γιὰ τὶς προσφιλεῖς μου πεζοπορεῖες ποῦ ποτὲ δὲν λησμόνησα. Πέρασα τὸ 98—99 στὰς 'Αθήνας, γράφοντας στίς ἐφημερίδες, πηγαίνοντας στὰ ποινικὰ δικαστήρια καὶ ὁμιλῶντας ἀπὸ ὅλα τὰ βήματα τῶν 'Αθηνῶν. Οἱ φοιτηταὶ με καλέσανε στὸ Πανεπιστήμιο καὶ τοὺς μίλησα γιὰ τὴν κατάστασι καὶ τὸ μέλλον. Μεταξὺ τῶν ἐπικηδείων λόγων ἰδιαιτέρως ἄξιζε ὁ λόγος μου στὴν κηδεῖα τοῦ μεγάλου πατριώτη Γεωργίου Γουσίου. Τὸ καλοκαῖρι τοῦ 99 πῆγα στὴ Κύπρο. "Εμενε πάντα ἀνοικτὸ τὸ ζήτημα τῆς ἀποκαταστάσεώς μου. 'Εκεῖ ἄρχισα μίαν σειρὰν ἄρθρων στὴν «'Αλήθεια» τῆς Λεμεσοῦ, γραμμένων ἐπαναστατικῶς ποῦ προκάλεσαν συζητήσεις, ἀπαντήσεις, πολεμικὲς καὶ βρισιὲς ἀπὸ μέρους τῶν ὀλίγων ἐχθρῶν ποῦ εἶχα κατορθώσει νὰ δημιουργήσω παντοῦ.

"Εκανα περιοδεῖες καὶ ἔλαβα τὸν λόγον παντοῦ. "Εκανα καὶ στὴν ὑπόδουλο 'Ελλάδα τὸ κήρυγμα τοῦ νέου 'Εθνικοῦ βίου ποῦ ἔκανα καὶ στὴν ἐλεύθερη. Πέρασα ένα ὡραῖο καλοκαῖρι με τὶς οἰκογένειες τοῦ ἀδελφοῦ μου καὶ τῶν ἀδελφάδων μου ποῦ μαζευτήκαμε ὅλοι ἀπὸ παντοῦ στὲς ὡραῖες ἐξοχὲς τῆς πατρίδος. Εἶχα πιά δηλώσει εἰς ὅλους, ὅτι δὲ με χωροῦσε ή Κύπρος καὶ πὼς ἔπρεπε νὰ γυρίσω πίσω στοὺς ἀγῶνές μου.

Γύρισα κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον, ἀφοῦ ἐπισκέφθηκα τὲς Ἑλληνικὲς παροικίαις τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὲς ἐντυπώσεις μου δημοσίευσα εἰς σειρὰν φύλλων τοῦ «Ἀστεως». Τέλος ἄνοιξα δικηγορικὸν γραφεῖον καὶ μαζέψας τοὺς Κυπρίους τῶν Ἀθηνῶν ἵδρυσά τὸν Πατριωτικὸν Σύνδεσμον τῶν Κυπρίων. Ἀλλ' ἀπὸ δικηγορία δὲν εἶχα προκοπὴν· θὰ διέπρεπα στὰ ποινικὰ· μὰ νὰ σᾶς πῶ πῶς ὁ κυριώτερος λόγος ποὺ μισοῦσα τὴν δικηγορία ἦτανε ἡ ἀθλία κατάστασις τῶν δικαστηρίων. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 98 στάλθηκα ὡς ἀνταποκριτὴς τῆς Ἀκροπόλεως εἰς περιοδείαν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ὅπου ἀνέπτυξα τὸ πρόγραμμά μας σὲ ὀμιλίαι καὶ ἀνταποκρίσεις. Εἰς τὸ Βόλο ἐξεφώνησα λόγον ποὺ συνεκίνησε τὰ πλήθη. Κατόπιν ἔγείνα συνεργάτης τοῦ «Νεολόγου» ποὺ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινὴν ἦλθε στὰς Ἀθήνας. Μὲ ἔστειλε εἰς περιοδείαν ἀνὰ τὰ Κράτη τοῦ Αἴμου. Θαυμασία εὐκαιρία νὰ ταξιδεύσω, νὰ μελετήσω τὸν ὑπόδουλον Ἑλληνισμόν καὶ νὰ χαρῶ τὴν μεγάλην ζωὴ τοῦ δημοσιογράφου. Ἐκάμα ἓνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ταξίδια τῆς ποιητικῆς νεότητός μου. Πῆγα στὴν Κωνσταντινὴν σὰν σὲ προσκύνημα· μπῆκα στὰ Στενὰ μαγεμένος καὶ βγῆκα ἀπὸ τὸν Βόσπορον ἐκστατικός. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἦτανε ἀκόμη ἀκέραιος. Τὴν πηγὴ ἐμπνεύσεως, γοητείας, μέθης αὐτὴ ἡ Σταμπούλ. Ἀπὸ γωνιά σὲ γωνιά, ἀπὸ λόφο σὲ λόφο, ἀπὸ προαστείου σὲ προάστειον, ἀνὰ τὰ νεκροταφεῖα, τὰ τζαμιά, τὰ τεῖχη, τὰ σεράγια, τὰ Γλυκὰ Νερὰ, γύριζα σὰ μεθυσμένος. Ὅλες οἱ ἡδονὲς τῆς Ἀνατολῆς μαζεμέναι ἐδῶ. Ὁ πρέσβυς μας ἀείμνηστος Μαυροκορδάτος μὲ πῆρε στὸ περίφημον προσκύνημα τοῦ Χαμήτ, μπῆκα στοὺς μυρωμένους κήπους τοῦ Γυλδίζ. Τέλος μοῦ ἔδωκε ἓνα καβάση γιὰ νὰ κάμω τὸν γύρον τῶν Τειχῶν μὲ ἐπίσημην ἄμαξαν. Ἀλλες συγκινήσεις στὸ Φανάρι, στὲς Βλαχέρνες. Ποὺ νὰ τὰ ξαναπῶ. Στὸ Νεολόγον ἔστειλα μακρὰς ἀνταποκρίσεις. Ἀπὸ τὴν Τουρκίαν πῆγα στὴν Βουλγαρίαν· ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία ἦτανε ἀκόμη Ἑλληνική. Φιλιππούπολις, Ἀγχιάλος, Πύργος, Βάρνα. Στὴ Σόφια εἶδα σφρῖγος ποὺ μ' ἔθλιψε. Διέπλευσα τὸν Δούναβιν κ' ἐπεσκέφθηκα κατόπιν ὅλην τὴν Ρουμανίαν ἀπὸ πόλιν σὲ πόλιν, γενόμενος ἐγκάρδια δεκτὸς ἀπὸ τὲς Ἑλληνικὰς παροικίας καὶ ἀπολαύων τῆς ρουμανικῆς ζωῆς ποὺ ξέρουν ὅσοι ταξίδεψαν ἐκεῖ. Διέσχισα τὴ Μαύρην Θάλασσαν καὶ γύρισα στὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν Νότιον Ρωσσίαν. Στὴν Ὁδησσὸν μὲ δέχθηκε εὐγενικὰ ὁ Μαρασλής, στὴν θαυμασίαν ἔπαυλίν του, ἓνα ἀπέραντον ἄλσος. Τὶς ἐντυπώσεις ἀπὸ ὅλον τὸ ταξίδιν ἔστειλα στὸν Νεολόγον. Ἐπειδὴ δὲ εὗρισκα πῶς τὰ

ἄλλα Κράτη τοῦ Αἵμου ἦσαν πολὺ πρὸ προοδευμένα τότε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, εὐρέθησαν φύλλα τῶν Ἀθηνῶν ποὺ μὲ βρῖσαν. Σ' ὅλη μου τὴ σταδιοδρομίᾳ ἔτσι μάζευα στὸ δρόμο μου δόξεις μαζί μὲ βριοιές. Στὲς δημοτικὲς ἐκλογές τοῦ 99 νόμισα πῶς ἤμουν ἀρκετὰ γνωστὸς γιὰ νὰ δώσω τὴν πρώτην ἐκλογικὴν μάχην. Ἐξετέθηκα ἀνεξάρτητος ὑποψήφιος Δημοτικὸς Σύμβουλος. Ἐγγραψα ἓνα πρόγραμμα γιὰ τὰς ἀνάγκας τῶν Ἀθηνῶν, τὸ μόιρασα σ' ὅλο τὸ κόσμο καὶ μ' αὐτὸ περίμενα νὰ μὲ ψηφίσουν. Θυμᾶμαι πῶς ἔγραφα μέσα. «Ξέρετε ποιὸς εἶμαι· ἐγὼ οὔτε κερνῶ, οὔτε κερνῶμαι. Ἄν θέλετε νέους ἄνδρες, ψηφίστε με» Τὸ κήρυγμά μου ἔπιασε· πέτυχα σ' ὅλα τὰ ἐκλογικὰ τμήματα τῶν Ἀθηνῶν, μαυρίστηκα ὅμως στὰ χωριά, ποὺ δὲν ἤξεραν παρὰ μόνον τοὺς Ἀττικάρχες. Στὸ σύνολον ἦλθα ἐπιλαχών. Ἐπιτυχία ἐν τῇ ἀποτυχίᾳ! Καὶ ὅμως λυπήθηκα πολὺ. Στὸ Νεολόγο δημοσίευσα τὴν ἐποχὴν αὐτὴν καὶ δύο ἔργα τῆς Μαρίας Κορέλλη κατὰ μετάφρασί μου ἀπὸ τὸ Ἀγγλικό. «Τὰ Βάσανα τοῦ Σατανᾶ», στὰ ὁποῖα ἡ μεγάλη Ἀγγλίδα συγγραφεὺς σατύριζε τὴν Ἀγγλικὴν ἀριστοκρατία καὶ τὸν «Βαραββᾶν» ὅπου περιγράφεται ἡ ζωὴ τῆς Ἰουδαίας μαζί μὲ τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Βαραββᾶς ἀφῆκε ἐποχὴν. Ἐξεδόθη ἀπὸ τὸν Μ. Σαλίβερον σὲ ἰδιαιτέρο βιβλίον. Καὶ ἀφοῦ ἐξαντλήθηκε, ἔγειναν νέαι ἐκδόσεις σὲ χιλιάδες ἀντίτυπα. Ἀναδημοσιεύθηκε πολλὰς φορές στὴν Ἀμερικὴ καὶ σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα χάρις εἰς τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ θέματος, τὴν τέχνην τῆς συγγραφῆς καὶ τὴν κατάλληλην μετάφρασι. Ὑπῆρξε ἓνα ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ βιβλία ποὺ περισσότερο διαβάζονται ἕως σήμερον.

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1900 ἔφυγα γιὰ τὴν Κύπρον μὲ μεγάλη ἀποστολὴν. Εἶχα ἀναλάβει ὡς Πρόεδρος τοῦ Πατριωτικοῦ Συνδέσμου τῶν Κυπρίων νὰ ὀργανώσω στὰς Ἀθήνας μίαν Κυπριακὴν Ἐκθεσιν. Ὅταν ἔρριψα τὴν ιδέαν, μὲ πῆραν γιὰ τρελλό. Ἐνας νέος νὰ ὀργανώσῃ μιὰ ἐκθεσὴ μὲ 100 δραχμὲς στὸ ταμεῖο τοῦ Συλλόγου! Ἡ Ζάππειος Ἐπιτροπὴ μοῦδωκε τὸ μισὸ Ζάππειο, ποὺ ἔμενε νεκρὸ καὶ κλειστὸ καὶ ἄνοιξα διάπλατες τὲς πόρτες τοῦ στη ζωὴ. Σὲ δυὸ χρόνια μάζεψα ὅσα χρήματα χρειάζονταν, μάζεψα τὰ ἐκθέματα, ἔκαμα τὴν Ἐκθεσιν, ἐπέστρεψα ὅσα ἐκθέματα δὲν πωλήθησαν καὶ ἔκλεισα μὲ ἔλλειμμα ἑξή λιρῶν, τὰς ὁποίας δανείστηκα καὶ τίς πλήρωσα μετὰ καιρὸ ἀπὸ τὴ τζέπη μου! Αὐτὸ ἦτο ἡ μόνη μου ἀμοιβή. Ἐνήργησα ὡς ἐξῆς. Σχημάτισα μιὰ Ἐπιτροπὴ τιμητικὴ, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ὁποίας ἔβαλα τὴν Ἐκθεσιν μὲ τὸν Πρόεδρον τοῦ Ζαππείου

Ἀλέξανδρον Ζαΐμην ἐπὶ κεφαλῇς. Ἐκάμα ἓνα μικρὸν ἔρανον μεταξύ μας, καὶ δημοσίευσά τὴν προκήρυξι τῆς Ἐκθέσεως, ἔπειτα ἄνοιξα ἓνα μεγάλο ἔρανο μεταξύ τῶν Κυπριῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ κατόπιν πῆγα εἰς τὴν Κύπρον, ὅπου τοὺς πῆρα σβάρνα ὅλους. Μεγάλα πράγματα δὲν μάζεψα, μὰ φασοῦλι-φασοῦλι γεμίζει τὸ σακκοῦλι. Συγχρόνως γύρισα ὅλην τὴν Κύπρον πότε μὲ ἀμάξι πότε μὲ μουλάρι καὶ σὲ κάθε μέρος ὅπου ἄξιζε τὸν κόπον ἐστάθμευα καὶ ἀγόραζα ἐκθέματα, φαγώσιμα, ἐνδύματα, ὑφάσματα, παλαιὰ φορεσιὰς. Στὴ Λευκωσίᾳ ἀνάθεσσα σ' ἓνα ἔμπορον νὰ φέρῃ εἰς τὴν Ἐκθεσὶ ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἐγχωρίων μεταξωτῶν καὶ ὑφασμάτων. Σ' ἓναν ἄλλον νὰ μαζέψῃ ἀπ' ὅλα τὰ κεντήματα τῆς Κύπρου καὶ νὰ φέρῃ μιὰ μεγάλη συλλογὴ. Ἀπὸ τότε διαδοθήκανε σ' ὅλο τὸ κόσμον τὰ περίφημα κεντήματα τῆς Κύπρου. Βρῆκα χορευτὲς, ὑφάντριες κι' ἓναν ἐργολάβον νὰ ἀγοράσῃ ζωὰ ὅλων τῶν εἰδῶν, τὰ περίφημα γαϊδούρια καὶ τὰ μουλάρια τῆς Κύπρου καὶ νὰ τὰ φέρῃ εἰς τὴν Ἐκθεσὶ. Σ' ἓνα μοναστηρίον εἶχα βρῆ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανοῦ ποὺ τὸν εἶχαν κρεμάσει τὸ 1821. Κατασκεύασα ἀπ' αὐτὴν φωτογραφίαν καὶ παρήγγειλά τὸν Μπονάνο μαρμάρινον τὴν προτομὴν τοῦ ἐθνομάρτυρα γιὰ νὰ στηθῇ εἰς τὴν εἴσοδον τῆς Ἐκθέσεως. Ἐπειδὴ τὰ ζωὰ στοίχιζαν πολὺ, πῆγα εἰς τὴν Κρήτην καὶ προπούλησα μέρος εἰς τὴν Κρητικὴν Κυβέρνησιν τοῦ Πρίγκηπα Γεωργίου, κι' ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δέχτηκε νὰ πάρῃ τὰ ἄλλα μισὰ ἀφοῦ κλείσῃ ἡ Ἐκθεσις. Ὁ κύριος χαρακτηρὴς τῆς Ἐκθέσεως ἦτο ἐθνολογικός. Ἐπεστάτησα καὶ κατεσκευάσθησαν δώδεκα ἐνδυμασίαι, τὲς φόρεσα σὲ ἀνδρεῖκελα καὶ ἔτσι σχηματίσθηκε μιὰ λαμπρὰ συλλογὴ τῶν συγχρόνων ἐνδυμασιῶν τῆς Κύπρου ποὺ μετὰ τὸ πέρας τῆς Ἐκθέσεως ἐδώρησα εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν ὅπου καὶ εἶναι. Ἐξήντα κιβώτια γεμάτα ἐκθέματα φόρτωσα γιὰ τὸν Πειραιᾶ. Ἡ Κυβέρνησις μου παραχώρησε τὴν ἀτελεῖν εἰσαγωγὴν. Μέσα εἰς τὸ Ζάππειον ἐργάστηκα σκληρὰ μῆνες γιὰ νὰ στήσω μόνος μου μὲ λίγα παιδιὰ τὴν Ἐκθεσὶ. Συγχρόνως ἐπρότεινα νὰ γείνουν εἰς τὸ Στάδιον ἀγῶνες καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ προεκήρυξε τοὺς πρώτους Πανελλήνιους Ἀγῶνες. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1901 ἐθριάμβευα. Ἦτο ἡ πρώτη μεγάλη μου ἐπιτυχία. Ναύλωσα ἓνα βαπόρι καὶ δυὸ τρεῖς μέρες προτοῦ ἀνοίξῃ ἡ Ἐκθεσις, ἔφτασαν τὰ ζωὰ, οἱ χορευτὲς, τραγουδιστὲς, καὶ λοιποὶ. Συγχρόνως 100 περίπου Κύπριοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἀντιπροσωπεύοντες ὅλες τὰς τάξεις, βουλευτὲς, δημοσιογράφοι, δασκάλοι, Κυρίαι. Μέσα εἰς τὸ Ζάππειον ἔκαμα αἴθουσαν τῆς νέας βιο-

μηχανίας, ένα σιίτι χωριάτικο καὶ ἀναπαράστησα ὅλη τὴ ζωὴ τῆς νήσου, τὴν ἑλληνικὴ τῆς ζωῆ, κυλικεῖο μὲ κυπριακὰ φαγώσιμα καὶ ποτά, μιὰ σκηνὴ μὲ Κυπρίους χορευτὲς καὶ τραγουδιστές. Τὴν 25ην Μαρτίου ὁ Δήμαρχος Μερκούρης ἀνοίξε τὴν Ἑκθεσι, γιατί ἔνεκα ἡ διπλωματία ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνησις δὲν ἔλαβαν ἐπίσημο μέρος. Ἐβγαλα ἓνα λόγο τότε ποὺ ἔκαμε ἐντύπωσι. Ἐπηκολούθησαν ὑποδοχές, γεύματα, ἐνθουσιασμοί. Οἱ Κύπριοι ἐκδρομεῖς γύρισαν στὴν Κύπρο μέσον Κρήτης ὅπου ἔγειναν δεκτοὶ μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμό.

Ἐνεκα ἡ διπλωματία ὁ Βασιλεὺς ἦλθε στὴν Ἑκθεσι τὴν ἄλλῃ μέρα τοῦ ἀνοίγματος καὶ μὲ συνεχάρη, ἥπιαμε κουμανταρία ὑπὲρ τῆς Κύπρου κ.λ.π., καθὼς καὶ ὁ Θεοτόκης πρωθυπουργός. Αὐτὸς μοῦ μῆνυσε πῶς ἂν δὲν μοῦδινε παράσημο ἦτο ἔνεκα ἡ διπλωματία! Μὰ ἂν ἔπαιρνα παράσημο κάθε φορὰ ποὺ ἔκανα κάτι γιὰ τὸ Ἕθνος, ἔπρεπε ν᾿ἄχα ὡς τώρα τὸ Μεγαλόσταυρο. Μὰ ποτέ μου δὲν κυνήγησα παράσημα.

Παρὰ τίς τόσες φροντίδες μου γιὰ τὴν Ἑκθεσι, τὸ 1901 ἐξέδωκα τὴν «Κωνσταντινούπολιν λήγοντος τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος». Ἦτο μιὰ πλήρης περιγραφὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως γραμμένη ὀλίγον ἄλλὰ Ἀμίτσι, μὲ ἑλληνικὸν ὅμως παλμόν, ἐντύψεις τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὸ ταξίδι μου στὴν Πόλι. Δὲν ἀγάπησα στὴ ζωὴ μου ἓνα τόπο σὰν τὴν Κωνσταντινούπολι.

Ὅταν γύρισα στὴν Κύπρο τὸ καλοκαίρι, γιὰ νὰ ἐπιστρέψω τ' ἀπούλητα ἐκθέματα καὶ πουλήσω τὰ ὑπολείμματα, ἔβραζε τὸ Ἀρχιεπισκοπικὸ ζήτημα, ποὺ βασάνισε τοὺς Κυπρίους δέκα χρόνια.

Εἶχε πεθάνει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος καὶ γιὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ διαδόχου του εἶχεν ἀνοίξει μιὰ φοβερὴ πληγὴ στὸ σῶμα τῆς Κύπρου. Τακτικὸς κανονισμὸς ἐκλογῆς δὲν ὑπῆρχε παρὰ μόνο στοὺς Κώδικες τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν ἡ ἐκλογὴ γινότανε κατὰ τὰ παλαιά, δὲν θὰ γεννᾶτο ζήτημα, ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια εἶχαν δημιουργηθῇ μὲ τὴν «Βουλὴν» οἱ πολιτικοὶ καὶ μὲ αὐτοὺς τὰ κόμματα ποὺ ἀνακατεύοντο εἰς ὅλα. Συγχρόνως Βουλευταὶ ἐπεκράτησε νὰ ἐκλέγωνται καὶ κληρικοί, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχαν ἀκόμη οἱ δικηγόροι ποὺ κατέκλυσαν τὴν Κύπρο κατόπιν. Ὑποψήφιοι Ἀρχιεπίσκοποι ἦσαν δύο Κύριλλοι, ὁ ἓνας Μητροπολίτης Κιτίου καὶ ὁ ἄλλος Μητροπολίτης Κερυνείας. Τὸν πρῶτον, βουλευτὴν συγχρόνως, ἤθελαν ὅλος σχεδὸν ὁ λαός. Δὲν τὸν ἤθελε ἓνα μικρὸ κόμμα ποὺ ἐξεμεταλλεύετο τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ καὶ τὰ ἱερὰ ἰδρύματα. Αὐτὸ τὸ κόμμα ἐγκα-

τέστησε δική του διοικοῦσα Σύνοδο καὶ ἐμπόδισε ἐπὶ δέκα ἔτη τὴν κανονικὴ λειτουργία τοῦ περὶ ἐκλογῆς Ἀρχιεπισκόπου κανονισμοῦ. Ὁ ἀγῶνας αὐτὸς ὑπῆρξε καὶ ἠθικῶς καὶ ὕλικῶς καταστρεπτικὸς γιὰ τὴν Κύπρο. Ἦτο ἓνας ἐμφύλιος πόλεμος ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς στὴν ἱστορία τῆς Ρωμηοσύνης.

Κυρία τῶν πόλεων τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς.
Ἐνδυμασία τῆς μητέρας μου.
(Ἀπὸ τὴν Ἑκθεσι)

Ὅταν ἔφθασα στὴν Κύπρο, ἔπειτα ἀπὸ τὴν Ἑκθεσι, ὁ κόσμος ὅλος περίμενε νὰ δῇ μὲ ποιὰ μερίδα θὰ πάω. Οἱ Κυρηνεῖοι ποὺ ἤξεραν πὼς δὲν μποροῦσα νὰ πάω μαζί τους, μοῦ εἶπαν «νὰ μείνης παγκύπριος· νὰ μὴν ἀνακατευθῇς στὰ κομματικά». Μὰ ἐγὼ δὲν ὑπῆρξα ποτὲ τῆς ιδέας, ὅτι ἔπρεπε ἓνας πατριώτης σὰν καὶ μένα, νὰ μὴ ἔχη γνώμη σ' ἓνα τόσο σπουδαῖο ζήτημα γιὰ νὰ γίνεται εἰδῶλον ὅλου τοῦ κόσμου. Τὸ πρῶτον καθῆκον ἑνὸς πατριώτου εἶναι νὰ ἔχη γνώμη σὲ κάθε περιστάσι καὶ ν' ἀγωνίζεται σ' ὅλα τὰ ζητήμα-

τα. Μόλις λοιπὸν τελείωσε τὸ ζήτημα τῆς Ἐκθέσεως καὶ δέχτηκα τὲς τιμητικὲς δεξιώσεις ποὺ μοῦκᾶναν σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς νήσου γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς Ἐκθέσεως κ' ἔστησα τὴν προτομὴ τοῦ Κυπριανοῦ εἰς τὸν κήπον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἐδήλωσα ὅτι τὸ δίκαιον ἦτο μὲ τοὺς Κιτιακοὺς, διότι τὸν Κιτίου ἤθελαν τὰ τρία τέταρτα τοῦ λαοῦ, ὅλοι οἱ βουλευταὶ ποὺ ἐξελέγησαν ὑπὸ τὴν σημαίαν του, ἦτανε δὲ καλύτερος ἀπὸ τὸν ἄλλον Κύριλλον, ἀρχιερεᾶ ἐνάρετον, μὰ ἀνίκανον. Αὐτὸ ἤρκεσε γιὰ νὰ δεχτῶ

ὅλες τὲς ὕβρεις τῶν ἀντιθέτων. Μιὰ ἐφημερίς τοὺς ἔφθασε μάλιστα νὰ μοῦ πῇ πῶς καταχράστηκα στὴν "Εκθεσι, ἂν καὶ εἶχα δώσει λεπτομερῇ λογοδοσία ποὺ δημοσιεύτηκε καὶ σὲ φυλλάδιο καὶ ἀποδείκνυε τὴν ἐντιμότητα τῆς διαχειρίσεώς μου. Εὐτυχῶς στὴν Κύπρον ὑπάρχουν ἐγγλέζικα Δικαστήρια καὶ τὸν συκοφάντη τὸν πῆρα στὸν Δικαστὴ ποὺ τὸν κατεδίκασε σὲ ἕξη λίρες πρόστιμο καὶ τὰ ἔξοδα. Μαζὺ μὲ τὴν λογοδοσία εἶχα ἐκδώσει καὶ ἓνα ὠραῖο λεύκωμα στὸ ὁποῖο περιέχονται ὅσα ἔγιναν κατὰ τὴν "Εκθεσι καὶ μὲ τίς σχετικὲς εἰκόνες.

Τὸν Μάρτιον τὸ Κιτιακὸν κόμμα μ' ἔστειλεν ἀντιπρόσωπο στὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐκτὸς τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἦτο κι' ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. Οἱ Πατριάρχαι μεταξὺ τῶν ἄλλων εἶχαν νὰ σκεφθοῦν καὶ γιὰ τὸ Κυπριακό. Δυστυχῶς ὁ Ἰωακεῖμ ὁ Γ' ποὺ φημιζότανε γιὰ μεγάλος Πατριάρχης καὶ ἦλθε τότε ἀπὸ τὴν ἔξορία, πῆρε στραβὰ τὸ ζήτημα. Ξεχνώντας πῶς ἡ Κύπρος ἦτο Ἐκκλησία Αὐτόνομος καὶ πῶς κάθε ἐλληνικὴ Ἐκκλησία ἦτο ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ πῶς ὁ Οἰκουμενικὸς εἶχε μόνον πνευματικὴν ὑπεροχὴν, κηρύχθηκε ὑπὲρ τῆς ἐκλογῆς τρίτου. Οὔτε ὁ ἓνας, οὔτε ὁ ἄλλος. Εὐκόλος συνταγή, ἀλλὰ καταστρεπτικὴ ἀρχή. Δὲν ὀρθοτομοῦν ἔτσι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἀλλ' οἱ ἡγέτες βρίσκουν τὸ δίκιο καὶ τὸ ἐπιβάλλουν. Στὴν Κωνσταντινούπολιν ἤμουνα γνωστὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο μου ταξίδι. Μὲ πόση χαρὰ δὲν ξανάζησα τὴν Πόλιν. Μὰ τὸν Πατριάρχη δὲν κατῴρθωσα νὰ μεταπείσω, ἂν καὶ τῆς γνώμης μου ἦσαν κι' οἱ δύο ἄλλοι Πατριάρχαι. Ἡ κακὴ ἀνάμιξις τοῦ Ἰωακεῖμ στὸ Ἀρχιεπισκοπικὸ παράτεινε τὸν ἀγῶνα καὶ ἔμπλεξε τὰ πράγματα. Οἱ Κύπριοι τοῦ εἶχαν ζητήσει νὰ στείλουν οἱ ἀδελφές Ἐκκλησίες Ἐπισκόπους γιὰ νὰ συμπληρωθῇ ἡ ἀντικανονικὴ Σύνοδος ποὺ ὑπῆρχε, καὶ ὁ Πατριάρχης ζητοῦσε νὰ ἐπιβάλη δικό του Ἀρχιερέα μὲ τὴν δικαιολογίαν, ὅτι ἔτσι ὑψώνεται τὸ γόητρον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ ποὺ ἤθελε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῇ, τὸ γόητρον εἶχε καταρρακωθῇ. Δυστυχῶς δὲν κατῴρθωσα νὰ κρατήσω τὸν Ἰωακεῖμ ἀπὸ τὸ γλύστρημα. Ἐζῆσα μέρες συγκινητικὲς ἀλλὰ καὶ στενόχωρες κάτω ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς θόλους τοῦ Φαναρίου. Τὸ ζήτημα ἦτο προωρισμένο νὰ παραταθῇ. Γύρισα στὰς Ἀθήνας ποὺ εἶχα ἀνάγκη νὰ συμμαζευτῶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν μεγάλη ἐργασία τῆς Ἐκθέσεως, ὅποτε μίαν τρομερὴ εἵδησις ἦλθε ἀπὸ τὴν Κύπρο. «Ἡ μητέρα μου ἦτο βαρεῖα ἄρρωστη, ἡ μάνα μου πέθαινε».

“Επρεπε νὰ σπεύσω κοντά της. Ήτανε 64 χρόνων, μὰ ἔδειχνε ἀκόμη κοπέλλα· ἕνας παληὸς ὄγκος στὸ λαιμὸ ποὺ ἔπρεπε νὰ τὸν εἶχε βγάλει ἐγκαίρως, γύρισε κακοήθης καὶ τὴν ἔπνιξε. Τηλεγράφησα νὰ τὴν φέρουν στὴν Ἀθήνα γιὰ ἐγχείρισι, μὰ ἦτανε ἀνωφελές· πέθανε στέκοντας ἀπὸ ἀσφυξία· οἱ τελευταῖες της λέξεις ποὺ κατῴρθωσε νὰ πῇ ἦσαν γιὰ μένα. Ἐφτασα στὴ Κύπρο ὀκτῶ μέρες μετὰ τὸν θάνατό της τὸν Ἰούνιο τοῦ 1903. Ὁ πατέρας μου ποὺ ἦταν τότε Βουλευτὴς τῆς ἔκαμε μεγαλοπρεπῆ κηδεῖα. Ἐγὼ μόλις ἔφτασα πῆγα στὸν τάφο της νὰ σκοτωθῶ ἐπάνω. Μὰ ἡ εὐχή της ἦτανε νὰ ζήσω, γιὰ νὰ τὴν κλαίω ὅλη μου τὴ ζωή. Ὁ θάνατός της ἦτανε ἡ μεγαλειότερη λύπη τῆς ζωῆς μου. Δυὸ χρόνια τὴν ἔκλαια μέρα νύκτα, ὥστε στεῖρεψαν τὰ δάκρυά μου κ’ ἡ ἰλαρὴ μορφή της ἔμεινε στὴ ψυχὴ μου σὰν μιὰ λάμψι ποὺ μοῦ φώτιζε τὸν δρόμο καὶ θέρμαινε τὴ ζωὴ μου.

Ἐδῶ τελειώνει τὸ πρῶτο στάδιο τῆς ζωῆς μου. Ήτανε ἡ κατάλληλη στιγμή νὰ μείνω πειὰ στὴ Κύπρο, κοντὰ στὸ γέρο πατέρα μου ποῦ μὲ ἤθελε σιμὰ καὶ στὸ τάφο τῆς μητέρας μου. Ἀλλ’ ἐστάθη ἀδύνατο νὰ συνειθίσω μὲ τὴν ἰδέα, ὅτι ἔπρεπε νὰ ζήσω μέσα στὲς ἀναμνήσεις τοῦ πατρικοῦ μου σπιτιοῦ καὶ ἀποφάσισα νὰ φύγω καὶ πάλιν. Τὸ πεπρωμένον μὲ ὠδηγοῦσε ἀκόμη μιὰ φορὰ μακριὰ ἀπὸ τὴ Κύπρο.

Γύρισα στὴν Ἀθήνα· χρειαζόμουν ἕναν δυνατὸ ἀγῶνα γιὰ νὰ ξεχάσω. Οἱ νέες ἰδέες εἶχαν ἀνάγκη ἐνὸς ὁδηγοῦ καὶ ἤμουν ὁ μόνος ποῦ μποροῦσα νὰ ἰδρύσω ἕνα δημοσιογραφικὸ ὄργανο νέων ἰδεῶν. Εἶχα ἐργασθῇ πολὺ γιὰ τὴν ἱδρυσι ἐνὸς Συλλόγου μὲ πρόγραμμα τέτοιο, κι’ ἀπὸ τὸν Σύλλογο αὐτὸν ξεπήδησε ἡ ἰδέα τῆς ἐφημερίδος ποῦ ὠνόμασα «Μεταρρύθμισιν». Ἐκαμα μετοχές καὶ ξεστράτευσα γιὰ τὴν συλλογὴν τοῦ ἀναγκαίου κεφαλαίου. Ἐπεσκέφθηκα τὲς ἐλληνικὲς παροικίαι τῆς Εὐρώπης καὶ κατόπιν πῆγα στὲς Ἑνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου ἔμεινα ἕνα χρόνο. Ἐπεσκέφθηκα ἐξῆντα πόλεις καὶ ἔφτασα ἀπὸ τὸν Καναδᾶν καὶ τοὺς Καταρράκτας τοῦ Νιαγάρα στὸν Ἅγιο Φραγκῖσκο καὶ τὸ Μεξικό. Εἰς τὸν Ἅγιον Λουδοβῖκο ἀντιπροσώπευσα τὸν ἐλληνικὸν τύπον στὸ Δημοσιογραφικὸ Συνέδριον ποῦ συνήλθε στὴν τότε Παγκόσμια Ἐκθεσι, Θυμᾶμαι πῶς μίλησα σὲ χιλιάδες δημοσιογράφους καὶ πῶς ἀνᾶπλευσα τὸν Μισισσιπὶ σ’ ἕνα καράβι μὲ δύο χιλιάδες συναδέλφους ἀρσενικοὺς καὶ θηλυκοὺς. Μίλησα εἰς ὅλες τὲς ἐλληνικὲς παροικίαι ποῦ μὲ ὑποδέχονταν μὲ πολλὴν ἀγάπη. Οἱ μετανάστες

τότε είχαν νωπή τήν ανάμνησι τῆς κακοριζικιᾶς τῆς Ἑλλάδος κι' ὁ πόθος των γιά τήν καλλιτέρευσι ἦτανε μεγάλος. Ἐντυπώσεις τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ταξιδιοῦ δημοσίευσα εἰς τὸ «Ἐμπρός».

Μπορῶ νά πῶ πῶς εἶχα ἐπιτύχει τὸν σκοπό μου. Ἀλλὰ τὸ ποσὸν ποῦ ἐπερίσσευσε ἔπειτα ἀπὸ τὰ τόσα ἔξοδα, δέν ἦτο ἀρκετὸν γιά τὸ μέγεθος τοῦ ἀγῶνος ποῦ ἀναλάμβανα. Τὰ γραφεῖα τῆς ἐφημερίδος ἐγκατέστησα εἰς μία πτέρυγα τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου· ἦσαν τὰ πρῶτα εὐπρεπῆ γραφεῖα ἐλληνικῆς ἐφημερίδος μὲ βιβλιοθήκη, αἵθουσα ὑποδοχῶν. Ὅλος ὁ κόσμος περίμενε μὲ ἀνυπομονησίαν τὴν ἔκδοσι τῆς ἐφημερίδος, τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον φύλλο βγῆκε τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1904 γιά νά συγκλονίσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἐρχόμουν νά ρίξω τὸν παλαιοκομματισμό, μὰ ὁ παλαιοκομματισμὸς δέν ἦτανε εὐκόλον νά πέσῃ καὶ ἡ «Μεταρρύθμισις» δέν εἶχε πρὸ παντὸς τὴ δύναμι τῆς ἀντοχῆς γιά μακρὸν ἀγῶνα. Ὅλος ὁ παλαιοκομματισμὸς ὀργανώθηκε κατὰ τῆς «Μεταρρυθμίσεως. Οἱ ἐφημερίδες τους μὲ κατηγοροῦσαν πῶς ἤθελα Μοναρχίαν, πῶς ἤμουν κατὰ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ καὶ δέν ἤθελαν νά καταλάβουν πῶς ἤμουν μόνον κατὰ τοῦ ψευδοβουλευτισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐμπόδιζε τὴν Ἑλλάδα νά συνταχθῇ εἰς τίμιαν καὶ συγχρονισμένην Πολιτείαν. Ἦτο ἡ συνέχεια τοῦ ἀγῶνος τῆς «Ἀκροπόλεως», ποῦ ἀνελάμβανα μὲ ὠρισμένες ὁμῶς ἀρχές καὶ πρόγραμμα, δίχως δηλ. τὲς ἀσυνέπειες τοῦ Γαβριηλίδη, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἰδιοσυγκρασία δέν μπόρεσε ὅλο τὸ διάστημα τοῦ ἀγῶνός του νά ἔχῃ συνέχειαν καὶ συνέπειαν. Μὲ πολεμοῦσε ὁ Τύπος ποῦ φοβόντανε τὴν ἐπικράτησι μιᾶς ριζοσπαστικῆς ἐφημερίδος. Τί ἔγινε γιά νά κτυπηθῇ ἡ μεγάλη κυκλοφορία τῶν πρώτων ἡμερῶν δέν γράφεται. Εἶχα κάμει ἕναν φοβερὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν χαρτοπαιγνίων καὶ ἐζήτησα ἐπιμόνως ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι νά τὰ κλείσῃ. Βοηθοὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς «Μεταρρυθμίσεως» ἦλθαν καὶ οἱ δολοφόννοι τῶν χαρτοπαιγνίων. Μιὰ μέρα ἕνας ἀπ' αὐτοὺς, Μωϋσάκος, μὲ παραμόνευσε κάτ' ἀπὸ τὰ γραφεῖα, μὰ τὴν ὥρα ποῦ ἐτοιμάζετο νά μοῦ σπάσῃ τὸ κεφάλι καὶ σήκωσε τὸ ρόπαλό του, γλύσטרησε κι' ἔπεσε. Ἐπειδὴ ἦτανε λίγο ἡλικιωμένος, τὸν ἔπιασα ἔτοι κυλισμένον χάμω, τρέξανε κι' ἄλλοι καὶ ἡ Ἀστυνομία καὶ τὸν συνελάβαμεν. Ἦτανε ὡπλισμένος σὰν ἀστακός. Ἀμέσως ἔτρεξε ἕνας Ὑπουργὸς συμπατριώτης του καὶ τὸν πῆρε ἀπὸ τὴ φυλακή. Δικάστηκε μετὰ καιρὸ καὶ πῆρε τριῶν μηνῶν φυλάκισι. Μὰ τὰ δικά μου βάσανα ἦσαν πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ τὲς καταδιώσεις τοῦ Μωϋσάκου. Ἐζοῦσα μὲ σωματοφύλακες. Ἀ-

ναγκάστηκα νὰ φύγω γιὰ τὴν Ἀμερική, ὅπου ἡ ἐφημερίδα εἶχε μεγάλη ὑποστήριξι γιὰ νὰ κρατήσω τὸν ἀγῶνα. Δυστυχῶς ἐκεῖνος στὸν ὁποῖον ἐμπιστεύθηκα τὴν ἐφημερίδα, ἀφοῦ εἰσέπραξε ὅσα χρήματα τοῦ ἔστειλα, τὴ σταμάτησε κι' ἐγὼ ἀναγκάστηκα νὰ ἐπιστρέψω στὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐπανάλαβα τὴν ἔκδοσι μὰ γιὰ νὰ συλληφθῶ καὶ προφυλακισθῶ «ἐπὶ ἀποπείρᾳ στάσεως κατὰ τοῦ καθεστῶτος» καὶ λοιπά. Ἐμείνα τέσσερες μῆνες στὲς φυλακὲς Συγγροῦ. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ χαρτοπαῖκτες σκότωσαν τὸν Δεληγιάννη καὶ ἴσως ἐγὼ νὰ ἔγιναι ὁ αἵτιος τῆς δολοφονίας αὐτῆς ποὺ τὸν εἶχα σπρώξει στὸ κλείσιμο τῶν χαρτοπαιχνίων. Εἶχα κατόπιν τὸ εὐτύχημα νὰ φιλοσοφῶ στὲς φυλακὲς Συγγροῦ γιὰ τὰ Ρωμαίϊκα μὲ τὸν Μητσέα, ἀπὸ τὸ χαρτοπαίγνιον τοῦ ὁποίου προήρχετο ὁ Μωϋσάκος καὶ ὁ ὁποῖος κατηγορεῖτο ὡς ἠθικὸς αὐτουργὸς τῆς δολοφονίας τοῦ Δεληγιάννη. Ἡ στενοχώρια μου ἦτο μεγάλη, γιατί κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἐσταμάτησε καὶ κατεστράφη ἡ «Μεταρρύθμισις». Στάλθηκα στὰ μπουτρούμια τῆς Χαλκίδος καὶ δικάστηκα ἀπὸ τὸ ἐκεῖ Κακουργοδικεῖο, ὅπου ὀλίγον ἔλειψε νὰ καταδικασθῶ. Οἱ κομματάρχες βάλανε τὰ δυνατά τους νὰ πείσουνε τοὺς ἐνόρκους πῶς ἤμουν ἓνας ἄνθρωπος ἐπικίνδυνος, σώθηκα δὲ μὲ μιὰ ψῆφο ἀπὸ τὸν προϋστάμενον τῶν ἐνόρκων, ὁ ὁποῖος ἐξήγησε στοὺς ἐνόρκους τί ζητοῦσα μὲ τὸ πρόγραμμά μου, ἡ δὲ ἀπολογία μου, δύο ὥρες, δὲν μπορούσε παρὰ νὰ κλονίσῃ τοὺς ἐνόρκους. Οἱ Χαλκιδεῖς μοῦ κάμανε τὸ βράδυ τῆς ἀθώωσέως μου μεγάλη διαδήλωσι. Ἔτσι κατόπιν δυνατοῦ ἀγῶνος ἔκλεισε ἡ «Μεταρρύθμισις».

Ἄν μπορούσε νὰ γραφῇ ἡ ἱστορία τῆς πρώτης αὐτῆς «Μεταρρυθμίσεως», θὰ γραφότανε ἡ ἱστορία τῆς πρὸ τοῦ Γουδι ἐποχῆς. Βγῆκα ὅμως ἀπὸ τὴ φυλακὴ οἰκονομικῶς κατεστραμμένος καὶ ψυχικὰ συντετριμμένος. Μὲ εἶχανε ἐγκαταλείψει ὅλοι οἱ φίλοι καὶ ὁπαδοί. Ἐπρεπε νὰ λάβω μιὰν ἀπόφασι. Ἄν ἐπέμενα στὸν ἀγῶνα, μπορούσα νὰ ἤμουν ἐγὼ ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἔφερνε ὁ λαὸς τὴν ἡμέρα τῆς τελικῆς καταδίκης τῶν παλαιῶν κομμάτων. Ἀλλὰ στερούμουν κάθε ὑλικοῦ μέσου καὶ ἠθικῶς δὲν εἶχα τὴν δύναμι νὰ ἐξακολουθήσω. Ἐδειξα πράγματι μιὰ λιποψυχία. Ἐφυγα τὸ τέλος τοῦ 1905 γιὰ τὴν Ἀλεξάνδρεια. Ἦμουν 35 χρόνων καὶ δὲν εἶχα καιρὸ πειὰ νὰ χάνω, ἂν ἤθελα νὰ μὴ πεθάνω στὴ ψάθα. Ἐκεῖ εἶχε προσφάτως ἐγκατασταθῇ γιὰ νὰ ἀνοίξῃ τὸ κατάστημα τῆς νέας Ἑλληνικῆς Τραπεζῆς Ἀνατολῆς ὁ ἀδελφός μου, ὁ ὁποῖος ἐκλήθη ἀπὸ τὴν Ὀθωμανι-

κή Τράπεζα για νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐλληνικὴν τραπεζικὴν κίνησιν στὴν Ἀνατολή. Χάρις στὴν προστασίαν τοῦ καὶ στοὺς φίλους καὶ συμπατριῶτες, ἀφοῦ γράφτηκα δικηγόρος στὰ Μικτὰ Δικαστήρια καὶ ἄνοιξα γραφεῖο, κατώρθωσα μὲ τὴ θέλησί μου σὲ λίγο καιρὸ νὰ κάμω ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα δικηγορικὰ γραφεῖα μεταξὺ τῶν νέων δικηγόρων. Χάρις στὴ γνῶσι τῆς γαλλικῆς μποροῦσα ν' ἀγορεύω ἐλεύθερα εἰς τὰ Μικτὰ Δικαστήρια, αἰσθανόμουν αὖθις μεγάλην εὐχαρίστησιν νὰ δικηγορῶ σὲ τόσο ὥραϊο περιβάλλον. Λαμπρὰ Δικαστήρια, δικηγόροι καὶ δικασταὶ μὲ στολή, ὑπηρετικὸν ἄμεμπτον, δικονομία ἀπλὴ καὶ ταχεῖα. Ἔζησα πέντε χρόνια ἥσυχά καὶ εὐτυχισμένα ὡς δικηγόρος στὴν Ἀλεξάνδρεια. Εὐτυχὴς ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἔχει ἱστορίαν· κι' ὅμως δὲν ἔμεινα τὸν καιρὸ αὐτὸ δίχως καμμιά δρᾶσιν. Ἐγγραφα στὰ ἐκεῖ ἐλληνικὰ φύλλα, ἔκανα διαλέξεις στοὺς Συλλόγους καὶ τὸ σπῆτι μου ἦτο κέντρον διανοουμένων. Ἐκεῖ τραγούδησε πρώτη φορὰ ὁ περίφημος κατόπιν τενόρος Λάπας. Συγχρόνως ὑπεβοήθησα τὸν Πατριάρχην Φῶτιον εἰς τὴν λύσιν τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ ζητήματος Κύπρου. Ὁ Φῶτιος εἶχε διαφωνήσῃ μὲ τὸν Ἰωακείμ καὶ ἀνέλαβε αὐτὸς τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ὀρθὴν λύσιν τοῦ ζητήματος: συμπλήρωσις τῆς ἀντικανονικῆς Συνόδου Κύπρου καὶ νόμος, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ ἐφαρμόζωνται οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες. Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δίσταζε νὰ ἀναμιχθῇ στὴν ὑπόθεσιν, μὰ ὅταν ἄρχισαν νὰ γίνωνται ταραχὲς καὶ τὸ ζήτημα κατήντησε δημοσίας τάξεως, ἡ Κυβέρνησις στηρίχθηκε στὴν γνώμην τοῦ Φωτίου, ὅτι στὲς περιστάσεις αὐτὲς ἡ ἀνάμιξις τῆς πολιτείας ἦτο ἀναγκαία, κ' ἔκαμε τὸν Νόμον. Ἐσχημάτισα μία Ἐπιτροπὴ Κυπρίων διὰ νὰ βοηθήσωμεν τὸν Φῶτιον εἰς τὴν προσπάθειάν του καὶ διὰ νὰ φωτίσωμεν τὸ κοινὸν ἐξέδωκα διάφορα φυλλάδια. Τέλος τὸ 1910 ἔληξε τὸ ζήτημα διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Μητροπολίτου Κιτίου καὶ τῆς ἀναρρήσεώς του εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν. Δέκα χρόνια βασανίστηκε ἡ Κύπρος καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα εἰργάστηκα διὰ νὰ δοθῇ ἡ ὀρθὴ λύσις. Τὸ 1911 ἐξέδωκα στὴν Ἀλεξάνδρεια ἓνα ὀγκώδη τόμον, ὁ ὁποῖος περιέλαβε ὅλα τὰ ἔγγραφα τῆς ὑποθέσεως καὶ ὅλην τὴν ἱστορίαν, νομίζω δὲ πῶς ὑπῆρξε εἰς τὸ εἶδος τοῦ ἡ τελειότερη μονογραφία ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀπόψεως ποῦ γράφτηκε. Γιατὶ δημοσίευσα ὅλα τὰ ἔγγραφα καὶ τῶν δύο μερίδων καὶ ἄφινά τὸν ἀναγνώστη νὰ κρίνῃ κάθε φορὰ ποῦ ἦτο τὸ δίκιον.

Σὲ τοῦτο τὸ μεταξὺ εἶχε συμβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἓνα σπουδαῖον γεγονὸς, ἡ μεταβολὴ τοῦ 1909. Μιὰ στιγμὴ σκέφτηκα νὰ

τ' ἀφήσω ὅλα καὶ νὰ φύγω γιὰ τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἤμουν βέβαιος νὰ βγῶ βουλευτὴς μὲ τὸ ρεῦμα τοῦ ἐπεκράτησε γιὰ τοὺς νέους. Εὐτυχῶς κρατήθηκα. Ἄλλως τε ἔκαμα ἓνα ταξεῖδι στὰς Ἀθήνας καὶ δὲν ἔμεινα ἐνθουσιασμένος μὲ τὰς ιδέας ἐκείνων τοῦ ὠδηγοῦσαν τὸ κίνημα τοῦ 99. Ἡ ἀπουσία μου δὲ τῶν τεσσάρων ἐτῶν μὲ ἐμπόδιζε νὰ ῥήγῃθω ἐγὼ τῆς καταστάσεως.

Σὲ τοῦτο τὸ μεταξὺ εἶχα μεταβῇ ὡς δικηγόρος γιὰ μιὰ μεγάλη ὑπόθεσι στὸ Χαρτούμ καὶ οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες ἔκαμαν ἀναφορά νὰ διοριστῶ ἐκεῖ δικηγόρος. Σ' ὅλο τὸ Σουδάν δὲν ὑπῆρχε παρὰ ἓνας μόνος, Ἀγγλος, δικηγόρος καὶ ἡ Κυβέρνησις παραδέχθηκε νὰ διορίσῃ καὶ ἓνα Ἕλληνα. Τὰ Δικαστήρια ἦσαν τότε στὴν ἀρχὴ τους. Δὲν ὑπῆρχαν οὔτε κώδικες οὔτε δικονομία καὶ λειτουργοῦσαν μὲ μερικὰ πρόχειρα διατάγματα. Δέχτηκα εὐχαρίστως καὶ στὸ 11 ἐγκατεστάθην εἰς τὸ Χαρτούμ, ὅπου ἡ ἐπιτυχία μου ἦτο βέβαια ἐξησφαλισμένη, ἀφοῦ σὲ μιὰ ὁλόκληρη πολιτεία ἤμεθα δύο δικηγόροι. Πρὶν πάω στὰ ἐνδότερα τῆς Ἀφρικῆς, ἔκαμα ἓνα θαυμάσιο ταξεῖδι στὴν Εὐρώπη γιὰ νὰ δῶ ὅσα μέρη δὲν εἶχα δῇ. Ἐπεσκεφτήκα ἰδίᾳ τὴν Ἰταλία καὶ τὴν Ἑλβετίαν καὶ ἀνέβηκα πεζοπορῶν στὶς Ἀλπεις, στὰ παγωμένα ὑψώματα τῆς Γιογκφράου.

Ἀπὸ τὴν Εὐρώπη, πρὶν πάω στὸ Χαρτούμ, πῆγα στὴ Κύπρο, ὅπου βαρεῖα ἦτο ἄρρωστος ὁ πατέρας μου ἀπὸ ἐντερικά. Τὸν περιποιήθηκα, ἦτο 79 χρόνων καὶ οἱ λύπες τὸν εἶχαν καταβάλλει· ἦτο καιρὸς νὰ πάῃ νὰ ἡσυχάσῃ κοντὰ στὴ λατρευτὴ του Ζωῖτσα. Τὸν συνώδευσα στὸν τάφο μὲ τὰ δάκρυά μου καὶ μ' ὅλες τὶς τιμές.

Ἐξῆσα πέντε ἀκόμη εὐτυχισμένα χρόνια εἰς τὸ Σουδάν. Τὸ Χαρτούμ ἦτο μιὰ ωραία νέα πόλις, πάνω στοὺς δύο Νεῖλους. Βρῆκα ἐκεῖ ἀκμαίαν ἑλληνικὴν παροικίαν, συμμαθητὲς καὶ φίλους. Νοίκιασα τὸ καλύτερο σπίτι κι' ἔκαμα ωραία ἐγκατάστασι. Ἡ δικηγορικὴ ἦτο εὐχάριστη. Ἐφαρμόζαμε τοὺς κώδικες τῶν Μικτῶν Δικαστηρίων Αἰγύπτου. Οἱ δικαστὲς μὲ συνεβούλευοντο γιὰ κάθε νομικὸ ζήτημα ποὺ προέκυπτε. Ὄταν δὲ ἐξεργάγῃ ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος κι' ἔφυγε ὁ Ἀγγλος δικηγόρος γιὰ τὸν πόλεμο, ἔμεινα λίγο καιρὸ μόνος δικηγόρος, πράγμα ποὺ στενοχωροῦσε τοὺς ἀντιδίκους. Μὰ ὁ πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου τοὺς εἶπε: «Μὴ νοιάζεσθε, ἐγὼ θὰ εἶμαι ὁ δικηγόρος τοῦ ἀντιδίκου ποὺ δὲν ἔχει δικηγόρο». Καὶ πράγματι ὁ Πρόεδρος ἔπερνε τὸ μέρος τοῦ ἀντιδίκου καὶ πολλὰς φορὲς μέφερνε σὲ δύσκολο θέσι. Αὐτὸ ὅμως θὰ πῇ δικαιοσύνη. Ὁ Δικαστὴς

νὰ δικάζη καὶ νὰ εὐρίσκη τὸ δίκαιον δίχως δικηγόρους καὶ μά-
λιστα μὲ ἓνα δικηγόρον. Ἡ μεγαλύτερη διασκέδασίς μας ἦτανε
τὸ κυνήγι. Ἀφθονο κυνήγι, κοπάδια ἀπὸ χῆνες καὶ πάπιες στὲς
ὄχθες τῶν Νείλων, χιλιάδες τριγόνια καὶ ὀρτίκια στὰ λειβάδια
τοῦ ποταμοῦ, λαγοί. πέρδικες καὶ ζαρκάδια στὴν ἔρημο.

Στὸ Χαρτούμ συναντῶνται οἱ δύο Νεῖλοι Λευκὸς καὶ Κυα-
νοῦς γιὰ νὰ ἐξορμήσουν πρὸς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸ μέρος εἶναι
θαυμάσιο γιὰ ἐκδρομὲς στὲς ὄχθες τῶν δύο ποταμῶν. Τὸ καλο-
καίρι ὅμως τὸ κλίμα εἶναι ἀνυπόφορο. Κάθε χρόνο ἔφευγα τρεῖς
μῆνες κι' ἔκανα ὥραϊα ταξίδια στὴν Εὐρώπη, στὴν Ἑλλάδα,
στὴν Κύπρο. Περνοῦσα δυὸ φορές τὸν χρόνο τοὺς καταρράκτες
τοῦ Ἀσσουάν, ὅπου ὁ ναὸς τῶν Φυλῶν καὶ ἀνέπλεα καὶ κατέ-
πλεα τὸν Νεῖλον ἀπὸ τὴν ἄνω Αἴγυπτο ἀναμέσον τῆς Νουβίας.
Εἰς τὸ Χαρτούμ κατῴρθωσα νὰ διορθώσω τὰ οἰκονομικά μου.
Πλήρωσα ὅλα μου τὰ χρέη ποὺ μοῦ εἶχανε ἀφήσει οἱ σπουδὲς
καὶ οἱ ἀγῶνες μου στὴν Ἑλλάδα, ἀγόρασα τὸ πατρικὸ μου
σπίτι στὴ Κύπρο κι' ἐτοιμάστηκα γιὰ τὴν ἐπιστροφή. Δὲν θέλησα
ν' ἀνακατευθῶ στὰ κοινοτικά οὔτε στὴν Ἀλεξάνδρεια οὔτε στὸ
Χαρτούμ. Διωργάνωσα μόνο στὴν τελευταία αὐτὴ πόλι τὸ ἐλλη-
νικὸ Γυμναστήριον καὶ ἱδρύσα σῶμα Ἑλλήνων προσκόπων. Τα-
ξείδευσα ὥς τὸ Κορδοφάν καὶ τὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα.

Δυστυχῶς ὅμως δὲν κατῴρθωσα νὰ θεραπευθῶ καὶ ἀπὸ
τὴν ιδέαν τῆς «θείας ἀποστολῆς». Μετὰ δέκα χρόνων διαμονὴν
κάτω ἀπὸ τὸν καυστικὸν ἥλιον τῆς Ἀφρικῆς, μόλις νόμισα πῶς
μὲ τὰ ὀλίγα χρήματα ποὺ μοῦ περίσσευαν,μποροῦσα νὰ ζήσω,
ἀποφάσισα νὰ ἐπιστρέψω στὴν Ἑλλάδα, ὅπου συνέβαιναν σπου-
δαῖα γεγονότα. Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1916 πώλησα τὰ πράγματά
μου, ἐξεχώρησα τὸ γραφεῖο μου εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ μου
καὶ ἐγκατέλειψα τὸ Χαρτούμ ὅπου οἱ Ἀγγλοὶ μὲ κατευόδωσαν
μὲ μεγάλες ἐκδηλώσεις τιμῆς. Ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης
μοῦ παρέθεσε τιμητικὸ γεῦμα καὶ ὁ Κυβερνήτης μοῦ ἔστειλε
ὅταν περνοῦσα τὰ σύνορα τηλεγράφημα εὐχαριστιῶν ἔκ μέ-
ρους τῆς Κυβερνήσεως γιὰ τὴ συμβολή μου εἰς τὸ ἔργον τῆς δι-
καστικῆς ὁργανώσεως τοῦ Σουδάν.

Στὰς Ἀθήνας ἔφτασα πάσχω ἀπὸ ὀξὺν ἀρθρητισμὸν καὶ
κατευθύνθηκα ἀμέσως στὰ λουτρά τοῦ Λουτρακίου καὶ τῆς Αἰ-
δηψοῦ. Στὰς Ἀθήνας εἶχα ἐνημερωθῇ μὲ τὴν κατάστασι καὶ
τὴν 1ην Ὀκτωβρίου τοῦ 16 ἤμουν αὖθις Θεσσαλονίκη, ὅπου ἀνέ-
πτυξα μεγάλη δρᾶσι, γράφων στίς ἐφημερίδες, ὁμιλῶν ἐκεῖ κι'
ἔδω. Ἡ ἐκεῖ Κυβέρνησις μ' ἔστειλε μὲ ἀποστολὴν στὴν Αἴγυ-

πτο, ὅπου ἔμεινα τρεῖς μῆνες. Ἀπὸ ἐκεῖ πῆγα στῇ Κύπρῳ. Μὲ συγκίνησι καὶ χαρὰ ἄνοιξα τὸ πατρικὸ μου σπίτι μὲ τὰ παλαιὰ ἐπιπλα τῶν γονέων μου καὶ τὶς ἀναμνήσεις. Εἰς τὸν περίβολον τοῦ σπιτιοῦ μας ἔστησα τὶς προτομὰς τῶν γονέων μου ποὺ εἶχε κατασκευάσει εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ πεντελικὸ μάρμαρο ὁ καθηγητὴς Θ. Θωμόπουλος. Ἀντὶ νὰ τὶς στήσω στὸ Νεκροταφεῖο, ἔκαμα τὴν καινοτομία νὰ ἔχω σπίτι μου τοὺς ἀγαπητοὺς μου γονεῖς μὲ τοὺς Ἑφεστίους Θεοὺς. Τὶς εἰκόνες τῶν γονέων μου ἔχω εἰς ὅλα τὰ μέρη ποὺ κατοικῶ. Ἔκαμα ἐγκαίνια τοῦ μνημείου μὲ λόγῳ τοῦ ἐξαδέλφου Μενελάου Φραγκοῦδη καὶ συρροὴ τῶν συγγενῶν. Εἶχα ἀγοράσει μιὰ ἔπαυλι μὲ τὸ ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἔξω ἀπὸ τὴ Λεμεσό καὶ διώρθωσα τὴν ἐκεῖ παραλία μὲ μιὰ ὠραία προκυμαία, δένδροστοιχίες, κιγκλιδώματα. Ὁ Ἅγιος Γεώργιος ὑπῆρξε γιὰ μένα γιὰ πολλὰ χρόνια ἢ πλέον εὐχάριστη διαμονή. Ἐν τῷ μεταξύ ἀγῶνες πέννας καὶ λόγου. Ἐπεσκέφθηκα ἔφιππος ὅλα τὰ χωριὰ τῆς Ἐπαρχίας Λεμεσοῦ - Πάφου καὶ σχεδὸν μίλησα σὲ ὅλα γιὰ τὰ ἐθνικὰ μας πράγματα. Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 18 ἐπέστρεψα στὰς Ἀθήνας μέσῳ Αἰγύπτου. Καθ' ὅλα αὐτὰ τὰ ταξείδια στὴ Μεσόγειο διέτρεχα τὸν κίνδυνον τοῦ τορπιλλισμοῦ ἀπὸ τὰ ὑποβρύχια. Ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην στὴν Ἀλεξάνδρειαν εἶχα πάει μὲ ἀγγλικὸ πολεμικὸ μὲ ὅλες τὶς προφυλάξεις. Μιὰ ἄλλη φορὰ τὸ Χαμητιὲ εἶχε τρομοκρατήσει τὴν Μεσόγειον καὶ εἶχα ἀποκλεισθῇ στὸ Σουέζ. Τώρα ἐπέστρεφα μὲ νηοπομπή. Πέντε φορτηγὰ ἑλληνικὰ συνοδευόμενα ἀπὸ πέντε ἁλιευτικὰ πολεμικὰ ἀγγλικά. Τὴ νύκτα σὰν κοιμόμουν ζωσμένος τὸ σωσίβιον ξύπνησα ἀπὸ ἓνα ὑπόκωφο τρανταγμὸ τῆς θάλασσας κ' ἔπεσα ἀπὸ τὸν καναπέ. Εἶχαμε τορπιλλισθῇ στὸ πέλαγος, ἀλλ' ἡ τορπίλλη ἐβύθισε τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ τὰ πέντε φορτηγὰ τὸν «Νομικὸν» μὲ σιτὰρι γιὰ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὸ μικρὸ ἀτμόπλοιο ποὺ ἐπέβαιναν γλύτωσε. Ἔτσι καλύτερα νὰ εἶναι κανεὶς μικρὸς παρὰ μέγας. Φθάσαμε μὲ τοὺς ναυαγοὺς στὴ Μῆλον. Στὰς Ἀθήνας ἀνέπτυξα μεγάλη δρᾶσι. Ἐπρόκειτο νὰ συνέλθῃ ἡ Συνδιάσκεψις τῆς Εἰρήνης καὶ μοῦ φαινότανε πῶς ἡ τότε Κυβέρνησις δὲν ὑπεστήριζε ἀρκετὰ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ἀπέναντι τῶν Συμμάχων. Ἀρθρα λοιπὸν στίς ἐφημερίδες, λόγοι, συνέδρια. Ὁ πόλεμος γιὰ μᾶς ἐξακολουθοῦσε. Ἐφυγα γιὰ τὴ Μακεδονίαν. Πῆγα τότε στὸ Ἅγιον Ὄρος, τὸ ὁποῖον ἐπεσκέφθηκα πεζοπορῶν ἀπὸ μοναστήρι σὲ μοναστήρι καὶ ἀπὸ σκῆτη σὲ σκῆτη, ἀνέβηκα ἓνα πρωτὶ τὴ κορυφὴ τοῦ Ἁθῶ. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν Κων-

σταντινούπουλι καὶ τὸν Βόσπορο, τὴν Ἑλβετία καὶ τοὺς καταράκτες τοῦ Νιαγάρα, πρώτη φορὰ αἰσθανόμενα τόσο συγκίνησι ἀπὸ τῆ μεγαλοπρεπῆ καὶ θαυμαστῇ φύσι τοῦ Ἀγίου Ὄρους. Μπορῶ νὰ πῶ, ὅτι εἶναι τὸ ὠραιότερο τοπεῖο τοῦ κόσμου. Αὐτὲς οἱ νυκτερινὲς λιτανεῖες καὶ προσευχὲς, οἱ βυζαντινοὶ θησαυροί, τὰ ρωμαντικὰ μοναστήρια αὐξάνουν τὴ γοητεία γιὰ τὸν περιηγητὴ. Οἱ ἀσκητὲς στοὺς βράχους, οἱ καλόγεροι ζωγράφοι στὰ κελλιὰ. Ἕνα κομμάτι Βυζάντιον. Ὑπέβαλα στὴ Κυβέρνησι ἓνα ὑπόμνημα, στὸ ὁποῖον ὑπεστήριζα πῶς ἔπρεπε νὰ ἰδρυθῇ ἐκεῖ μία ἀνώτερη θεολογικὴ Σχολή, μὲ Μουσεῖα καὶ Βιβλιοθήκες καὶ μὲ μιὰ σχολὴ βυζαντινῆς μουσικῆς καὶ ζωγραφικῆς. Τὸ ὑπόμνημά μου αὐτὸ εἶναι ἀνέκδοτο καὶ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀπὸ οἵανδήποτε Κυβέρνησι θελήσῃ νὰ μεταβάλῃ τὸ Ἅγιον Ὄρος εἰς μέγα κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀπὸ τὸν Ἄθω πέρασα στὸ στρατόπεδον κατὰ τὴν ὥραν ποὺ ἐγίνετο ἡ προέλασις τῶν Σερρῶν. Ἦμουν εἰς τὴν ζώνην τοῦ πυρὸς καὶ ἄκουα τὴ νύκτα νὰ βροντᾷ τὸ κανόνι. Μιὰ μέρα ποὺ ἀκολουθοῦσα ἔφιππος μιὰν ἀνίχνευσι, τὸ ἄλογό μου γλύστρησε, ἔπεσα σ' ἓνα σωρὸ πέτρες κι' ἔπαθα κάταγμα τῶν μυῶν. Μετακομίσθηκα στὸ Νοσοκομεῖον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ὅπου ἤδη ἔφθαναν οἱ πρῶτοι πληγωμένοι. Αἰσθανόμενα τρομεροὺς πόνους, μὰ οἱ πόνοι μου ἦσαν τίποτε μπροστὰ στὸ θέαμα τῶν φαντάρων ποὺ ἔφθαναν βαρεῖα πληγωμένοι. Μετὰ κάμποσες μέρες πήγαινα πρὸς ἀποθεραπεία στὰ λουτρὰ τοῦ Σμοκόβου κοντὰ στὴ Καρδίτσα. Πλησίαζε τὸ Συνέδριον τῆς Εἰρήνης. Τὴν ἀνοιξὶ τοῦ 19 τράβηξα στὸ Παρίσι ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς θαραλέας «Νέας Ἑλλάδος» τοῦ μακαρίτου Κουτούπη. Δὲν μποροῦσα κι' ἐκεῖ νὰ καθήσω ἡσυχος. Ἦθελα νὰ σπρώξω τὰ ἐθνικὰ ζητήματα ποὺ ἐφαίνοντο παραμελούμενα καὶ ἀπηύθυνα στὸ συνέδριον ἓνα ὑπόμνημα ποὺ ὑπεστήριζα ὅλες τὶς ἐθνικὲς μας διεκδικήσεις μὲ τὸ τίτλο «Aux Grands injustes de la Conference de la Paix».

Ἔστελνα ἀνταποκρίσεις στὴ Νέα Ἑλλάδα. Ὡς μέλος τῆς Λέσχης τῶν δημοσιογράφων ἐπεσικέφθηκα τὰ κατεστραμμένα μέρη τῆς βορείου Γαλλίας καὶ θριαμβευτικῶς μπήκαμε στὸ Στρασβοῦργον. Εἰς τὸ ἐπίσημο γεῦμα προσηγόρευσα ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος τὸν ἡρωϊκὸ στρατηγὸ Γκουρῶ προεδρεύοντα. Ἦμαστε τότε οἱ Ἕλληνες στὸ Παρίσι στὲς δόξες μας. Στὸ τέλος ἔκαμα μεγάλες πεζοπορεῖες στὴν Γαλλία καὶ ἰδίᾳ στὴν Κυανὴν Ἀκτὴν, ὅπου συνείθιζα νὰ ἀναπαύωμαι κατὰ τὰ μεγά-

λα ταξείδια μου στην Εὐρώπη. Κάννες, Νίκαια. Μονακό! Δὲν ξέρω πόσες φορές ἐπεσκέφθηκα τὸ Μόντε Κάρλο. Ποτέ μου δὲν ὑπῆρξα χαρτοπαίκτης, ἀλλὰ σύντομη κάθε φορά διαμονὴ στὸ Πριγκηπάτο τῆς Ρουλέττας μοῦ παρεῖχε τὲς πειὸ λεπτὲς αἰσθητικὲς ἀπολαύσεις. Γύρισα στὰς Ἀθήνας καὶ ἀπ' ἐκεῖ πῆγα στὴν Κύπρο μέσο Σμύρνης γιὰ νὰ χαρῶ περιμένοντας τὰ μεγάλα γεγονότα. Τὸ χειμῶνα πέρασα μεταξὺ τοῦ πατρικοῦ μου σπιτιοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου. Τὸ καλοκαίρι ἀνέβηκα στὰ βουνά. Θυμᾶμαι πὼς ἀπὸ τὰ Λουτρά τοῦ Καλοπαναγιώτη πῆγα πεζὸς στὴ Λεμεσό, δέκα πέντε ὥρων πεζοπορείαν, σὲ 18 ὥρες. Ἐκαμα 24 ὥρες ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι γιὰ ἀνάπαυσι. Σηκώθηκα θηρίο. Μὰ ἦτο ἡ τελευταία μεγάλη μου πεζοπορεία, μὲ τὴν ὁποίαν ἐώρτασα τὴν πεντηκονταετηρίδα μου.

Γύρισα στὰς Ἀθήνας τὸν Νοέμβριο τοῦ 20. Πέρασα ἀπὸ τὴ Σμύρνη κλαίοντας. Θὰ εἶμαι ἀπ' ἐξῶ καὶ πέρα πειὸ σύντομος ἀκόμη, γιατί δὲν εἶναι δυνατόν σήμερα νὰ ἀνακατεύουμε τὰ περασμένα. Ἐλαβα μέρος πολὺ ἐνεργὸν εἰς τὰ κατόπιν διαδραματισθέντα. Ἀμέσως μὲ τὸ μακαρίτη Κουτούπη ξαναεξεδώκαμε τὴ Νέαν Ἑλλάδα. Κι' ὅταν ἐκεῖνος ἔφυγε διὰ μακρυνὸ ταξεῖδι, ἐγὼ συνέχισα τὸν ἀγῶνα στὴν «Μεταρρύθμισι» ποὺ ξανάβγαλα. Σκοπός μου ἦταν μὲ μία ζωηρὰν ἀρθρογραφίαν νὰ παραστήσω τοὺς κινδύνους τῆς θέσεώς μας καὶ νὰ προλάβω ἂν ἦτο δυνατόν τὴ συφφορά. Ἡ «Μεταρρύθμις» εἶχε φθάσει στὴ μεγαλύτερη κυκλοφορία. Ἐνα βράδυ βρέθηκα βαρεῖα λαβωμένος ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι μου. Μὲ πῆραν στὸν Εὐαγγελισμό καὶ μοῦ κάνανε ἐγχείρησι στὸ κρανίο. Τὴν ἄλλη μέρα, 17 Ἰανουαρίου τοῦ 1921, ἦρθαν νὰ μοῦ ἀναγγεῖλουν πὼς εἶχα ἀποκτήσει υἱόν. Ἡμουν ἀπὸ διετίας οἰκογενειάρχης. Ὅταν βγῆκα ἀπὸ τὸ Νοσοκομεῖο, ἔζησα μέρες τρόμου. Ἀλλὰ τὰ πράγματα εἶχαν ἐν τῷ μεταξὺ ἀλλάξει. Μιὰ φοβερὴ ὀφθαλμία μολυσματικὴ μὲ τραχώματα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὀλίγον ἔλειψε νὰ τυφλωθῶ, ἦλθε νὰ ἐπισκιάσῃ τὴ χαρὰ. Ὑπέφερα πολὺ, ἀλλ' εὐτυχῶς ἔσωσα τὰ μάτια μου. Τυφλὸς σχεδὸν ὑπηγόρευα τὰ ἄρθρα μου καὶ μιὰ μέρα δὲν ἐσταμάτησε ἡ Μεταρρύθμις. Ἀλλ' ἡ Μεταρρύθμις δὲν ἦτο καὶ αὐτὴν τὴν φορά προωρισμένη νὰ ζήσῃ πολὺ καιρό. Ἦτανε φύλλο πολεμικόν, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ ἐπιζήσῃ τοῦ ἀγῶνος. Μοῦ στοίχισε ὄχι λίγα καὶ ἡ μικρὴ μου περιουσία ἐμειώθη. Ξαναπῆγα στὴ Θεσσαλονίκῃ τὴ παραμονὴ τῆς μοιραίας συνθήκης τῆς Λωζάννης. Μοῦ γεινε στὸ Λευκὸ Πύργο μεγάλη ὑποδοχή. Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1923 ἐξελέ-

γηκα πληρεξούσιος Ἀθηνῶν - Πειραιῶς μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τὴν τότε ἐθνοσυνέλευσιν. Οἱ τόμοι τῆς Συνελεύσεως αὐτῆς γεμάτοι ἀπὸ τὰς ἀγορεύσεις μου μαρτυροῦν γιὰ τὸ ἔργον ποὺ ἔκανα ἐκεῖ μέσα. Ὑπῆρξα ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὸ Νέο Σύνταγμα. Ὑπέβαλα σωρείαν ψηφισμάτων, νομοσχεδίων καὶ προτάσεων ποὺ ἀπέβλεπαν ὅλα εἰς μιὰ ἐκ βάθρων ἀναγέννησι τοῦ Κράτους. Κατέθεσα συντακτικὴν πρότασιν περὶ αὐτονομίσεως τῆς ἐκκλησίας ἐντὸς τῆς Πολιτείας. Ἡ πρότασις αὕτη μὲ τὴν εἰσήγησί μου δημοσιεύτηκε εἰς ἰδιαίτερον φυλλάδιον. Ὑπεράσπισα τὴν ἰδιοκτησίαν, ἡ ὁποία ἐκινδύνευσε μιὰ στιγμή καὶ τὴν μελέτην αὐτὴν ἐπίσης δημοσίευσα σὲ φυλλάδιον. Ὡς κοσμήτωρ τῆς Βουλῆς προσπάθησα νὰ βάλω κἄποια τάξι στὸ Χάνι ἐκεῖνο, μὰ στάθηκε ἀδύνατο νὰ ἐξαλείψω παληές συνήθειες καὶ ἀναγκάστηκα νὰ παραιτηθῶ. Ἡ παραίτησίς μου δὲν ἔγινε δεκτὴ, μὰ ἐγὼ ἔμεινα κοσμήτωρ ἀδρανῶν ὅπως ὑπῆρξαν ὅλοι οἱ κοσμήτορες προτῆτερά μου. Προσπάθησα ὅπως ἀπὸ τῆ Συνέλευσιν αὕτη βγῇ μιὰ νέα κατάστασις ἀναγεννήσεως. Ἐσχημάτισα ἓναν ὄμιλο πληρεξουσίων καὶ ἄρχισα διαλέξεις πρὸς τοὺς συναδέλφους γιὰ τὴ δημιουργία ἑνὸς νέου κόμματος ἀρχῶν. Εἶχα προεῖδει τὴν πτῶσιν τῆς Δημοκρατίας. Ἀλλ' ἐκεῖ μέσα κορυβαντιοῦσαν διάφορα κομματίδια συνεχίζοντα τὸν παλαιοκομματισμόν. Στὰ δύο αὐτὰ χρόνια ἐκτὸς τῆς ἄλλης ἐργασίας συνέγραψα, ἐτύπωσα καὶ διέδωσα δύο μεγάλα ἔργα. «Τὸ Ρωμαῖϊκο» κι' «ὁ Ἀγωνιζόμενος Ἑλληνισμός», Τὸ τελευταῖο τοῦτο ἐξεδόθη καὶ γαλλιστὶ «L' Hellenisme en lutte» καὶ ἀπέβλεπε εἰς τὴν ἐξιστόρησι τῆς τελευταίας ἰδίᾳ διπλωματικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος καὶ σκοπὸν εἶχε νὰ γνωρίσῃ στοὺς ξένους τὰ δίκαια τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Τὸ δὲ «Ῥωμαῖϊκο» ἦτο μιὰ μελέτη πάνω στὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ὡς Κράτους, ὡς φυλῆς, ὡς ἀτόμων. Ἀπ' ὅλα τὰ ἔργα μου αὐτὸ νομίζω εἶναι τὸ καλλίτερο, κ' ἔτσι θὰ κριθῇ μιὰ μέρα. Ρουσφέτια δὲν ἔκανα. Φρόντιζα γιὰ τὰ γενικὰ συμφέροντα τοῦ Ἔθνους· ἤμουν ὁ ἀληθινὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ. Ὡς βουλευτῆς συνέχισα τοὺς ἀγῶνες μου γιὰ τὴ σωτηρίαν τῶν λόφων τῶν Ἀθηνῶν. Κατῶρθωσα, ὅπως τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας κηρύξῃ ἀναδασωτέον ὅλον τὸν λόφον ποὺ εἶναι σὲ συνέχειαν τοῦ λόφου τοῦ Φιλοπάππου καὶ ὅπου ὑπάρχουν τὰ σπήλαια τῶν ἀρχαιοτάτων κατοίκων τῶν Ἀθηνῶν, τῶν Κραναῶν. Δυστυχῶς, ὅταν ἦλθε ὁ Πάγκαλος, πῆγε ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ λόφου μακαρίτης Γ. Φιλάρετος καὶ ἐνήργησε ὥστε ὁ λόφος νὰ τοῦ ἐπανέλθῃ.

Ἐκτοτε ἔγινε οἰκόπεδα καὶ κτίστηκε. Μέρος δὲ μόνον σώθηκε μὲ μιὰ δεξαμενὴ τῆς Οὐλεν. Μπορεῖ ἀκόμη νὰ σωθῇ κάτι. Ὁ μακαρίτης Φιλάρετος εἶχε καὶ ἓνα ἄλλο λόφο στὴν Καλλιθέα καὶ ἐνήργησα νὰ τὸν πάρῃ ὁ Δῆμος γιὰ νὰ κάνη ἄλσος ποὺ δὲν ἔχει τὸ προάστειον. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς στὸ τέλος πουλήθηκε γιὰ οἰκόπεδα.

Ὅταν ὁ Πάγκαλος μᾶς σάρωσε νόμισα, ὅτι ἔπρεπε νὰ κατευθύνω τὴν ἐνεργητικότητά μου πρὸς μιὰ βαθύτερη μεταβολή. Ἐκατάλαβα ὅτι μὲ τὴν πολιτικὴ καὶ μὲ τὸ χαρακτήρα ποὺ εἶχα δὲν μποροῦσα νὰ φθάσω ὅπου ἔπρεπε. Κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν τρεῖς φορές ἐπρόκειτο ν' ἀναλάβω τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας γιὰ νὰ ἐφαρμόσω ἓνα ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα ἀναγεννήσεως, ἀλλ' ἀγρυπνοῦσαν οἱ φρουροὶ τοῦ κόμματος μήπως καὶ συμβῇ ἓνα τέτοιο κακὸ στὴν Ἑλλάδα καὶ γίνω ἐγὼ Ὑπουργός. Εἶχα κατὰ νὸ διάστημα αὐτὸ ιδρύσει μιὰν μεγάλη ἐταιρείαν «Ἐκπαιδευτικὴ Ἀναγέννησις» καὶ ἀφοῦ μελετήσαμε τὰ διάφορα ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα κατέληξα στὴν ἰδέα ὅτι ἔπρεπε νὰ ιδρύσωμε μιὰ Σχολὴ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν γιὰ τὴ μὀρφωσι τῆς «ἰθυνοῦσης τάξεως». Πολλοὶ μοῦ εἶπαν τότε, γιὰ νὰ ἀναγεννηθῇ ἡ Ἑλλάς ἔπρεπε νὰ ιδρυθοῦν πρῶτα δημοτικὰ Σχολεῖα. Ἀπάντησα πῶς γιὰ νὰ γίνουν δέκα χιλιάδες δημοτικὰ Σχολεῖα, ἔπρεπε νὰ γίνωμε Κυβερνήσις· ἀλλὰ ποίος θὰ κάμῃ τὴ Κυβέρνησι ; Σ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως προηγῆθηκε ἡ ἀνώτερη ἐκπαίδευσις. Ἔτσι ἔγινε τὸ μεσαιῶνα στὴν Ἀγγλίᾳ καὶ στὴ Γαλλίᾳ. Ἐγιναν πρῶτα τὰ Πανεπιστήμια, ἔπειτα τὰ Κολλέγια καὶ κατόπιν τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα. Γιατὶ τὰ Πανεπιστήμια τὰ κάμνουν ὀλίγοι κι' ἐκεῖ μέσα μπορεῖ νὰ μὀρφωθῇ εὐκολώτερα μιὰ γενεὰ νέων ἀνδρῶν γιὰ τὴν ἀναγέννησι ὅλου τοῦ τόπου. Ὑπῆρξα πειστικὸς καὶ κατῴρθωσα ἓνα ἀπίστευτο πρᾶγμα· νὰ ιδρύσω σὲ λίγα χρόνια τὴν πρώτη στὴν Ἑλλάδα Ἀνώτερη Σχολὴ μὀρφώσεως, τὴν Σχολὴν τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Πῆγα στὸ Παρίσι ὅπου ἔγινε σύσκεψις καὶ ἀποφασίστηκε νὰ ἐνεργηθῇ ἔρανος μεταξὺ πρῶτον τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων. Ἐγραψα φυλλάδια. Ἐκάμα ὁμιλίες, δημοσίευσα ἄρθρα. Ἀπὸ τὸ Παρίσι πῆγα στὸ Λονδίνο κι' ἔκαμα τὸ ἴδιο. Γύρισα στὴν Ἀθήνα καὶ μὲ τὸ πρῶτο ποσὸ ποὺ μαζεύτηκε, ἂν καὶ δὲν ἦτο ἀρκετό, νόμισα πῶς ἔπρεπε ν' ἀρχίσω μ' ἓνα κτίριο. Δίχως κτίριο δὲν μποροῦσε ν' ἀνοίξῃ τέτοια Σχολή. Ἐπειτα θὰ μοῦ λεγαν, ἂν δὲν ἐπετύγχανα τὸν σκοπὸν, πῶς ἔκλεψα τὰ χρήματα, ἐνῶ ἔτσι θὰ ὑπῆρχε τὸ κτίριο καὶ τὸ ἔργο ἀναγκαστικῶς

θὰ συμπληροῦτο μιὰ μέρα ἀπὸ τὸ Κράτος. "Ετσι κι' ἔγινε. "Εκαμα ἓνα σχέδιο, ἀγόρασα τὸ οἰκόπεδο σὲ θέσι μελλοντικὴ καὶ ἄρχισα τὸ κτίριο. Ἐν τῷ μεταξύ πῆγα στὴν Αἴγυπτο, ποὺ ἦτανε σὰν σπίτι μου. Μὲ βοήθησαν ὅλοι νὰ εἰσπράξω ἀπὸ τοὺς πλουσίους κοντὰ χίλιες λίρες γιὰ τὴ Σχολή."Εκαμα μιὰ μεγάλη διέλεξι στὴν Ἀλεξάνδρεια, πῆγα στὸ Κάϊρο. Στὴν Ἀλεξάνδρεια βρῆκα καιρὸ νὰ γράψω μιὰ μελέτη «Τὰ ἑλληνικὰ προβλήματα» ποὺ δημοσίευσε ἡ ἐκεῖ «Ἑρευνα». Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο τράβηξα γιὰ τὴν Ἱερουσαλήμ· εἶχα τάμα νὰ προσκυνήσω τοὺς Ἀγίους Τόπους καὶ τὸ εἶχα καὶ μὲ πῶς γύρισα τὸν μισὸ κόσμον καὶ δὲν εἶχα ἀκόμη πατήσῃ τὸ ἱερὸν ἔδαφος τῆς Παλαιστίνης. Ἦτο Λαμπρὴ καὶ παρακολούθησα ὅλες τὶς τελετές, βαφτίστηκα στὸν Ἰορδάνη καὶ ἀνέβηκα τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Αἰσθάνθηκα μεγάλη χαρὰ στὴ ψυχὴ μου γιὰ τὸ προσκύνημά μου αὐτό. Ἀπ' ἐκεῖ πῆγα στὴν Κύπρο, ὅπου ἐπίσης κάτι ἔκανα. Ὁ Ἄγγλος Ἀρμοστής Στόρς μὲ κάλεσε σὲ τιμητικὸ γεῦμα ὅπου ἐξετάσαμε τὰ Κυπριακὰ ζητήματα. Εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἔθνος» δημοσίευσά τις ἐντυπώσεις μου ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν Κύπρο καὶ τὰ Δωδεκάνησα, ὅπου ἐπέρασα ἐπιστρέφοντας εἰς Ἀθήνας. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ εἶχα μιὰ πολεμικὴ μὲ τὰ Ἰταλικά φύλλα γιὰ τὰ ὅσα ἔγραψα γιὰ τὰ Δωδεκάνησα. Στὰς Ἀθήνας ἔδωκα νέαν ὥθησι στὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ κτιρίου καὶ τράβηξα γιὰ τὴν Ἀμερικὴ ποὺ εὐχαρίστως ἐπανέβλεπα ὕστερα ἀπὸ 20 χρόνια. Ἐκαμα σὲ τὶς Ἡνωμένους Πολιτεῖες ἓνα χρόνο. Γύρισα τὰς κυριώτερες ἑλληνικὰς παροικίας, μίλησα σ' ἐκκλησίες καὶ συλλόγους, ἔκαμα ὅτι ἦτο δυνατόν γιὰ νὰ φέρω ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ τὸ ποσὸν ποὺ χρειαζότανε γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῇ τὸ Πανεπιστήμιόν μας. Δυστυχῶς τοῦ ἰδικοῦ μου ἐράνου εἶχε προηγηθῇ ἓνας ἄλλος ἔρανος γιὰ τὸ Φθισιατρεῖον τῆς Μάννας, ποὺ ἀπέφερε σὲ λίγο τὸ κολοσσιαῖο ποσὸν τῶν 50 χιλιάδων δολλαρίων, ἐνῶ ἐγὼ μόλις κατῴρθωσα νὰ μαζέψω 10 χιλιάδες δολλάρια. Ὅλοι μοῦ λέγανε : «τώρα δώσαμε γιὰ τοὺς φθισικούς». Τί χρειαζότανε νὰ δώσουν καὶ γιὰ τὴν μόρφωσιν τῶν ὑγιῶν; Δίκη οὕτως ἔχουνε οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς ποὺ τοὺς παρασκοτίζομε κάθε μέρα μ' ἐράνους. Ἐν τούτοις τὸ ἔργον σιγὰ σιγὰ προώδευε. Εἶχα πεποίθησι, πῶς θὰ τὸ ἔφερνα σὲ πέρας. Ὄταν ἐπέστρεψα στὰς Ἀθήνας, τὸ καθαρὸν ποσὸν ὅλων τῶν ἐράνων ἔφθασε τὸ ἐνάμισυ ἑκατομμύριον δραχμὰς, ἀλλὰ τὸ κτίριον εἶχε λάβει τις διαστάσεις μεγάρου. Ἐκαμα ἓνα δάνειον ἀπὸ τὴν Κτηματικὴν Τράπεζαν 1350 λιρῶν. Ἐτσι περά-

σαμε τὰ δύο ἑκατομμύρια. Ἀλλὰ θέλαμε ἀκόμη πολλά. Εὐτυχῶς πέσαμε στὰ περισεύματα τοῦ 29. Ἡ Κυβέρνησις μᾶς ἔδωκε ἓνα ἑκατομμύριο ἀπὸ τὸ ποσὸν τὸ προωρισμένο γιὰ τὰ σχολικὰ κτίρια. Μὲ αὐτὰ τὰ τρία ἑκατομμύρια, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ οἰκόπεδον, εἶχα κατορθώσει νὰ κτίσω ἓνα λαμπρὸ Διδακτήριον, νὰ τὸ τελειώσω ἐσωτερικῶς, καὶ νὰ ἐπιπλώσω τὰ κυριώτερα μέρη, ὥστε ἡ Σχολὴ ν' ἀρχίσῃ σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα. Κατάγιναι ἰδιαίτερα στὴν διακόσμησιν τοῦ κτιρίου. Εἶχαν γίνεи λάθη ἀρχιτεκτονικά. Πῆρα τὴν γνώμη ὄλων τῶν εἰδικῶν γιὰ νὰ διορθώσωμεν τὰ σφάλματα καὶ νὰ διακοσμήσωμεν ἐσωτερικὰ τὸ κτίριον κατὰ τρόπον ἑλληνοπρεπεῖ. Πῆρα ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας τὰ κυριώτερα ἐκμαγεῖα τῶν Ἑθνικῶν Μουσείων καὶ καταστόλισα τίς σκάλες καὶ τοὺς διαδρόμους. Ἐκαμα συλλογὴν ἑλληνικῶν εἰκόνων γιὰ ὅλες τίς αἴθουσες, καὶ ἐπειδὴ χρήματα γιὰ βιβλιοθήκη δὲν περισσεύαν, δάνεισα τὴ δική μου βιβλιοθήκη καὶ μάζεψα ἀπ' ἐκεῖ κι' ἀπ' ἐδῶ ὅ,τι μπόρεσα βιβλία. Ὅταν πλησίαζαν ὅλα νὰ τελειώσουν, πῆγα στὴν Κύθνον νὰ κάμω λουτρά, καὶ νὰ ἐκπονήσω τοὺς κανονισμοὺς τῆς Σχολῆς, μὲ βάσιν τοὺς κανονισμοὺς τῆς Σχολῆς τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν τῆς Γαλλίας.

Θέλω ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ νὰ πῶ λίγα λόγια καὶ γιὰ τὸ ἄλλο ἀγαπητό μου νησί τὴν Κύθνον, ὅπου πέρασα πολλὰ καλοκαίρια εὐχάριστα μὲ τὰ παιδάκια μου. Εἶναι ἡ ὠραιότερη λουτρόπολις τῆς Ἑλλάδος, καὶ δυστυχῶς ἡ πειὸ παραμελημένη. Ἐχει θαυμάσια νερὰ στὴ θεραπευτικὴ τοὺς θερμοκρασίᾳ, ἓνα παλῆὸ παλάτι ποὺ εἶχε κτίσει ὁ Ὅθων καὶ εἶχε μείνει ἀτελείωτο. Ἐχει ἀέρα δροσερὸ ἀπὸ τὸ κανάλι κι' εἶναι ἡ μόνη λουτρόπολις στὴν Ἑλλάδα ποὺ τὸ καλοκαίρι δὲν ψήνεται ὁ ἄνθρωπος. Εἶχε θαυμάσια ἀκρογιάλια, φρούτα, ψάρια, γάλα κι' ὅ,τι ἄλλο χρειάζεται. Κι' ὅμως εἶναι τὸ πειὸ λησμονημένο μέρος.

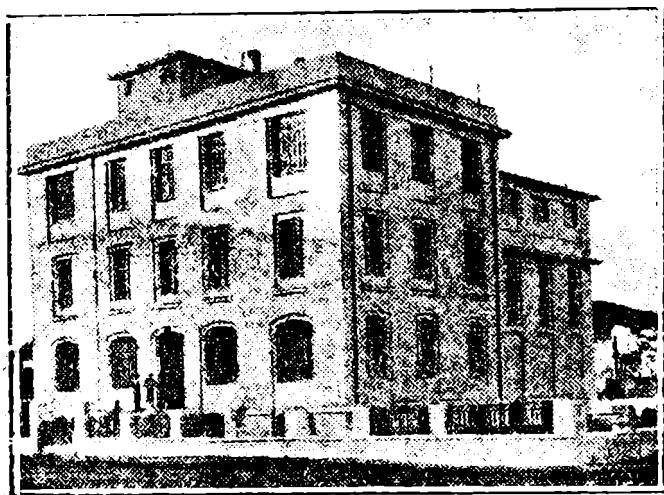
Γύρισα στὴν Ἀθήναν, καὶ σ' ἓνα μῆνα βρῆκα τοὺς καθηγητὲς, τύπωσα τοὺς κανονισμοὺς, ἔκαμα τίς ἀναγκαῖες δημοσιεύσεις καὶ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1930 ἐτελέσαμεν τὰ ἐγκαίνια τῆς Σχολῆς. Ἦτο ἓνας μεγάλος θρίαμβος γιὰ μένα. Πρέπει ἐδῶ νὰ εὐχαριστήσω καὶ τοὺς καλοὺς φίλους, οἱ ὅποιοι ὡς σύμβουλοι καὶ μέλη τῆς Ἑταιρείας «Ἐκπαιδευτικὴ Ἀναγέννησις», ἐξ ὀνόματος τῆς ὁποίας ἐνεργοῦσα, μὲ ἐνίσχυσαν εἰς τὸ ἔργον. Ἡ συρροὴ τῶν μαθητῶν ἦτο ἀρκετὰ ἐνθαρρυντικὴ, μὰ τὰ χρήματά μας ὅλα εἶχαν τελειώσει καὶ ἡ Σχολὴ γιὰ νὰ βαστάξῃ ἕως ὅτου πάρῃ τὴν πρέπουσαν ἀναγνώρισιν ἀπὸ τὴν Πολιτείαν

καὶ τὴν Κοινωνίαν εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ κεφάλαια ποὺ ἐστερεῖτο. Ἀπὸ τὶς οἰκονομίες μου καὶ τὴν ἐργασίαν μου ὡς δικηγόρου εἶχα ἀκόμῃ ἓνα μικρὸ κεφάλαιο, ποὺ κατῴρθωσα νὰ περισώσω ἀπὸ τὶς ζημιές τῆς «Μεταρρυθμίσεως», τὶς ἀβαρίες στὰ χρεώγραφα καὶ τοὺς ἀγῶνές μου γιὰ τὴ Σχολή.

Τόδωκα κι' αὐτὸ καὶ κινδύνευα τὸ εἶναί μου. Τὰ μαθήματα πῆγαιναν καλὰ, μὰ τὸ Ταμεῖο ποὺ ἀποτελεῖτο κυρίως ἀπὸ τὶς εἰσπράξεις τῶν διδάκτρων δὲν μποροῦσε ν' ἀνθέξῃ εἰς τὰ ἔξοδα παρ' ὅλην τὴν τσιγκουνιά μου, γιατί εἶμαι ὁ κατ' ἐξοχὴν τσιγκοῦνης στὰ ἐθνικὰ χρήματα καὶ χάρις στὴν τσιγκουνιά μου αὐτὴ κατῴρθωσα νὰ κρατήσω τὴ Σχολή. Ἦμουν καὶ λίγο ἀρχιτέκτων, μηχανικός, ἐπιστάτης, ἐργάτης, ὑπηρέτης. Ἐπερνα καὶ τὴ σκούπα. Ἔτσι εἶχα κάμει καὶ τὴν Κυπριακὴ ἔκθεσι, κι' ἔτσι μὲ τὸ αἷμά μου ἔφτιαξα τὴ Σχολή. Ὁ Θεὸς μ' εὐλογοῦσε. Προσευχήθηκα νὰ τελειώσω τὸ ἔργον αὐτὸ καὶ ν' ἀποθάνω μέσα, γιατί θεωροῦσα μεγάλο πρᾶγμα νὰ φτιάσω ἓνα φυτώριον ἀναγεννήσεως. Σὲ τοῦτο τὸ μεταξὺ εἶχεν ἀποθάνει ἓνας καλὸς Βολιώτης, ὁ Ἀλέξανδρος Πάντος, τοῦ ὁποῖου ὁ πατέρας εἶχε κάμει τὰ λεφτά του στὴν Αἴγυπτο κι' ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν εὐτυχὴ ἔμπνευσι προαισθανόμενος τὸν θάνατό του, ἂν καὶ πολὺ νέος, νὰ γράψῃ διαθήκη καὶ ν' ἀφίσῃ ὅλην του τὴν περιουσίαν γιὰ τὴν Ἱδρυσι Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν σὰν ἐκείνη τοῦ Παρισίου ποὺ εἶχε σπουδάσει. Ἐκαμα τότε τὴν μεγάλη μάχη, νὰ πάρῃ ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἀναγέννησις τὴν κληρονομίαν, γιατί θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνουν δύο Σχολές Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Ἐκαμα τρομερὸν ἀγῶνα. Κατῴρθωσα νὰ πείσω σὲ τοῦτο τὸν τότε Πρωθυπουργὸ ἐκτελεστή τῆς διαθήκης, ἂν καὶ ἀπάντησα τρομερὲς ἀντιδράσεις μέχρι τῆς παραδόσεως τῆς κληρονομίας. Τὴν ἡμέρα ποὺ πῆγα εἰς τὴν Τράπεζα γιὰ νὰ παραλάβω τὴν περιουσίαν, τὸ Ταμεῖον τῆς Σχολῆς καὶ τὸ δικό μου δὲν εἶχαν οὔτε μιὰ δεκάρα. Γιὰ νὰ μὴ τὰ πολυλογοῦμε, ἀναγεννηθήκαμε. Ἀνέλαβα δίχως καμμιά ἀμοιβὴ τὴν ἐκκαθάρισι τῆς κληρονομίας ποὺ ἦταν πάνω κάτω ἕξ ἕως ἑπτὰ ἑκατομμύρια. Μὲ αὐτὰ κατῴρθώσαμε νὰ περατώσωμε τὸ κτίριον τῆς Σχολῆς καὶ μέσα κι' ἔξω, νὰ προσθέσωμε ἓνα ὄροφο, ν' ἀγοράσωμε ὅλα τὰ πέριξ οἰκόπεδα γιὰ μελλοντικὴ ἀνάπτυξι καὶ νὰ τελέσωμε μεγαλοπρεπῇ ἐγκαίνιαι τῆς Σχολῆς ποὺ πρὸς τιμὴν τοῦ μεγαλύτερου αὐτῆς δωρητοῦ ὠνομάστηκε «ΠΑΝΤΕΙΟΣ».

Εἶχα βάλῃ γιὰ τὴν Ἱδρυσι καὶ ὀργάνωσι τῆς Σχολῆς αὐτῆς ὅλην τὴν ἱκανότητά καὶ τὴν ἀρετὴν μου. Ἐπρεπε αὐτὸ νὰ εἶναι

τὸ τελευταῖο μου ἔργον. Ἀπὸ τὸ 25 ἕως τὸ 30 ἐργάστηκα δί-
χως καμμιὰ ἀμοιβή καὶ δὲν πῆρα παρὰ τὰ ἀναγκαῖα ἔξοδα
τῶν ταξειδιῶν. Εἶχα προβλέψει στὴ ταρατσα ἓνα μικρὸ διαμέ-
ρισμα γιὰ τὸ Διευθυντή, μὰ γιὰ νὰ ἀποφύγω τὲς παρεξηγήσεις
δὲν τὸ κατοίκησα ἐγώ. Μισθὸν ὥρισα ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς
λειτουργίας τῆς Σχολῆς μόνον ὀκτὼ χιλιάδες τὸν μῆνα. Τίποτε
δὲν πῆρα, οὔτε γιὰ τοὺς κόπους μου τῆς οἰκοδομῆς, οὔτε τῆς
ἐκκαθαρίσεως τῆς κληρονομίας. Κάθε φορὰ καλοῦσα τὴν Ἐπι-

Πάντειος Σχολή

τροπή νὰ ἐξελέγξη
τὲς δαπάνες κι' ὅταν
τελείωσε τὸ κτίριο, ἐ-
κάλεσα τὸ Ὑπουρ-
γεῖον τῆς Παιδείας
ν' ἀσκήσῃ ἔλεγχον τῆς
διαχειρίσεως καὶ νὰ
παραλάβῃ τὸ κτίριο,
ὅπως ἔκανε γιὰ τὰ
δημόσια Σχολεῖα. Ὅ-
ταν παραλάβαμεν τὴν
κληρονομίαν, κάνα-
με σύμβασιν μὲ τὴ Κυ-
βέρνησι καὶ ἐζήτησα
ἐπιμόνως ἀπ' ἀρχῆς

νὰ ἔχωμεν ἓνα ἀντιπρόσωπο τοῦ Κράτους, Ἀνώτερον Οἰκονο-
μικὸν ὑπάλληλον, διαρκῆ ἐλεγκτὴν τῆς διαχειρίσεως. Ἦμουν α
Διευθυντὴς ἀπὸ τῆ σύμβασιν μὲ τὸ Κράτος. Ἡ Σχολὴ λειτούρ-
γησε σὰν ἀγγλικὸ Κολλέγιο, μὲ τάξι, αὐστηρότητα, κι' ἐπιστή-
μη. Ἀφοῦ τελείωσε τὸ κτίριο κ' ἐπιπλώθηκε, μᾶς περίσσευσε
ἀπὸ τὸ κληροδότημα ποσὸν δύο μισοῦ περίπου ἑκατομμυρίων ποῦ
ἔμεινε στὴ Τράπεζα σὲ τίτλους κι' ἓνα σπίτι στὸ Βόλο. Εἶχαμε
πληρώσει ὅλα τὰ χρέη μας καὶ τὸ ἐνυπόθηκο δάνειο τῆς Κτη-
ματικῆς. Ἀλλὰ τὸ οἰκονομικὸ πρόβλημα τῆς Σχολῆς δὲν κα-
τωρθώθηκε νὰ λυθῇ ριζικά. Τὰ ἔσοδα ἦσαν μικρότερα ἀπὸ τὰ
ἔξοδα, τὰ ὁποῖα ἡῤξαναν. Γιὰ νὰ φέρωμε τὸ ἰσοζύγιον ἔπρεπε
ἢ νὰ πάρωμεν ἐπιχορήγησι ἀπὸ τὸ Κράτος ἢ ν' αὐξηθοῦν τὰ
δίδακτρα καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν σπουδαστῶν. Γι' αὐτὸ μᾶς χρει-
αζότανε κάποιος ἀναγνώρισις τῆς ἀξίας τοῦ πτυχίου τῆς Σχο-
λῆς ἀπὸ τὴν Πολιτείαν. Πολεμούσαμε γιὰτὶ εἶχαμε ἐναντίον
μας καὶ τὸ Πανεπιστήμιον καὶ κατόπιν καὶ τὴν Πολιτικὴ. Κάνα-
με ὅ,τι μπορούσαμε γιὰ νὰ ἐπιβάλωμε τὴν Σχολή. Συνέδρια,

διαλέξεις, έορτές. "Έγινε ένα συνέδριο καί συνεζητήθηκε τὸ ζήτημα τῆς δικτατορίας καί τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπεστήριξα, ὅτι μιὰ ἔθνικὴ δικτατορία εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις εἶναι ἀναγκαῖα. Αἱ συζητήσεις τοῦ Συνεδρίου αὐτοῦ δημοσιεύθηκαν σὲ φυλλάδιο. "Έγινε Συνέδριον γιὰ τὰ δικαιώματα τῆς γυναίκας καί ὥρισα πῶς ἐννοοῦσα τὸν φεμινισμόν. "Έξετάσαμεν ὅλα τὰ ἔθνικὰ ζητήματα. Στὴ Σχολὴ ἐδίδασκα τὴν σύγχρονον πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος γιὰ νὰ βγάλω τὰ ἀναγκαῖα συμπεράσματα γιὰ τὴν πολιτικὴν μόρφωσιν τῶν σπουδαστῶν. "Εμόρφωσα ἰδιαίτερον πρακτικὸ μάθημα περὶ ἀγωγῆς καί παιδαγωγίας. "Εφρόντισα νὰ ὀργανώσω μάθημα γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καί ν' ἀναπληρώσωμε τὶς ἐλλείψεις τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν. Συγχρόνως καθοδηγοῦσα τὰς ἐργασίας τριῶν συμβουλίων, τοῦ συμβουλίου, τὸ ὁποῖον διηύθυνε τὰς σπουδὰς καί τῆς ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας Ἐπιτροπῆς ποὺ διηύθυνε τὰ οἰκονομικά, καί τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἀναγεννήσεως. Παρ' ὅλην αὐτὴν τὴν ἐργασίαν δὲν εἶχα λησμονήσει τὴν Κύπρον. Τὸ 1931 εἶχανε γίνεи ἐκεῖ ταραχές, ἤμουν αὖ ἐξ ἐκείνων ποὺ στὸ ζήτημα αὐτὸ ὑπῆρξαν ἐναντίον. Δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ γίνουν ὅσα ἔγιναν. Δὲν μποροῦσαν παρὰ ν' ἄχουν κακὰ ἀποτελέσματα ὅπως καί συνέβηκε. Τὸ 33 δημοσίευσα μιὰ μελέτη γιὰ τὸ πολίτευμα ποῦχε ἀνάγκη ἢ Κύπρος γιὰ νὰ προοδεύσῃ ὡς ἑλληνικὴ νῆσος ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. Ἡ μελέτη αὕτὴ γραμμένη ἑλληνικὰ καί ἀγγλικά ἐκυκλοφόρησε στὴν Κύπρον, ὅπου ἔκτοτε πῆγα πολλές φορές καί προσπάθησα ἐπισκεπτόμενος τοὺς Ἀγγλοὺς καί συζητῶντας μαζύ τους νὰ κάμω κοινὴ συνείδησιν Κυπρίων καί Ἀγγλῶν τὴν ἰδέαν γιὰ τὴν ὁποῖαν ὑπερμαχοῦσα στὸ φυλλάδιό μου. Εἶμαι δὲ βέβαιος πῶς μιὰ μέρα ἐκεῖ θὰ βαδίσωμε.

Στὰς ἀρχὰς τοῦ 37 συνέβηκε ἀπροσδόκητο γιὰ μένα γεγονός. Τὸ Κράτος ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς καί με ἀπομάκρυνε...

"Ἰσως ἦτανε καιρὸς ν' ἀναπαυθῶ. Ἡ σχολὴ μοῦ ἔδωσε κάποιαν σύνταξιν κι' ἔτσι εἶμαι σήμερα πρῶν δικηγόρος, πρῶν βουλευτῆς, πρῶν διευθυντῆς τῆς «Μεταρρυθμίσεως», πρῶν διευθυντῆς τῆς Παντείου Σχολῆς κλπ. Παραμένω ὅμως ὁ ἰδρυτῆς της, εὐχομαι δὲ ἡ Σχολὴ νὰ σταδιοδρομήσῃ. Αὕτὴ ἤδη ἡ ἀναγνώρισίς της ἀπὸ τὸ Κράτος ὡς ἰσοτίμου μετὰ τὸ Πανεπιστήμιον, εἶναι ἀναγνώρισίς τοῦ ἔργου μου. Παραμένω μόνον ἐν ἐνεργείᾳ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Ἐκπαιδευτικῆς Ἀναγέννησις,

ή όποία είναι ύπερήφανος για τό έργον ποϋ έκαμε καί μπορεί νά κατευθύνη άλλοϋ τήν ένεργητικότητα της. "Ενα ζήτημα για τό όποϊον μπορούμε νά έργασθοϋμε είναι τό ζήτημα τό γλωσσικό καί έκπαιδευτικό. Νομίζω πώς είναι καιρός νά δώσωμε τήν όριστική της μορφή στην άναρχουμένη μας γλώσσα. "Εχομεν ανάγκη ν' άποκτήσωμεν ένιαία γλώσσαν, άν θέλωμεν νά δημιουργήσωμεν νέον πολιτισμόν. Εΐμεθα "Εθνος, τό μόνον, δίχως γλώσσα. Τό χειμώνα τοϋ 37 έκαμα μία μεγάλη διάλεξι για τό ζήτημα στην άρχαιολογικήν 'Εταιρείαν καί έξέδωκα μία μελέτην στην όποϊαν άναπτύσσω πώς έννοώ τήν έκπαιδευτική μεταρρύθμισι. Βάσις τής έκπαιδευτικής μεταρρυθμίσεως, ποϋ πρέπει νά είναι ή βάσις τής έθνικής αναγεννήσεως, είναι ή ένιαία γλώσσα καί ή παιδονομία. 'Ενιαία γλώσσα έννοώ τήν όμιλουμένην από τήν άνεπτυγμένην τάξιν, ή όποία με τήν παραδοχήν τών δημοτικών τύπων ποϋ δέν κατώρθωσε ν' αλλάξη ή καθαρεύουσα έγινε ή κοινή όμιλουμένη όλων. 'Αλλ' έπειδή ή κοινή αύτή έχει διαφόρους τύπους καί γράφεται διαφορετικά από τόν καθένα, πρέπει ή Πολιτεία νά καθιερώση μία γραμματικήν τής ένιαίας αύτης γλώσσας καί νά τήν επιβάλλη διά τών Σχολείων εις όλην τήν έκπαίδευσιν, ώστε νά γίνη μιά μέρα ή νεώτερη γλώσσα τοϋ έλληνικοϋ "Εθνους, όπως έχουν όλα τά πολιτισμένα έθνη. Τό ζήτημα είναι ώριμο για μιá μεταρρυθμιστική Κυβέρνησι. 'Η συμβολή τής 'Ακαδημίας θά ήτανε άναγκαία στο μέγαλο αύτό έργο. Παράξενα μάς φάνησαν όσα είπε τελευταία ό νέος Πρόεδρος τής 'Ακαδημίας, πώς δηλαδή ή γλώσσα θά φτιαχτή μόνη της, ότι τό ζήτημα δέν είναι καθ' όλα ώριμο καί οί 'Ακαδημαϊκοί διαφωνοϋν μεταξύ τους κ.λ.π. Μά τής 'Ακαδημίας ό προορισμός δέν είναι νά βραβεύη τά λάχανα καί τά κουνουπίδια, κύριος σκοπός είναι νά δώση εις τό "Εθνος από τό πλούσιο ύλικό ποϋ έχομεν τό κτίριο τής έθνικής μας γλώσσας. Για τό ζήτημα αύτό έκαμα διαλέξεις εις όλα τά μέρη τοϋ έλληνισμού από τήν Κύπρο έως στην 'Αμερική. Τό 1935 πήγα στην Κρήτη διά νά έπισκεφθώ τήν Κνωσσό καί μίλησα στα Χανιά για τό γλωσσικό ζήτημα. 'Ο μακαρίτης Βενιζέλος μοϋ είπε πώς ήταν καθ' όλα σύμφωνος μαζί μου.

Τήν καλλίτερη κριτική για τή μελέτη μου αύτή έκαμε ό 'Ακαδημαϊκός κ. Γρ. Ξενόπουλος στα 'Αθηναϊκά Νέα ('Ιούλιος 38) κι' έκαμα μαζί του στο φύλλο μιá ευχάριστη συζήτησι για τό ζήτημα.

'Η παιδονομία νομίζω πώς είναι άπαραίτητη εις τά σχολεία μας για νά περιορίση τήν διαφθοράν τής νεολαίας. Μά

αὐτὸ ποῦ γίνεται δὲν εἶναι πειὰ διαφθορά, εἶναι κατρακύλισμα τῆς κοινωνίας μας στὴν ἄβυσσο τῆς ἀκολασίας. "Ἡμαστε παλαιὰ μὰ ἀγνή κοινωνία καὶ ἡ ἀρετὴ ποῦ μᾶς ἔσωσεν ἀπὸ τὰ κόμματα τῆς πολιτικῆς ἀναρχίας ἦτο κάποια ἀγνότης τῶν ἡθῶν. "Ἄν καὶ δὲν εἶμαι ἀπροσδιόνυσος καὶ δὲν θέλω νὰ κάμω τὸν "Ἄγιο Ἀντώνιο, φρονῶ ὅμως, ὅτι ἡ Πολιτεία πρέπει νὰ ἀνακόψῃ τὸ κύμα τῆς ἀκολασίας ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν νεαρὰν καὶ μαθητικὴν νεολαία. Δὲν εἶναι μόνον ἀκολασία ἡθῶν, μὰ γενικὸ ξετσιππῶμα καὶ ἔλλειψις κάθε σεβασμοῦ πρὸς ὅ,τι ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ἐσέβετο ἀπὸ παλαιά. Γιὰ τὸ ζήτημα τῶν ἡθῶν ἔκαμα μεγάλες προσπάθειες, καὶ διαλέξεις καὶ ἄρθρα ἔγραψα, μὰ ἂν βρῆκα πολὺν κόσμον νὰ μὲ καταλαβαίνει γιὰ ἄλλα ζητήματα, εἰς αὐτὸ βρῆκα πολὺ λίγους. "Ἰσως θὰ ἔπρεπε ν' ἀπευθυνθοῦμε στὲς μεσαῖες τάξεις καὶ στὲς Ἐπαρχίες ποὺ αἰσθάνονται βαθύτερα τὸ πρᾶγμα.

Νὰ σᾶς πῶ κι' ἓνα μασκαραλίκι ποῦ ἔπαθα μὲ τὴν Ἀκαδημία. Εἶχα δῆ στίς προκηρύξεις της πὼς βραβεύει ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἄλλα προϊόντα καὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ πὼς ἦταν ἐπιφορτισμένη ἀπὸ ἓναν δωρητὴ ν' ἀπονείμῃ βραβεῖο 15 χιλ. δραχμῶν εἰς τὸν "Ελληνα τὸ γένος ἐπιστήμονα «ὅστις διὰ τῶν ἔργων του καὶ τῆς ἐν γένει δράσεώς του ἤθελε συντελέσει εἰς τὴν διάδοσιν τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα», Ὁ δωρητὴς σὰ νὰ μὲ εἶχε ὑπ' ὄψει του. Ὑπέβαλα τὴν σχετικὴν αἴτησι γιὰ τὸ βραβεῖο τοῦ 37. Εἶχα φύγει ἀπὸ τὴν Σχολὴ καὶ περίμενα τὸ βραβεῖο αὐτὸ ὡς μιὰ παρηγοριά. Κανεὶς ἄλλος δὲν ἦτο ὑποψήφιος. "Ἡμουν βέβαιος πὼς εἰς ἐμένα θ' ἀπονέμετο τὸ βραβεῖο. Λοιπὸν ἡ Ἀκαδημία σῶπασε. Κι' ὅμως ἤμουν ὁ "Ελλην τὸ γένος ἐπιστήμων, ὁ ὁποῖος συστήσας, ὀργανώσας καὶ διευθύνας ἐπὶ ἔτη τὴν Σχολὴν τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν ἤμουν ἐνδεδειγμένος γιὰ τὸ βραβεῖο. Ἡ προκήρυξις ἔλεγε «διὰ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐν γένει δράσεως». Οἱ κριταὶ μου δὲν μποροῦσαν ν' ἀρνηθοῦν τῇ δρᾷσι, ἀπὸ τὴν ὁποίαν βγῆκε ἓνα Πανεπιστήμιο, ἀλλὰ βρῆκαν φαίνεται πὼς ἐχρειάζετο καὶ ἐπιστημονικὴ ἐργασία δηλ. πὼς δὲν εἶχα γράψῃ σύγγραμμα ἐπιστημονικόν. Μὰ θὰ ἦτο δύσκολο πρᾶγμα καὶ ἀντίθετο πρὸς τὴ σκέψιν τοῦ διαθέτου, νὰ βρεθῇ δάσκαλος ποῦ νὰ γράφῃ συγγράμματα σὰν τοὺς Σαρίπολους καὶ συγχρόνως νὰ φτιάχνῃ καὶ Πανεπιστήμια. Πρόλαβα καὶ τοὺς ἐξήγησα πὼς ἡ συγγραφή τῶν κανονισμῶν τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς ἦτο πρώτης τάξεως ἐπιστημονικὴ ἐργασία, ὥστε ὑπῆρχον καὶ τὰ δύο προαπαιτούμενα." Ἄλλως τε εἶχα

δημοσιεύσει καὶ πολιτειακὲς μελέτες, ὥς τὸ πολίτευμα τῆς Κύπρου.

”Αρχισα πάλι σιγὰ-σιγὰ νὰ ἐργάζωμαι, νὰ φτειάνω ἓνα νέο βίον πρὸ εἶχα ξεχάσει τὰ δέκα τελευταῖα χρόνια ποῦ μοῦ πῆρε ἡ δημιουργία τῆς Σχολῆς. Στὴ Καλλιθέα εἶχα πρὸ εἴκοσι χρόνων ἀγοράσει ἓνα περιβόλι κ’ εἶχα κτίσει ἓνα μικρὸ σπιτάκι, τὴν «Καλύβα μου». ”Αρχισα νὰ καλλιεργῶ τὰ λάχανά μου καὶ ἐλπίζω πῶς ἡ Ἀκαδημία θὰ τὰ βραβεύσῃ καμμιά μέρα. Μεγάλῃ φροντίδα μοῦ δίδει ἡ ἀνατροφή τῶν τριῶν μου παιδιῶν. Ξέχασα νὰ σᾶς πῶ πῶς ὡς Καλλιθεάτης καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους οἰκιστὲς τῆς Ἀγίας Ἐλεούσης ἔκαμα ὅ,τι μπορούσα γιὰ τὸ χωριό μου. Ὡς βουλευτὴς ἔσωσα τὰ περιβόλια ἀπὸ τὴν ἀρπαγῇ, συνετέλεσα εἰς τὸν ἡλεκτροφωτισμὸν τοῦ προαστείου καὶ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ὠραιότερου στήν Ἑλλάδα δημοτικοῦ Σχολείου ποῦ εἶναι στὸ λόφο τῆς Ἀγίας Σωτήρας. Δέχτηκα νὰ γίνω Πρόεδρος τῆς Ἐφορίας τοῦ Σχολείου Ἀγίας Ἐλεούσης καὶ ἔμεινα Πρόεδρος γιὰ κάμποσα χρόνια. Ἦτο μεγάλη εὐχαρίστησις γιὰ μένα νὰ πηγαίνω συχνὰ στὲς τάξεις τοῦ Σχολείου καὶ νὰ μιλῶ στοὺς δασκάλους καὶ στὰ παιδιὰ πρακτικὰ πράγματα, γιὰ τὴν καθαριότητα, τὴ συμπεριφορὰ ἔξω ἀπὸ τὸ Σχολεῖο. Πολλὲς φορὲς κάλεσα τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς ἔδινα συμβουλές. Ἦμουν εὐτυχὴς μεταξὺ τῶν δύο Σχολείων μου γιατί ἤξερα πῶς κάτι ἔκανα καὶ στὰ δύο. Ἀπὸ τὴν Ἐφορίαν ὁμῶς παραιτήθηκα ἐγκαίρως.

Γλύτωσα ἀπὸ τὴν νευρικότητα ἐκείνη ποῦ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μοῦ ἔφερεν εἶδος νευρικῆς κρίσεως. Συνῆλθα λιγάκι. ”Αρχισα νὰ τακτοποιῶ τ’ ἀρχεῖά μου. Ἀντὶ νὰ πηγαινῶ στὴ Κύθνο γιὰ λουτρά, τὸ καλοκαίρι τώρα τὸ περνῶ στὴ Κύπρο. Μὲ τοὺς διάφορους ἀγῶνες μου ἡ μικρὴ μου περιουσία ἐμειώθη περισσότερο. Δὲν ἔχω παρὰ τὴ Καλύβα μου στὴ Καλλιθέα καὶ τὸ πατρογονικὸ μου σπίτι στὴν Κύπρο. Ζῶ ἀπὸ τὴν σύνταξί μου σχεδόν. Στὴ Κύπρο κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατάγιναι πολὺ καὶ μὲ τὸ ζήτημα τῆς ῥυμοτομίας τῶν Κυπριακῶν πόλεων καὶ μὲ τὴν ἴδρυσιν μιᾶς λουτροπόλεως. Οἱ πόλεις τῆς Κύπρου ἀναπτύχθησαν καὶ καλλωπίσθησαν κατὰ νὰ τελευταῖα ἔτη περισσότερο ἀπὸ τίς πόλεις τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ ἔμειναν πίσω εἰς τὸ ζήτημα τῆς ῥυμοτομίας. Οἱ Δήμαρχοι τῆς Κύπρου σὰν νὰ μὴ ἤξεραν τί εἶναι ῥυμοτομία καὶ καταδίκασαν τὲς πόλεις τῆς νήσου νὰ μείνουν αἰωνίως μὲ στενὰ σοκάκια, δίχως πλατεῖες καὶ λεωφόρους. Χάλασα τὸν κόσμον γιὰ νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν Δήμων στὸ σπουδαῖο αὐτὸ ζή-

τημα τῶν Κυπριακῶν πόλεων, ἔκαμα ἓνα συνέδριο ὅπου παρέστησαν οἱ δήμαρχοι καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Κυβερνήσεως καὶ μίλησα καὶ ἔγραψα συνεχῇ ἄρθρα στὲς ἐφημερίδες πῶς ἐννοοῦσα τὴν ῥυμοτομία σὲ κάθε πόλι τῆς Κύπρου· ὁ ἀγῶνάς μου αὐτὸς κᾶτι ἀποτέλεσμα ἔφερε. Ἄρχισαν τώρα νὰ ὁμιλοῦν περὶ σχεδίου τῶν πόλεων τῆς Κύπρου.

Ὡς πρὸς τὰς λουτροπόλεις ἡ Κύπρος ἔχει πολλές ἱαματικές πηγές, ἀλλὰ καμμιὰ λουτρόπολι. Οἱ πάσχοντες πηγαίνουν στίς πηγές, ὅπου τὸ νερὸ κουβαλιέται μὲ τὰ γαϊδούρια στὰ καζάνια καὶ ζεσταίνεται. Ἐπιβάλλεται νὰ γίνη μία μικρὴ ἐπιχείρησις γιὰ τὴν ἵδρυσι μιᾶς λουτροπόλεως στὰ καλλίτερα νερά. Γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἵδρυσά μιὰ ἐταιρεία, διέτρεξα κατὰ τὰ τελευταῖα δύο καλοκαίρια τὴν Κύπρο μὲ χημικούς, ἀναλύοντας τὰ διάφορα νερά καὶ ἐλπίζω, ὅτι θὰ κατορθώσω γρήγορα νὰ ἰδρυθῇ ἡ πρώτη κυπριακὴ λουτρόπολις.

Ἀναφορικῶς μὲ τὰ σχέδια πόλεων, πολὺ ἀσχολήθηκα καὶ μὲ τὸ σχέδιον τῶν Ἀθηνῶν, γιὰ τὸ ὁποῖο ἔκαμα στὸν «Παρνασσό» μιὰ διάλεξι πρὸ 15 ἐτῶν ἐνώπιον τῶν ἀντιπροσώπων τῆς τότε Κυβερνήσεως καὶ ἀπὸ τότε ὡς σήμερα πολλὰ ἐνήργησα καὶ ἔγραψα γιὰ τὸ ζήτημα.

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 36 πῆγα ἀπὸ τὴν Κύπρο στὴ Συρία γιὰ νὰ δῶ τὰς προόδους τῆς γειτονικῆς αὐτῆς χώρας ἔπειτα ἀπὸ τὴ γαλλικὴ διοίκησι. Ἀνέβηκα στὸ Λίβανο, γύρισα τίς ὥραῖες τοῦ ἐξοχῆς· πῆγα ὡς τὴν Δαμασκὸ καὶ ἐπέστρεψα ἀπὸ τὸ Βεροῦτι. Στίς ἐφημερίδες τῆς Κύπρου δημοσίευσά συγκριτικὴ μελέτη τῶν ἐξοχῶν τοῦ Λιβάνου καὶ τῆς Κύπρου. Τὰ βουνὰ τῆς Κύπρου εἶναι ἀσυγκρίτως ὠραιότερα ἀπὸ τὰ τοῦ Λιβάνου.

Τὸ συγγραφικὸ μου ἔργο διαιρεῖται εἰς τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη καὶ εἰς τὰ ἀνέκδοτά μου ἔργα. Τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ τὰ ἀνέκδοτά μου ἔργα εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ, τὴν ὁποίαν γράφω μέρα μὲ τὴ ἡμέρα ἀπὸ τὸ 1901. Πρὸ διετίας ἐπιχείρησα νὰ κάμω ἑναρξιν δημοσιεύσεως τοῦ ἔργου, ὡς παράρτημα εἰς ἓνα περιοδικὸ, τὸ ὁποῖον μὲ τὸν τίτλον «Ἑθνικὴ Ἀναγέννησις» ἐξέδωκα πρὸ δύο ἐτῶν, ἀλλ' ἐσταμάτησα. Τὸ πρῶτον φύλλον ἦτο ἀπλῶς δοκιμαστικόν. Προηγεῖτο πρόλογος, ὁ ὁποῖος περιέχει ὅλες τίς σκέψεις μου γιὰ τὴν ὁργάνωσιν τῆς Πολιτείας. Ἀπὸ τ' ἄλλα ἀνέκδοτά μου ἔργα, θεωρῶ ἀξία λόγου τὴν μελέτην μου γιὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, τὴν ὁποίαν ἀπήγγειλά εἰς τὴν Πάντειον κατὰ τὰς πρὸ τετραετίας ἑορτὰς γιὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον. Σκέπτομαι νὰ τὴν δημοσιεύσω

γρήγορα γιατί μοῦ ἐζητήθη ἀπὸ πολλὰ μέρη καὶ νομίζω πὼς θὰ εἶναι τὸ καλλίτερο ἀνάγνωσμα γιὰ τὴ νεολαία.

Τὰ δύο τελευταῖα χρόνια κατάγιναι νὰ γράψω καὶ τὸ βιβλίο αὐτό, ποῦ μοῦ δωκε ὄχι λίγο κόπο. Νόμισα καλὸ νὰ προσθέσω στὸ τέλος καὶ ἓνα αὐτοβιογραφικὸ σημείωμα ὄχι γιὰ νὰ μιμηθῶ τοὺς μεγάλους ἄνδρες, ἀλλὰ ὡς μιὰ ἐξιστόρησι τῆς ζωῆς ἐνὸς περιέργου "Ἑλληνα. "Ἄν ἤθελα νὰ γράψω τὰ ἀπομνημονεύματά μου, θὰ μπορούσα νὰ γράψω πολλοὺς τόμους, καὶ ὑποθέτω πὼς θὰ ἦσαν ἀξιανάγνωστα, μάλιστα ὅσα θ' ἄγραφαι γιὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, ὅπου ὑπῆρξα δρῶν πρόσωπον σ' ὅλα τὰ συμβάντα.

Καταγίνομαι νὰ τακτοποιήσω τὰ Ἀρχεῖα μου, ὅπου μὲ κἀποια ἔκπληξι ἀνακάλυψα, πὼς εἶχα γράψει, κατὰ διάφορες ἐποχές, δράματα, ποιήματα, διηγήματα κλπ. Τὰ εἶχα σχεδὸν ξεχάσει καὶ ξαφνίστηκα συχνὰ μὲ τὰ φαντάσματα ποῦ πηδοῦσαν ἀπὸ τὰ παλαιὰ χαρτιά μου.

Θυμᾶμαι κἀποιοὺς στίχους μου μιὰ νύκτα ἀναμονῆς στὴν Ἀλεξάνδρεια :

«Εἶναι μαρτύριο ἡ ὥρ' αὐτή,
Εἶναι αἰῶνες οἱ στιγμὲς ποῦ ἀναμένω,
Γιατί μ' ἀργεῖς, ὦ γλυκοποθητή !
Δὲν ξέρεις πὼς ποθῶντάς σε, σιγοπεθαίνω ;»

Πόσες φορές δὲν τὴν περίμενα σ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ποῦ σκόρπισα τὴν καρδιά μου ! Καὶ τώρα ! Τώρα δὲν θάρθη πειά ! Τετέλεσται !...

Κράτησα σὲ ιδιαίτερους φακέλλους ὅλα τὰ φύλλα τῶν ἐφημερίδων ποῦ ἔγραψα μέσα, καὶ χωριστὰ ὅσα γραφήκανε γιὰ μένα, ὑπὲρ καὶ κατὰ.

Τώρα ποῦ δὲν ἔχω ἐπίσημη ἀπασχόλησι κάθομαι κ' ἐξετάζω τὰ περασμένα. Θέλω πρῶτα νὰ κρίνω τὸν ἑαυτόν μου. Ὡς ρήτορας, ὡς πολιτικός, ὡς δημοσιογράφος, ὡς συγγραφεύς, νομίζω πὼς ὅ,τι εἶπα κι' ἔγραψα ἦταν ἀλήθεια, πὼς ὑπῆρξα ἓνας τίμιος Ἕλληνας καὶ ἓνας ἄδολος μαχητής. Δὲν ἀπέτυχαι σὲ τίποτα. Προφήτευσαι πάντα ὅσα συνέβησαν, ὄχι γιατί εἶμαι μετὰ Χριστὸν προφήτης, μὰ γιατί ἔχω τὸ φιλοσοφικὸ πνεῦμα νὰ κρίνω ἀπὸ τὰ δεδομένα τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν. "Ἄν δὲν κατάρθωσαι νὰ ἐπιβάλω τις ιδέες μου, ἦτανε γιατί τὸ Ρωμαϊκὸ δὲν παίρνει ἀπὸ ιδέες. Μὰ ἡ γνώμη μου κάθε φορὰ συνετέλεσε στὸ καλὸ. Δὲν κατάρθωσαι νὰ γίνω πλούσιος. "Ὅχι γιατί δὲν μοῦ δόθηκαν οἱ εὐκαιρίες καὶ ἅπειρες τύχες γιὰ ν'

ἀποκτήσω περιουσία, μὰ γιατί ἡ ἰδέα ποῦ μέ βασάνιζε ἦταν ἀντίθετη πρὸς τὴν ἰδέα τοῦ πλουτισμοῦ. Ἀφῆκα τὸ Σουδὰν ὅπου ἂν ἔμενα ἀκόμη ὀλίγα χρόνια θ᾿ ἄφευγα πλουσιώτατος. Δὲν μετανοῶ ὅμως. Δὲν ὠφελεῖ νὰ μετανοιῶνῃ κανένας γιὰ τὰ γενόμενα. Ὅ,τι ἔγινε, ἔγινε. Φρονῶ μάλιστα πῶς ἂν ξανάρχιζα τὴ ζωὴ, θ᾿ ἄκανα τὰ ἴδια λάθη. Χωρὶς λάθη δὲν γίνονται ἔργα μεγάλα. Ἡ κοινωνία προάγεται μὲ τὴ θυσία τῶν ἀτόμων. Τυχερὸς δὲν ὑπῆρξα. Ὅ,τι ἔκαμα τὸ ὀφείλω στὴ μεγάλη μου δραστηριότητα. Καλλίτερα ὅμως ν᾿ ἀχῇ κανεὶς περισσότερὴ τύχη, ἀπὸ ἀξία. Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγαν, «δὸς μου μιὰ σταλαγματιὰ τύχη κι’ ἄς μοῦ λείπουνε πιθάρια ἀπὸ μυαλά». Σὲ μᾶς τοὺς Ἑλλήνας δὲν ὠφελεῖ ἡ ἀξία. Δὲν ξέρουμε τί εἶναι ἀξία. Θαυμάζουμε μόνον ἐκείνους ποὺ ἐπιτυγχάνουν ἢ εἶναι τυχεροί. Θαυμάζουμε τὴ δύναμι καὶ τ’ ἀξιώματα.

Δὲν φρονῶ ὅμως ὅτι πέρασα κακὰ τὴ ζωὴ μου. Ὑπῆρξα ὁ μεγαλύτερος Ἑλλήν ταξειδιώτης, πεζοπόρος καὶ περιηγητής.

Ἡ ζωὴ μοῦ ἔδωκε ὅλες τὶς χαρὲς τῆς. Χάρηκα τὴ δόξα τοῦ λόγου, καὶ τοῦ πλήθους τὸν θαυμασμόν.

Στοὺς ἀγῶνες μου ὑπῆρξα πάντα αἰσιόδοξος μὲ στιγμὲς ἀπαισιοδοξίας, καὶ καταπτώσεως. Πολλὲς φορὲς μοῦ ἦρθε νὰ τὰ πετάξω ὅλα καὶ νὰ ἡσυχάσω σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς πατρίδας, μὰ ἡ λιποψυχία λίγες φορὲς μὲ κατανίκησε. Βασανίζομαι ὅλη τὴ νύκτα μεταξὺ ἐλπίδας καὶ ἀπελπισίας, μὰ τὸ πρωῒ πάντα χαιρετίζω τὸν ἥλιο ποὺ ἀνατέλλει γεμάτος ἐνθουσιασμό. Μοῦ ἀρκεῖ λίγη μουσικὴ, ἡ ἀνάγνωσις ἐνὸς καλοῦ βιβλίου, ἢ ἀπὸ τὸν βίον ἐνὸς μεγάλου ἀνδρὸς γιὰ ν’ ἀναπτέρωσῃ τὶς δυνάμεις μου καὶ νὰ μοῦ δώσῃ θάρρος στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Μπορεῖ ἡ ζωὴ νὰ εἶναι μάταιη, ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς βρίσκεται στὸν ἀγῶνα καὶ στὸν προορισμὸ ποὺ τάσσει κάθε ἄνθρωπος τὸν ἑαυτό του, ἢ ὅπου ἡ φύσις τὸν τάσσει. Ποιὰ ὑπῆρξε ἡ κυρία γραμμὴ καὶ ἡ ἰδέα ποὺ ὠδηγοῦσε τὴ ζωὴ μου; Ἡ θυσία μου γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ἔθνους, ἡ προσπάθειά μου γιὰ τὴν Μεγάλῃν Ἑλλάδα. Εἰς ὅλους τοὺς λόγους, εἰς ὅλα τὰ γραφόμενά μου ἡ αὐτὴ βασιλεύει ἰδέα, πῶς θὰ σунτελοῦσα μὲ τὸ κήρυγμά μου στὴν ἀναγέννησι τῆς φυλῆς, στὴν ὀργάνωσι τῆς Ἑλλάδος σὲ Πολιτείαν εὐνομούμενην. Ἄν ἀποτυχία μου εἶναι πῶς δὲν κατώρθωσα νὰ ἐπιβάλω τὸ πρόσωπο καὶ τὶς ἀρχές μου, αὐτὸ μπορεῖ νὰ μὴ εἶναι δική μου ἀποτυχία, ἀλλὰ τοῦ ἔθνους μου. Κι’ αὐτὴ εἶναι ἡ συφφορά.

Δὲν ὑπῆρξα μικροφιλόδοξος. Ἡ φιλοδοξία μου ὑπῆρξεν

ἀπέραντη, ἀντίθετη πρὸς τὴν ἀντίληψιν ποὺ ἔχουνε οἱ Ρωμηοὶ γιὰ τὴ δόξα. "Ἄν ἔχω τώρα τὴ φιλοδοξία τῆς ὑστεροφημίας, αὐτὸ τὸ θέλω γιὰ τὸ "Ἔθνος μου, γιὰ νὰ μὴ ποῦν πῶς δὲν ὑπῆρξε οὔτε ἓνας Ρωμηὸς ποὺ νὰ μὴ τὰ σκέφθηκε καὶ ποὺ νὰ μὴ τ'ᾔγραψε καὶ ποὺ νὰ μὴ τὰ εἶπε, αὐτὰ ποὺ ἔγραψα καὶ σκέφθηκα ἐγὼ γιὰ ὅλα τὰ ἐθνικά μας πράγματα. "Ἄν καὶ ξέρω πολλὰ καὶ ἀπὸ ὅλα, ἓνα πράγμα ξέρω καλλίτερα ἀπ' ὅλα, ὅτι δὲν ξέρω τίποτα. Σ' ὅ,τι θέλω νὰ κάμω, ἀκούω καὶ ρωτῶ ὅλους καὶ ἡ ἱκανότητά μου εἶνε ὅτι κατόπιν ξέρω νὰ δίνω τὴν καλλίτερη λύσιν.

Ἡ ζωὴ μου εἶναι σὰν κουρδισμένο ρωλόϊ. Μιὰ ὥρα δὲν χάνω. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάπαυσις μου εἶναι κάποια ἀπασχόλησις.

"Όταν κυττάζω πίσω μου τὸ ἔργο ποὺ ἔκανα, μὲ καταλαμβάνει θαυμασμός. Τὸ ὀφείλω εἰς τὴν ἀκατάβλητον θέλησί μου καὶ εἰς τὴν τάξιν καὶ τὴν μέθοδο ποὺ ἐργάζομαι. Μοῦ ἄρρεσε στὴν Ἀμερικὴ ἓνα ρητὸ γραμμένο εἰς ὅλα τὰ δημόσια μέρη «Νὰ γελαῖτε πάντα». Τὸ μειδίωμα αὐτὸ ὡς σημεῖον ἐσωτερικῆς χαρᾶς καὶ αἰσιοδοξίας δὲν μοῦλειψε ποτέ.

Ποτὲ δὲ γράφω τοὺς λόγους ἢ τὲς διαλέξεις μου, οὔτε σημειώσεις δὲν μπορῶ νὰ κρατῶ. Ὅσάκις ἐδοκίμασα νὰ διαβάσω, ἀπέτυχα.

Στὴ δίαιτά μου ὑπῆρξα πάντα λιτός. Ἀπὸ εἰκοσαετίας τρώγω λίγο κρέας. Τρώγω πολὺ ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα. Τὸ πρωτὶ σηκώνομαι πάντα πρὶν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος. Ξενύκτια καὶ καταχρήσεις δὲν ἔκανα ποτέ. Ἀγαπῶ πολὺ τὴν χειρωνακτικὴ ἐργασία. Δὲν μὲ μέλλει καὶ νὰ σκουπίσω κοῖ νὰ σκαλίσω καὶ νὰ κάνω ὅ,τι δήποτε δουλειὰ στὸ σπίτι. Νομίζω πῶς ὁ ἄνθρωπος γεννήθηκε γιὰ νὰ δουλεύῃ καὶ πῶς δὲν πρέπει ἡ ἀνθρωπότης νὰ διαιρῆται σὲ δουλευτάδες καὶ ἄεργους ποὺ νὰ μὴ ἐργάζονται τὸ χέρι τους στὴ δουλειά. Τώρα μὲ τὴν ἡλικία οἱ μεγάλες ἐκδρομές μου περιορισθήκανε. Κάθε μέρα ὅμως κάνω μία ἕως δύο ὥρες περίπατο καὶ συχνὰ πορεῖες τριῶν μέχρι πέντε ὥρων. Ἡ χαρά μου εἶναι τὸ καλοκαίρι νὰ τρέχω στὰ γνῶριμα βουνὰ τῆς Κύπρου.

Τὶς ψυχρολουσίες τῆς νεότητός μου περιώρισα ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἔνεκα τῆς ἐλonoσίας κατ' ἀρχάς, τοῦ ἀρθρητισμοῦ κατόπιν. Τὰ τελευταῖα χρόνια κατάργησα σχεδὸν καὶ τὸ κολύμπι ἀπὸ τὶς μεγάλες ἡδονὲς τῆς ζωῆς μου. Τὶς ἡμέρες ποὺ δὲν κινουῖμαι κάνω πάντα στυηδικὴ γυμναστικὴ, 250 διάφορες κινήσεις. Τὴν ὥρα ποὺ ἐργάζομαι στὸν κήπο, ποὺ ἀναπαύομαι ἢ

περιπατῶ, σκεπτομαι πολύ. Τὸ μυαλό μου δὲν σταματᾷ ποτέ. Κι' ἀφοῦ σκεφθῶ πολύ, λαμβάνω τὶς ἀποφάσεις μου.

...” Ἀξαφνα ἦρθαν τὰ γεράματα. Ἀπορῶ πῶς τὸ παθαί ! Στέκω καὶ συλλογίζομαι ἂν ἦτανε δυνατόν ν' ἀναβάλλω τὸ κακό. Λοιπόν, αἰσθάνομαι ἀκόμη μεγάλες δυνάμεις σωματικές, πνευματικές, ἠθικές καὶ εἶμαι ἕτοιμος νὰ δώσω μιὰ τελευταία μάχη στὴ ζωὴ μου, τὴ μεγάλη μάχη! Οἱ Ἀρχαῖοι ἔδιδαν στοὺς γέροντες μεγάλη σημασία καὶ τιμοῦσαν τὴν σοφίαν των. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ δικαστὲς καὶ οἱ ὁδηγοί. Γιατί τῶν ἡλικιωμένων ἀνθρώπων ἡ πεῖρα καὶ σοφία, χρειάζεται περισσότερο στὴν Πολιτεία. Γεράματα δὲν ὑπάρχουν γιὰ τοὺς σοφοὺς ἀνθρώπους. Σοφοὶ δὲ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ξέρουν νὰ ὁδηγήσουν ἓνα Ἔθνος. Οἱ Ἀρχαῖοι ἔλεγαν, ὅτι γιὰ νὰ εὐδαιμονήσῃ ἡ Πολιτεία, πρέπει νὰ βασιλεύσουν οἱ φιλόσοφοι, ἢ νὰ φιλοσοφήσουν οἱ Βασιλεῖς.

Ποτὲ δὲν φαντάστηκα πῶς μπορῶ νὰ μείνω ἄεργος 24 ὥρες. Βλέποντας τὰ καφενεῖα γεμάτα ἀπὸ ἀνθρώπους νόμιζα πῶς ἐκεῖ μέσα θὰ ἦσαν ὅλοι οἱ θαμῶνες εὐτυχισμένοι. Ποτὲ δὲν ὑπῆρξα θαμῶνας καφενεῖου καὶ ὁσάκις μπῆκα σὲ καφενὲ νόμισα πῶς εἶχα ξεπέσει.

Ὑπῆρξα σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ ἀκούραστος ἐργάτης, ῥήτωρ ἀληθινός, ἐνθουσιάσας τὸ ἀκροατήριό μὲ λόγια ἀληθινά. Ἐμίσησα τὴ δημαγωγίαν. Στὰ λεγόμενα καὶ τὰ γραφόμενά μου ὑπῆρξα σύντομος καὶ περιεκτικός.

Εἶχα σκοπὸν νὰ ἐορτάσω τὴν 50ετηρίδα μου πρὸ δύο χρόνων μέσα εἰς τὴν Σχολήν. Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἦλθαν ἀνάποδα καὶ ἀποφάσισα νὰ ἐορτάσω τὴν 50ετηρίδα τοῦ πολιτικοῦ καὶ δημοσιογραφικοῦ μου βίου μαζί μὲ τὰ 70 μου χρόνια. Τὰ λοιπὰ ἀναβάλλω γιὰ τὴν 100ετηρίδα μου !...

Κι' ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐπιθυμῶ ἢ κόνις μου ν' ἀναπαυθῇ στὸ χῶμα τῆς Κύπρου, κοντὰ στὰ λείψανα τῶν γονέων μου.

Γ. Σ. Φ.

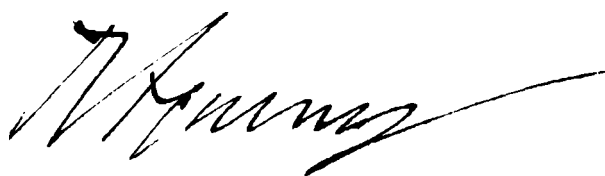
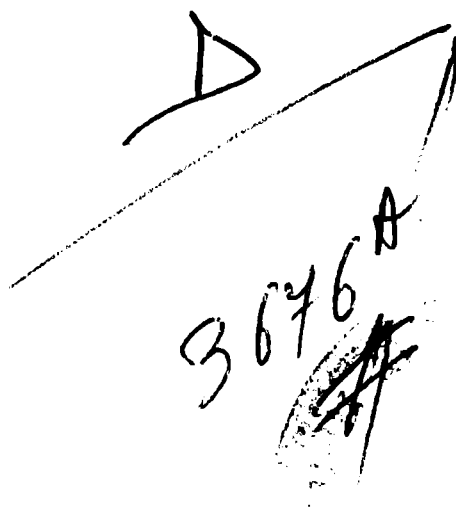
ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	Σελίς 5—6
Εἰσαγωγή	» 7—11
Πηγαί	» 12—15
Ὁ Ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας. Τὸ ὄνομα Φραγκοῦδης .	» 16—21
Γενεαλογικὸν δένδρον	» 21—22
Ὁ Χατζηνικολάκης τοῦ Φραγκουδιοῦ	» 22—23
Δημητράκης, ὁ Κούσουλός. Ἀνέκδοτα ἔγγραφα . .	» 23—30
Νικόλαος καὶ Ἰωάννης Δ. Φραγκοῦδης	» 31—32
Κλάδος Νικολάου Δ. Φραγκοῦδης	» 32—35
Οἰκογένεια Δημητρίου Ν. Φραγκοῦδης. Εὐρυβιάδης Φραγκοῦδης	» 35—37
Οἰκογένεια Σωκράτους Φραγκοῦδης	» 37—40
Οἰκογένεια Καρύδης	» 40—41
Οἰκογένεια Μενάρδου	» 41—42
Κλάδος Ἰωάννου Δ. Φραγκοῦδης	» 42—45
Ἐπαμεινώνδας Φραγκοῦδης	» 45—46
Κλάδος Χαραλάμπους Φραγκοῦδης	» 47—48
Χαράλαμπος Δ. Φραγκοῦδης	» 48—51
Ἡ σημερινὴ θέσις τῶν Φραγκοῦδηδων	» 51
Κλάδος Γεωργάκη Φραγκοῦδης (Οἱ Οἰκονομίδαι)	» 52
Οἰκογένεια Χ' Δαυῖδ. Δημήτριος καὶ Γεώργιος . .	» 52—57
Οἰκογένεια Φουντουκλή	» 57—59
Οἰκογένεια Χρίστου Οἰκονομίδου ὀπλαρχηγοῦ .	» 59
Οἰκογένεια Γονατᾶ	» 60—61
Οἰκογένεια Γκίκα	» 61
Κλάδος Οἰκονομιδῶν ἐκ τῆς πρώτης συζύγου Χ' Δαυῖδ	» 62
Κλάδοι ἐκ θηλυγονίας	» 63
Ἀνδρέας Δαυῖδ. Γεώργιος Μασούρας	» 63—66
Ἀντωνόπουλοι	» 66—67
Κλάδος Ἰωάννου Πελενδρίδης	» 67—68
Οἱ Σαρίπολοι	» 68—72
Ἀγγελέττα Πατρόνα	» 72—73
Οἱ Περισιτιάνηδες	» 74—76
Οἱ Κανίται	» 76—81
Οἱ Θεμιστοκλεῖς. Ἀνδρέας καὶ Δημήτριος . .	» 81—84
Οἱ Κηπιάδαι	» 84—85
Οἰκογένεια Δανιήλ Χατζῆ Ἰωάννου	» 85
Οἰκογένεια Πηλαβάκη	» 86—89
Οἱ Καρύδηδες καὶ τὰ τέσσερα χανάπια	» 89—92
Βοντιτσιάνοι	» 92—93
Πιερίδηδες	» 94—97
Γ. Σ. Φραγκοῦδης, Αὐτοβιογραφία	» 98—149

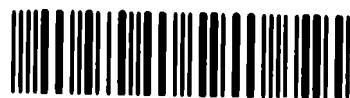
ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

- «**Ἑλληνικὰ Πολιτεύματα 1821—64**». Ἀθῆναι 1887.
- «**Κύπρις**» (Ἱστορία, τοπογραφία κλπ. Κύπρου) Ἀθῆναι 1890.
- «**Τὰ Ὀνειρά**» (Μυθιστόρημα) Ἀθῆναι 1894.
- «**Περὶ φυλακῶν καὶ φυλακισμένων ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἑλλάδι**». (Μελέτη) Ἀθῆναι 1895.
- «**Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁμογενεῖς**». Λεμεσὸς 1895.
- «**Ἡ Ἀνατολικὴ Κρίσις**». Ἐπιστολὴ Γλάδστωνος πρὸς τὸν Δοῦκα τοῦ Οὐεστμίνστερ. (Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ) 1897.
- «**Τὰ Βάσανα τοῦ Σατανᾶ**». (Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ τῆς Μαρίας Κορέλλη). Ἐπιφυλλὶς Νεολόγου Ἀθηνῶν 1900.
- «**Ὁ Βαραββᾶς**». (Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ τῆς Μαρίας Κορέλλη) ἔκδοσις Μ. Σαλιβέρου, 1901.
- «**Ἡ Κωνσταντινούπολις**». (Περιγραφή τῆς Κων/πόλεως λήγοντος τοῦ 19ου αἰῶνος). (Ἐκδότης Μ. Σαλιβέρος Ἀθῆναι 1901.
- «**Ἡ Κυπριακὴ Ἐκθεσις**». Ἀναμνηστικὸν Λεύκωμα τῆς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ὀργανωθείσης ἐν Ἀθήναις τὸ 1901 Κυπριακῆς Ἐκθέσεως.
- «**Λογοδοσίᾳ Κυπριακῆς Ἐκθέσεως**». Ἀθῆναι 1901.
- «**Μεταρρύθμισις**». Ἐφημερίς Ἀθηνῶν 1904—1905 καὶ 1921—1923.
- «**Τὸ Ἀρχιεπισκοπικὸν ζήτημα Κύπρου**». Ἀλεξανδρεία 1911.
- «**Ἡ Μεγάλῃ Ἑθνικῇ κρίσει 1915—1917**». Ἐπικρίσις τῆς τότε ἐλληνικῆς πολιτικῆς. Ἀλεξανδρεία 1917.
- «**Ἡ Μεγάλῃ Ἑθνικῇ κρίσει**». Ἐπικρίσις τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Βενιζέλου. Ἀθῆναι 1918.
- «**Aux Grands injustes de la Conference de la Paix**». (Ὑπόμνημα πρὸς τὴν Διάσκεψιν τῆς Εἰρήνης). Παρίσι 1918.
- «**Μελέτη περὶ τῆς ἰδιοκτησίας ἐν Ἑλλάδι**». Ἀθῆναι 1924.
- «**Ἡ Αὐτονομία τῆς Ἐκκλησίας**». Ἀθῆναι 1925.
- «**Τὸ Ρωμαῖϊκο**» (Ἱστορικὴ καὶ ψυχολογικὴ μελέτη περὶ τῶν Ἑλλήνων, ὡς Ἔθνους, ὡς Κράτους, ὡς ἀτόμων). Ἀθῆναι 1925.
- «**Τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος**». Πρὸς τοὺς φιλελευθέρους λαοὺς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Καὶ γαλλιστὶ ἡ ἰδία μελέτη ὑπὸ τὸν τίτλον «L' Hellenisme en lutte». Ἀθῆναι 1925.
- «**Ἑλληνικὰ Προβλήματα**». Μελέτη ἐκδοθεῖσα τὸ 1927 ὑπὸ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ «Ἐρεῦνης».
- «**Σχέδιον πολιτεύματος διὰ τὴν Κύπρον**». Ἡ Κύπρος αὐτόνομος. Ἀθῆναι 1933. Τὸ αὐτὸ ἀγγλιστί: A Self Government for Cyprus.
- Ἡ ὑπὸ τοῦ Συγγραφέως ἱδρυσις καὶ ὀργάνωσις ἐν Ἀθήναις τῆς Παντείου Σχολῆς τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν (Σειρὰ φυλλαδίων, μελετῶν, ὀργανισμῶν, προκηρύξεων, κανονισμῶν, λογοδοσιῶν, νομοσχεδίων, ὑπομνημάτων κλπ. περὶ τῆς Σχολῆς). Ἀθῆναι 1926—36.
- Διάφορα Δελτία τῆς Σχολῆς. Δελτίον περιέχον τὰς περὶ κοινοβουλευτισμοῦ καὶ δικτατορίας ἐν τῇ Σχολῇ συζητήσεις. Ἀθῆναι 1932.
- Περὶ ἀγωγῆς καὶ παιδαγωγίας. Ἀπὸ τὰς ἐν τῇ Σχολῇ διδασκαλίας τοῦ συγγραφέως (λιθόγραφον).
- «Ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις». Ἐνιαία γλῶσσα καὶ παιδονομία. Ἀθῆναι 1938. (Μελέτη).
- Σειρὰ ὑπομνημάτων καὶ μελετῶν ἐπὶ ὅλων τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων, περιηγήσεις καὶ ταξιδιωτικαὶ ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸν κόσμον, ἄρθρα καὶ ἀνταποκρίσεις εἰς ὅλα τὰ ἑλληνικὰ ἡμερήσια καὶ περιοδικὰ φύλλα. Λόγοι καὶ διαλέξεις (1887—1938).
- Πρὸς ἔκδοσιν. Πολύτομος Ἱστορία συγχρόνου ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τοῦ 1901. Ἐξεδόθη μετὰ εἰσαγωγῆς τὸ πρῶτον τεῦχος 1937 εἰς ἴδιον περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑθνικὴ Ἀναγέννησις».

**Κάθε αντίτυπον φέρει την υπογραφήν
του συγγραφέως**

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'N. K...' with a long horizontal stroke extending to the right.A handwritten mark consisting of a large 'D' and a diagonal line, with a circular stamp below it containing the number '3676' and a signature.

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

002000023301

